

SCHETSEN

DOOR

SAMUEL

FALKLAND

De Pers over Falkland's Schetsen.

W. G. VAN NOUHUIJS in **Het Vaderland**.

Humor en satire . . . Realiteitsgevoel, scherpe opmerkingsgave, critiek-in-actie, fijn sentiment, zucht naar tegenstellingen, — dat alles samen, met nog veel meer. **Maar boven en behalve dat alles — geest.**

De Haagsche Courant.

Uitermate knap zijn deze Schetsen.

Elsevier's Geïllustreerd Maandschrift.

Er is nog een ander element, dat Falkland populair moet hebben doen worden: **het overweldigende van zijn stijl.**

Zijn realiteit is verblindend.

Het Algemeen Handelsblad.

Het is alles pakkend geschreven, kort, zonder inleiding; de toestand staat dadelijk voor ons, duidelijk, scherp, en ieder stukje laat een indruk na.

De Arnheemsche Courant.

Er zijn stukjes bij van **machtig realisme, grooten humor en zacht dichterlijk gevoel.**

De Avondpost.

Vertellingen in het genre, dat nog door geen onzer auteurs wordt overtroffen, altijd **tintelend van ongezochten humor**, altijd even frisch gedacht en meesterlijk uitgewerkt.

De Oprechte Haarlemsche Courant.

Dat zijn brokjes natuur; het menschelijk leven in sneedjes; nu eens diep melancoliek, dan weer tintelend van humor, ook soms schaterlach-wekkend.

De Tijdspiegel.

Er zijn weinig schrijvers te vinden, die hunne personen vooral door hunne manier van spreken zoo **levendig en natuurgetrouw** weten voor te stellen als Heijermans.

De Gids.

Er zijn er die het betreuren, dat de voorraad humor en fijne observatie, door deze stukjes verspreid, niet aan een breeder uitgesponnen en dieper opgevat werk is ten goede gekomen. Ons lijkt het dankbaarder en voorzichtiger te genieten van hetgeen Falkland getoond heeft in een genre, waarin hij in ons land door niemand wordt overtroffen.

Bij den Uitgever dezes verscheen mede :

TRINETTE

EEN SCHETS DOOR HERM. HEIJERMANS JR.

Vierde, goedkoopse uitgave.

Prijs ingenaaid f 0.75; in prachtband f 1.—.

WOLFGANG in de Nederl. Spectator.

Geen symbolisme maar een schilderijtje in het genre der oud-Hollandsche schilderkunst. Het volksleven van nabij gezien. Geen Jan Steen, maar een Herm. Heijermans. Een novelle, uit het staal der waarheid gesmeed en „Aan Frederik van Eeden gewijd”.

Wie zoo schrijft, kan zeggen: „ik ben er”. En dat resultaat weer alleen verkregen door eenvoud en natuur, die zoo moeilijk te vinden sleutelzet van het probleem der kunst.

De Indische Mercur.

Een meesterlijke schets der gewaarwordingen van een dorpsmeisje uit de omstreken van Brussel, dat onbewust verlangend is naar de genoegens der groote stad. Zij komt daar spoedig in betrekking en gaat weldra onder in den maalstroom van het haar vreemde leven. Het is als een reeks tableaux-vivants, die voor ons oog voorbijtrekt, zoo meesterlijk zijn de beschrijvingen en ontleding. **Enkele tafereelen blijven den lezer nog lang bij.** Zoo bijv. de tocht naar Brussel ter gelegenheid der nationale feesten, het tooneel in het café-chantant, het doodsbed van Victorine enz. Leesgezelschappen zullen wel doen, zich dit boek aan te schaffen.

Het Vaderland.

De geschiedenis van een dorpskind, dat te Brussel komt en op den verkeerden weg raakt, knap verteld en met groote oprechtheid, zonder een streven naar mooi doen, zonder conventie . . . **Ten slotte nog dit: „Trinette” is geen lectuur voor jonge meisjes, maar daarom volstrekt niet een onzedelijk boek.**

Het Algemeen Handelsblad.

De schrijver heeft een aardigen kijk op de dingen. Hij teekent met enkele lijnen, doch ze staan op haar plaats en stellen, hetgeen weergegeven wordt, den lezer helder voor den geest. De beschrijving van het Brusselsch avondfeest is levendig en treffend. Aardig gedacht is de groote verbazing van een bedelares, die in een rijkelui's woning ziet, hoe iemand weigert van een der schotels te nemen. „Verbeeld je: weigeren!”

SCHETSEN

SCHETSEN

VAN

SAMUEL FALKLAND

(HERM. HEIJERMANS JR.)

NEGENDE BUNDEL

TWEEDE DRUK

AMSTERDAM

H. J. W. BECHT

1913

INHOUD.

	Bladz.
Duiker	I
Gevecht	II
Open brief aan Zijne Excellentie Kuiper, Minister van Buitenlandsche Zaken	21
Zadok's Inval	32
Curieuze Dans	41
Bol schandaal	50
Achter de schutting	59
Vredes-Koffie	66
De kip in de badkamer	73
Verdere sprookjes-van-dieren	81
Weer vrij	88
Het geheim van Zadelman & Co.	95
Dameskapel	104
Open brief aan de dame die een beroep op mijn wel- versneden pen doet	110
Huissleutel	120

VIII

	Bladz.
Daniël's misdaad	128
Avondje uit.	136
Aanzoek III	145
Boycot.	153
Over baden.	161
Oude wijs	168
Analyse van nòg een gemoedstoestand.	176
Het geval Schmidt.	186
Baboe	197
De pijp	207
Krante-kwesties	216
Buurpraatje	226

DUIKER.

„Mijn vader heit 't na die tijd nooit meer gedaan”, zei de schipper 'n puts over het dek leegend.

„Waarom niet?” —, vroeg ik, 't me gemakkelijk makend op den tros kabeltouw.

We hadden de stoomtram gemist en 'n zandschippertje, die z'n zeil gestreken had voor de brug, aangeroepen, of we mee mochten varen. Nou, daar had-ie niks tegen. En zoo waren we met hem en z'n vrouw, die in 't luik-donker, 'n zuigeling met barstende koonen, de borst gaf aan 't praten geraakt. De keeshond lei bij 't watervat te hijgen, 't zeiltje spande — de vrouw hield met 'r vrije hand 't roer.

Dicht bij de cementfabriek priemde 'n mast met 'n wimpel tusschen de biezen en halmen. Er was daar een kof gezonken, die ze zouden trachten te lichten. Morgen moest 'r 'n duiker komen.

„Nee — vader heit 't na die tijd niemeer gedaan”, bevestigde de vrouw, 't roer ombuigend, nou de vaart tusschen de dijkjes kromde: „vroeger heit-ie gedoken, dat-ie 'r haast dagwerk mee had, maar na 't geval met De goede verwachting heit-ie 't verdraaid, most-ie d'r niks meer van hebben”

„Wat was dat dan?” —, vroegen we, lekker in 't koeltje van den noordwester, die in 't bollend zeil schoor.

De schipper kwam over ons hurken, en sappig z'n pruim bekauwend, vertelde-die:

„Ja — as kind heb 'k 'm dikkels zien duiken. Zoo was d'r is in de vaart, dicht bij waar we woon-den, 'n equipazie te water geraakt. De paarden waren geschrikt en met rijtuig en al van de ka gestoken. Mensch, wat was dat 'n opstand. De koet-sier hadden ze gauw genoeg te pakken — die had 'n been gebroken en met de paarden kwammen ze ook klaar, al leien de beesten 'r 'n halven dag in — u mot denken dat zoo'n binnenvaart enkel modder en vulnis is — maar de koets was na 't diepe deel gezakt, die verdijde 't. Ze pikten met lange haken in de wielen, doodvoorzichtig — 't was 'n kast van over de duizend gulden — ja wel meer! — Ze deeën 't met dommekrachten op de rand van 'n zolderschuit — de equipazie zat zoo vast as 'n muur — da's gek, hè? — hoe zoo'n toeval ken gebeuren. Toen most vader 'r bij kommen en toen zagge we 'm voor 't eerst in z'n duiker-pakkie — want de andere karweien — dat ken je denken — waren in de havens en bij de sluizen. Jonges, jonges, meneer, wat hadden me zus, en ik 't benauwd. Want, al had-ie thuis dikkels verteld hoe 't gong, hoe 't in z'n werk zat, nou kregge we 't voor onze ooge. En al ware we trotsch as de weerga dat ze met z'n honderden na 'm keken — toen-ie op de ladder gong staan met z'n schoenen van lood, zal 'k maar zegge — hij zat dik in 't lood omdat je onder water zooveel as niks mot wege — toen ze de koperen kap op z'n hoofd zetten, die in de zon blonk as 'n mirakel, en toen-ie zachies wegzakte in 't groene water met de luchtbellen, en je niks meer

van 'm zag, en 't water zoo zwart wier as inkt van de modder, toen begon me zus te huilen en ik schreeuwde dat me vader zou verzuipen. Nou, 't was allemaal niks — ze pompten 'm toejoer versche asem toe, want in zoo'n koperen kap zou je anders stikke en toen-die na 'n kwertier weer boven kwam, was-ie nog spring-levend en de koets had-ie losgewerkt — die haakte met 'r as in 'n ijzeren pin van de brugpijlers of zoo iets — ja, me vader was 'n werkmán die 'r voor stond. Thuis vroege we dan hoe 't 'r in de vaart benejen uitzag. En dan zee-die: allemaal smurrie, jonges — in de vaart is 't niks gedaan — je ken haast geen hand voor ooge zien door de smeerpijperij die je elk oogenblik uit de grond trapt — maar bùiten, jonges, op 't zand in de havens bij de zee, daar is 't verdijd mooi, daar zie je planten, dat as je ze in de blompot voor 't raam zette, de menschen in d'r handen zouen slaan. As je grooter wordt, Jan, krijg-ie óók 'n duiker-pakkie van me en dan mag-ie is mee-wandele in de tuine van de vissche — ja, 't is zonde, zònde, dat 't allemaal benejen blijft. Zoo praatte vader en wij an 't luistere — dat ken je denke! — wij an 't luistere met open monde....”

Even zweeg de schipper. 't Zeil floepte in den wind. Op z'n kousen over 't dek loopend, liet-ie 't rechtsche zwaard zakken, duwde de fok om. De vrouw had 't kind beneden gelegd, zat in het luik, de hand op de roerstang.

„'k Heb d'r 'n zwaar hoofd in, of we geen verandering van weer krijgje,” hernam de schipper op z'n ouwe plekje: „de wind heit geen houvast vandaag — nou — nou 'k was gebleven toen-die de koets uit 't water haalde. Da's gelejen — da's wel twintig, dertig jaar gelejen. Na die tijd heb 'k 'm nog wel vier-, vijfmaal bij ons an 't werk gezien, as

’r fundeering an de kaaimuren had losgelaten — ja, ééns mocht ’k voor de aardigheid meepompen — heit-u wel is zien duike?”

„Ja,” zei ik, me levendig het fantastische uit de eigen jeugd herinnerend, van zoo een duiker aan den arbeid.

„Goed,” zei de schipper, wat naijverig: „dat måg u dan wel is gezien hebben, maar de verhalen van ’n duiker heb-ie nog nóóit gehoord. Telkes as-ie erges geweest was, in de zeegaten, in de rivier, in Rotterdam of Maassluis, om maar is wat te noeme, gonge wij an ’t vrage. Vader ben je vandaag diep geweest? Vader heb-ie weer rare dinge gezien? Jonges, zei-ie dan, vandaag ben ’k in de Maas geweest en ’t was vreemdigheid, hoor! ’t Was net of ’k in ’n kerkhof liep, zoo eenzaam en zulke ronde steenen en ’t heit geen haar gescheeld of ’k was niemeer boven gekomen, want ’n stuk basalt zoo groot as ’n tafel kantelde op me poot. ’t Is bar geweest, ’k wist niet hoe angstig-gauw ’k an ’t touw zou trekken — ’t touw waarmee-die waarschouwde dat ze ’m op mosten halen — me heele lood was ’k kwijt geraakt en ’k liep op de grond te hinke as ’n ouwe kerel. En van ’n andere keer, dat-ie in de sluizen werkte, weet ’k nog best wat-ie zei: vandaag, vandaag had je bij me motte weze, Jan — d’r zatte wel honderde vissche tegen de sluisdeuren an en die wiste niet hoe ze ’t hadde, die spartelde en schote langs me dat je d’r bij stond te grinneke. Pietermanne en tonge en ’n kokker van ’n poon. ’k Had ze haast kenne grijpe. En ’n paling in ’t wier en ’n krabbe. Dat zijne dekselsche rakkers zoo gauw as ze loope. En werchtig toen ’k boven kwam zat ’r zoo’n weerlichsche gladdekker op me achterwerk en ’n malle ooge as-die trok toen-ie was waar-die niet weze most. Ja, Jan, op de bojem van

de zee is 'n volkie waarvan we niks wete. Wij denke maar Jan, dat op de bojem waar we loope àlles is, maar as de tijd zoover opgeschote is, dat we zonder luchtslang an ons lijf vrij kenne gaan wandele van Amsterdam na Amerika — ja, dat geloofde-die, meneer! — as we dat kenne, dan zelle we nog wat anders beleve dan blomkool, konijne en hagedissies — Nou — nou zal 'k maar 'n sprong neme, want an die dinge heb-ie niemendal — toen maakte-die z'n làatste tocht" . . .

„Z'n laatste — waarom z'n laatste?“, vroeg ik.

„Omdat-ie na die tocht niemeer wou — en nou zel je wat angstigs hoore — as je d'r venacht maar van slape ken" . . .

„Dat zal wel" . . .

„Nou dat weet 'k nog niet zoo krek — ik heb 't jare lang voor me ooge gehad" . . .

„En nog zanikt-die 'r wel is over as-die 's nachs wakker komp," knikte-de vrouw.

„Je maakt me nieuwsgierig," zei ik.

„Nou mot je hoore — nou mot je hoore," sprak de schipper en z'n gebruind mager gezicht stond een oogenblik in knorrige bepeinzing, terwijl de groene lach van 't landschap langs ons henen schoof: „nou mot je goed hoore. Op 'n dag — nee, nou lieg 'k — op 'n nacht — 't had gestormd dat de pannen van de daken vlogen, was 'n sleepboot of 'n vrachtboot — dat maakt geen verschil, tegen de pier gestooten en gezonken. De schipper en een of twee van de bemanning, was nog an land gekomen door de branding heen, maar d'r waren d'r zeker nog wel drie of vier an boord gebleven of in zee omgekomen. Dat was de Goeie Verwachting waarvan 'k daar sprak. Toen de storm over was, stak bij laag water de schoorsteen 'n endje boven water, bij heel laag water zel 'k maar zegge. Je mot me niet an

't woord houe, da's allemaal bijzaak. Nou, toen kwam d'r 'n mot, 'n gekrakeel van de andere wereld. Want de reederij of de asserantie — daar wil 'k van af weze — die zeien dat 't niet zoo gestormd had of de schipper had met vloed kenne binnenkomme. Dat was natuurlijk maar klesse. Ze klesse altijd as d'r 'n ongeluk gebeurd is. Da's makkelek genoeg, asje warm an land zit en enkel voor de cente zorgt. De schipper die zee dat-ie zelf bij 't roer had gestaan, dat 't roer niet geluisterd had, dat door 'n stortzee, zel 'k maar zegge, radere konne gebroke zijn en huile dee die as 'n kind, want z'n eigen jongen, 'n jongen van zestien jaar was in de storm gebleve. Dat heb-ie ook niet voor je lol, wat zeit-u? En dan nog 'n jongen, die voor 't eerst van z'n leven op 't water was. Wat 'r dan van wàs, kenne we late schiete: de reederij of de asserantie of de polisie, woue wete hoe 't zat met 't roer en of 't schip nog gelicht zou kenne worde — want as u misschien weet: 'n gat ken onder water worde gestópt en met pompe en lichters krijg je zoo'n boot dan weer vlot. Ouwe, zee de baas van me vader: je mot maar is koppie onder steke. Da's 'n heele karwei, zee me vader, die nog nooit zoover buiten de piere geweest was — en net stong 'r met de westenwind 'n hoop water. Maar wachte ken je natuurlek niet, want elke dag met de branding woelt 'n schip zich zàdder in 't zand. Goed dan, me vader gaat met 'n sleepboot — maar ze konne geen ladder stelle, want 't was te diep en 't water roerde as in 'n waschtobbe. Toen wier d'r eerst gelooïd en 'n langer end slang genomen, langer dan ze ooit hadde gebruikt en toen gong-die langs 'n touw ladder na benejen en met 'n end touw om z'n heupen. As-die an 't touw trok, wiste ze hoe laat 't was. 'k Had 'r niks geen zinnigheid in, zee vader, want an de eene kant had je 'n

meneer met 'n hooge hoed en die zee Jansen — me vader hiette Jansen — Jansen, 'k mot precies wete hóé 't met 't roer zit, want op deze plaats is nog nooit 'n schip gestrand — daar kèn 'n schip niet strande as de mond van de haven zoo wijd is dat 'r twintig fregatte naast mekaar kenne binne loope: je kijkt goed uit je ooge, Jansen, of 't roer ontzet is, want 'n schip na de bliksem en vier menschenlevens dat kenne we zoo niet late loope. Nou, dat was nog zoo stom niet gesproken van die meneer. Maar de schipper die ook mee was gevaren, 'n beste kerel, zee vader, 'n vent die wel driemaal zat te grienen, toen ze de haven uitvoeren, om an de buitenzij langs de pier op te stoomen, de schipper die zee 'm nog geen minuut voor-ie de koperen helm op z'n kop kreeg: „Jansen, as je benejen ben — kijk dan is uit — kijk dan is uit” — hij stond door z'n neus te snotteren, zee vader: „of-ie in de kleine kajuit achter de machinekamer me zoon niet ziet” — „Hoe ziet je zoon d'r uit?” —, vroeg me vader en dat most-ie vragen, want 'r waren meer jonge menschen an boord geweest — „Me zoon”, zee de schipper: „me zoon heit blond haar — en — en 'n klein snorretje en an z'n linkerhand heit-ie 'n moedervlek en 'n goud ringetje”. — „'k Zel me opperste best doen,” zee vader en zoo gong-die 't water in. Nou, ga bij je-zelf is na dat de boodschap niet van de bovenste plank was — an de eene kant mensche die wille dat-je kijkt of d'r nog gestraft mot worde — dat gaat dan voor 'n raad mot u wete — an de andere kant 'n vent die staat te griene. Da's nou net bôven 't water 'n hel, zee vader en benejen 'n stilte as van de kerk — toen-die over 't zand stapte en de mossen en planten — de goeie God weet hoe ze allemaal hiete — onder z'n looien zolen stuk trapte. 't Schip

zat met z'n kop zoo dik in 't zand dat 't 'r in vast-gemetseld leek — 't was door de machinekamer haast in tweeën gespleten — da's mis zee vader: die zit 'r in en die blijft 'r in — daar was geen dichten mogelijk. Door 't gat kon je de stoomketel zien. Ja, 't was angstig, zee vader. 't Was zoo gruwelijk stil — je hoorde niks as 't geklop van 'n blikken koffiekan, die door 't zuigen van 't water tegen de ketel sloeg — je begrijpt zoo'n koffiekan is leeg en heit 'n kurken stop. 'k Zal jou maar eerst grijpen dacht vader, want voor 'k de dooien zie en daar ben 'k nimmendal happig op, mot 'k niet dat geklop an me kop hebbe. Maar hij kon d'r niet bij en zoo lag 'm dat geklop en gejenk van de koffiekan an z'n ooren te leuteren, toen-ie achterom liep om na 't stuur te kijken. Langs 'n end touw trok-ie zich op en kwam op 't achterdek. Alles best — 't stuurwerk liep voor zoover je kijken kon op rolletjes. Geen tand stuk. Geen schroef losgelaten — geen bout verwrongen. 't Liep asof 't nog dik in 't vet zat, toen vader d'r an draaide, want 't heele achterwerk van 't schip stond schuin-verzakt met 't roer vrij. Bliksekaters, bliksems, zee vader. 't Was 'm duizend gulden waard geweest — bij menier van spreken — we hebbe nooit duizend gulden bij mekaar gezien! — as 't tandrad uit z'n verband had gezete, want dan had 't met 'n stortzee gekend. Bliksems: de schipper is d'r gloeiend bij — 't roer loopt as 'n hazewindje. Nou toen liet vader zich na 't luik van de kleine kajuit glijjen, dat vastgesjord zat om 't slechte weer. Dan zou-die nog 't beroerdste doen — kijken van binnen of ze d'r nog waren. De grendel schoof-die weg en z'n voeten gingen op 't trappie — maar mis. Met 't zware duikerspak an, kon-ie d'r niet door, nog niet half en 't was 'n gevaarlijk spul want je luchtslang mocht je niet

kwijt rake en as 'r krinkels in kwamme was je gepierd. Dan zel 'k 't bij 'n patrijspoort probeere, zee vader en zachies liet-ie zich weer van 't dek glijjen in 't zand dat zoo lekker liep as dat gladde goed wat in Amsterdam in de straten leit. Zoo oud as God me laat worde, zei-die, vergeet 'k nooit wat me toen overkwam. D'r ware twee patrijspoorte — de een lei in 't zand gezakt — door de ander kon je kijken. En dat was 'n gruwel, dat was 'n akeligheid. Met 'n gezicht zoo bleek en zoo blauw, alsof-die van kou was versteven, zat 'n jongen met open oogen, met open oogen — da's werachtig — voor 't glas te kijken. Zeker had-ie geprobeerd 'r uit te kommen, want z'n nagels stongen in 't hout. Maar met de dood was de angst weggegaan en nou kéék-ie, nou kéék-ie zoo lammenadig, zoo gróót, asof-ie zeggen wou: wat mot jij hier, ouwe? Nou, zei me vader: 'k had meer lijke gezien, maar die daar met z'n blauwe oogen en z'n opgezet gezicht, leek geen zier dood. 'k Mot toch voor je vader, die boven zit te grienen, weten of-ie 't ben of dat je 't niet ben, want jij kan net zoo goed de zoon van Pollen of de man van Klaassie zijn — 'k mot 't werachtig weten. Maar de patrijspoort was van binnen gesloten. 'k Sla 't glas stuk zee vader en zoo gezegd zoo gedaan, met 'n voorhamer die in z'n gordel stak, smeeet-ie de dikke ruit kepot. 't Gaf 'n slag asof de bliksem insloeg en die belabberde koffiekkan in de machinekamer bleef maar kleppen en zeuren. Toen wier vader angstig. Want nou 't glas as 'n spinneweb in splinters stond, zag-ie de jongen, nog meer in z'n oogen. 'k Stong te klappertanden, zee vader, toen 'k me poot door 't gat wrong om te zien of de hand 'n moedervlek had en 'n gouwen ringetje. 't Was om in mekaar te zakken toen 'k z'n mouw optrok en 'n hand in

't licht kwam zoo bleek, zoo schrikkelijk bleek . . .

. . . En hij was 't. 't Was de jongen en 'n knappe jongen. Slaap nou maar zachies, zee vader, die 'm niet verder dorst an te kijken en toen wou-die z'n eigen hand terugtrekken, maar z'n leeren mouw zat vast an de dikke splinters van 't glas. Toen vloekte ik, zee vader: 't wier me alles geel en groen voor me oogen. De jongen stong me an te kijken, an te kijken, an te kijken, en bewoog door mijn rukken en trekken — z'n haren waaiden langs z'n gezicht — z'n snorretje glee op en neer. Nog is schudde ik dat de splinters knapten, dat 'k 't in me arm voelde snijen. 't Lukte niet — en hij — hij hield z'n groote oogen niet van me af, hij keek me an dat 'k werom most kijken en 't uitbrulde in me helm. Dat was de dag van 't oordeel, jongen, zei me vader — die eenzaamheid — die stilte — dat groene, groene water — die oogen die niet van me af waren — en 't blikken kannetje dat klapperde asof tanden op mekaar gingen . . . 't Heit wel 'n minuut of drie geduurd eer vader los was — toen ze 'm ophaalden was-ie buiten westen — z'n arm was stuk asof 'r in gebeten was — maar van 't roer heit-ie niks, nimmendal verrajen" . . .

Hier zweeg de schipper en in benauwde stilte, drevén we de frissche weiden langs.

18 Juli '03.

GEVECHT.

„Vannacht heb ik van je duiker-historie niet kunnen slapen,” zeide Jaap, de electrische geheugen-taxeermachine op voet-hiel stilzettend — „en nu je toch aan ’t griezelen ben, heb ik óók iets voor je.”

Hij wreef de fronsende wenkbrauwen glad en verhaalde:

„Ja, ’k zie ’m nog levendig voor me, al is ’t jaren geleden. Ergens in de weilanden, bij ’n breede waterplas, had-ie ’n kleine windmolen. Als dreumes liep ’k ’r dikwijls in. Jongen, jongen, dat was voor ons apen zoo’n interessant gezicht, als de wind de wieken te pakken nam en in ’t donker molenruim de steenen walsen begonnen te draaien. ’t Stampte en dreunde dat we ’r niet dicht bij durfden. „Ze zalle je niet opvrete,” zei dan Blanes, zoo heette-die: „as je je vingers maar thuis houdt ken ’t geen kwaad.” Soms als de molen stil stond, mochten we mee op de ommegang, zagen we ’n heel eind van den weg af en de plassen met de eilandjes van helmen en duikelaars. En ’n pret dat we hadden met krijgertje spelen om den molen! Maar als de wieken an ’t werk gingen, mosten we ’r af: „Da’s geen lolletje,” zei Blanes: „gauw d’r af, jongens, Want as je ’n opstopper van ’n wiek krijgt, sleept-ie

je mee in de lucht en smijt-ie je voor dood an de overzij van de plassen — as 'n kattepult, jonges, as 'n kattepult!" ... Soms als-ie 'n erg kneuige bui had — dan had-ie 'n borrel op — nam-die 'n hand snuif uit 'n baal en vroeg: „hei je geen trek?" — Nou wij jongens hadden 'r altijd schik in te niezen en zoo heb 'k thuis wel al me broertjes en zussies op snuif van Blanes getracteerd, dat moeder woedend was om 't spektakel en de meid klaagde over de smerige snuifzakdoeken in de wasch. „Blanes," zei ik wel eens: „Blanes waar blijft toch al de snuif die je maalt?" Met m'n kinderverstand kon 'k 'r niet bij, dat zóóveel zakken en balen, die de brave wind vulde, aftrek vonden. „Ja, jongen," zei Blanes dan: „zoo ken je wel blijve vrage. 'k Heb 'n tijd gekend dat je 't met malen niet kon bijhouden, dat de duvel en z'n moer snoof, dat je niet toegerust was zonder 'n snuifdoos — 't is nou al 'n boel minder geworden. De mensche wille liever niet oud worde." Hij zat voor de deur van 't molentje en achter 'm knoersten en gromden de steenen walsen als leeuwen in de diergaarde die den oppasser wachten. Z'n knieën in de pilow broek hield-ie opgeschurkt, z'n boezeroen hing open, z'n mopperende borstharen werden in de split. Ja, hij was leelijk — 'n bonkige, rooie kerel, met rooie pluimende haren, rooie wenkbrauwen en 'n rood drankgezicht. Tòen dronk-ie al veel. Als je dicht bij 'm stond, rook je den jenever-stank. Ze zeien dat-ie dronk omdat 'n molenwiek z'n eigen dochttertje had doodgeslagen, maar de menschen zoeken dikwijls 'n oorzaak voor 'n heel natuurlijke neiging. Ik denk dat Blanes dronk, omdat ze àllemaal in die streek, 'n natten, miserabelen uithoek, dronken. Bij Blanes zag je 't eerder, omdat-ie extra rood werd, als-ie wat borrels op had èn omdat-ie, als-ie 'n halve kan jenever wou hebben, de plas

most overroeien om in 'n herberg aan de andere zij, z'n inkoopen te doen. Roeide Blanes over de plas, dan zeien de menschen: „O — Blanes gaat voorraad hale — Blanes lust 'm al vróég vandaag.” Nou, dronken was-ie nooit, nooit. En goedig! 'n Rooie is vâlsch, meende moeder — nou 't kân — maar Blanes was dan 'n uitzondering. 't Beurde wel dat-ie ons meenam in z'n schuit en ons geduldig langs de eilandjes roeide om duikelaars op te pikke. En dan werden z'n hemdsmouwen kletsnat van 't grijpen, spatte 't water tegen z'n rooie haren, lachte-die als 'n kalf om ons plagen. „Ken je wel zoo lang uitblijve, Blanes?” —, vroegen wij dan. — „Jonges,” zei-ie goedig-tam: „'k heb wel snuif voor heel Amsterdam in voorraad — 't heele loodsie leit vol — 'k heb geen haast, hoor.” En dan sloeg-ie an 't vertellen van den besten ouwen tijd met zilveren snuifdoozen en gouwen snuifdoozen: dat 'r koninge geleefd hadde die geen wette konde make zonder 'n snuifie; dat al wat geleerd en rijk was d'rlui neusgate toestopte voor ze na de koning toeginge; dat 'r niks op de wereld zoo gezond was, want dat snuif — goeie snuif — geen namaak-van-nou met zand en afval d'r deur — maar góeie snuif de kwaje stoffe van de hersens tegenhiel — dat je met snuif geen kóú op je hersens kon vatte — dat nieze al de vuiligheid uit je hersens wegsloeg — dat 't geen twee jaren meer dure kon of de rijkdom dee 'r weer an. En as de rijkdom weer snoof, dee de mindere man 't vanzelf. Opgeruimd, met 'n gezellig-babbelenden mond, nattige ooggen en snuifdotten op z'n rooie snorproppen, trokken z'n zware knuisten de spanen door 't plaswater. Even lei-ie an aan de overzij, stapte de herberg binnen, kwam terug, wrong 'n pruim in z'n mond en sappig-spuwend bracht-ie ons weer voor 't vlondertje bij den molen.

Zoo kende 'k 'm verscheiden jaren. Toen kwam 'r 'n ommekeer. Want niet alleen dat de rijkdom niet meer snoof, dat de mindere man 't oók begon te laten: 't ongeluk van Blanes werd plotseling acuut. An z'n bedrijfje begon de groote bek van den tijd te vreten. Al had heel de wereld blijven snuiven — de windmolen van Blanes lei op sterven. Schuins over 'm, even voorbij den tol, waar 't land goedkoop was en de vaart 'n bocht had, werden op 'n sinisteren dag heipalen geslagen. Als Blanes z'n pijpje kloof en 'r geen wind was, ging-ie zelf toekijken. En dan vroeg-ie wát of 'r kwam. En dan zeie de arbeiders: „'n Stoom-tabaksfabriek.” „Stoom,” grunnekte Blanes en z'n nattige drankoogen mummelden in spot: „Stoom! As *ik* ging bouwe zette 'k 'n groot stel molens. Stoom! As je wind voor niks heit!” Wijs en betweterig lachte-die: „jongens” — zei-die „nou binne de gekke losgebroke: *ik* heb 'n loodsie vol snuif en hüllie meene dat 'r meer mot weze”.... 'n Andermaal, als de fundeeringsbalken op de paalstompen geslagen werden en wij jongens aandachtig keken, spotte-die: „'t wordt goeie, hoor! — d'r zelle aardig wat stele overschiete — 't duurt geen verreljaar of ze breke de boel weer af!” Maar 't duurde geen verreljaar of z'n lach was wèg. Boven de fabriekspoort werden vergulde letters gehaakt, letters die Blanes in knorrige verwoedheid naar de herberg dreven: Stoomtabakskerverij en snuif-fabriek. 't Was 'n stevige, mooie moderne fabriek geworden, 'n fabriek die sigaren in 't groot, pakjes tabak en natuurlijk als bijzaak — om den afval te verwerken — snuif produceerde. Dát was 'n gemeenheid. Met al z'n grappies had-ie gedacht dat z'n overbuurman goedkoop de stelen zou spuien, dat-ie 'r geen kwaje an zou hebben. Maar snuif — snuif. De machines begonnen te werken, de fabrieksschoor-

steen dampte, de bel luidde voor schaften, de reizigers van de fabriek trokken 't land door, gaven de snuif voor 'n appel en 'n ei aan de afnemers van sigaren en tabak. Om de fabriek te pesten, zooas-ie zei, liet-ie heele dagen de wieken draaien. Tegen 't geraas van de machines, zette-die 't grommen van z'n walsen. En 't koste 'm niks, enkel wat olie. Zij hadde kole en koste en slijtagie — hij dee 't met wind. De wind kreeg je voor niks. Tegen wind konde ze op de duur niet konkereere. Dat was 't zelfde of je met 'n kaarsie de bliksem wou bang make. En voor nimmendal an de winkels levere — nou dat zat zoo lang as 't zat. Toen werd-ie stil, kregen z'n lippen snauwende trekken. As je op z'n erfie kwam en als van ouds 'n praatje met 'm wou maken, zàg je 'm niet, maar als je in 't donker naar 't trapje zocht, kreeg je haast de stuipen van schrik, want Blanes die achter te loeren zat, schreeuwde ineens met 'n kwaadaardige ruziestem: „toe, wat mot je! Donder op, hè!” — Dan zei je gebluft: „ik ben 't, Blanes — ik, Jaap uit de winkel.” — Dan sprong-ie woest op, dreigde je de erf af: „Vort, bliksemsche snotneus! Vort!” — En 'n ander die lachend bleef staan, denkend dat 't maar gekheid was, smeet-ie z'n klomp achterna. „Dat komt door de drank,” zei m'n moeder: „en 'n rooie kun je nooit vertrouwen.”

Wij gingen op school, raakten Blanes kwijt. De wieken van 't molentje aan de plas draaiden zelden — 't hekje voor de erf bleef dicht — alleen als-ie dronken thuis kwam, vertelden de mensen, liet-ie de wieken als duvels wentelen. Snuif kwijt raken dee-ie niet meer. De stoomfabriek pakte de snuif in nette pakjes, gaf die voor niks als de klanten 'n fatsoenlijke order in sigaren noteerden. De machines draaiden. De afval, de stelen, moesten

toch opgeruimd worden. En zoo won 't de stoom van den wind, dee de tijd met 't rooie molenaartje wat-ie met miljoenen gedaan had, wat-ie met miljoenen zou doen, kapten de glimmende machines 't machine-fut uit de handen en 't brood uit de monden.

Jaap bepeinsde even de ruiten der kamer, beplukte z'n baardje, vervolgde:

„... Eens nog als kind heb 'k Blanes gezien. 'n Zusje werd 's nachts erg ziek. Vader was uit. Ik moest uit 't bed om den dokter te halen. Dat was voor 'n jongen van acht geen baantje. Want 'k was bang en moest den weg langs de plas over, om in de stad te komen. En donker als 't was! Jawel, halfwege klinkt op 't water 'n geknor — denk 'ns an: 's nachts twee uur! — 'n geknor als van 'n varken dat gekeeld wordt — en 'n gespartel alsof 'r iemand an 't zwemmen was. Ik an 't loopen — maar vlak voor me stoot 'n schuit in de biezen. Dat was Blanes die van de herberg werom keerde. „Nacht Blanes,” zeg 'k blij, dat 't geen spook was. Toen nam-die kwaadaardig 'n roeispaan op en schreeuwde: „Vort! Vort of 'k sla je dood!” — De vent draait de gevangenis in met z'n zuipen, zei vader later.

Zoover bracht-ie 't niet. 'k Ontmoette 'm nog dikwijls en 'k was 'r bij toen-ie stierf. 't Loopt mal in 't leven, maller dan jullie schrijvers 't in je málste bui kunnen denken. Na de school kwam 'k zelf als leerling op de fabriek, als leerling in de machinekamer. Poetsen, wrijven, schoonmaken, ketel-bikken, oliën en wat 'r nog meer voor ongevaarlijk werk te vinden was. En wie denk je dat 'k in de stokerij bij de kolen vond? Blanes. Blanes. Maar niet te herkennen. Al 'n paar weken was 'k in de machinekamer en wel tienmaal had 'k 'm kolen zien

scheppen, zonder dat 'k op de idee kwam dat hij 't kon wezen. Z'n rug was gebogen, z'n groote klauwachtige handen leken zwaarder van been geworden — in z'n rooie haar dat in geen jaren geknipt was, piekten witte dotten — z'n snor als 'n borstel zoo grimmig, wroette om z'n lippen — z'n oogen stonden strak van drank. Nee, 'k zou 'm niet herkend hebben. Eerst toen de machinist 'm bij z'n naam riep en 'm 'n uitbrander gaf, zàg 'k 'm ineens en in 't middagschaftuur sprak 'k 'm aan.

„Blanes, hoe kom jij zoo hier?”

Bot haalde hij z'n schouders op.

„Ben je de molen kwijt?”

'k Vroeg 't plomp en brutaal, als kwajongen die geen weet van belabberdheden heeft. Blanes keek me, boterhammen-happend, aan als een grommende hond die gaat bijten.

„Wat mot jij?” —, snauwde-die.

„Of-ie de molen kwijt ben?” —, herhaalde ik.

„Ja,” zei hij valsch: „en hou nóú maar je bek” . . .

Hij at en ik at. Het gesprek was afgelopen.

Maar 'n paar dagen later, toen 't wit van z'n oogen rood zag en z'n handen beefden — hij had kolen van de stad gehaald en gedronken, zei 'k jongensvertrouwelijk:

„Blanes, we hebbe toch wel lol op de molen gehad, vroeger, as we boven krijgertje mochte spele.”

„Zoo,” zei hij, dof-nadenkend en met gloeiende oogen de vierkant-stoffige schoenen bebroeiend. Z'n hoofd schuwde weg, alsof-ie ziek was.

En, gemeen-plagend, vùil als 'n gezonde jongen zijn kan, die 'n halfdronken, suffigen, ouwen vent voor zich ziet, vroeg 'k sarrend:

„Snuif-ie nog wel is, Blanes!”

Even logden z'n oogballen op, even zag 'k 't minder-rood wit benee z'n groote pupillen — even

strekte z'n klauwige, zwaar-beenige hand naar de machine-kamer, waar de drijfriem slap neerhing en 't wiel knorrig bewoog, even opende de mond onder de ruwing van den snor — toen zei-die enkel: „'k Vin 'm wel.” En die simpele woorden, maakten me bang — ik wist zelf niet waarom.

„'t Is 'n schooier — 'n kerel van niks,” zei de machinist dien middag: „as-die zoo doorgaat gaat-ie 'r uit. Dat denkt alleen maar an zuipen. Z'n molen, alles heit-ie 'r door gelapt. Om 't uur zat-ie in z'n schuitje om jenever te halen. Toen is-die met turf en hout gaan venten en wéér alles verzuipen. Hoe meneer de vent heit kenne neme, begriip 'k niet — 'n vent die vroeger door 't raam van de machine-kamer loerde dat je d'r ongerust van werd. Verdraaid de hond sloeg an, as-die 'm rook. As 'k 'm nòg is snap met jenever, draat-ie 'r dàdelijk uit.”

Blanes werd niet aan de deur gezet.

Want 'r gebeurde iets.

Op 'n Woensdag kwam 'k van 't schaften in de machinekamer. Alles was an 't werk. De machine had vollen stoom. De machinist moest boven zijn om z'n reparatie te doen. Ik trek me jas uit, hang 'm in 't hok bij 't poetskatoen en anderen voorraad. En gelijk klept de wind de deur achter me dicht. Nou dat was 'n komieke historie, want de deur had geen kruk van binnen. Die werd alleen buiten met 'n sleutel gesloten. Lachend schuif 'k 'n kist poetskatoen tegen de deur, klim er op, kijk door 't glas boven de deur en klop. Blanes was achter me in de machinekamer gekomen.

„Blanes! Doe is open!”, roep ik.

Toen mot 'k zoo bleek als 'n dooie geworden zijn — in de kamer gebeurde iets afschuwelijks, iets dat grappig leek in 't begin — met 'n vaart luguber werd.

Blanes was smoordronken. Z'n gezicht was paars van drank, z'n haren duivelden om z'n harden kop, z'n handen lalden bezeten, z'n oogen puilden uit de kassen.

Waggelend leunde-die tegen 't draad dat de machine omrasterde, en lodderend, zat van drank, log van gebaar, laf van handzwaai, mepte-die telkens wezenlooze stompen tegen de glimmende, ernstige, rustige stang, die de drijfriemen-assen in gespieerde beweging hield. Bij elken stoot van de stang mepte Blanes, tot-ie zich pijn scheen te doen en in gorgelende dronkemans-bral uitbarstte.

„Blanes — blijf 'r af met je pooten!”, gilde ik achter het glas, trappend en stompend.

Hij hoorde me niet. Brullend als 'n gefolterde, zinneloos-lallend, lichtte-die de rastering uit den haak en een oogenblik botsten fel de ouwe elleboog van 't molenaartje en de stalen reuzen-elboog der machine. Toen smakte de grove, beenige vuist van den man, als een onhoorbare mokerslag op de stalen pees die schoof en terugtrok. En 'n dierlijke lodderlach schaterde uit Blanes' zwarten bek. Wat-ie schreeuwde kon 'k niet hooren door 't geraas van assen, raderen, wielen. In drift, sarrend en vloekend, scheen-ie te schimpen, te schelden. De aren aan zijn slapen leien als bloedstriemen, z'n haar vlamde als vuur.

„Blanes!” —, gilde ik, de ruit boven de deur stukslaand. Dol-dronken, met schuim op de lippen, patste hij de vlakke knokelhand tegen de stang.

„Nou hèb 'k-ie! Vuilek! Hengst! Hengst! Hengst!”, — lalde de man en bij ieder scheldwoord wrokte-die 'n rammelslag naar de schietende kruk.

Toen gebeurde 't onvermijdelijke. De stalen knuist van de machine gaf 'm 'n duw, toen-ie te ver voorover boog. Brullend struikelde Blanes achterover

tegen 'n rad dat 'm greep en 'm overdroeg naar de drijfriemen. Eénmaal zag 'k 'm nog rondtollen met verslapt arm — toen viel-ie áchter de machine, waar de machinist 'm vond — zwakjes roggelend.

Als 't niet met de deur was gebeurd, had de machine 'm niet héélemaal te pakken gekregen," eindigde 'Jaap.

25 Juli '03

OPEN BRIEF AAN ZIJNE EXCELLENTIE
KUIPER, MINISTER VAN BUITEN-
LANDSCHE ZAKEN.

29 November 1902 ¹⁾.

Excellentie! De noodkreet moet uit mijn benarde keel: ik word begapt. Ik word begapt sinds onheuglijke tijden, begapt links en rechts, begapt dat het mij voor de oogen schemert, begapt voor 'n ministers-inkomen, begapt vooral in de welvoorziene tehuizen mijns moreelen gemoeds. Zijn dan niet alle belastingbetalende burgers van dit Koninkrijk gelijk, betaal ik geen personeele-, bedrijfs-, patent-, inkomsten-, honden-, fietsen- en maagdenbelasting? Is 'n schrijver geen mensch? Lacht hij niet als men hem kietelt, schreit hij niet, als ge hem geeselt, bloedt hij niet als hij geprikt wordt? Is 'n auteur 'n buiten de wet gestelde, 'n melaatsche, 'n schavuit op wiens hoofd 'n premie staat? Heeft hij zoodanig gezondigd door 't geval van zijn geboorte, dat 't heele inbrekersgilde op hem wordt aangehitst? Moet hij zich niet kleeden, voeden, doen scheren en wat

¹⁾ Men gelieve dit schrijven naar zijn datum te beoordeelen. Immers, bij het verschijnen van dézen bundel, eind 1905, zijn verdere drie jaren diefstals verlopen en is Zijne Excellentie wederom te tituleeren als „Weleerwaarde Zeergeleerde” . . .

meer van 'n gezeten burgerman geverg'd wordt? Wordt hij niet òervoldoende in z'n brood bena-deeld door de haaien der dagblad-critiek, die — vergeef mij het nerveus parabool! — als koeien z'n littéraire productie tot in de zooveelste maag herkauwen en hem in z'n poovere botjes aan het publiek vertoonen? Excellentie, het is om je te verdoen. Waarom zijt gij een steunpilaar van Eigendom en Familie en levert gij eigendommen en familie van hollandsche scribenten aan Jan-en-alleman over? Waarom stopt gij onverlaten in de doos, die voedsel róoven en heult gij door uw toestemmend zwijgen met de vrijbuiters, schenners, insluipers, dieven, die ladingen geestelijk voedsel géstòlen geestelijk voedsel langs de openbare wegen vervoeren? Zijt gij, Eminentie, in deze zwaar-verdorven periode dan hopeloozer materialist dan 'n Büchner of 'n smulpaap, dat het Voedsel u meerder bekoort, meerder bescherming van blanke en andere wapenen geniet, dan het Geestelijk Voedsel 't welk wij in uren van noeste vlijt, in uren van daggeraas in uren van nàcht-stilte voor onze tijdgenooten prepareeren? Zijn de kondschappers der fantasie, de sprekers der sproken, de hoplieden van woord en vernuft minderwaardig vergeleken bij 'n slager, 'n kruidenier, 'n bakker die gij door weefsels van zoete en wijze formules tegen gespuis protegeert? Ja, voorwaar, voorwaar, wij auteurs, dramaturgen, novellisten, romanciers, wij worden gewurgd, gemar-teld, gehoond, gekorven, gevild. Wanneer, in deze weken, de Duivel van hebzucht mij hanteerde en mijne vingers zich strekte naar een boterletter S (Samuel), een boterletter van boter en deeg in de étalage eens sinterklaasbakkers, dan zou de publieke meening mij steenigen en de weegschaal van uw collega van Justitie zoude mij in pón-den

de onsen der diefstal toemeten. Waarom, waarom, Excellentie, hangt het zwaard van Damocles boven gegapte Boterletteren en sluit gij uw wimpers, als met müdden Letteren gedieft worden? Excellentie, 'k zou tranen met tuiten schreien, als op dit gebied m'n oogen niet brandden met felle randen — vochtloos, verdord, broeiend en droog als gort in den oven. Een laatste wanhoopsgil! Een hijg-snikkend beroep op uw zin van rechtvaardigheid! Zullen zij doordringen tot in het Torentje achter den Vijver, waar ik thans meermalen 's avonds de schaduwen uwer verlichte gestalte achter gesloten gordijnen zoek?

Eërgisteravond liëp ik er nog met m'n vriend Heijermans. We zijn lãng vrienden, heël lang, we hebben samen lief en leed, zorg en beertjes gedeeld. We — excuseer de dracht der persoonlijke bijzonderheden in dezen vòl-open-brief! — we hebben mekaar als broeders bijgestaan, voortdurend in één huis — hij, op de voor-, ik, op de achterkamer. Soms verdiende ik het brood, soms hij. Soms verzeilde ik in de koemaag der haaien, soms hij. We hadden één beurs, één droogje-en-natje, één tabakspot. Al verstonden we mekaar niet immer — *ik* houd niet van wildheid, groote woorden, politiek! — we bleven onder één dak, reeds lãng vóór Van Eeden's pogingen, 'n rustig Walden-tje vormend, zonder grond, zonder groenteboerderij. Is het wonder dat we ook nù samen kuierden langs den Vijverberg in 't Haagje? En dat we weemoedig aanschouwden de groote Bakkerij van 's Lands wet? En dat we flatteus spraken over uwe goede eigenschappen.

„Hij reist veel in 't Buitenland,” zeide mijn vriend: „*hij* ziet gapingen, waar 'n ander ze niet vermoedt. Hij zal ònze man zijn . . .”

„Hij heeft een breed hart en een stalen wil,” repliceerde ik.

„Hij is een man van de daad,” zeide mijn vriend.

„Hij zal er een stokje voor steken,” zeide ik.

Inderdaad, niet om u in 't zonnetje te zetten, nòch om arglistiglijk op uwe vaniteit te spekuleeren, vermeld ik deze vleiende meeningen. U zult er misschien zelfs læk aan hebben, gewend als gij zijt aan vurige bewondering en smadelijke aanvallen. Wie aan den weg timmert, vindt haaien met koe-magen. Honig en alsem immuniseeren ten slotte. Hoe vermag ik dan hopen, dat de appreciatie van twee letterkundigen, bij Avond, bij den Vijver, bij een Lantaarn, de ijskorst om uw besprongen gemoed, een weinig in minzaamheid verweeke? Excellentie, bekommer u niet om den uiterlijken schijn — Excellentie, laat uw breed, uw goed, uw liefderijk, uw rechtvaardig hart spreken in ontferming. We zijn àllen broeders op deze aarde. We zijn er niet om elkaar het leven te verbitteren, nòch om mekaar te laten begappen. Excellentie, we wòrden begapt, gekist, gekelderd — tijdens ons leven.

„Als je 'm dan positief 'n ópen brief wil schrijven,” mijmerde Heijermans, bij de lantaarn, zeg 'm dan dat 't beestig is (alweer 'n wilde uitdrukking, die *ik* niet zou gebruiken!) dat Holland zich niet aansluit bij de Berner Conventie¹⁾, zeg 'm dat 't waarachtig spaak loopt, zeg 'm dat-ie eens moet informeeren bij auteurs in 't buiten- en binnenland, zeg 'm dat ik al 'n heel lijstje heb:...

A. Met de vertooning van *Ghetto* in Londen in '99 had 'k ruim tien duizend gulden kunnen

¹⁾ Den niet-deskundigen lezer zij verklaard dat er tusschen de méeste landen van Europa een tractaat bestaat, de zoogenaamde Berner Conventie, waarbij het gééstelijk eigendom wederzijds in bescherming genomen wordt. Een auteur van een aangesloten land, behoudt dus *alle* rechten in een eveneens aangesloten land. Wie hem toch in zoo'n tractaatland besteelt, wordt vervolgd volgens de geldende wetten op diefstal.

incasseeren, als Holland het tractaat geteekend had. (*Nederland, Januari, 1902*).

B. *Ghetto* is door twee verschillende ondernemingen in Amerika opgevoerd — geen auteursloon.

C. *Ghetto* is te Parijs bij Stock verschenen — geen auteursloon — wèl 'n alleridiotst 3de bedrijf met Rosa die levend wordt. — *Ghetto* is te Londen verschenen bij Heinemann in een paskwillige gedaante. — *Ghetto* is in het Duitsch vertaald door drie tegelijk. Er zijn advocaten in gemengd geweest.

D. *Ghetto* is in Italië opgevoerd met alweer een verminkt derde bedrijf, waarvan geen tièn woorden de mijne zijn.

E. Een Weener uitgever wou *Het zevende Gebod* doen verschijnen — plots onderhandelingen afgebroken, toen-ie vernam van de Berner Conventie.

F. *Op Hoop van Zegen* is bij de vierhonderd maal in Duitschland opgevoerd — drie kwart gestolen — 't resteerend kwart welwillend befooid. Er verscheen een geautoriseerde vertaling ad 2 mark per ex. bij Köhler in Leipzig en denzelfden dag een *niet* geautoriseerde ad 20 *pfenning* per ex. bij Hendel, Halle a/S. De geautoriseerde kon natuurlijk verscheurd worden. Er verscheen een Czechische vertaling in Budapest — zonder auteursloon.

G. Er zwerven op 't moment in Duitschland diverse manuscripten, vertalingen van reeds in Holland verschenen novellen, romans, etc. Lieve brieven bij massa's van de uitgevers, maar allemaal bedanken ze voor nicht geschützte Arbeit. Wel vragen ze om nog *niet* gepubliceerde Original-Arbeit.

H. In België voeren ze *Ghetto, Zevende Gebod, Op Hoop van Zegen* op. En met beminnelijke smeekredenen krijg je of bieden ze vanzelf 4 pCt. tantième aan. En van andere tooneelwerken in andere landen, zijn nieuwe surprises te wachten....."

Hier zweeg m'n vriend een wijle. Z'n oogen betuurden lank- en weemoedig de lichte-vensters van uw Torentje. Z'n hoofd zakte op z'n borst, z'n hand beefde in 't lantaarnpaal-schijnsel. Ik meende dat hij tranen verkropte onder zooveel Berner-Conventie-leed, maar zijn stem sprak dof en toonloos: „En 't ergste, 't infaamste is dat Rijk en Gemeente je crimineel in de belastingen aanslaan, omdat je „zoo'n massa in het buitenland verdient.” Dàt doet de deur toe. Je niet beschermen in 't Buitenland — je villen in 't Binnenland. Je zou eens zien,” eindigde hij somber: „hoe gauw we aangesloten waren als de ministers, an de overkant, sàmen een blijspel schreven en bestolen werden!”

Eminentie, die laatste Heijermans'che flauwiteit zult ge natuurlijk accepteren voor wat ze is. In 'n bittere stemming vergrijpt men zich allicht aan staatshoofdelijke waardigheid. Indien mijn vriend de Falkland'sche paisibele wereldbeschouwing deelde, z'n heethoofdigheid doofpotte en minder rood zag, zou hij het wereldlijk begrip Tooneel niet aan de overzijde van 't Binnenhof sleepen. Maar er is grond van waarheid in zijn telsom. Ik, die lang gezwezen heb, bevreesd voor het gerucht mijner persoonlijke onthullingen in het Buitenland, heb óók een duit in het Berner-Conventie-zakje te doen. Wordt Heijermans bestolen en verminkt — ik word verminkt en bestolen. Over de honderd vijftig feulletons hebben ze reeds te grazen genomen in den

tijd van één jaar. Gesteld dat ik voor elke vertaling tien gulden kreeg — geen overdreven eisch, Excellentie! — dan zou ik nu vijftienhonderd gulden extra verdiend hebben, wat voor iemand die van z'n pen eet, drinkt (matig), uitgaat, koopt etc. geen kippedrek is. 'k Heb alleen in November achttien gulden zeventig verstookt, tien gulden Haagsch gas verbruikt. 'k Weet niet, Excellentie, of u als minister vrij vuur en licht heeft, of ù acht en twintig gulden zeventig télt, maar 'k weet wel, dat je heel wat papier kunt beschrijven eer je voeten warm en je pen 'r avondlijke papierschaduw heeft.... Ook betalen wij hier in Den Haag den wateraanvoer per kubieken meter en zooals u uit vorige intieme mededeelingen te dezer plaatse vernomen heeft, badden we 's morgens, m'n vrouw, m'n dochter, ik. Van de maand hadden we alleen ácht kubieke meter méer dan de vorige bewoners, die niet verder dan hals en handen gingen, vermoed ik, zonder kwaadpraat. En zoo zou je an 't detailleeren kunnen blijven over de kosten van 'n huishouding, die zuinig wordt geadministreerd. Vanmorgen hadden we 'n ons hoofdkaas bij 't tweede ontbijt. Ik zeg dit uitsluitend ten betooge dat we niet met geld smijten. Want 'n ons hoofdkaas voor drie personen — m'n vrouw, de meid, ik — m'n dochter drinkt melk (te jòng nog voor de belegselen der boterham) is geen positieve overdaad. Je heb ieder twee en 'n half sneetje, als de spekslager geen bokkesprongen met 't mes maakt. Welnu, Excellentie, áls ik het provenu bezat van de gestolen honderd-vijftig Falklanden — de geautoriseerde laat ik separaat — dan zoude ik, gedacht in hoofdkaas, à elf cent 't ons, dertien duizend zeshonderd zes en dertigen vier elfden ons méér bezitten, dan ik thans voor mij zie, zouden wij niet op een

hàlf sneetje kijken.... Excellentie, màg ik met dertien duizend zeshonderd zes en dertig onsen smijten? Zoudt gij het doen, Excellentie, als gij Falkland. ik Kuiper ware? En in stede dat de schenderij vermindert, vermeerderd zij met moderne middelen. Daar zijn Duitsche correspondentiebureau's door gêmeene vertalers bediend, die thans één Falkland, in tien, twintig bladen tegelijk doen verschijnen. Daar zijn drie, vier vertalers bezig, waarvan slechts ééne geautoriseerd is. Alleen in de *laatste* maanden ¹⁾ verschenen er „Falklanden“:

In September:

Neue Freie Presse, Weenen — Die Skizze, Berlin — Dresdner Anzeiger, Dresden — Königshütter Tageblatt, Königshütte — Flensburger Nachrichten, Flensburg — Provinzial Zeitung, Geestemünde — Prager Tagblatt, Prag — Breslauer Zeitung, Breslau — Deutsche Tageszeitung, Berlin.

In October:

Münchener Zeitung, München — Hannoverscher Anzeiger, Hannover — Posener Zeitung, Posen — Prager Tagblatt, Prag — Leipziger Tageblatt, Leipzig — Berliner Neueste Nachrichten, Berlin — Badischer Beobachter, Karlsruhe — Generalanzeiger, Düsseldorf — Posener Neueste Nachrichten, Posen — Dorfzeitung, Hildburghausen — Berliner Morgenzeitung, Berlin — Rheinischer Kurier, Wiesbaden — Die Welt am Montag, Berlin — Hannoversche Allgemeine Zeitung, Hannover.

In November:

Deutsche Warte, Berlin — New-Yorker Staatszeitung, New-York — Deutsche Tageszeitung, Berlin

¹⁾ De andere liggen thuis-weggesloten.

— Berliner Tageblatt, Berlin — Münchener Zeitung, München — Flensburger Nachrichten, Flensburg — New-Yorker Staatszeitung, New-York — Braunschweigische Landeszeitung, Braunschweig — Hannoversche Anzeiger, Hannover — Leipziger Tageblatt, Leipzig Das Kleine Witzblatt, Berlin

Ruim drie dozijn gapsels, Excellentie, in drie maanden. Er zijn er geautoriseerde bij, maar er zijn er natuurlijk verscheidene die ik *niet* in mijn bezit krijg en de maand is niet om. Wel zijn deze literaire druiven zúúr, Excellentie! Informeert u eens bij de weduwe van Multatuli, bij Couperus, bij Van Eeden en anderen.

Informeert u bij Hauptmann, Südermann, de Denen, de Franschen! Zet u 'n referendaris tot onderzoek van de schending eens Gebods

Excellentie, een elk predikt in deze schoone maatschappij zijn naaste belangen. Zult gij dit protest van Heijermans én mij, beiden van uwe naasten, langs uw koude kleeren laten glijden? Heijermans bluft met tienduizenden guldens — ik houd mij eenvoudig bij dertien duizend zeshonderd zes-en-dertig én vier elfden onsen hoofdkaas, niét omdat ik zoo speciaal van hoofdkaas houd, maar om gestolen geestelijk voedsel in meer substantiële waarden om te zetten. De bescheidenheid zeide ons te zwijgen, te lijden. Doch niet een iegelijk is het gegeven bij vāle smarten de pen ongedoopt te laten. Wij zijn er twee van de kleine reeks, die daaglijks de verwaasheid van het steel-systeem ondervindt. Wáárom orde in zake materiële aangelegenheden en anarchie in zake intellectueele productie? Gij zult, zoo al niet in deze, dan toch in andere, analoge termen antwoorden, dat Holland méer belangen (uitgeverschouwborg-ondernemers-belangen) heeft om te

stelen, dan om bestolen te worden. Het kan nooit een excuus zijn. 't Is daarenboven onjuist, Excellentie. Een lilliputterig land heeft nimmer een zoodanigen afzet voor buitenlandschen geestesarbeid, dat het betalen van dien arbeid een hevig bezwaar kan zijn. Nu bevorderen wij legio vertalingen van prulwerken. Nu werken wij opvoeringen van de meest onbenullige tooneelwerken in de hand. Nu staat een hollandsch schrijver bij den hollandschen uitgever achter bij den vreemden auteur aan wien géén honorarium betaald wordt. Ik heb vrienden, Excellentie, die voor hun boeken van máanden arbeid honderd, honderd-vijftig, tweehonderd, driehonderd gulden ontvingen. Ik heb er, die blij waren *als* ze uitgegeven werden. Excellentie, op deze wijze, staat het koninklijk Holland aan hollandsche uitgevers en theaterondernemers eene niets-kostende premie toe, om buitenlanders te bestelen en hollanders met 'n douceur af te schepen. En op diezelfde wijze sart men hollandsche auteurs op eene andere, geraffineerde manier door ze *in* 't buitenland nóg eens te doen plukharen. Hiér kunstmatig gedrukte auteursloozen — ginder zuivere eer, roem, verbreiding van hollandsche letterkunde. Bleef het dan nog daarbij! Maar, Excellentie, wij staan onmachtig om buiten de grenzen reeds verschenen werk aan te bieden, wij worden vertaald door knutselaars op wie we geen pressie kunnen uitoefenen, we moeten het lief-dankend aanschouwen dat ze ons „opvoeren,” heele bedrijven verknoeien, situaties verkrachten, we mogen koest zijn, als ze ons insereeren in pornographische blaadjes....

Excellentie, Pááp is naar Berlijn verhuisd.

Moeten we hem volgen?

Moeten we, om beschermd te zijn, ons werk éérst

in vreemde taal schrijven en in den vreemde deponeren?

Of moeten we wachten tot de Duitschers, veroornd en ontdaan, met cavalerie pressie uitoefenen en over de waterlinie tegen 't nieuw snelvuurgeschut optrekken? Met eenig antwoord zult u verplichten

Van uwe Excellentie, de gehoorzame Dienaar.

S. FALKLAND.

ZADOK'S INVAL.

Nu ze, na veel mislukten handel, na tegenslag en tegenslag, eindelijk een huis van koop met recht van wederinkoop in 'n buitenbuurt hadden geopend en 't zaakje wonder boven wonder door de gedrukte tijden goed liep, nu ze 'n paar amsterdamsche lootjes hadden gekocht en contanten in hùis moesten houden voor den gaanden en komenden man, nu de deur den heelen dag aanstond — wel is waar met 'n waarschuwend schelletje — maar dan toch òpen, nu 'r geen uur voorbijging zonder 'n verdacht gezicht voor 't loketje — nu bekroop hen — wie zal er zich over verbazen? — de Vreeze die een élk gewordt die Bezit. Vroeger toen Zadok achter komkommers en bloemkool liep, later toen-ie kermessen met koek en eigenbereide nougat afreisde, had-ie niets van verontrusting geweten, had z'n vrouw 'n slot 'n onding gevonden — ja, d'r viel bij hùn wat te gappen! —, zou moeder, die bij ze inwoonde d'r bandeau-hoofd over de groote máligheid geschud hebben, as Rachel nachs van 'n geluid was wakker gekomen — nòù, alleen bij 't idee van 't geld èn de amsterdamsche lootjes — *in* de suikerbus, *in* 'n hoeiendoes, *in* de bedstee — klopten hun harten in hun keel as 'r in 't donker iets piepte.

„Zadok, 'k hoor wat piëpen,” had Rachel wel honderdmaal in de laatste maanden gezegd. Dan werd moeder van het fluister-praten wakker en maakte de stemming àngstiger door 'r schor vragen wat 'r wàs en Joopie, 't eenig kind, bleek meissie van tien jaar met zwart kroes en zwarte oogen, bang geworden door de gesprekken bij dag, begon wel te huilen as vader 'n lucifer afstreek en met 'n siepelend eindje kaars de raampennen inspecteerde. 't Wàs dan ook 'n onsekuur huis voor waarden — gelijkstraats — voor en achter enkel ruiten, niks as ruiten. Met wat zeep en 'n diamantje waren ze binnen. Je las van niks as van dàt. An de overzij bouwden ze nog bij, stingen hoopen huizen leeg en wat 'r woonde was volk, nou ja, je wist zelf niet wàt voor volk

Na een bijster onrustigen nacht — in den tuin naastan had 'n hond uren angeslagen, was Zadok naar de markt gegaan. Toen-ie thuis kwam, Vrijdagmiddag, zei-die niks, ging-ie naar 't kantoortje, neuriede.

„Wat heit-ie vandaag?,” zei Rachel, bezig 't vet van de soep, op 't stukkie lenden te gieten: „wat is 'm overkommen?”

„Láát 'm zingen,” zei moeder, aardappelen jassend en pittend: „misschien jà heit-ie 'n goeien dag”

Zadok zat voor 't horretje, 't horretje met de witte reclame-letters, dampte dat de rook langs z'n pet droop. Boven z'n hoofd hingen pakken schoenen en laarzen, vogelkooien, 'n fiets en 'n partij klompen van een handelaar die in de zorg zat. Op zij, op de planken, builden saamgebonden kleeren, dekens, beddekussens en veerebedden. Op de toonbank glimmerde de weegschaal.

Zadok rookte, neuriede. 't Was ongewoon.

Rachel hield 't niet uit.

„Wat is jou gebeurd dat-je zoo'n plezier heb?“, zei ze in de deuropening.

„Mijn? Mijn? Wat zal mijn gebeurd zijn?“, vroeg Zadok, genoeglijk-onnoozel.

„As jij zoo ben,“ ontleedde Rachel als een wijze vrouw — wie weet beter de nuances van 'n neus, 'n mond, 'n oogkijken, 'n stem dan 'n eigen vrouw? — „as jij zoo zingt na 'n hond-van-'n-nacht, na 'n nacht van enkel verstoring, dan“

De rest van wat ze beweren wou, werd door de piengелende schel en 'n smak van de deur opgeslokt. En terwijl ze 'r hoofd door 't loketje stak, gaf ze 'n angstgil, dreunde 't portaalje door 't grommend geblaf van 'n hond, die tegen 'r hoofd bezwaren had.

„Hèhèhè! Hèhèhè!“, lachte Zadok, dat 't vuil van z'n pijp in z'n keel schoot en-ie rood werd van de benauwenis.

„Wat lach-ie nou, as ik me 'n ongeluk schrik!“, zei ze dubbel-valsch, omdat ze 'r hoofd tegen den loketrand gestooten had.

Zadok, purper van lach, 't pijpje tusschen de zwarte tandstompjes, opende voor antwoord de deur naast 't loket, die anders op slot bleef. Toen week-ie voorzichtig achteruit, sprak: „Kom binnen“ Binnen traden een hond en een man.

„Heb 'k gekoch,“ zei-die, eerst nù z'n geneurie, z'n genoeglijk zingen verklarend.

„Gekoch? Gekoch!“, vroeg-schreeuwde Rachel, met nadrukjes die klonken als 'n: is 't je in je kop geslagen?

„Voor de nach,“ zei Zadok simpel.

„En je ken op 'm staàt maken,“ knikte de man-van-den-hond: „as je Nero in huis heb hoef je voor de duvel en z'n moer niet bang te wezen. Kijk is wat 'n bek met tanden“

Zadok, Rachel, moeder, Joopie stonden op 'n klitje te kijken naar 't ijzingwekkend gezicht. De man

lei z'n zware handen om den bek van 't ruige, kwaadaardige dier, dat met z'n kop tot an de goudweegschaal kwam. — Nero gromde alsof-die zou happen, trachtte zich los te worstelen, maar de man die 'm de baas was, trok de kaken vaneen, dat een lange rooie tong tusschen tanden als priemen en tangen zichtbaar werd.

„Hè,” zei moeder, met 'n aarzelenden glimlach, 'n glimlach van angstigheid en verbazing over zóóveel moed.

„Om àngstig van te worden,” glimlachte mede Rachel, plotseling Zadok's bedoeling begrijpend: „laat-ie u maar niet bijten.”

„Heb 'k gelijk of heb 'k geen gelijk,” zei Zadok — op 'n afstand.

Op de markt had-ie 't ruige dier dat te lastig was voor de hondekar — telkens sprong-ie naar fietsrijders en al driemaal had-ie bedelaars g e b e t e n, die op het erf van den boer waren gekomen — op de markt had-ie Nero voor twee gulden vijftig mèt 't halsleer en den ketting tóé, gekocht. Meenemen durfde-die 'm niet. Want Nero gromde, liet z'n tanden kijken — en 'n verstandig man vertoont geen kunsten, heeft z'n kuit en lief.

„Nou mot je 'm,” lei de man uit, bout sprekend tot het angstig-lacherend klitje achter de toonbank: nou mot je 'm, wil je 'm goed an je wennen, de eerste dagen best voer geven, geen vet en geen harde beenen, maar rijst en brood en is wat stokvischsnippers — en wil je dat-ie voor je door 't vuur gaat, dan mot je 'm 'n brokkie leverworst voeren. — Nee, hij zal je niet bijten, as je 'm niet dreigt. Maar de eerste dagen, zeg 'k nog is, zou 'k 'm toch maar an de ketting houen. Dan loopt-ie niet weg en dan went-ie an je” . . .

„Waar mot-ie vastleggen?”, prakkizeerde Zadok.

„In de winkel,” zei Rachel: „waar wou je 'm anders as in de winkel leggen?”

„Ja, 'k zal 'm daar in de winkel leggen,” schrikte Zadok: „hoe ken 'k over en weer in de winkel loopen, bij 'n hond die me niet kent?”

„Nee — hij zou je in je pooten bijten zoolang die vreemd is,” zei de boer.

„En je ken daar 'n hond laten anslaan as 'r volk komt,” redeneerde Zadok, schuw kijkend naar Nero die als een goedig kalf was gaan liggen en 'n ontstoken plekje van z'n poot belikte.

„Hoe kèn men 'n hond in de achterkamer nemen?”, zei Rachel gemelijk, nou al kribbig om 't ongemak: „hoe ken 'k bij 't servies kommen en bij de kasten? Hoe legt men 'n hond in 'n kamer! Da's nog nooit op de wereld gezien”....

„Al ga je op je hoofd en je handen staan,” driftigde Zadok: „hièr ken 'k 'm niet hebben — da's goed voor de nacht”....

Ze hadden er nog een poos over gediscussieerd, 't over en weer besproken — toen werd-ie zoolang an den knop van de bedsteedeur gelegd. Tegen den avond zou Zadok 'm vóór an 'n kram in 't portaal vastsjorren. 't Eerste uur was 't mis, lei Nero an den ketting te rukken en z'n ouwen baas achterna te huilen, maar toen moeder die rillingen kreeg van hondegehuil 'm 'n pappie van brood en soep had klaargemaakt, werd-ie rustig, kronkelde als een groote prop ineen, sliep in van de vermoeienissen van den dag.

Eerst wakker werd-ie, toen Zadok gesloten had en 't ouwe, gezellige Vrijdagavond-maal begon.

De lamp brandde, de soep dampte, de hond kwispelstaartend, hield den ketting gestrekt. Het was huiselijk, het was veilig.

„Wil je gelooven,” zei Zadok, blazend en slurpend: „dat zoo'n hond als Nerò niet een maar tien inbrekers staat?”

Hij sprak met gemaakte, geforceerde verheugenis.

„Je ken met open deuren slapen en niet een zal z'n hand na de suikerbus uitsteken,” knikte moeder.

Zij sprak met onrustig bevestigen.

„k Zal vannach teminste slàpen,” zei Rachel, 'n kluifie in 'r hand.

Ze zeide het schuw, met eene bodemlooze blijmoedigheid.

In waarheid gaf de hond, de sterke, grove, naar de borden loerende hond, de hond met 'n vacht als 'n beer en 'n luchje als zwaar-muffend stroo — zekere gêne, zekere ontdaanheid, zekere evenwicht-van-prettigen- Vrijdagavond-verstoring. Als-ie honger-zenuwachtig gaapte en de felle tanden uit 't bloedrood des beks opstaken, stonden de lepels van Zadok, Rachel, moeder, Joopie stil, keken ze tot de kaken wederom klaptten. Als-ie z'n vacht schudde dat de haarknokels rammelden, de ketting rinkelde, de lange ooren flapten, vaagde eene beduusdheid over de gelaten. Als-ie blafte om wat te krijgen stortte de soep in vier borden van vier trillende lepels. Het heele geweld-dier, 't beest dat voor de verdediging in huis was gehaald, vloekte tegen den aard der kamer, den aard der mensen.

„Je mot 'm nou hébben,” zei Rachel 't eerst: „je ken d'r niet buiten met zooveel waarde in huis, maar as je mijn vraag — as je mijn eerlijk vraag — gijn is 'r niet an”

„Hoeft ook geen gijn an te zijn,” ontkende Zadok, nerveus bij de gedachte, dat-ie 'm strakkies most overbrengen naar den winkel en hoe dat gààn zou — „je houdt geen hond voor de gijn. Koesch Nerò!”

„Me ooren splijten an me hoof,” klaagde moe-

der: „hoe neemt men ook zoo'n òngewone hond!” „Ongewoon! ongewoon!” schreeuwde Zadok beneden het geluid van den hond: „ga je leggen!”, dreigde-die met z'n lepel.

De hond gromde, liet z'n tanden zien.

Rachel leunde in medelijdende verwijting achterover.

„Og!”, zei ze 'r hoofd enorm wiegend: „nou mot jij 'm nog dreigen. Nee, zoo ies heb 'k op de wereld nog nooit gezien — 'n hond dreigen die vreemd is. Da's zeker om 'm te wennen. Gelijk heit moeder. Gelijk tot over 't end van me jaren! Dat je 'n hond koopt, goed — maar dat *is* geen hònd, dat is, dat is 'n wolf, dat is 'n verscheurend dier, dat is . . .”

Ze hield op. De hond nam 't woord, blafte dat de lamp 'r van danste.

„Nee, daar wor 'k geregeld mesjogge van,” zei moeder, de handen als schelpen om 'r ooren slaand.

„Daar dan,” zei Zadok, 't beest 'n afgekloven mergpijp toesmijtend.

Weer leunde Rachel, meelijdend-glimlachend achterover.

„Nee — wat zeit u me dáárvan, moeder: 'n hond die geen beenen mag hebben — en asof 'k me geen ongeluk gewreven heb op 't zeil. Zou je 'm dat been weer afnemen, ja of nee?”

Ze had ook iets minder romantisch kunnen verzoeken.

„Afnemen?”, zei Zadok: „nog voor geen duizend gulden! Neem jij 'm dat been af!”

Rachel lepelde weer.

Even was er de oude genoeglijke Vrijdag-avondstille, de gefingeerde stille met 't gekraak van de mergpijp.

Maar niemand wou 'n tweede bord. Met zenuw-kroppen — eet je niet.

Tegen negen uur sliep Nero, vond Rachel 't tijd om 'm naar vóór te brengen.

Zadok die niet gedut had — op Vrijdagavond nièt gedut — zag wit om z'n neus, toen-ie knussig-sussend op den ketting toetrad.

„Nerò — zoet zijn Nerò — de baas komp je halen Nerò — de baas gaat je uitlaten, Nero”...

Het waren àl-heesche klanken in z'n mond. De hond opgeschrikt in z'n slaap en zeer bewust de beenderen bewakend, die-die niet meer op had gekend — die Rachel niet had durven weghalen — de hond grimde positief kwaadaardig, keek met z'n groene boereschuur oogen naar de kuiten van den man, die z'n Meester was.

„Hij moest 'm ook met de lepel an tafel dreigen! Most je mijn vooruit zeggen!”, zei Rachel, angstig bij de schaal met de Curaçaosche amandelen.

„Wat klets jij toch!”, snauwde Zadok: „doe jij 't dan! Heb 'k 'm niet beenen gevoerd? Koescht Nerò! Koescht!”

Weer gromde de hond en z'n poot viel zwaar op de kluiven.

„Zadok — d'r kommen ongelukken van,” waarschuwde moeder.

„'n Ander neemt 'n gewone hond,” smaalde Rachel diep-medelijdend: „*hij*” mot 'n verscheurend dier — nou, dan gane we niet na bed.”

„Most-ie ook met geweld vóór de bedsteedeur!”, stoof Zadok driftig op.

„Hoor — tegen mijn zet-ie 'n groote bek op,” zei Rachel valsch: „en 'n hond durft-ie niet eens beet te pakken”....

„Laat mijn is begaan,” zei moeder, sussend Curaçaosche amandelen naar 't beest werpend: „Zie je dat-ie ze eet?”

Nog eens naderde Zadok den knop van de bedstee-

deur. Nog eens, vuil en ondankbaar, gromde Nero.
„Gelijk heit-ie,” sarde Rachel: „gróót gelijk — hij mot 'n hònd koopen — daar smijt-ie twee gulden vijftig an weg!”

„Jaag jij mijn niet de stuipen op me lijf met je gepiep en je gèpièp nachs,” snauwde Zadok verwoed.

„Og! Og!”, zei Rachel, de balkenzoldring in aanroeping van niet aanwezige getuigen bestarend: „nou vraag 'k wiè heit 'r vannach 'n deur hooren piepen?”

„Heb ik hooren piepen? Me zorg al piept 't de heele nach!”

„Ja — nou is-die 'n held, nou”...

Ze sloeg in gegil over.

Want Nero, heftig rukkend om bij 'n Curaçaosche amandel te komen, die moeder niet goed gemikt had, Nero schoot los.

Toen geschiedde het wonderbaarlijke van eene vrouw met tegenwoordigheid van geest.

Moeder, doodsangstig, smeed 'n handjevol amandelen naar de zij van den winkel — Nero, verkikkerd op 't ongewoon lekkers, bulderde met ketting en al de bewaarplaats in — Joopie, 't dichtst bij de deur duwde 'r in 't slot....

Den heelen nacht leien ze wakker — den volgenden morgen ging Zadok den boer opzoeken, die Nero voor 'n gulden terugnam — 's avonds dweilden moeder en Rachel den winkel, bleef de suikerbus *in* de hoedendoos, *in* de bedstee onbewaakt.

En nog weken lang praatten ze na over Zadok's inval om 'n hond met 'n daalder verlies te koopen die geen hònd was, 'n hond as 'n ondier, 'n hond as, as 'n losgebroken leeuw uit Artis. Je most Zadok zijn om zoo 't ongeluk over je huis te halen...

6 Juni '03.

CURIEUZE DANS.

Als men een tijd naar z'n Brood en Spelen beoordeelt, is men op weg dien tijd te leeren kennen.

Béter schijnt het dergelijke analyses te mijden.

Allicht geraak je in zéér genoegelijke amusements-oogenblikken tot een graad van onhebbelijk pessimisme, wor je strak-vervelend en kniezig, zak je slap in je stoel, begrom en beklad je sterker je bureu, je gemeenschap, je lieve levensperiode dan oorbaar en voor je gezondheid wenschelijk is.

Dikwerf ter plaatse die ik zoo dadelijk nàder aanduid, mede op àndere wier opsomming embêtant veel ruimte zou vereischen, betrap ik mijzelf op de onfrissche, onsmakelijke, onlogische waarneming, dat de dag-van-daag een slijkkrig strandje met riekende spoelsels, ouwe schoenen en glibberige kwallen gelijkt, dat het slaan van de schuierende branding met z'n zwiepend gebezem en joelend gestuif, nauwelijks een spel van verreinen kan worden.

Ja, op zulke lasterende impertinenties atrapeer je je gemoedshobbelpaardje, dat bij buien grotesk als 'n schichtige hengst, steigrend als 'n veulen verschuit-de wei, z'n houten knokels en pooten tracht te verschalken.

Het nùchter betoog is van voortreflijker aard. De Spelen van vroeger zijn de Spelen van nu. De Spelen van nu zijn de Spelen van vróeger.

In het beweren dat Grieken, Romeinen grover vermaak, ruwer genot dan wij kenden, schuilt eene timiede vergissing.

Het is alles zoo gebleven als voor véél eeuwen.

We zijn geraffineerder, perverser.

We bewondren wat vóór de geboorte van Jezus bewonderd werd, we juichen dezelfde ruwheid, dezelfde grofheid, dezelfde wreedheid toe.

We staren verbaasd naar de oude arena's, de oude folterkampen, de oude gruwelkamers, de oude grimmige ontzettingen.

We meenen dat 't zoo niet kòn, dat de legende liègt, dat een troeble schemer ons van dat verre bloéd gescheiden houdt.

En bij 'n glaassie warreme pons, 'n heete cognac-groc-met-schijfie, 'n biertje, verrichten onze geganteerde handen hetzelfde goedkeurend geraas van verre, doode, veroordeelde tijden.

Want is er in waarheid een verschil tusschen het vermaak van een Romeinsch arena en dat van onze beschaafde steden?

Tusschen café-chantant-artisten, die in de nok van een gebouw met den dood spelen en de menschen-van-vroeger? Tusschen athleten van nu en de menschen-van-vroeger?

Tusschen de acrobaten, krachtmenschen, kunstenaars van een goed circus of een goed „varietéiten-ensemble” en de menschen-van-vroeger?

Tusschen de dànsen van nu, de dansen van vroeger?

Tusschen al het makabere, schrik-gevende, zenuwspannende van nu en van vroeger?

Is er een verschil van positieve beteekenis tusschen een christen, die met een leeuw vocht ten aanschouwe van een geestdriftige massa en den man dien we een salto-mortale zien vallen van vier, vijf meter hoogte?

Ik heb eens een vrouw zien duiken van een springplank in een bassin — een sprong van vijftien-twintig meter. Ik heb een-beenige clowns zien storten, te fiets, in een waterbekken — plons van vijftig meter. Ik heb degens zien slikken, met messen werpen.

Ik heb vaders zien liggen op een rustbank en die wierpen hun zoontjes op en grepen ze met de voeten.

Ik heb moeders zien hangen aan een trapèze, dragend drie, vier kinderen aan de tanden. Ik heb slangenmensen gezien met door oefening verwrongen lichamen. Ik heb danseressen gezien, te avond lief-van-gelaat — bij dag geel van toring en vermoeidheid. Ik heb een fietser gezien die van een ladder reed. En hand-artisten die dansten op de handen. En voltigeurs, die op 't hoofd stonden, zóó een flesch wijn dronken . . . 'k Zie geen kans 't vluchtig op 't lijstje te zetten. Waartoe noodig? Daar is geen lèvende ziel in de stad, in 't dorp, die 'r niet van meepraten kan, die zich geen wonderen herinnert welke de mijne overtreffen.

Men betaalt z'n entréé, krijgt eene nette plaats, aanschouwt.

Men aanschouwt afgebeulde, misvormde, merkwaardige mensen.

Men aanschouwt mensen, die telkens weer hun leven wagen. Eén stap mis: de dood. Een verkeerde sprong: de dood. Men aanschouwt kinderen door slaag en mishandeling tot acrobaatjes gefokt. Men aanschouwt mensen, die zich als dieren moeten

vernederen — ontkleeden, worstelen, spartelen. Men aanschouwt het beschaafder dan verdwenen volkeren het aanschouwden. Men zou zich bijster schamen — als een zuster of dochter zóó cancaneerden.

Men zou gillen en in angsten schreien, als pa van trapèze naar trapèze sprong — als ma een leeuwenkooi benaderde — als tante Bets in vleeschtricot rondliep met neef Piet op 'r naakte schouders. En dag aan dag, in elke een weinig geciviliseerde stad van deze nobele wereld, maakt het publiek zich op, om het gemartel van het ding medemensch bij een glas dit of dat te gouteeren.

In een Café-chantant of Variété-gezelschap wekken alle vertooners, of ze komiek doen of behendig, krachtig of verwonderlijk — zeer diepe deernis.

Achter elk van die briljante, kranige, lachwekkende artisten staat een schaduw.

Elk heeft z'n familiekringetje, z'n smartjes, z'n gedoetje.

Hoe mal de stelling ook klinke, hoe paradoxaal ze lijkt: al die mannen, vrouwen, meisjes, kindren zijn van hetzelfde ras, hetzelfde organisme als wij die makkelijk toekijken en die als we bijzonder zijn getroffen, bijzonder geënthousiasmeerd, om een *bis* roepen, om nòg wat nekbrekender toeren.

Vandaar dat degeen die de grollen en nukken van z'n gemoedshobbelpaardje ondergaat, zich op zoo'n „avondje-uit” wel eens als de speciale idioot, te midden eener kerngezonde publiekmenigte gevoelt.

Vandaar dat hij soms met machtig-gekke kalveroogen naar 't publiek in plaats van naar het tooneel kijkt, 't publiek dat de künsten zoo plezierig-dankbaar accepteert en nog precies op hetzelfde peil staat,

of 'n trapje lager, als het publiek van anno zooveel voor Christus' geboorte.

Het schijnt dat de ontwikkeling eenigszins kruipt, dat er nog tienduizenden Variété-levens op deze overigens zeer bewoonbare aarde moeten verwoest, vernield, vertreden worden, vóór de afleiding-zoekende menigte haar pervers-vermaak, haar cynisch genot in de rillerige, ware gedaanten snapt. Ik zie liever een hanengevecht dan een mensch op 't punt dood te vallen — bij wijze van spreken. En als 'k vlijtig mijmer, geloof 'k dat er voor dieren-beschermers, anti-vogel-veeren-bonders etc., óók op plaatsen van v e r m a a k een knusse dosis avondjes-van-debat te formeeren is.

Welke grillige duivel heeft achter m'n stoel gestaan? Zoowaar, ik had met de deur in huis willen vallen, verhalen van den curieuzen dans, waarvan ik kort geleden vernam. En nu ben 'k, lang van tong, in een impasse geraakt, die m'n keurig geval niet alleen als inleiding ontsiert, maar te over een domper zet op de surprise die elk goed auteur tot het slot bewaart.

De curieuze dans, het geval dat ik door m'n aanloop bedierf, geschiedde in een Théâtre de Variétés.

De gezusters Dubois hadden gedebuteerd, matig succes gehad.

Ze dansten dansen van alle natiën, fransche dansen, engelsche, spaansche.

Ze dansten à transformation, verkleedden zich op de minuut tusschen de coulissen.

De eene Dubois had een aardig gezichtje — de ander was leelijk. Ze was zóó leelijk dat 't niet weg te schminken was. Ze had een fameuzen neus, hooge

schouders, groote voeten. Ze danste uitstekend, kon 'r lééljkheid niet wegdansen.

De Dubois met 't aardig gezichtje kon 't evenmin.

De leelijke bedierf 't.

't Tooneel stond te dicht op de menschen.

Tòch werden ze geëngageerd, omdat ze goedkoop waren. Den derden dag werd de aardige Dubois ziek. De directeur vloekte. Wat had-ie an 't leelijkje? 'n Paskwil om 'r alleen te laten optreden! Ze had kans uitgefloten te worden door de stampvolle zaal. Nee: dan maar 't contract resilieeren.

De leelijke Dubois huilde in 't kantoortje. Ze stonden op strààt. De zieke zuster kon in 'n dag of drie beter zijn. In geen weken hadden ze engagement gehad. De kamerhuur most voldaan worden. Of ze asjeblief alléén mocht. Ze zou dansen zóo as ze nog nóóit had gedanst. Voor de helft van 't geld. Voor de helft tot 'r zuster weer mee kon.

Kribbig, verveeld, niet wetend hóé 't nummer an te vullen, snauwde de directeur die tot over de ooren in de zórg, de geweldige zaken-zorg zat, 'r de kantoordeur uit. Ze mòcht. Ze mocht voor de hëlft. Om 'r niet in den nood te laten.

Toen ze twéé nummers vróéger dan ze behoefde op te treden, tusschen de coulissen wachtte, 'n doekje om de bloote schouders voor den tocht, de voeten in elastisch-ontspannend bewegen, deeën de Darltons, de poote clowns, wat ze iederen avond deeën, wat iederen avond succes had: ze overcirkelden het tooneel met 'n razend-vlugge serie salto-mortales.

Het stof dampte tusschen de coulisses en bij een nieuwen schok prikte er plots iets in haar oog.

Snél wreef haar hand, pijnlijk knippend poogde ze weg te duwen wat hinderlijk stàk. 't Lukte niet. Toen liep ze zoo vlug als ze tasten kon naar de

kleedkamer, de vingers voor 't gloeiend-bijtend oog.

Het Tyroler quartet dat met haar kleedde — 'r was plaats voor zes in 't pijpelaadje, zat om 't kachelkje.

„Wat is 'r?” vroeg de lange blonde die 'r tåsten zag.

„'r Is iets in m'n oog gesprongen,” zei ze voor den spiegel, pijnlijk probeerend de oogleden te openen, die als klauwen wrongen om 't ingewaaid vuil.

„Weg met je hand,” zei de lange blonde: „laat mij maar kijken”

Voorzichtig trok ze 't benedenlid neer, zag 't zwemmend oogwit, 't rood-aderig binnenvleesch.

„O! O! Niet zoo trekken!”, klaagde de leelijke Dubois: „O! 'r zit 'n stukkie glas in!”

Bij de gasvlam schoven de hoofden bijeen, angstig meevoelend de pijn die 't oog dee krimpen.

„Niet wrijven! Niet wrijven! Dummes Mädel!”, waarschuwde de oudste Tyroler: „beneje is niks te zien — dan zit 't bõven!”

'r Dunne, wit-naaglige vingers leien de wimpers om, schuw pogend 't bovenooglid te keeren — een oogenblik pulde het tranende, angstige oogwit in 't roodige vleesch, toen kromp het oog heftig dicht.

„'k Heb 't gezièn,” zei de Tyroolsche.

„O! O! 't steekt me oog kapot, kapòt,” gilde 't meisje, de handekom er op drukkend.

Langs de deuopening, zuigend op 'n fijngekauwd eindje sigaar, kwam de komiek.

„Guten abend,” zei-die op z'n duitsch; „wer macht hier so ein radau?”

„Dubois het wat in 'r oog,” zei de lange blonde.

De komiek lei z'n sigaar-kauwsel neer, doopte 'n handdoekpunt in de waschkom. Dat had-ie wel meer bij de hand gehad. Stil blijven zitten. Niet verroeren. Naar boven kijken. Of die 't zag! Als ze niet bewoog kon-ie 'r bij met de handdoekpunt. Stil nou! 't Was 'n blaadje tabak of 'n houtsplinter.

En met ruw-goedig probeeren poogden z'n dikke vingers 't oog te bereiken dat kermend achter de schreeuwende oogleden vluchtte.

Daar het schelletje klonk voor de gezusters Dubois, begon ze tòch haar curieuzen dans, curieus om den splinter.

Met 'n gracieuzen zet stoof ze 't tooneel op, 't Moulin-rouge-gecancaneer met maat-slaande beenen en rokkengeschuim de zaal indaverend. Haar heupen wiegden in dronken cadans — haar kuitzen zwiepten de kant-klutsing uit.

Lachend besprong ze de zaal, de hoofden, de rookslieren, de kijkende oogen. Ze vulde 't tooneel met 'r cancans, 'r driest-mondaine gebaren, stuipend de rokken in 'n toet, ze uitspreidend en plassend.

Op 't gedraaf der muziek, week ze en gierde en tippte de lucht in. Toen met een laatst bezeten gedwarrel, tolde ze weg. Zwak gromde 't applaus.

Achter de coulisse wrong ze even de hand voor 't oog, gèk van de pijn, gek van 't bijten dat 'r hoofd doorknerste. 'r Tanden klemde tezaam, woest van greep.

Toen, huilend, heesch-hijgend, trok ze den draad weg, den draad die 't Moulin-rouge-kostuum hield geregen, 'r blonde pruik smakte ze vort en nog voòr 't ritournel z'n castagnetten-klank had geëindigd, liep ze aan op 'r teenspitsen, dalend en rijzend en zwaaiend, den Toréadormantel om 't lichaam gesmijd, 't hoofd met 't Spaansch-zwart gegolf in stootend geruk, trotsch als 'n Spaansche, sensueel als 'n Spaansche, met lippengelach en heupengevlei.

Vroolijk en hard van geraas klepten de castagnetten, knetterend als spaanders in vuur.

En 'r voeten — de gróóte — spitsten coquet als dartlende priemen, bepuntend den grond, bekussend

den grond. 'r Mantel vloog los, omzwalpte 't lijf, glinstrend van gittend looverbeweeg.

't Hoofd hing naar achter, als 'n volrijpe pioen op buigenden stengel.

Wilder en vlammend steeg de muziek, feller van slag klapte 't castagnetten-geweld. Als gezwiept boog en tolde 'r lijf in den mantel, waaiden 'r haren. Als 'n smartgeul lei om 'r mond de lach, de lach van verrukking, de uitdagende lach met 't tandengeglans in 't bloeien der lippen. En als in oppersten zwijmel ketsten heur oogen 't aangulpend licht van hersen en bakken, 't krijtlicht van reflectors, 't zoeklicht boven, dat 'r volgde, dat 'r gegrepen hield in z'n witten, spettenden cirkel van licht.

't Dee niet.

De menschen zagen 'r fameuzen neus, 'r hoekige schouders, 'r lompe mansvoeten.

Van 'n spaansche danseres heb je jeugd te verlangen en weelde en oogen-gesater en passie.

Weer zwak was 't applaus.

Dat ze niet hoorde.

Bij de tweede staande hers was ze flauw gevallen, op van de pijn die 'r hersens in brand zette.

Het was 'n driehoekige splinter — géén glas — zei de dokter.

14 Mrt. '03.

BOL SCHANDAAL.

Net had-ie 'n scheutje petrolie op 't turfie gesie-peld en de spaanders gestouwd, toen de deur haastig beklopt wier.

„Ja — ja, 'k kom,” zei-die 't kachelgat in. Eerst most 't vuurtje an. 't Was knappies koud nog. 't Leek wel voorjaar en an de struikies zag je waaratje 't groen, maar ouwe mensen waren wijzer. Die liepen niet in de val. Die wisten dat vróég uit 't nest geen lengte van leven had — die hadden meér groen zien verschalken door Maartsche dagen.

Z'n knokelvingers omspanden 't lucifersvlammetje, dompten voorzichtig naar 't turfie onder de spaanders. Smeuig grauwde de rook, gulpend z'n hand langs. Maar de wind sting op den schoorsteen of de schoorsteen was te koud. Door den aschbak en de kieren van 't deurtje dropen de lijmige slieren, die taai bleven drijven, kringelend, klevend an 't kachelkje, an de haren van z'n rooien baard, an z'n snor.

Knorrend van praat-gekauw, de verwreven rooie wenkbrauwen in fronsing tezaam, z'n kuchen onwilling verslikkend, slofte-die op 't blauwe aanrechtje toe, nam de melkkan, spoelde 'r lomp-schuddend na.

En terwijl-ie de klink van de deur lichtte, keek-ie slaaprig, dagschuw naar 't kittig staal van den

hemel dat door 't bovenruitje proestte en gegiegel van licht op de rooie steenen schudde.

„Morrege,” zei-die toen den dag tegen, en z'n gekerfde knokelhand hield de kan over de onderdeur.

Verroest! 't Was de melkmeid niet. D'r sting geen sterveling.

Wel vroolijkte om den hoek lach van schuilende jongens.

Driftig schoot-ie naar buiten, driftig zochten z'n oog en 't kozijn. En 't stònd 'r. Nou al voor de derde maal hadden ze met hortende kinderletters op 't pas geverfd hout geschreven: DIT IS DIE KNOEBEL.

De heele week, met 't aankomend voorjaar, was-ie an 't verven geweest. Eerst binnen, de aanrecht, de binnenkozijnen, de waschtobbe, de puts — en omdat-ie nog blauwe verf over had en blauw bij blauw netjes-onderhouden sting — al hóórde 't dan niet! — de plank voor de bedstee. 't Was 'n gezicht om van te smullen, zoo kraak as-die 't had opgeknaapt. Wie d'r kwam zàg 't blauwe aanrechje, de blauwe kozijntjes, de blauwe tobbe, de blauwe puts, de blauwe bedsteep plank. Ze keken d'r jaloersch van. Toen, net met 't droge weer, had-ie 't puitje onder handen genomen. As-ie klaar was met z'n huis-houden, 't kacheltje brandde, 't pijpie gestopt was, de school vol was geloopt — as door de matte ruiten van 't schoolgebouw 't helderstijgend ochtendgezag, als 'n trillende jeugd gurgel floot — as-ie wist dat-ie drie uur rustig den tijd had, kwam-ie naar buiten op z'n tapijten sloffen en streek 't schut-tinkje. Klodder naast klodder streek-ie glad, niet-gehaast, geen droppie morsend, geen spatje spillend. 't Pijpie piekte in 't rooie gerul van den baard, sputterwalmpjes ploffend, tot de natte tabak geen fut meer had. Dan zoog-ie tòch, mummend en lur-

kend en spuwend en probeerde 'ns 'r de vlam in te krijgen en besmakte 'n aarzende rookbuil en háalde stug-trekkend. 't Schuttinkje kroop óp uit z'n vuil, uit z'n winterverweerdheid. 't Was of de zon, 't felle zomersche licht 'r in gróéf. Plank na plank werd van een lichtgroene nieuwheid. As nou de norsche takken van 't boompje er achter begonnen te botten en je — as de verf góéd droog was — anders kreeg je smürrie — de najen 'n streekie wit gaf, dan kon niemand 't verbeteren, dan zag 't 'r fatsoendelijk uit.

Ging om twaalf uur de school uit, dan bleef-ie in den deurpost loeren. Want al hing náást de schutting 't bordpapieren deksel van 'n doos met de grimmige waarschuwing

—, al had 't 'r dúizendmaal gehangen: de jongens en meissies van de school kon je niet vertrouwen, geen oogenblik.

't Schuttinkje droogde prachtig. De buitenkozijnen kregen 'n beurt, óók groen en de deur óók groen. Hij nam 'r z'n tijd voor, blij als-ie was met geknutsel en pijpjes-gelurk. En de dag dat alles kúrk was — kurk zonder 'n regentje, haalde-die 't deksel met de waarschuwing in. Jawel, de duvels schenen 'r op gewacht te hebben. Twéemaal gister, hoe-die ook loerde, had een en dezelfde bengel op 't nog

glanzend groen van 't linker kozijntje: Dit is die knoebel geschreven en nou in den vroegmorgen stond 't 'r weer met snijdende krijtletters:

Dit is die KNOEBEL.

De melkkan kneep-ie in z'n hand, alsof-ie 'r an stukken wou smakken. As-ie de jongen te pakken kreeg, dee-die 'm 'n moord! De schooiers om 't kozijn te bekladden, om 'm te schimpen. Met 'n vaart schoof-ie den hoek om — niemand te zien. Ze hadden natuurlijk niet gewacht. Nou maar d'r zou schandaal van kommen — nóú liet-ie 't 'r niet bij. Net kwam de bovenmeester an de deur van de school en knikte.

„Morge, Van Schie”

„Morrege, meester”

Kwaadaardig, praat-kauwend, de kan in de eene hand, 't pijpje in de andere, stak-ie 't straatje over.

„Meester — d'r komt dóóds slag van!”

„Van wat?”, vroeg meester verbaasd. Van Schie, de nurksche Van Schie, die pijpjes kloof, met niemand sprak, 't te veel moeite vond te knikken, stond nu voor 'm met 'n verpaarsten woede-kop.

„Ik vraag,” zei 't mannetje heesch: „wat of dat mot met die knoebel?”

„Met de knoebel,” zei de bovenmeester, niet-begrijpend. Véél was 'm in z'n leven gevraagd, veel wijsheid had-ie in 't dorp gezaaid, maar zoo dadelijk van 'n knoebel te snappen

Knarsend beet Van Schie op z'n pijp. Gister tweemaal, nou wéér. 't Liep de spuigaten uit.

„....Ik vraag,” zei hij bot-snauwend: „Ik vraag of *ik* 'n knoebel ben!”

„Nee, jij ben natuurlijk géén knoebel,” antwoordde de meester: „maar nou mot jij is vertellen wát 'n knoebel is”....

„Mot *ik* dat vertellen? Mot *ik* dat vertellen!”, schreeuwde Van Schie: „mot ik me laten uitmaken voor knoebel?”

„Man,” zei de meester, onlekker bij zooveel geluid in den stillen morgen: „as je nou kàlm en bedaard”....

Dàt was niet *de* psychologische toon. Iemand die zwaar beschimpt is, iemand wiens kozijn ten d e r d e n male met krijt bevuild wordt, s u s t men niet op die wijze.

„Gedorie!”, vloekte Van Schie: „as ze jóú uitmaken voor knoebel, ja voor knóébel! — dan sla je ze toch d'r hersens in! Mot ik me voor knoebel laten schelden! *Jij* ben 'n knoebel! 'n Gemeene knoebel!”....

Gijsie, de vrouw van den bakker, die net 'r jongetje na school kwam brengen, wat vroeger, omdat ze na de stad most en Jansen, de barbier, die den burgemeester ging scheren, stonden stil. Was me dat 'n geweld in 't doddelend straatje!

„Man,” zei de bovenmeester, dom en onvoorzichtig: „'t lijkt of je 'n om heb!”

— „Om! Om!”, raasde Van Schie, 'r Jansen en Gijsie in betreffend; „Om — hooren jullie wat-ie zeit — Om — as je geen knoebel wil heeten! Ben *ik* 'n knoebel?” — z'n stem sloeg schor, z'n hoofd beefde verwoed: „ben *ik* 'n knoebel! Jij! Jij!”

Nog eens probeerde de meester 't met kalmte.

„As je nou eerst zeggen wil wat 'n knoebel is en wiè knoebel gezeid het!”

't Kringetje werd grooter. Van 't kruideniers-

winkeltje tinkte de deur en 'n vrouw zwaar van heup, met haastig opgeknot haar, hobbelde 't stoepie af. 'n Karreman op 't vrachie steenen voor 't nieuwe huis van den notaris, zette z'n klomp tegen de bil van 't lodderig paard, trok schrap de teugels, luisterde, langzaam-van-pruimkauw. De melkmeid, lollig van grijns om 't skandaal, de hurrie, die de duiven op den gootrand van de school angstig dee trappelen, asof ze nog effetjes wouen wachten vóór vort te vliegen, de melkmeid grinnekte dat 'r groote gele tanden 'r sproetengelaat doorspleten. En de jongens die straks om den hoek waren gehold, schuchterden nou ook aan, zachtjes de klompen schuiflend voor mééster . . .

Van Schie, den kop met 't rooie haar heftig van schok, dreigde nu stomp met z'n vuist.

„Mot ik jóú zeggen wat 'n knoebel is!“, schreeuwde-die den arm naar de overzij zwaaiend: „'n bovenmeester die niet weet wat 'n knoebel is! 'n Bovenmeester die de kinderen leert om knoebel op de kozijnen te schrijven! Je zel d'r van hooren! Je zel 't weten! Jij mot de kinderen geen knoebel leeren!”

De bovenmeester werd bleek-van-kwaadheid. Daar kwam-die op niks verdacht 'n luchie scheppen voor-ie zich in school opsloot en daar viel 'm de nurksche ouwe vent met 'n herrie op 't lijf, waarvoor het halve dorp uitliep.

„As ze dan zèggen dat je 'n knoebel ben,“ zei-die scherp: „dan zullen ze gelijk hebben hoor! Goeien morgen knoebel!”

Weg was-ie de school in, toe flapte de deur.

„Heb-ie 't gehoord?“, schorde Van Schie: „heb-ie 't gehoord? 'k Neem je voor getuigen. Kijk me pas geverfd kozijn is! Da's al de derde maal van af gister. Dat leert-ie de kinderen. 'k Geef 't an. 'k Mot weten of 'k 'n knoebel ben!”

Plomp stappend liep-ie 't straatje in, gevolgd door 't klompen-geklapper der jongens, door den barbier die den burgemeester ging scheren, door de gieglende melkmeid.

Bij de kerk stond de veldwachter te pruimen.

„Wel Schie, wat is 'r an 't handje?”

„Je mot verbaal opmake en dáálijk!”

„Verbaal” . . . , zei de veldwachter, gewichtig van stem: „voor wat mot 'r verbaal Toe jonges loop door! Waar steken jullie je neuzen in!”

„Verbaal tegen de bovenmeester,” zei 't mannetje woest: „de bovenmeester het me gescholde — 'k heb 'r getuigen op — Gijsie en de barbier en nog wel drie meer — 'k laat me niet voor knoebel schelden — al drie maal staat 't op me gevevrd kozijn!”

„Zoo. Zoo,” knikte de veldwachter, bedaardlijk pruimkauwend: „zoo, het de bovenmeester je gescholden — Jonges, loop deur! Wat heb-ie d'r van noodig! En voor wat het-ie je gescholden:”

„Voor knoebel,” zei 't mannetje taai: „dat leert-ie de kindren op school, de vent-van-niks!”

„Knoebel? Knoebel?”, kauwde de veldwachter: „da's 'n woord dat 'k niet ken. Zeg-ie knóébel?”

„Kom maar mee — dan zel ik 't bewijzen — je mot niet denken dat 'k 't verzin — 't staat bij me geschreven,” redeneerde het mannetje: „gister om één uur eens, toen de school anging — toen om over vier toen de school uitging en nou van morrege vroeg, net toen 'k melk wou annemen. Da's 'n schandaal — daar komt moord en doodslag van! Mot hij de jònges knoebel leeren?”

„Nee, dat mot-ie zèker niet,” zei de veldwachter, pruimsap wijd-sieplend en wijs z'n woorden wikkend: „dat mot-ie sekuur niet. Je mag niemand molles-teeren — kinderen knoebel leeren as knoebel geen pas het — née — née. Nou, kom dan maar mee.”

Stug egaalden z'n stappen naast 't pantoffel-gekluk van 't mannetje. In de deuren stonden menschen te kijken wat 'r gebeuren ging en jongens draafden vooruit.

Even hield de veldwachter op voor 't kozijn en las.

Hij las met gefronste aandacht, zachtjes herhalend: DIT IS DIE KNOEBEL. Toen haalde-die 't verbaalboekje uit z'n uniform-jas, belikte 't potloodstompje en schreefzorgvuldig: Dit is die Knoebel. Toen schelde-die an de schooldeur.

Bovenmeester liet 'm binnen.

„Meester,” zei de veldwachter: „Van Schie wil verbaal van dat geschrijf van die knoebel en dat u 'm strakkies in bijzijn van Gijsie en de barbier voor knoebel het gescholde”

Nou had-ie 'r den bovenmeester stèvig tusschen. Had-ie laatst van den burgemeester geen schobbeering gekregen, omdat de meester geklaagd had over de lantaarn voor de school die om negen uur geen olie meer had?

„Zoo, heb *ik* Van Schie voor knoebel gescholden?”, zei de bovenmeester: „zeg jij dan wàt knoebel is?”

„Dat heb *ik* niet te zeggen, meester,” beet de veldwachter van zich af: „dat mot ù as meester weten. As u iemand voor knoebel scheldt, dan wil knoebel, knoebel zeggen en dat mot dan maar uitgemaakt worden. D'r staat op 't kezijn: dit is die knoebel en u het gezeid: goeien morgen, knoebel! As u niet had willen schelden, had u goeien morgen Van Schie gezeid en nièt goeien morgen, knoebel”

„Dan maak je maar verbaal op!”, snauwde de bovenmeester, „'k heb nou geen tijd meer — de school gaat beginnen”

Den heelen dag liet Van Schie op z'n kozijn DIT

IS DIE KNOEBEL staan. As bewijs. Van de verf was 't 't minste. Die was niet zoo erg beschadigd.

Dat liet zich bijstrijken. Maar voor knoebel uitgemaakt te worden, as je je eigen fatsoenlijk hield en niemand anstoot gaf, dat vertikte die. Daar zou-die tegen vechten al ging 't nòg zoo hoog.

Om vier uur zat-ie achter 't horretje te loeren of de bende aan den overkant 'm wéer wat zou lappen, kwart óver vier werd-ie ongerust. De school ging niet uit. Om half vijf bleef 't nog stil. Om kwart voor vijf nòg. In 't straatje begon geloop van moeders, die angstig werden, van zussies die door moeders werden uitgezonden om is te kijken. Eerst om óver vijf ging de school uit. Meester had ze tot vier uur den tijd gegeven om te zeggen wàt 'n knoebel was, wie knoebel op 't kozijn had geschreven. En toen geen van de jongens en meis-sies 'n verklaring van knoebel kon geven en niemand verrajen wou, most de hééle school 'n uur nablijven en honderdmaal op de leien schrijven: ik mag geen knoebel zeggen.

28 Febr. '03.

ACHTER DE SCHUTTING.

Kort geleden was hij mijn buurman — 'n buurman waarvan je geen last had — helaas er zijn er andere — 'n buurman dien je alleen hóórde 's morgens om acht uur als-ie bád — en 's avonds om negen uur als-ie bád — 'n buurman, dien je uitsluitend zag in z'n tuintje — de straat kwam-ie niet op.

In dat tuintje liep-ie z'n pijp te rooken, pantoffel-slippend over de nette grindpaadjes, tusschen de nette grasbandjes, langs de nette struikjes, voorbij het net kippenrennetje en onder het net pereboompje.

Ge weet wel dat in een Amsterdamsch tuintje van x bij ij Meter en een half, ter wille van je eigen genoeg en dat van je tortelende buurtjes, grind, gras, teelaarde, struiken etc. zóó zindelijkstijfselachtig gearrangeerd worden, zóó volgens ovaaltjes, cirkeltjes, slingerlijntjes, dat je er gevoeglijk van eten kunt — 'k bedoel van den grond — er geen onvertogen papierpropje op zult ontdekken, nòch eindje sigaar of tabakspruim, en in het algemeen alles binnen de schutting dermate helder-popperig in het schamper zonlicht puft en paf, dat je niet zonder kaakverwrikking andere dan verkleinwoorden zoudt kunnen uiten om je stemming weer te geven.

Bijgevolg sprak ik van het tuintje, de grindpaadjes, het kippenrennetje van mijn buurman en zoo ik in het verder deel dezer historie, die geen historie is, mij op meer dan slordige wijze ga bedienen van achtervoegsels als *je, etje, kijn, ke, el, elijn, ing* etc., geschiedt zulks niet om mijn waardigen ex-buurman in uwe oogen te declineeren, noch om mijzelf te vergrooten (ook ik verheug mij in een plaatsje met twee verschrikte boompjes, waaronder ik daaglijks mijn wandelingetjes van de schutting naar de deur en werom volbreng — ook ik heb grindpaadjes en één rozestruikje, vier kippetjes en 'n haan) — nee, hatelijke of ijdele snoodheden verleerde ik sinds lang: maar in de sfeer onzer goedge beneden- en bovenwoninkjes, met bleeke veranda's, schoongekamde tuintjes, keffende hondjes, bladluis-zoekende buurvrouwtjes, katers mitsgaders katten die over schuttinkjes promeneeren, blerrende kinderen, gedegenerende vogels, die tusschen huizenwanden blieven te tsilpen, piano-gepiengel van rechts-beneden en links-boven, gesprekjes-watel van overal, nou 't zullek lekker najaarsweertje is en 't zonnetje 'r best doet om de schaaï van den zomer in te halen — ziet u — in die lieve, tamme vogelkooisfeer van lappies grond en verandaatjes, zou je waarlijk ridicuul van gebaar zijn, als je 't wagen dorst je buurman in een décor te plaatsen van 'n tuin met grindpaden, grasbanden, struiken, 'n kippenren, 'n pereboom. 't Zou niet klinken. Wij mogen hardop praten van den hollandschen leeuw — in onze gedachten lispelt er een *tje* achter. We zijn zoo.

Mijn buurman — de grillige kronkeling van m'n aanloop vermeidt zich in haar terugkeer tot 'n uitgangspunt, dat bijna bedolven wierd onder bijkomstige beschouwingen — liep dan in zijn net

tuintje, netjes pantoffel-slippend om de kiezeltjes binnen de perken der grasbanden te houden. Met stevige zuig-smakjes spoot hij den rook uit z'n pijp tegen 'n plantje, achter de schutting, keek aandachtig of zè vielen. En in die ernstige strijd-der-soorten-bezigheid stoorde ik hem, toen 'k m'n kipjes eten kwam brengen.

Althans hij zeide goedenmorgen.

Voorzichtig stappend over z'n grasbandje, stutte hij de ellebogen op ons gezamenlijk schuttinkje, blies 'n wolkje bruin-blauwe rook in mijn tuintje, begaf zich in één woord in de houding die men pijprookend pleegt aan te nemen wanneer men van tuintje tot tuintje een ochtend-burengesprekje wil aanknoopen. Ik liet mij knoopen, daar hij zulk een gezellig ouderwetsch manneke was en 'k den tijd had en 'n goeden buur geenszins versmaad.

„Meneer,” begon hij, de onfrissche introductie van goed of kwaad weer vermijgend: „heb u de ochtendkrant al gelezen?”

„Ja, meneer,” antwoordde ik, leunend tegen ons schuttinkje.

„En is 'r?”, vroeg-ie 'n weinig somber: „nieuws van de Boeren?”

„Nee,” zeide ik, bang voor 'n onderwerp waarover ik geen voldoende ideeënvoorraad bezat, na 'n reeks koffiehuisgesprekken over deugd eener- en slechtheid anderzijds: „nee — 't is en 't blijft mis”.

„Nou meneer,” zei hij heftig over het schuttinkje: „zeg u dàt niet. Ik zou nog wel wat willen verwedden dat ze 't winnen”.

De rook spiraalde om z'n mageren neus. Driftig lichtte hij het pijpedopje, stiet met z'n mageren wijsvinger de tabak vaster in den pijpekop.

„Hoe zoo?”, vroeg ik in de hoe-zoo-stemming om hoe zoo te zeggen.

„Omdat 't nooit anders kàn,” zei hij beslist: „'t kan *niet* anders meneer”

„Er kan zóóveel,” waagde ik over de schutting op te merken.

Hij vatte vlam. Z'n oud gezichtje, mager, ver-rimpeld, tanig als làng-geleden gepolitoerd hout, werd rood boven het netjesgestrikt wit stropdasje. Z'n kinnebakje, gladgeschoren, bewoog klepperend in de spierige scharniertjes, de dunne lipjes snaterden als 'n eendebekje dat kroos smakt.

Boven ons schuttinkje geleeke hij op een kwaad-aardig schipperke, dat halfwege het luik van zijn vooronder tegen z'n dravend keeshondje snauwt.

„Nee — 'r kan nièt zooveel!”, viel hij uit, z'n pijp vinnig hanteerend: „de Mogendheden mòtten tussenbeiden kommen.”

Hij lei een fameus-grappigen nadruk op dat mòtten.

Ik antwoordde met 'n ontkennend geknipper van m'n oogleden,

„Zoo,” betoogde hij: „zouen ze zóóveel onrecht, zóóveel moord, zóóveel schandalen dulden!”

„Ik denk van jà,” zei ik achter de schutting, misschien met wat meer levenservaring dan 't ouwe heertje.

Hij werd woest. Bijna raakte z'n pijp, die als een dirigeerstok fortissimo opwaarts zwaaide, m'n niet onlangens neus.

„Nee meneer — je weet 'r niks van — ze kòmmen tussenbeiden”

„Des te beter,” repliceerde ik mak. Waarom 'm tegen te spreken, over dingen waaraan wij vóór en àchter ons schuttinkje toch niets veranderen konden?

Doch m'n bescheidenheid prikkelde hem. Z'n geluid verscherpte, z'n gebaren dreigden.

Boven hing 'n juffrouw over 'n bloemrek, luis-terend of we ruzie hadden.

Zulks was haar recht en haar plicht. Daarvoor ben je buur. 'n Goede buur luistert aan ramen of trap naarmate technische omstandigheden het medebrengen. Echter ter zake.

„As Frankrijk al last heeft gehad met Faschoda en Rusland in China vooruit wil en Duitschland 'r op uit is om kolonies te krijgen, dan motten ze, meneer. Dan is 't 'r eigen belang, meneer. Dan kennen ze die moorden niet aanzien, meneer. Want wat vandaag an de Boeren overkomt, dat overkomt morgen haarlui”...

„Jawel! Jawel!”, zei ik bedaard — om er van af te komen. Contradictie is in politieke gesprekken gevaarlijk.

Hij, driftig, verkoos evenwel de Europeesche toestanden nader over de schutting uiteen te zetten. Snel belurkte hij z'n pijp, gromde 'r op los.

„.... Die Schemberlijn dat is — dat is 'n boef meneer — dat is 'n schurk meneer. Die is enkel op de centen uit. Die most opgesloten worden. Met Frankrijk wil-die ook beginnen en as-die z'n handen vrij heeft met Rusland. Denk u dat de mogendheden dat nièt inzien? D'r is maar één middel: Ze motten de Engelsche havens blokkeeren met z'n allen en de Theems opvaren zooas wij in de voor-vorige eeuw hebben gedaan. Dan zou je is wat zien, meneer. Dan zou je de Engelschen is hooren roepen: laat ons asjeblief met rust. Maar dan doen wij 't niet, meneer! Dan laten we ze ook is voelen wat 't zeggen wil om te moorden en weerlooze meissies an te randen”....

Ik schrikte van z'n dreigementen. Z'n stem kraakte driftig tusschen de huizenwanden.

Een paar spichtige populieren bij de sloot die

ons allen bewelriekt — gelijk passend is voor hollandsche tuintjes — bogen zachtken onder den winddruk en de kater van n°. 12 (inderdaad ik kén m'n bureu) kuierde met gespannen staart over de achterste schutting, rustig mauw-mauwend in vriendelijk betoog tot een poes in 'n zonplas verderop.

Uit het bovenraam hing m'n buurvrouw, wijs het hoofd knikkend, óók verbolgen op Engeland.

„Jawel. Jawel,” zei ik eindlijk bedeesd: „we willen 't hopen”....

„Hópen, meneer!” schreeuwde hij, z'n pijp op het netjes geverfd schuttinkje vergruizelend — en dat zegt wat —: „we willen niks hopen, niemendal hopen! We motten dóén, meneer. Hopen kennen we allemaal. Maar dóén, meneer! Doen! Wij motten an Frankrijk en an Duitschland en an Italië en an Rusland schrijven dat ze 't zelf motten weten as ze de Boeren laten uitmoorden. En as Rusland dan in Engelsch-Indië valt en Spanje neemt Gibraltar en Frankrijk Faschoda en we met z'n allen Londen bombardeeren, dan wil ik wel is zien, meneer, wat ze tegen ons doen. An 'n Engelschman mot je je tanden laten zien en niks geen genade! Lang genoeg hebben we geduld gehad, meneer! En nou mot 't 'r op los en stevig!”....

Met z'n vuist sloeg hij op 't schuttinkje en keek grimmig naar m'n kippenren, waar de haan ijverig de kippen poogde te lokken met een maïskorrel.

Overigens was de rust in het huizenblok zeer paisibel.

Er kefte geen hondje en er blerde geen kindje.

Alleen klonk het vijandelijk geluid, in een keuken naastan, van magere lapjes die tot gehakt werden geklopt — biefstuk verdooft zelden in deze dreven van ribbevleesch en varkenscoteletten.

Nog een pooske praatte de ouwe heer over politiek.

Daarna zakte het gesprek naar zijn pereboom en mijn haan. — En een oogenblik later zag ik hem weer van uit mijn kamer in z'n tuintje, pantoffel-slippend over het grindpaadje, rookwolkjes blazend in de struikjes, de peertjes betastend of ze rijp werden, goedig de stukjes van zijn straks gebroken pijp in de sloot werpend, het ouwe hoofdje stroef-bewegend op het wit stropdasje.

22 Sept. 1902.

VREDES-KOFFIE.

Het was op 'n Zondag dat de ramen van een-hoog en twee-hoog gelijkelijk vlamden. Het bliksemlicht sloeg er z'n paarsen weerschijn tegen.

Eén-hoog werden de ruitjes als parelmoer zoo smeug. De juffrouw had 'r adem-plofjes met 'n vettigen doek verwreven — van 'r smerigheid kon twee-hoog verhalen — en 'n bliksem-snauw tegen viezigheid, laat geen plekje onverraden.

Twée-hoog grunnekte het glas voor de tulen gordijntjes en de ijslijke bloempotjes in de groene rekken, de bloempotjes die twee burenharten gescheiden hadden tot den dood, schrikten van 't brutaal gevlam.

En terwijl de goeie bliksem boven en benee z'n schichtingen tot in de donkerste hoekjes der kamers boorde, dee-die zoowel de oogjens van weduwe Kolk als de vingers van juffrouw De Ruiter knippen.

Weduwe Kolk — van benèe — die net 'r poes 'n schoteltje melk had geschonken — 't lieve dier had te gulzig 'n musch van 't dak over de trappen gesjord en gepeuzeld — ja, ja, zoo'n duvel van 'n muizenvanger as-die was! —, Weduwe Kolk, die net stond toe te kijken of de rakker niet te veel

op 't tafelzeil spette en nou voor d'r zelf 'n kommetje wou inschenken, spànde 'r armen van angst. Onweer. Onweer en niemand thuis, De koffiepote ketste terug op 't petroliestel en bedrukt slofte ze op 't raam toe, bukte, tuurde tusschen de gordijnballetjes, keek naar den hemel, die grauwn en kwaadaardig over de geveltjes lei en 'r oogen sluitend bij een nieuwe, rake licht-wappering, zei ze uit 't diepste harer ziele: „Jezis!” Den heelen middag had ze 't voelen kómen, was ze onrustig geweest. An Koosie, d'r dochter, had ze nog een parapluie opgedrongen. Koosie zei: „'t blijft droog moeder.” — „Om wat wil je niet,” had zij gezeid en nou kwam 't uit en wat 'n vuile lucht. Angstigjes, met zure stuipen as de kamer in 't bleek gevlam opschimde, zocht ze wat blinkend was. De schaar die op 't kozijn lei, werd in 'n wip in de naaidoos onder de klosjes en knopen verstopt — 't mes naast 't snijkoekje borg ze in de kast — den zondagsch-nikkelen theepot die op 't kastje te pronk stond, zette ze in de alkoof onder 't bed en over de vogelkooi, met z'n koper traliewerk, hing ze 'n wollen omslagdoekje. Bij onweer most je geen glimmende dingen ópen laten — dat trok an — daar was 't weerlicht fél op — daar kwamme de meeste ongelukke en brande van.... Nu nog de deur op 'n kier zettend, dacht ze 'r over of ze bij Bommel, van benee, zou anbellèn, maar ze had ze allemaal zien uitgaan — nee, 'r was geen sterveling in 't hééle huis thuis, behalve 't béést van twee-hoog, dat ze hoorde loopen, 't béést dat ze elken avond verwenschte as ze 'r blommen water gaf. Weduwe Kolk begon van narigheid — bôm, 't dreunde al over de daken — met poes die rustig melk slobberde, te praten.

„Smaakt 't poesie? — Nou, òf 't 'm smaakt. —

— Niet zoo naast 't schoteltje morsen, poesie" ...

Poes dronk. Anders zei-die nog wel màu, maar geen gruwlijk licht was nà de musch in staat z'n genot van gekookte melk met 'n velletje te bederven.

"'t Onweert, poesie," zei de juffrouw pénibel.

Hij, klaar met z'n lekkers, belikte z'n neus, z'n snuit, z'n baard, wreef met z'n poot de onreinheden weg.

Weduwe Kolk, schuw, met 'n zachjes krauwende hoofdpijn en handjes die tintelden van onrust, nam 'n stoel, sleepte-die naar de alkoof en de alkoofdeuren achter zich sluitend, begon ze in 't schemer-duister te bidden, te bidden met hersens die énkél de alkoof-zwevingen zagen, 't beddegebuil, 't geglans van den zondagsch-nikkelen theepot onder de beddeplank en de hoededoozen van Koosie

Twée-hoog had juffrouw De Ruiter 't eene raam met 'n smak dichtgesmeten. Op 't kacheltje stond 'r geëmailleerd pannetje met de opgestoofde aardappelen en 't varkenskluijie te smoren. Vandaag, na 'r boodschappen at ze later. Op de tafel had ze 'n servetje gespreid — lánge jaren as ze op de Grachten gediend had, wist ze hóé 't hoorde — vork en mes netjes naast 't bord gezet en 'n slaatje aangemaakt in 't gebloemd schaaltje, dat ze nog van 'r laatste mevrouw had. En nou net op 't eigeste oogenblik dat ze 't varkenskluijie uit 't aardappelen-papje wou prikken, vlamde 't achter 'r kraakheldere ruitjes, alsof iemand in 't donker z'n sigaar opstak. Ook juffrouw De Ruiter zei: „Jezis!" en asof ze 't van 'r vijandin, van 't serpent benejen had afgekeken, klikte ze 't blikken dekseltje op de geëmailleerde pan, smet 't raam dicht en taxeerde met dèzèlfde schrikooogen, het door auteurs zoo dikwerf met schooner zin-bouw beschreven zwerk, dat evenwel voor kamertjesjuffrouwen een ding van gruwel, een

bevende kamertjesrust-verstoring is. Met de dikke vingertoppen bewreef juffrouw De Ruiter 'r bollend kinnetje en zwaar-gelijkmatig van ideeën-groei als 't vieze mēsch benee, droeg ze de gevaarlijke voorwerpen naar de alkoof — 't huis had enkel kamers en alkoven en op de gangen donkere hokjes, mēt deuren mēt hartvormige kijkgaten —, d'r naaimachine, d'r koperdekselige komfoor, d'r tang en pook, d'r vork en mes, d'r breikous met de verraderlijke breinaalden. Toen ging ze zitten, zoo vēr mooglijk achter de gordijnen, bij de goudvisschenkom, keek met spartlende oogleden naar de goudvisschen die in 't waaiend, blauw-schuiierend licht, beweegloos koperglansden. As nou drie-hoog, gūt zulke knappe, fatsoenlijke menschen waren thuis geweest, zou ze boven 'n praatje gemaakt hebben, nou zat ze opgesloten en gōd wist hoe benauwd ze was as 't onweerde. Las je niet telkes van menschen die doodgeslagen werden, van de weerlicht die de schoorsteen in kwam en de raarste bokkesprongen maakte? Was laatst niet 'n vlaggestok van Putters op-den-hoek as 'n lucifer geknapt? Hè! Wat 'n slag! De goudvisschenkom trilde 'r van — 't blikken dekseltje boven 'r aardappelklikje en 't versche kluijfe klepte tegen 't emaille-pannetje alsof iemand gekoekeloerd had. Juffrouw De Ruiter's lijfje schokte. As ze de lamp opstak en de gordijnen dicht dee, zag ze tenminste niks, wist ze niet wānneer de slag kommen most. Ja, ze zou 'r lampie maar opsteken. Voorzichtig loopend, als in vreeze iets te beschadigen, streek ze 'n lucifertje, lichtte het glas. Haast liet ze 't vallen bij 'n bijtenden bliksemflits en 'n krakend-knersenden slag met woeste nagrommelingen. Maar 'r gebeurde niks en 't vlammetje knepperde in de kous — de onderhouen kous, zooals zij àlles van 'r huishouentje onderhield. De gordijnen zakten met

rukjes en weèr school ze bij de goudvisschenkom, zoo vèr mogelijk van den schoorsteen. Want als 't kwam, kwam 't daàr.

Om 'r lichte-kamertje, 't zonderling wandenka-mertje met 't verschoten tulpen-behang, de portretjes, 't rood-en-zwart-streepjes-kleed, de matten stoelen, 't blank-glimmend kastje en 't propere kacheltje — schok-ten de zwarte wolkgevaarten hun rauwe dreunslagen.

Een-hoog in de alkoof, biddend bij 'r glim m e n d e kamerdingen, schokkend bij elke donderbersting, wieglend 'r gekromd rugje in 't donker, zat weduwe Kolk.

Twee-hoog achter de goudvisschenkom, benepen starend in 't pieterend lampevlammetje, 'r aardappel-kliekje en 'r kluijfe tot gare brei latende worden — zat juffrouw De Ruiter.

En anders was 'r niemand in 't huis, behalve de poes.

En boven 't dak met z'n grijs-zwarte pannen, rammeiden de grimmige donderkolossen, mekander met sidderende bliksems besmijttend, mekaar gapende happen uit de lijven vretend.

In de wolken was 't ruzie — in de kamertjes wrok.

Toen, bij een knersende kraking en 'n holbol-drende dreuning, zóó geweldig dat in de donkre alkoof 'n leege hoededoos van Koosie àfviel en in 't lichte-kamertje, bòven, de portretjes tegen 't behang klukten, stond juffrouw De Ruiter op, liep nerveus heen en weer, 'n heesche kropping in 'r keel. Bij zulk beestenweer kon ze mogelijk 'n praatje gaan maken. Maar dan vlamde paarser dan 't Licht buiten, de veete in 'r op. Zij was niet begonnen. Zij had rècht de blommen op de rekjes te begieten als de zon ònder was — zij had geen burengerucht geschopt dat de politie 'r an te pas was gekomen . . .

Eén-hoog, gejaagd door dezelfde hitsende angsten, had weduwe Kolk de hoededoos opgeraapt. Nou,

den deurknop in de hand, huilerig, dribbelend, peinsde ze. Zou ze oploopen? Zou ze? Zou ze niet? Nee, ze zou nièt. Elleke dag dat gespat van boven — dat gemors met de gieter — en 't schandaal — hoe 't béést geschreeuwd had — dat bij haàr alles kleefde, dat ze d'r rokken in de hoogte hield as ze de deur voorbijkwam, dat ze allang te vies was geweest om 'n spooq water bij 'r te drinken, dat 't 'r wat op an kwam of 'r schóón water langs smèrige ruiten liep, dat ze beter dee 'n dweil langs de trap te halen.... En toen de politie bij 't schandaal was gekomme en geen verbaal wou opmake, omdat de agent 'n zuster had die d'r nicht met 'n zoon van 't mensch d'r aangetrouwde broer vree — en de agent gezeid had dat blommen-bewateren geen burenlust was en dat ze niet zoo'n herrie most schoppe, toen hadde de bure nog partij getrokke en om 'r te treitere smete de jonges van drie-hoog wel is kouwe aardappele en endjes sigaar op 't kozijn.... Nee, *zij* verdraaide 't. Koosie zou aardig opkijke as zij na boven kroop.

Een-hoog, twee-hoog, drie-hoog, loensden de ruiten naar 't Licht-dier, naar de sidderingen van wolken en daken. Het straatje daverde, de regen gierde. Knotsslagen grimden, vloeken raspten. Als worstlende reuzen beukten de wolkgevaarten. IJzeren hakken bonkten naar wijkende schenen. Zwaaiende vuisten patsten naar bloedbeloopen oogen. Krijschende kelen rauwden, wit-dampende bekken gierden.

Kortom — het was niet mis.

Toen, vóór het infernaal geraas met driester woede hernieuwde, kùchten de traptreedjes, verlegen bij 't aarzlend gestap van wollen kousen — en de kierende deur kierde wijder.

Juffrouw De Ruiter keek timiede-lachend de kamer in — weduwe Kolk opende 'r alkoofje.

En juist, terwijl een versche daverslag poes van de tafel dee springen en 't snijkoekje zacht op 't schoteltje veerde, zagen ze mekaar voor 't eerst na maanden, lange maanden, in de tamme oogen.

„Wel zoo — is ù daar juffrouw,” zei Weduwe Kolk, blij dat ze 'r eigen geluid hoorde.

„Ja, 'k dacht zoo,” zei juffrouw De Ruiter, niets denkend.

„'t Is vuil weer,” zei een-hoog.

„Zeldzaam,” zei twee-hoog.

Ze glimlacherden mekaar toe, geruster nou ze samen waren in 't kamertje, waarboven de Donder z'n brullingen schreeuwde.

„Ga u niet zitte?”

„Ja, dat ken 'k wel.”

„En drinkt-u 'n kommetje mee?”

„As 'k niet ontrief.”

„Wel nee, hoe zou u ontrieve?”...

't Bevend tuitje siepte koffiedik en 'n zwart strooperig straaltje pruttelde 't kommetje in, belicht door 't grijnzend bliksem-gesater.

En in juffrouw De Ruiter's leege maag, de maag die van zenuw-kropping geen varkenskluijie had kunnen hebben, zakte 't eerste slokje.

„Mau,” zei poes op tafel wippend en z'n staart langs de mouw der visitie schurkend.

15 Juli '02.

DE KIP IN DE BADKAMER.

Welbeschouwd ben 'k van een haan (zes jaar geleden) die voor de kippensoep bestemd was, tot *dit* gekomen en *dit* doet al zeer licht de ras-verbeteraars, kenners, fokkers, theoretici etc. meesmuilen, spotten, grinneken. Om 't even. Ik heb 'r plezier van. Vroeger dweepte 'k met poesen — sinds de badkamer gaat 'r geen beest boven 'n kip. 't Moet over je geraken zoo-ineens. Je vindt 'n kip 'n lamzakkerig, saai, enkel-ètend dier, 'n kakelend, zeurig, burgerjuffrouw-achtig, banaal schaap, 'n ding dat uit pure, zure, onguire, kuren-verveling in 't broedhok kruipt en 'n ei achterlaat, dat 'r verder geen sikkepit interesseert — òf je hóúdt van háar met de bizarre liefde des voederaars, die al dat gretig geslok van maïs, gerst, hennep, kouwe aardappelen, sla, wurmen, spinnekoppen, afval enz., genoeglijk en medegenietend aanschouwt en de kippe-sensatie van vreten, slokken, slikken, hikken, pikken, verslikken als een kneuig-landelijke aandoening, als een wat-houen-die-dieren-van-me-emotie, zeer devootlijk ondergaat. Zes jaar geleden, met den haan voor de kippensoep begon het gebeuren. Het was een ouwe haan van vijftig cent. Doch de juffrouw-vanden-barbier die 'm opruimde, bedreef de stomheid

hem levend te bezorgen. En wij stadsmenschen slachten niet. Daarvoor gebruiken wij andere lieden, die 't voor òns doen, òns 't gezicht der narigheid besparen, òns de bloederigheid van 'n vermoord lam of 't leegklokken van 'n duif gediensig onthouden. De haan had zijn leven aan zijn lèven te danken, bracht den nacht in 't keukentje door en nou we 'r eenmaal liefhebberij in hadden gekregen, kwamen er anderendaags drie — naar men ons zeide — jònge kippen bij, die wel is waar hevig ruiden en van de leg af waren, maar overigens dàdelijk allerhuiselijkst met den haan de waschmand bewoonden, tot 't rennetje gereed was. Eerst voor 'n paar maanden is de haan gestorven. Hij bereikte een hoogen ouderdom, stierf aan plotselinge verzakking in zijn beenen.

Een der kippen leeft nòg. Nu zou een hoenderkweeker er waarschijnlijk geen genoegen in vinden van zijn ren een besjeshuis te maken en breedelijk zijn schade aan voer berekenen: *ik* houd mijn kippen qua kip, d. w. z. zoolang ze blieven te slokken voer ik. Zoo betoont zich genegenheid. Alleen een materialist becijfert zijn levende have. 'n Kip is geen versche-eieren-machine.

Toen 'k kortelijk geleden de collectie wenschte te vergrooten en wetenschappelijk-zeker broed van het éérste jaar verlangde, kocht ik van een kenner, die de beleefdheid had op z'n woord van eer voor qualiteit èn sexe in te staan, vijf kuikens.

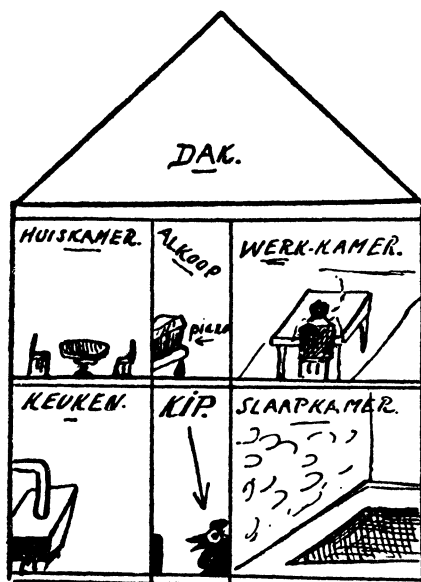
Dat was in November. Wij voerden den ganschen winter warme pap, warme rijst met peper, restantjes soep, kliekjes gestampten pot etc. De kippetjes groeiden met den dag. En lief! En tam! Met ongeduld wachtte je op 't eerste eitje — tot op 'n morgen in Februari de grootste bezadigd kraaide. „Heb je gehóórd?” —, vroeg m'n vrouw.

Nee. We luisterden in loerende spanning. De kip kraaide wéér. En een week later kraaide 'n andere kip — denzelfden dag kraaide een derde. Ongetwijfeld het waren hanen. De natuur wil wel eens mal doen, maar ditmaal pleegde zij geen excessen. Er bleef één jeugdige wèrkelijke kip — de rest vocht met den ouden haan-van-vijftig-cent, kraaide daaglijks, kraaide bij mooi weer, kraaide als de zon niet wou schijnen, kraaide als 't daagde. De kennere kende niet of had me bedrogen. En ik zie geen kans het wijfjeskuiken van het mannetjes-dito te onderscheiden vóór ze kraaien of niet-kraaien.

Ons hoenderpark bestond dus uit vijf hanen, twee bejaarde kippen en een kieke. Ze aten stevig en tegen Mei kregen we om de twee of drie dagen één ei. Doorgaans was of is hetzelfde waterig. We voeren te veel hennep en aardappelenklikjes, zegt een andere kennis. Hoe dit zij, de aardigheid is, ze te zien eten, veel te eten, gulzig te eten, — en de gróóste aardigheid is het fokken. Dát werd de groote verrassing. Onze voorbeeldige methode van spijziging had de ouwe witte kip broedsch gemaakt. Ze wou niet van het ei. Ik sprak in die dagen de groentevrouw en die zei: „dan *is* ze broedsch” — en de melkboerin zei: „dan *is* ze broedsch” en de vader van onze dienstbode die er véél verstand van heeft en het geval inspecteeren kwam, lei er het zegel op.

„Je mot 'm op de zolder in 'n hoekie stoppe,” zei de deskundige.

„Ik heb geen zolder,” zeide ik. Want dit is (was) mijn huis in doorsnee:

In 'n benedenhuis met sousterrein kun je geen zolder verlangen.

„Ja — wat dān?“, peinsde de deskundige: „in 't broedhok mot je 'm niet late, want as ze 'm hindere loopt-ie d'r af. Het meneer zòveel plezier in hanen?“

„Och,“ zeide ik.

„As we 'r 'ns in de badkamer leien?“, vroeg m'n vrouw. Waar ik in de tekening (ter vermijding van een twééde schets) KIP heb geschreven, staat het bad. Als we baden, moet de meid uit de keuken. Want de „badkamer“ is een volmaakt donkere gelegenheid, die alleen van uit de keuken te bereiken is. Er zijn meer zulke sousterreins in Amsterdam. Elke meter grond heeft waarde.

De deskundige liep mee naar de „badkamer”, zei dat ’t best kon — as we maar stil waren — en niet baadden zoolang ’t duurde — en niet tegen den stank op zagen. We hadden er wel meer voor over gehad. ’t Geluk van nu eens zèlf te fokken!

Toen werd de meid op dertien versche eieren bij den melkboer uitgezonden, greep de vader de broedsche kip — ’t is altijd beter ’t te laten doen — sjouwde ik ’n koffer en hooi aan en waarachtig na ’n half uur zàt de kip op de eieren, achter den koffer, naast het bad in de badkamer.

Nóg eens, theoretici, kippenfokkers-van-beroep en dergelijken zullen smalend schouderschokken oftewel dik-op-wijs grunneken om zooveel onverstand en onbeholpenheid. Doch deze hoenderprofeten weten niet wat het zeggen wil, als ’n kip ten spijt kleigrond en moerasgeuren in-en-om ’n Amsterdamsch beneden-huisje blijft broedsch te geraken.

Onze huishouding was er van ondersteboven. Als m’n vrouw in de keuken praat (zie plan der woning) verneem ik elk woord in m’n werkkamer. Bouwheeren rekenen niet op pratende menschen, laat staan op ’n auteur of ’n kip die stilte behoeft. Liep de meid de trap af — dan riep m’n vrouw: „Sst! sst! voor de kip!” Sprak m’n vrouw met den waschbaas, dan riepen de meid en ik tegelijk: „Sst! sst!”

Dreunde er ’n deur dan dacht je aan de kip. Ging de schel stevig over, dan keek je benauwd. Je had wel zand voor je stoep willen strooien om ’t rijtuiggeratel te dempen en als ’t niet te mal had gestaan, zou je ’n briefje op je deur geplakt hebben.... „Verzoeke beleefd zacht te schellen. De kip zit op eieren”. Waarlijk, in ’n Amsterdamsche woning is die zaak een gedeeltelijke bezoeking en ’n kip ’r broedschheid te ontnemen door haar, gelijk

sommige lieden doen, in een emmer koud water te dompelen, is niet alleen een daad die een denkend man met vijf hanen van zich wijst, maar daarenboven is het een bof wanneer je langs rechtzinnigen weg je kippen met niet-kraaiende kunt vermeerderen.

's Avonds kregen we bezoek. Er wou iemand pianospelen. Geen kwestie van. De piano staat in de alkoof (zie ontwerp der woning), de alkoof ligt boven de kip. En 't spreekt alweer vanzelf dat geen kip op d'r eieren blijft bij 'n wals van Strauss, of bij het opengaan van den Venusberg. We dronken thee, praatten gedempt. Als 'r iemand 't ongeluk had te schaterlachen, zeien we bezorgd.... „Sst!... De kip....” En toen 's nachts de hond aansloeg kreeg-ie 'n mep.

Den volgenden morgen vroeg, ging ik 's kijken in de badkamer, streek 'n lucifertje af. De witte kip keek suffig terug. Z'n water en z'n voer (met allemaal extra-lekkers) stonden onaangeroerd.

„Hij eet niet,” zeide ik bezorgd.

„Nee — hij eet niet,” zeide mijn vrouw.

Het maakte ons ongerust. Heusch, het *is* een historie als zoo iets een en twintig dagen moet duren.

„Als de eieren maar versch zijn,” bedacht ik.

„Kom,” zei m'n vrouw: „zóó versch van den melkboer”...

„Jawel — maar bij 't ontbijt zijn ze wel 'ns nièt lekker”...

Weer zorg. Zoo'n beest een en twintig dagen op ouwbakken eieren te laten, is 'n marteling voor de kip en voor je zelf.

Toen ging ik op nieuwe, absoluut versche broedeieren uit. In de Meer moest 'n turfboertje wonen en dat turfboertje had de reputatie van versche eieren. In z'n huiskamerkast, tusschen een smerig

zoutpotje, 'n bord met afgeknauwd brood, 'n flesch met jenever, diverse leege bierfleschjes, 'n kwak margarine op 'n stuk grauw papier en meer andere schemerachtige zaken, leien de gerenommeerde eieren.

„Allemaal van vandáag en gister,” zei de man, ze voorzichtig opnemend — want schudden mag je ze niet — en op d'r kop staan mogen ze evenmin.

„Zijn 't heusch broedeieren?”, vroeg ik, belangstellend de eieren bekijkend. Bijzonders hadden ze niet.

„Dát kan geen sterveling je verzekere,” zei de man: „maar versch bènne ze”...

Met de dertien nieuwe eieren liep ik voorzichtig-stappend huiswaarts. De vader van de meid lei ze er weer onder, en de bijna kalfachtige kip zette haar broeden ongestoord voort. Nou hadden we tenminste kàns. Nou kòn er verandering komen in die situatie van vijf hanen, twee kippen en een kiek.

Het werd in het huis van een pénibele rust. Als we omlaag gingen, liepen we op onze kousen. Als de keukenvloer geboend moest worden, hield je je hart vast. Minstens tweemaal op 'n dag streek 'k 'n lucifertje af, inspecteerde, zag de kip achter den koffer.

„Ze heeft weèr niet gegeten,” zei m'n vrouw.

„Jawel,” zei ik.

„Née,” zei de meid.

Beslist, ze at *niet*. M'n vrouw groef wurmpjes in den tuin, droeg die aan. De kip kikte er niet naar. Blaadjes versche sla liet ze verdorren, broodpapegeerde ze en den heelen bak met diverse zaden keek ze aan zonder 'n vin te verroeren.

„Die broedt zich dood,” zeide ik.

„Kiep, kiep, kiep!” lokte m'n vrouw met 'n stukje kaas — toch wel jè lekkers.

Toen lieten we wèèr den vader van de meid komen — ganschelijk ongerust. Deze streek ook

een lucifertje af, keek, zei dat 't *best* was, dat de natuur die dingen vanzelf in orde brengt, schreef veel stilte en weinig afgestreken lucifers voor en verklaarde dat zoo'n stèvig-broedsche 'n boffert was.

Het wàs ongetwijfeld een boffert, maar 'n huis dat je als uitgestorven moet bewonen om 'n kip, 'n trap die niet kraken mag, 'n piano die gesloten moet blijven, 'n hond die niet mag aanslaan en 'n bad waarin je een-en-twintig dagen niet baadt — 't is geen volkomen genoeg. Dank kwam er de l u c h t bij.

Zoo'n dier gaat van z'n een-en-twintig dagen alleronbehaagligst rieken. En daarmee moet je verheugd zijn — als-die z'n eieren bevuilt is 't *mis*.

Tegen den achttienden dag werden we uit logeeren gevraagd — weigerden om de kip. Je kunt 't niet doen in de omstandigheden.

Toen langzaam, bar langzaam kwam de een-en-twintigste dag, meende m'n vrouw elk oogenblik te hooren piepen.

Maar nee. Eerst den twee-en-twintigsten hadden we heusch negen kuikentjes in de badkamer.

In de keuken op 'n test probeerde m'n vrouw de andere vier eieren uit te broeden. Dat kan, zéggen ze. Ik, doortastender, tikte er een open. En *dat* vergeten we nooit. Het spoot links en rechts in het rond. Het spoot de keuken vol bedorven sappen, vol afschuwelijken rioolstank. Het doortrok de huiskamer, de alkoof, de werkkamer de slaapkamer....

Nee, 'n badkamer is niet de geschiktste plaats voor broedhok en in 'n keuken moet je geen kunstmatige broedexperimenten nemen.

Voor het overige had ik twéé ouwe kippen, vijf hanen, één aankomende kip en negen kuikens.

Het wordt 'n hééle hoenderkwekerij.

22 Juni 1901.

VERDERE SPROOKJES-VAN-DIEREN.

Mag ik vanavond 'n paar malle sprookjes verhalen? Sprookjes zijn leuke of ernstige of absurde phantasie-dingen in droomrig woordengewaad. Nudan.

A.

Van den man en de katten.

Het kunnen ook katers geweest zijn, maar de man was een meubelmaker mét een vrouw, mèt kinderen, mèt muizen of ratten. Althans 't làatste vermoed ik, daar een meubelmaker met vrouw en kinderen niet voor z'n plezier katten te eten geeft. Op 'n dag kwam aan de woning des mans een andre man met een reep papier. De man keek benauwd, schudde het hoofd. 's Anderen daags herkwam de àndere man met nòg eenige lieden en liet een gróót strakwit papier achter, waarop grijsden de doodskop-achtige woorden...." „Op heden den eersten Mei 1901 heb ik Deurwaarder....", een làng enzoovort. De meubelmaker sloot grimmig de deur, stapte de tegeltjesgang door, gaf z'n vrouw 't gróóte strakwit papier. Toen spraken ze beiden geen woord, zaten stil voor de

ruiten op dien wel zoeten Een-Meidag en de zon bescheen hun gelaten, die leken perkament en doorrimpeld. Den ganschen dag bleef het stil in het huisje. Zelfs de kinderen zwegen, angstig kijkend van vader naar moeder. Alleen de katten mauwden. Die hadden honger en werden vergeten door 't gróóte strakwit papier. Tegen den avond echter klonk vreemd gerucht door het huis. Uit de opene deur droegen de man en de vrouw en de kindren stoelen en tafels en matrassen en pannen en potten. En alles laadden ze op 'n kar. En trokken naar een ander dorp, toen de nacht de straten te schuil lei. En in den borstzak van den man stak het platgevouwen groote strakwit papier dat hen plotling dee vluchten — vèr weg.

Op den zolder bleven de katten. Die waren vergeten in den angst voor het groote strakwit papier.

De eene was een grijze met helgroene oogen en een dikken pluimstaart — de ander een zwarte met helgroene oogen en een witten veeg over den kop.

Ze sliepen toen de menschen smeten de buiten-deur dicht.

Ze werden wakker op den zolder, toen de menschen al lang in het andere dorp waren aangekomen.

De grijze mauwde, de zwarte mauwde.

De grijze sloeg 'r nagels in 't hout van de zolder-deur, krabde, klaagde. De deur zat in 't slot.

De zwarte kroop langs 'n balk, bekraste 't raampje, keek naar 'n musschenpaar dat te nestelen begon, nou 't Mei werd, keek naar de dakgoot, mauwde, klaagde.

Het mauwen klonk hol en echoënd door 't ledige huis.

Toen sliepen ze in, den heelen dag, den heelen nacht, en werden 's morgens weer wakker.

De oogen van de grijze stonden fel-groen, groen dat te spetten leek van uit de vacht. Ze kromde

d'r rug, klauwde zich vast in de deur, rukte en beet. De deur bleef dicht, dreunde met zwakke klepperslagjes door 't huis.

De zwarte, stil op een balk, het lichaam als een donzen prop, keek door 't raampje, 't looden raampje met z'n vier kleine ruitjes. Ze wachtte geduldig. Ze wachtte op 't meisje dat 's morgens melk bracht. Maar 't leege huis gaf geen levensgeluiden, geen kraken van 'n trap, geen scharnieren van 'n deur, geen kinderlach.

Toen sliepen ze in, opnieuw, den heelen dag, den heelen nacht en werden 's morgens weer wakker.

Krijschend-schreeuwend als 'n door ziekte gemarteld kind, lang-hevig gillend, sprong de grijze van de balken naar 't zonlichtend raampje en van 't raampje naar de deur. Ze rukte en schudde 't hout, klemde haar nagels 'r in, kermde, gilte, krijachte, luisterde. 't Huis echoode.

Doch de zwarte, gelaten, zonder drift, zonder woest wringen — mauwde, mauwde dof-smartlijk in donkere klaging, starend naar 't bundeltje licht, dat als een koker verwijdde tot aan het dak. Ze bewoog nauwlijks den kop, mauwde.

Toen werd de grijze wild en verwoed, klom langs de spinten en sprong en viel en rende en blies en knauwde van 't hout en ramde den kop tegen de kalkige muren. Haar krijchend geschreeuw klonk als 'n rauw en bezeten gegil.

De zwarte zat stil, dof-pijnlijk mauwend.

Toen toch ten leste sliepen ze weer in den verderen dag, den nacht en werden 's morgens weer wakker.

Het moet héél lang hebben geduurd.

De nieuwe bewoner vond ze dood — allebei in 'n hoek, bij elkaar gekropen, mager en slap.

't Gróóte strakwit papier had 't gedaan.

B.

Van het meisje en de baars.

Daar was eens 'n meisje.

Daar was eens 'n baars.

Het meisje was 'n rijkeluiskindje dat nu buiten logeerde en zeer bedorven werd.

De baars was 'n baars.

Op 'n dag zeide het meisje: ik wil visschen.

En men kocht haar een hengel, een duren hengel met ivoren knop, 'n hengel die als je 'm ineenschoof zoo dun als een wandelstok werd. En men kocht haar een net bakje voor het deeg en een snoepig mandje voor de vangst. Toen wandelde ze liefjes en poppig, met glimmende laarsjes en een rose rokje en beeldig blond haar naar 'n vijver, schoof den hengel uit, prikte het deegje van koek en brood en aardappel aan den haak, lei in, keek naar den dobber. 't Duurde heel lang. D'r wou 'r niet één bijten. Toen nam het meisje een prettig romannetje van 'n held en 'n heldin en las en beet in brokjes chocola en knabbelde fondant. Doch plots zei iets in 't water ploemp! 't Kon 'n kikker geweest zijn. Het meisje keek op — jeetje-jemineetje, de dobber dook en bewoog. Hup! En in 't licht glansde een spartelend baarsje. O, wat 'n doddertje! Met glanzende oogjes haalde het meisje den hengel in, greep het baarsje. Au! Vinnig hadden z'n stekels gestoken. Huilend liet ze den hengel vallen, holde over 't gras, dat 'r glad-blonde haar als een wimpel wapperde, toonde 'r blank poppehandje aan mama die schrikte, aan papa die schrikte — ach, ach, 't heele vingertje opgezet! — en de dokter moest komen en die glimlachte en liet 'n druppeltje op 't wondje

vallen en kneep en kneep nog eens en glimlachte weer.

Bij den vijver in 't hooge, malsche gras, lei 't nette bakje, met deeg van koek en brood en aard-dappel, èn het snoepig mandje voor de vangst, èn het romannetje van den held en de heldin (die mekaar kregen), èn het toetje met chocola en fondant, èn de dure hengel met den ivoeren knop, èn het spartelend baarsje. Door z'n oog was het haakje gedrongen met weerhaak en al. Nou lei 't baarsje sidderend te springen, te buitelen tusschen het snoepig mandje en het romannetje. Als 't òpsprong, sprong 't haakje mee, sprong 't touwtje mee, bewoog de hengel met den ivoeren knop. Eerst sprong en schudde en wrong het baarsje heftig en wild. Maar elke ruk dee de haak in 't oog vlijmender snijden en 't water was ver af en 'n baarsje sleept geen hengel met ivoeren knop weg. Toen stuipte en buitelde het baarsje minder heftig, minder wild. Toen hapte het moeilijk en benauwd van de lucht die geen lucht was. Toen kwakten de kieuwtjes heel zwakjes. Toen bewoog het in het geheel niet meer, keek het kralen oogje met het bloedwondje en den vinnigen haak allerkomiekst naar het snoepig mandje, het toetje pralines, het romannetje.

C.

Van de koopvrouw en de schol.

„.... Tachtig”...

„Mijn!”, riep de koopvrouw.

Nou ze had op den afslag niet duur gemijnd, 'n mand vòl levende schol, mooie schol, versche schol.

Pootig nam ze de mand, zwiepte 'r op 'r hoofd en

op 'n drafje liep ze naar de stoomtram. Of ze 'm haalde? Ja, ze bofte vandaag. De tram stond op 't punt te vertrekken. Net nog had ze den tijd om de mand in den bagagewagen te zetten, zelf in te stappen en voort ging 't naar de stad.

Koosie was óók zoo gelukkig geweest om de tram te snappen.

„.... Wat heb jij gekocht, Koos?”

„.... Tarbot — maar dúúr hoor en nie-eens levend”....

„.... Nou — ik heb 'n mand lekkere lèvende schol — ze sprong over de rand. — Nou mag 'k lije dat ze levend blijft tot an de stad — 't scheelt je àlles”....

„Of 't alles scheelt? 't Scheelt je 't dubbele”....

„Wil je geloove dat mijn klante tegenswoordig niet koope of de visch mot spartele?”

„.... Ja, 't scheelt je de hélt”...

Reutelend schokte de tram en de vrouwen namen d'r zakkies met boterhammen en d'r flesch melk en aten en praatten.

Het is wel heel moeilijk sprookjes te schrijven: sprookjes zijn fantasie-dingen in droomerig woordengewaad. En nu vraag ik u hóé met etende visch-vrouwen, die op d'r dagelijksch brood uitgaan, in den teeren, behaaglijken toon van nevel en geur en maanschijn en zwanen en jonkvrouwen te geraken, laat staan te blijven?

Om tot dit ónwelriekend sprookje van visch-in-manden terug te keeren: in den bagagewagen stonden een fiets en wat kisten en 'n doos met jeneverkruiken en 'n mand dooie tarbot en onze mand levende schol. Het was heel ráár voor de dieren. Nog geen half uur geleden hadden ze in de bun geleefd en gesparteld en gezwommen en nou zoo

ineens die overgang zònder water in 'n schokkenden, rommelenden, schuddenden, dreunenden bagagewagen. De schollen cancaneerden en dansten en glibberden en krompen. Maar de mand konden ze niet uit. Het deksel zat stevigjes dicht. Toen begonnen ze te happen, benauwd te happen, hijgend te happen, gulzig te happen, angstig te happen, krimpend en stervens-angstig te happen, net als 't baarsje dat ik in B beschreef. Ze gleden en wriemelden en sidderden doorêen, stervensangstig. Ze boorden d'r leelijke schollesnuiten door de reten der mand, stervensangstig. Ze keken met d'r gele, leelijke oogjes naar de fiets en de jeneverkruiken en door de open wagendeur naar 't groen en de huizen en de wegen die voorbij rammelden, stervensangstig. Ze hapten voortdurend, langzaam stikkend, toch happend en slijmerig kwak-kend en weer met de puntige lippen smakkend, stervensangstig.

En hoorden hoe de locomotief floot — toen de tram in de stad aankwam, stervensangstig....

„Nou — goddank — wél goddank — ze leven nog best,” zei de koopvrouw toen ze 'r vrachie op 'r hoofd zwiepte en te schreeuwen begon ... „Schollèèèè! Levende schollèèèè!”

15 Juni 1901.

WEER VRIJ.

Stoom had-ie zat. En alles glòm. Je mocht 'm zién.

De een of de andre scheelde. Piet kon dan zúinig stoken, maar netjes op z'n bullen was-ie-niet. 'n Toer om z'n smurrie van de koperen pijpen te poetsen. En 'n vet overal. 't Leek wel of-ie spek-pannekoeken an 't bakken was geweest...

Stug-dampend zat-ie op de treeplank van Nummer Zeven, de pet schuin langs het hoofd, de beenen hoekig geschurkt.

En terwijl de rooksliertjes z'n harden kop omvaalden en het grommend watergemor, in den ketel achter z'n gebogen rug, lawaaide, keken z'n grijze oogen naar het weiland met de huizen in aanbouw van de overzij.

Nee — de boel gladde nog niet.

Zooveel blauwe lucht inééns, zooveel wijde kon je niet dadelijk hebben.

Z'n ouwe schoenen klemden asof ze gekrompen waren en de pijp smaakte op z'n niet eens nuchtere maag asof-ie voor 't éérst rookte. Je most 'r weer an wènnen — an àlles. Van Nummer Zeven en negentig na Nummer Zeven was 'n te groote overgang....

„Wel allemachtig!”, daverde een stem in de holte der machineloods: „ben jij 't Koos?”...

De man op de treeplank der tram-locomotief nam de pijp uit z'n mond, glimlachte. Z'n geelbleek gelaat leek witter door de roetstriemen onder z'n oogen en over z'n jukken.

„Ja — ik ben 't,” zei hij rustig — en de handen werden geschud, twee zwart-vettige, plompe handen, twee handen als van duivels.

„Wanneer ben je losgekommen?”

„Eergisteren — eergisteravond”

„Nou — je heb 'n boel wårmtte gemist,” troostte de ànder en kalm z'n pruimsop wegsputterend: „d'r zijn dage geweest da'k wel met je had wille ruile”

„Ik met jou ook,” zei de man op de treeplank, naar de weilanden kijkend: „'t is me iets — drie maanden”

„Je mot maar denke: 't is voorbij”

„Ja dat mot je denken” ...

Soezelig belurkte hij z'n pijp — en de ander, het boterhammenzakje in den zwarten knuist, stond in bepeinzing.

Er zong een leeuwerik zilverzoet boven de populieren van den weg en door het vochtige gras van het veld stapte een melkmeid, de groene emmers aan het robust schouderjuk.

Anders was er niets in den dampigen vroegmorgen.

„En kon je je d'r nog al in schikken?” —, vroeg opnieuw de ander na een zwijgen dat te lang duurde.

„In 't eerst niet, later wel 't Is 'n sjouw drie maanden in zoo'n cel drie maanden erwten zoeken”

„Most je èrwten zoeken?”

„En boonen En geen woord spreken D'r zijn oogenblikken dat je denkt gèk te worden As 'k 't niet geworden ben, is 't 'n merakel”

De pijp zakte in z'n droomende hand — z'n oogen betuurden de wei, vreemd-lichtend in het zwart-wit

gelaat, het gelaat van vel, roet en baardstoppels.

De ander zweeg.

„Ja... ja... Die 't uitgevonden heit most geradbraakt worden.... 'k Laat net zoo lief me eene poot afhakken dan weer zoo drie maanden as 'n beest in 'n hok rond te loopen.... En waarvoor?.... Omdat 'k niet gebeld heb — zeggen ze. Ik zei van wel, maar wat helpt 't as je 't zeit en anderen zeggen dat ze 't niet gehoord hebben?... Mijn schuld was 't niet, dat de boer overrejen werd. Wie zal d'r zoo stom zijn om niet te bellen as je iemand op de rails ziet, hé? Wat?.... Enfijn ik vandaag — morgen jij.... Wil je gelooven dat 't moeite kost om te spreken, as je drie maanden geen bek heb opengedaan? En an tabak ben je net zoo ontwend as 'n jongen”....

Grimmig klopte hij z'n pijp tegen de treeplank — dof keek-ie naar de vierkante stompen van z'n stoffige schoenen.

Z'n al-grijzend haar piekte van onder de leeren pet, pluizend langs de ooren, die wit schelpten tegen het roet der wangen. In z'n gewone doen was-ie zwart en vuil als Dirk, die over 'm stond — maar in de gevangenis knapte je op, wer je zoo blank as 'n juffrouw van de eerste klasse.

Dirk kauwde met sappig beweeg — hij had geen haast — eerst om acht uur ging de tweede tram. — Het boterhammenzakje bengelde in z'n hand.

„Alles thuis wel?”, vroeg-ie.

„Dat zit nog. Me vrouw leit in bed — met koorts. Die kon me niet eens kommen halen. Gister, Zondag, heb 'k bij d'r thuis gezeten. Vandaag is me eerste uitgaansdag. Half geld al die weken gehad — wat nòg mooi van de directie is — en de anschrijving om daalijk in dienst te trejen lee klaar. Heb jij de tweede tram?”

„Jij — de eerste?”

„Ik de eerste, ja. 'k Ben verdraaid suf. An zoo'n cel wèn je — wil je gelooven?”

„Dat zal wel”...

„En as 'k me *Nieuwsblad* nog had maggen lezen en 'n pruim kauwen — Maar, nee hoor. Ze vinden 't zóo misdadig dat je in den avond 'n dronken boer overrijdt... dat... dat... Enfijn, afgeloopen. 't Wordt me tijd,... 'k Ben benieuwd of 'k de weg nog kan vinden”....

„De rails leggen d'r nog,” lachte Dirk: „nou ajuus — over 'n week ben je 't vergeten”.

Sjokkend liep-ie de loods in naar z'n machine.

Koos stopte 'n nieuwe pijp. Hij most an de tabak wènnen. Vroeger kon-ie 'r niet buiten. 'n Liefhebberij most je niet verwaarloozen. Dan, uitkijkend of de wissel goed lei, duwde hij de stang over, die den stoom afsloot en zachtjes-trillend, vlug als 'n ree, gleed de machien de bocht door.

Haast niks geen geraas zònder wagens. Voor je plezier zou je zoo rijden. Met de eene hand hield-ie de stang, met de andere het leer van de schel. Geen kip te zien. 't Was nog te vroeg. 'n Stilte als in 97.

Maar in de rijtuig-remise zaten Big, de lampen-poetser en Dikkers de conducteur te kletsen. Big die al 'n spatje op had — van 's morgens tot 's avonds dronk-ie — schreeuwde de héele remise door, toen-ie Koos op z'n machien zag:

„.... Zoo boef? Hoeveel zakkies hei-je geplakt?”...

Van de gevangenis had-ie verstand. Tweemaal hadden ze'm vrij logies bezorgd voor dronkenschap, eenmaal omdat-ie met 'n kruier gevochten had.

Dikkers, de conducteur, lachte, maar dan hartelijk, klom-ie op de machien en de pootjesgeverij werd druk.

„Heb-ie je bekomst an rats gevreten?”, vroeg Big, de ruiten van 'n wagen stoffend.

„Nou!”, zei Koos sullig, met 'n prop poetskatoen den buik der machine nawrijvend — goeie boel was 't leven as je wèer vrij was en je je kameraden ontmoette — goeie boel — bijna werd-ie vroolijk.

„En is de erretesoep nog zoo dun?”

„Nou!”, herhaalde hij goedig — Big verstond 't, om je over lamtheid heen te helpen — die had om den drommel geen buien gehad dat je hersens kookten en je denken in vlammen nevelde....

„Had je òók 'n telefoon?”

„'n Telefoon?”

„Toen *ik* zat,” verhaalde Big, met breede zwaaien de ruiten bewrijvend, „toen kon 'k spreken met me buurman door de buizen. Ellek woord kon je verstaan. We zatten mekaar moppen te vertellen tot de majoor langs kwam...”

„Daar heb ik geen idee in gehad,” zei Koos, „ik wil wel weten dat 'k geknied heb en dat ik...”

Gráág had-ie verteld van z'n ellende, van z'n slapeloze nachten, van zijn krankzinnig getob — gewend as-ie was aan de buitenlucht, 't voorbijstormen van huizen, en boomen, dorpen.... Maar Big, die al lang door 't leven èn drank verstompt was, ketste z'n sentimentaliteit:....

„.... Je mot niet kniezen, vent!.... Al stoppen ze me voor 'n jaar in de bak dan knies 'k nog niet. Kniezen doe 'k as 'k in de tram rij en door 't schokken de valsche kiezen uit me bek vallen! Hohoho! Hohoho!”

Z'n dikke lach smakelijkte door de remise. Dikkers lachte mee en Koos keek grinnekend naar 't glas van den manometer.

„Kom,” zei Dikkers: „we zullen inspannen, wat? 't Wordt tijd”....

De pen werd in den verbindingsbout gestoken, de veiligheidsketting aangelegd.

Rommelend bewogen de wagens over de rails, dreunend bij elk sluitstuk.

Voor het station sprong Dikkers er uit — Koos porde het vuur.

En de passagiers stapten in.

Hangend over het ijzeren deurtje, keek de machinist naar het keienplein, naar het station, naar de menschen die mee moesten. Precies dezelfde van vroeger, dezelfde van de eerste tram. Niks was veranderd. Niks, niemendal. As je dood ging bleef de boel bij 't ouwe. Niemand miste je. Niemand.

Het fluitje klonk.

Vooruit dan maar. De stang schoof op. Langzaam begon de tram te loopen, voorzichtig over de dwarsrails, voorzichtig door de kromming, voorzichtig over den overweg — dan met vollen stoom langs den rechten, kalen landweg, waar 't gebeurd was, 's avonds, toen-ie terugkwam...

Den gelen kop, geel van eentonig, jammerlijk celleven voorover gebogen, de oogen starend in de toelijnende schuiving der tramrails, de lippen geklemd om de pijp die allang niet meer dampte, de pet gewrongen om het voorhoofd, dat opbleekte boven de zwarte glimming van jukken en neus, stond-ie onbeweeglijk, geschud door de beving der locomotief, de eene zwarte hand om het handvat der stang, de andere om het leer der schel, den voet op het remtoestel.

Het geraas en geratel reutelden driftig z'n hersens door, schokkend en stappend, grollend en klettrend.

In zeven en negentig was 't zòo weergaas stil geweest, dat je hiër koppijn kreeg.

Alles werd gewoonte.

Zeven en negentig werd gewoonte.

Zeven gewoonte.

De wind zoog langs z'n gezicht, de heete adem

der machine blakerde 'm, de stofwolken van den weg stoven op, de wielen gromden en joelden, de schel die z'n hand betingelde smeed haar satansch geraas om 'm heen, de boomen renden voorbij, de keien schoven als grijze lijnen, de huizen schimden.

Een oogenblik duizelde hij, stond hij bewustloos, het gelaat lijkwit met roetzwarte vegen, de handen in klagende spreiding.

Het gehamer, gestuif, gewaai waren te hevig.

Dan zakte 't, lachte hij suffig.

Ongewoonte.

Tegen twaalf uur vannacht zou-ie 'r weer an gewend zijn.

1 September 1900.

HET GEHEIM VAN ZADELMAN & Co.

ZADELMAN & Co. is een firma-naam dien ik zoo-
maar voor de vuist weg èn handig fantaseer. Ik zeg
„zoo-maar”, omdat ik misschien Zadelbom & Co. of
Wadelman & Co, óf Radelvan & Co. hadde kunnen
prefereeren. Doch ik heb een koppige bui en verkies
om redenen van klank en motieven van ziening èn
om andere rare bewogenheden, die héélemaal geen
gezond verstand kunnen verdragen, mijn handiger
fantastischen naam Zadelman & Co. Ik herhaal
handig, daar — ’t wordt langzaam tijd de ontdek-
king van derden te beargumenteeren — in het
algemeen én in het bijzonder, de Falkland-productie,
de vruchtbaarheid eens auteurs, z’n malle overdaad
van literatuur-dit en literatuur-dat, als een handig-
heidje, meer niet, moet beoordeeld worden. Schrij-
ven is handigheid, een makkelijk métier, een
kneug zit op aap en geef pootjes. Erger: schrijven
van romans, novellen, drama’s etc., zoo ongegeneerd
en ongemanierd véél, als sommigen het aandurven,
is een beleediging voor de wáárlijke auteurs die
eens in ’t jaar of eens in de twee-jaar hun echt en
gevoelig littérrair zieltje in ’t publiek te luchten hangen.
Het gaat zoo maar niet aan om quasi met gemak
te produceeren. Dat is uit den tijd. Dat deden ouderen.

Dat mochten dóóien. Wij modernen verlangen matigheid en 'n kwast die er nù kwasterig op los auteurt, die uit fatsoen máár 'n drie boeken 's jaars bundelt en dan nog niet weet hoe z'n voorraad op te ruimen, een dergelijk scribent, brekend met alle regelen van 't zachtjes-an-systeem, is geen auteur, is geen man met inspiratie, hoogstens een faiseur, een maker, een handig fabrikant. Laten we het erkennen. En te gereeder, omdat het inderdaad niet moeilijk is de lezers te verschalken, noch een ding te componeeren. Ja, de handigheid wordt ten slotte zóó stuitend en pervers, dat je er toe neigt de niets-produceerenden en hevig-critiseerenden als *de* schrijvers van den tijd te accepteren. Bij een zwijgend man vermoedt je altijd schoone gedachten. En de dwaas die voortdurend spreekt heeft je ten slotte geen grein meer te zeggen. In 's hemelsnaam laten we de clowns die Lope-de-Vegaasch doen steenigen en ontzag kweeken voor de zwijgers en kwakkelende auteurs, die tenminste niet hândig zijn, die handeloos zijn, die òn-handig zijn, die hun gesoigneerde handen als stramme balletjes gesloten houden, laten we eensgezind en solide van oordeel, diversen en speciaal Samuel Falkland aan de kaak stellen, ontmaskeren, schaamteloos-naakt bloot leggen. Kan niet een ieder, burger of burgeres, mits voorzien van een tien-cents-fleschje inkt, een schrijfcahier en 'n pen, datgeen verrichten wat nu een handige snaak uit z'n mouw schudt? Wat drommel, een gewone Falkland is zeven zijdjes schrift, een drama is er máár zeventig of tachtig, een roman twee- of driehonderd! Enkel berekening, overleg, routine, slappe gewoonte. Als er maar een *commis-voyageur* in je leeft, leeft er een handig auteur in je. De eerste de beste kakelende journalist bezit meerder en van huis-uit supérieur vermogen. Ze moesten te duivel....

Evenwel op deze zooveelste alinea warm loopend, zelfs met een tintje edele verontwaardiging die in vloekwaardig vloektempo dreigt te versnellen, bemerk ik dat Zadelman & Co. op den achtergrond is geraakt en dat de gewone routine mij er uit redden moet en den lezer er in.....

Zadelman & Co. stond achter de toonbank groene zeep te wegen. Falkland zegt stond en niét stondén. Aan Zadelman & Co. was geen andere pluralis dan het Co., 't welk als sieraad diende. Toen Zadelman zich vestigde als kruidenier, na vele jaren kruideniersknechtschap, lei hij een ganschen nacht te doezelen over de krulletters die op z'n winkelruit zouden komen. Noch Piet Zadelman, noch P. Zadelman deed hem iets. Ook z'n gewezen patroon had 'n Co. achter z'n naam, zònder 'n reëlen Co. gehad. Waarom zou hij niet Co-en? Co-en op z'n ruit, op de zakjes, 't kaaspapier? 't Co. hing als een meteorstaart, blauw-vlijmend-glanzend achter je naam. 't Co. stampte de zakelijkheid in je záák. 't Co. toeterde door de straat, raak en pootig. Daarenboven — en zulks is geen fatale mop of inventie Falkland-zijds — heette z'n meisje Co, had-ie in boven-aangeduiden doezelnacht het visioen zijns toekomstigen levens, hij, Zadelman en zij, Co — hij, in den winkel, zij, in de achterkamer — hij verkoopend, zij kokend — hij (vóor) wegend, zij (achter) wikkend — hij het hoofd, zij, het hart der negotieeringen — telkens zes werkdagen lang en de zevende een dag van net-gekleed gewandel, een zitje in De Kroon en 's avonds, als de week vèle onsjes en pondjes gebaard had, een entreetje bij Flora òf na zooveel bloedloozen arbeid een hevige bloedend drama...

Het werd dus — verzuimde argumenten hoop ik als het gegeven er toe leidt over een jaar of zoo,

nader te collectionneeren — het werd dus Zadelman mèt de Co. en op 't moment dat Falkland hem aan uwe leesgraagheid voorstelt, woog Zadelman & Co. groene zeep, comtemplatief lijvige kluiten op 't grauw papier meppend. Z'n gebaar was afwezig. Dat wil zeggen de groene zeep was buiten hem om. Schier somber van handbewegen gaf hij overwicht, aanschouwde de sterke daling der bascule en... mepte bij. Daarna, starend in de diepte onder de toonbank, waar blokjes spek, soda, zout en straks-gemelde groene-zeep-voorraden schimden, stàrend naar de schaduwen en zwartgalligheden (daar benee), starend zonder iets van vorm of qualiteit in z'n melk-grijze oogen vást te houden, zakte hij slap-spierloos op den rand der sectie grutterswaren, de groene-zeep-schep in de eene en leegte in de andere hand. Terwijl, bijna dreigend, 'r koper-verwonderinkjes uitkijvend, wachtte de schaal met den groene-zeep-kwak, die nimmer zóo làng en zóo zwaar aan *die* zij gerust had.

Knerste, zanikend-kierend, alsof er zand vergruisd werd, de achterdeur.

Bedrukt, het druilig kamergezichtje, boven den wollen doek, den mond zorgvol vertrokken, kwam zij 't winkeltje binnen, keek 'm schuw voorbij, vroeg sullig:

„Nou?“

Hij zei niks, staarde intensiever omlaag.

Toen wreef ze tam de handen, rul van 't harde wasschen en schrobben en met lippen die aarzlend de woordjes proefden vóór ze ze zeien, praatte ze zeurig-klagend:

„.... Toe dan.... Met zitte kom-ie niet verder.... En sèkuur weet-ie 't niet — nee 't blijft gisse — en as 't dan mot — dan mòt 't — of jij daar nou zit — of jij daar nou zit...“ Ze eindigde drenzend, verveeld door z'n hanglen.

Nog zwéég-ie.

En nu sterker de handen bewrijvend, angstiger-benieuwd, half naar 'm toe draaiend, vroeg ze opnieuw.

„Het-ie na 't papier gekeke?”

Nee, knikte die langzaam.

„Dan is 't inbeelding geweest,” redeneerde zij snel van praatklankjes: dan wou-die maar is vissche.

Dan het-ie geen vermoedes — dan had-ie net zoo goed kenne zegge mooi weer vandaag of geef is 'n onsie kaas”

„Kles maar niet!” —, zei hij stug, plots nijdig ophurkend en de zeepschep in de kluit op de schaal stekend — de bascule had nou lãng genoeg uit 'r verband gelegen —: „hij het vierkant gevraagd: Zijn de kinders ziek? Da's duidelijk, wat?”

„En toen?”, aarzelde ze.

„En toen! En toen! En toen!”, keef Zadelman & Co., nijdig de zeep behakkend: „En toen! Niks en toen! 'k Ben toch niet doof of gek! Verkouen, zei ik. En toen zei hij: O! —, maar 'n O met zóó'n valsche lach da'k 'm wel wat na z'n kop had wille smijte”

Pootig smakte hij het grauw papier om de zeep, klom op de toonbank, greep van de bovenste plank een pakje stijfsel, kwam weer omlaag, ordende boodschappen in de hengselmand.

Zij, huilerig, bang voor de gevolgen, de miserabele gevolgen as 't uitlekte, as de politie 'r achter ging zitten, poogde nog te beweren.

„.... We moste toch voorzichtig zijn, Piet — ze lappe je zoo gauw 'r bij, Piet — as de een 'r praat van maakt, praat de ander na”

„Jawel. Dat wète we al. Vertel liever wat nieuws”, beet hij haar toe en zonder verder 'n woord te zeggen, smeede-ie de hengselmand om z'n arm, stapte dofploffend 't winkeltje uit, 't vòlle winkeltje, 't win-

keltje dat zuchtte en snikte van benauwde vòlheid.

Juffrouw Zadelman stond een poosje op dezelfde plek waarop ze gestaan had.

Toen, met kleine onthutsingen op het gelaat van vale zorggroefjes, deed ze 'n paar pasjes — ze liep op haar wollen kousen — naar de winkeldeur, stak het hoofd náást het bordje *B l o o k e r s C a c a o*, dat op den deurpost in 't aankomend avondschemeren glimmerde, keek 'ns rechts het grachtje af, toen nòg 'ns links, en daarna, kat-voorzichtig van gebaar tipte ze 't puntje van het bordje *M a r g a r i n e* op, dat in den deurhoek hing. Haar oogenlijn schoot als een schichtige lichtstraal er over, er ònder en — met òpschrikkend van een bovenbuur die de neven-trap atholderdebolde flapte ze het bordje, het onnoozel bordje *M a r g a r i n e* weder neer, dat het van den schok aan 't touwtje te bengelen begon.

Net bijtijds.

De juffrouw uit 't bovenhuis, van tweehoog, bonsde de huisdeur dicht, een boodschappenmandje in de hand.

„Dag juffrouw”.

„Dag juffrouw”.

„Geef u mijn is 'n ons zoetemelksche en 'n half ons leverworst”.

„Ja juffrouw”

„Je mag 't licht wel haast opsteke — 't wordt donker”

„Nou — ik ken wel op de tast snijje — daar wen je an”

„Koosie nog niet beter?”

Daar had je 't al wèer. In geen dagen waren de menschen zòd belangstellend geweest. Toch maar lief doen.

„Nee, Koosie is nog niet beter!”

„En Hendrik, leit die ook nog in bed?”

„Ja, die houden we ook nog maar warm.”

„En wat zeit de dokter? Hij was d'r van morrege weer, hè?”

„Ja, de dokter die was d'r — maar niks geen ongerustheid, zeit-ie — 'n zware verkoudheid — hebbe wij groote menschen zoo dikkels, maar kinderen benne gevoelig”

Het groote kaasmes hompte op en neer, gladde kaasschijfjes schavend, dan 'r is uitschietend met 'n schokje, dan enkel rooie vertkrulletjes draaiend. 't Was niet makkelijk.

De juffrouw-van-boven keek toe op 'r gemak, 't boodschappenmandje gesteund op 'r heup die wel 'n zuil had kunnen dragen.

„Ze legge nou toch anders wel lánq voor 'n verkouwenheid,” praatte ze saaiig-belangstellend òm wat te zeggen, heelemaal zonder bedoeling, laat staan zonder 'n tintje hatelijkheid.

Maar op juffrouw Zadelman werkte 't als 'n klap. Ze kreeg 'n kop als 'n boei. 't Bloed schoot 'r tot achter d'r ooren en nijdig 't kaasmes doordeukend dat de plank 'r 'n knauw van kreeg, zei ze valsch:

„En wáárom zou 'n verkouwenheid niet lang duren? Ik ben wel is drie maande verkouwen geweest — Is dat klesse!”

't Láátste had ze moeten denken, niet zeggen, althans, de juffrouw-van-boven, zette 'n breed verbazingsgezicht, d'r mond geulde open, d'r neus scheen naar voòr te spichten, d'r spraak was wèg. Dat duurde een klein eeuwigheidje. Maar tòen had ze haar qui-vive hervonden, kwam ze ráák los èn gemeen.

„Is dat klesse” — herzei ze: „wie klest 'r — jij of ik? Wel God, mensch, jij ben niet goed. Mot jij 'n klant afsnauwe as-die belangstelling naar je zieke kinderen het? Dàg hoor — ik ben van je kaas niet gediend!” ... Met gebelgde haast, trok

ze de deur open, 't mandje tegen d'r heup. D'r waren meer kruideniers op de gracht. Wat zei je me dáár van? Klesse tegen 'n klànt!...

Juffrouw Zadelman veegde de kaaskruimels bijeen, schoof de plakjes tezaam, hurkte op de soda-ton en nu in het aanzwellend avondgeschemer, ondersteboven door de láátste insinuaties, de toespelingen van buren en klanten, die allemaal en herhaaldelijk over de kinderen spraken, met iets in d'r stem van vijandschap en wantrouwen, nu eventjes alléén na 't geroes van den dag, 't getob met Koosie en Hendrik, die 'r haast den heelen nacht hadden wakker gehouen met 'r geroep en 'r gevraag om wàter, nu bijna eenzaam in het stikkensvolle kruidenierswinkeltje met z'n gepuil van vakken, doozen, tobben, z'n geglim van flesschen en schaduwgapingen rondom in alle hoeken, lei ze d'r schort voor d'r hoofd en snikte ingehouden, bàng voor de politie, bàng voor d'r klanten, bang, òverbang door de aansluipingen van gevaren die ze òveral zag, òveral voelde. D'r schort werd nat, d'r vingers woelden in de heete oogkassen, d'r adem stiet tegen 't stijfselharde goed. Ze had zoo wel 'n uur willen grienen, om de dreigende ellende, de drukking van 't geheim, 't vreeselijk geheim, dat Piet voor den rechter zou brengen als ze 'r achter kwamen....

Pieng, zei de winkelschel.

De meid van mevrouw Van Dalen.

„Dag juffrouw — geef 'r is gauw 'n pond natuurboter — wel mensch zit je te huile? Ruzie gehad? Nee! — Zijn de kinders dan erger?”

„Ach nee, zoo maar,” nasnikte juffrouw Zadelman: „ik voel me belabberd”...

Praatte het dienstmeisje over ditjes en datjes — en toen liep de winkel vol met andere klanten....

Doch in haar bed, afgetobd, slapeloos, zàg jufvrouw Zadelman het nog, het bordje Margarine, dat precies paste op een strook wit papier, een strook met zwarte lugubere letters....

Besmettelijke ziekte Roodvonk.

En Zadelman en Co., die het er òver gehangen had, wetend dat z'n zaakje verloopen zou, als de strook voor iedereen zichtbaar hing, zàg het, zàg het, zàg het nog weken aaneen in z'n slaap, tot het van onder het margarine-bordje verwijderd kon worden, omdat Hendrik beterde en Koosie stierf.

22 Maart 1902.

DAMESKAPEL.

In de pauze had de directeur van het etablissement op warme bollen en pons getracteerd.

Elke dame één glas pons, twee bollen.

Nu wat opgewekter maar rillerig en lichtschuw — de gang van de kweekkamer naar het tooneeltje was kil en donker — kwamen ze een voor een binnen.

De veerende deur plompte zachtjes van lichaam op lichaam, telkens opgevangen en schorrig scharnierend, tot ze er allen waren, de acht Duitsche meisjes, de Duitsche directrice, de Duitsche directeur — die-de-màn was, de impresario, de orgelbespeler.

Op het podium gromde geschuif van stoelen en taboeretten.

Bleek in het licht van den snerpend-stralenden electrischen bal, die boven het middenvak z'n sputtergeluidjes knorde en met zeurige zetjes de vervelingsstille van het leege café doorsuisde, bleekwit in dien fellen, kleurloozen lichtplas, schoven ze op stoeltjes en taboeretten, de handen lijkerig bleek, de halzen bleek, de lippen bleek, de oogen alleen met vreemde matglansjes, alsof alles poppengedoe was, beweeg van wassenbeelden met glazen leeflooze oogen.

Kort zette de piano haar klankbek open, grepen de vioolstreken het nijdig geluid, wreedde alles dooreen.

Maar als ze haastig gestemd hadden, lusteloos in de holte van licht, zakten ze stil in zittende moeheid, beu van dat spelen voor tien, twaalf rookende, zich embêteerende heeren, die vanavond geen thuis hadden, geen thuis om lekker en warm ouwejaar te vieren, die lodderig, bang voor alleenzijn, nou iedereen zoowat sentimenteel voelde, op d'r sigaren kauwden, dampten, grokjes dronken, of verliefd d'r snorren bedraaiden, met kalverooogen 't hof makend aan de pianiste of aan de bassiste, die bleekwit met blauwige strepen om neus en oogen onder den electrischen bal zaten te soezen.

Annechen, de tweede violiste, keek naar de klok boven het buffet.

Het glas pons, in de kleekamer, had ze met vrolijke rukjes gedronken, blij om het roezig gevoel van opgewondenheid dat 't naliet.

De heele miserabele ouwejaarsdag was van 'n ongure, strakke, reddelooze verlatenheid geweest, geen vriend, geen familie, geen enkele vriendin — niks als het chagrijnig hokken op de vijandige huurkamer, met vijandige portretjes, vijandige meubelen, vijandige gordijnen, vijandige kamerdingen.

Om een uur had ze geschreven aan moeder in Elberfeld, had *Ansichtskarten* gekocht met mooie gebouwen, 'n *Ansichtskarte* voor oom Wilhelm . . . „*Prosit Neujahr* — 'n *Ansichtskarte* voor tante Lizzy, ook met „*Prosit Neujahr*” — en omdat ze er vier te veel had uitgezocht, met de rest geen raad wist, had ze er gepost aan andere Elberfelders die wel op zouden kijken uit Amsterdam een gelukwensch te ontvangen.

Dat was alles ruim en breed om drie uur afgelopen.

Wandelen kon je niet. 't Regende, sneeuwde, vroor en regende weer.

Terug op de huurkamer, was ze gaan hangelen

op 't armeluisbed, had liggen denken an die *süsse Heimath*, zich ganschelijk wikkellend in triestige verlangetjes van dweepziek Duitsch meisje, dat 't vroeger beter had gekend, nou op eigen beenen moest staan. De andere meisjes van de Kapel waren zóo of 'n tikje anders. Ze ontlieden mekaar niet veel — allen *anständig*, allen met familie, allen *down*, nou ze Kerst en Ouwejaar op d'r eentje vierden.

Maar het zachtst-sentimenteel, 't terughoudenst 't schuwst, was de violiste, op d'r éérste tournee, 't éérst weg uit 't stadje, waarvan ze elk straatje, elk winkeltje, elk gezicht kende.

Zonder huilerigheid, enkel vol benauwde misèregedachten, wroetend in 't klein-huiselijk verleden dat als een verdroogd struikje omver was geknakt door den dood die elk intérieurtje vertrapt, als-ie 'r plezier in heeft, tobbend over moedertje in Elberfeld en wat de volgende jaren wel zouden brengen — had ze op 't huurbed liggen larmoyeeren — larmoyeeren als iedereen op z'n tijd 'ns doet, onopgelet, zonder troost. zonder opwekkend woordje — 'r zijn zoo'n boel menschen op de wereld — zoo'n boel verdrietjes — zoo'n boel juffrouwen van dameskapellen.

Om zes uur was 'r gegeten — Kalter Aufschnitt en thee — om zeven waren ze naar 't café gegaan om 't jaar uit te musiceeren.

Nu ze keek naar de klok boven het buffet, de ronde gladde klok met de groote zwarte wijzers, was 't kwart voor elf, moest 't nog vijf kwartier duren, vijf lange kwartieren eer 't twaalf sloeg en de óuwe boel afgedaan was.

Mat leien haar handen over de viool die zachtjes-bruin buikte in 'r schoot.

Ze droeg als de andren 'n gladwit japonnetje met een ceintuur van rose lint en 'n lint om den haarwring

en een kunstbloemengierlandetje langs den schouder.

Ze had een scherp gezichtje, scherp van neuslijn, scherp van mondhoeken, scherp van oogensnit. Ze had blond haar over den scherpen nek, haar dat de slapen, het voorhoofd ompluisde. Ze had niets dat de heeren dee kijken — niemand lette op haar — niemand bemoeide zich met het magere, spichtig tweede violistje.

Ze was te leelijk. Ze was te vinnig-scherp van gelaat, te beenig van armlijn, te hoekig, te hoog dicht aan den hals.

Avond aan avond zat ze saai, zonder praten, zonder lachen, enkel maar angstig meestrijkend, bang voor Herr Director, die achter het *séraphine*-orgel het geringst abuis oplette, nà het nummer vernietigend deed.

Avond aan avond speelde ze Strauss, Meyerbeer, Wagner, potpourris, walsen, alles zonder sentiment, enkel bevreesd voor den meneer die het orgel bediende, den meneer, die met genoeg uitbranders gaf aan de dames die gedwee waren — geen woord zei aan de brutalen.

Straf van kil-lichtheid bescheen de electrische bal de op 't buffetschel-tinkelgeluidje wachtende dameskapel, de heeren vooraan, den opwazenden sigarenwalm, die met blauwig fladderbeweeg het verschrikt star licht doorslierde.

De eerste violiste praatte met de pianiste, gurgelend lachend om 'n ouwen heer bij 'n pilaar, zoetjes in slaap getukt.

De Frau Directorin, ook in het wit, ook met rose lintjes, maar met een bloemtuil in het fettig bruin haar, zat scheef-verschoven, geeuwend achter de lijkbleeke hand.

Al de anderen keken in 't vage, verveeld, luste-

loos, oogen als vreemd-vochtige wanhoopsdingen, handen bijkans doorschenen door 't witte, strakke, gestadige licht, dat geen haartje, geen trekje, geen zorgje onbeschenen liet, dat de hoeden beneden belichtte, de harde zwarte, ronde hoeden, de manchetranden, de overhemdglimmen, de natte kringen der glazen, het bruin van het bier, het gele der grokjes, het eenzaam gedwaal der rookslieren.

In het buffet, slaaprig-gedommeld, oogen suf knippend, stond de propriétaire, de hand aan de bierkraan. Boven het glanzen der glazen en flesschen zwartte z'n lijfje, de horlogeketting over den buik.

En, verder, achter de pilaren, gaapten de zaalverlatenheid, het bleeken der marmerbladen, het puilen der stoelen, het vuil-grijze der grondlaantjes tot waar de gore gordijnen afsloten de straat, de bijna geruchtlooze straat van Ouwejaarsavond-Amsterdam.

Kraakte open de buitendeur, spookten de houtrige stappen van nog een bezoeker — spookten de stappen van den kellner, spoot het bier in het glas, rammelde het blikken geraas der penningen op het buffetblad, dompte de vette hand van den propriétaire op het koperen schelletje — tingting — stond Frau Directorin van haar stoel, tikte af, zwaaide haar staf, klonk vreemd en verbaasd, als een verwondering onder dat schelle licht, over diè heerenhoeden, om diè vrouwen-in-'t-wit — de *Einleitung zum dritten Act und Brautchor aus der Oper Lohengrin* van Wagner.

De lijkhanden der vrouwen rythmeerden omhoog, omlaag, bewegend met het gezweef der stokken, de bleek-blauwe gelaten bogen naar de lezenaars, angstig van aandacht — er werd een glas wat hard neergezet — een geel vlammetje danste bij een sigaar — een heer die zich verveelde schoot in z'n jas,

stapte de leegte door — een trambel schetterde raak langs de ruiten

Annechen, ijverig strijkend, was er naast. 't Glaasje pons wrokte in haar hoofd, deed haar plots warm worden, lichtjes-duizelig.

Gelijk voélde ze de kwaadaardige oogjes van Herr Director, die achter z'n séraphine zat te grimmen.

Bijna doorschijnend-wit, 'r nu heelemaal uit door zijn verwoed gestaar, streek ze bevend, de noten niet ziend.

Z'n gedempt gevloek schrikte haar wakker. Aarzelend kwam ze 'r weer in, moeilijk de tempo's nemend — de oogen brandend van moeheid, de voeten versteend.

Dadelijk na het Brautchor hóorde ze hem, hoorde ze z'n nijdige woorden, z'n snauwend gefluister dat bits op haar toe siste.

Morgen op de repetitie zou-ie 'r onder handen nemen.

Het zakdoekje wreef over het smal, krijtwit gezichtje — alles leek te verscherpen, nu ze moeite had niet te huilen, niet snikkend te huilen over de hoofden der heeren heen.

Starend naar de klok, de gladde, zekere klok — starend met haar gecerneerde oogen van dweepziek Duitsch meisje, zag ze de zwarte wijzers langzaam glijden over het cirkelvlak — telkens een sidderend rukje van den groóten wijzer.

Over haar eenzaam figuurtje in-het-wit-met-de-rose-linten, het rose lint om het middel, het rose lint om den haarwring — over haar donzend pluishaar en de scherpe trekjes — beet onaangedaan-strak het licht uit den bal en 't lijkehandje wreef 't zakdoekje langs de slapen.

5 Januari 1901.

OPEN BRIEF AAN DE DAME DIE EEN
BEROEP OP MIJN WELVERSNEDEN
PEN DOET.

19 April 1902.

Geachte huismoeder,

Ja, 'k griezels. Het lijkt mij thans, op (goddank!) verwijderde distantie een meer dan fatale nachtmerrie. Als er inderdaad nachtmerries in sòorten bestaan, en er graden van angstzweet, stijgingen in te-bergen-rijzende haardossen wetenschappelijk kunnen vastgesteld worden, dan moet *dit* wel tot de opperste huiveringen reiken. Vandaag, na ontvangst van uw beroep op de pen voornoemd, heb ik de touwtjes losgemaakt, de ouwe gele kranten opgevouwen — vandaag heb 'k 't zware Falkland-hoofd met bevende adoraties betast, bewreven, beklopt. Ik schijn normaal en echter, evenwel, desnietteenstaande, gevoel ik mij gruwelijk verdaan, bizarlijk verbluft. Geachte huismoeder, ge hebt me een allersmeulendst, onwelriekend kooltje gestoofd. Want nu de touwtjes los zijn, de safrane paperassen het dagelicht (misschien voor 't lest!) aanschouwen, nu ik me eenige uren stuursch heb afgetobd, neè infernaal gefolterd, nu ik bemerk niets meer te weten van „alcoholen, aethers, samengestelde aethers en organische zuren;

wat men er onder verstaat, en in welk verband ze tot elkander staan; welke soorten men onderscheidt; hoe ze over het algemeen gevormd worden en welke hunne voornaamste eigenschappen zijn"; nu ik met schapige, stupiede, botte, boerekinkel-oogen deze hééle lange vraag bepeins: „Een lichaam, „zwaar 1000 kilogram, heeft eene begin-snelheid „van 100 M. en legt langs een horizontaal vlak een „weg van 500 M. af. De wrijvingscoëfficiënt is $\frac{1}{2}$ — „vervolgens botst het lichaam tegen een ander van „100 kilogram gewicht, dat ligt aan den voet van „een hellend vlak, waarvan de hellingshoek 30 graden „bedraagt, en waarvan de doorsnede met het „horizontale vlak loodrecht is op de richting der „beweging van dit lichaam. Beide lichamen worden „als volkomen veerkrachtig beschouwd. Tot welke „hoogte zal het tweede lichaam tegen de helling oploo- „pen? De wrijvingscoëfficiënt is ook nu $\frac{1}{2}$ ” . . . —; nu ik met nóg schapiger, nóg verdwaasder, nóg troebeler hersens mijn trigonometrische souvenirs heb trachten te verschalken om te weten te komen welke waarden van x voldoen aan de vergelijking: $\sec.^2 \frac{1}{2}x + \operatorname{cosec.}^2 \frac{1}{2}x = 16 \cotg.x$ (ik hoop dat de zetter het met alle puntjes en teekens ontwarre) —; nu ik, een schichtig kalf gelijk, bang voor het fluiten der locomotief, het stelkundig veld doorhold heb bij de martelvraag: „. . . . Iemand neemt op 1 „Januari 1883 eene hypotheek van $f20,000$. Hij moet „daarvoor bij den aanvang van elk volgend jaar, „te beginnen met 1 Januari 1884, een vaste som „terugbetalen, waardoor na 25 jaar de schuld, met „inbegrip van de rente afgelost is. Als hij evenwel na „15 stortingen zijne dan nog overblijvende schuld in „één termijn wil aflossen, hoeveel moet hij dan nog „betalen? De rente wordt tegen $4\frac{1}{2}\%$ berekend” —; nu ik (ja, in naam van alle satans, saters, furiae,

demonen, tegen alle stijl-welvoegelijkheden in, een zin als een serpentijn aan 't slingren ben en nog steeds met „nu-ik's” vervolgen moet), nu ik geen tien-regels opstel zoude weten te componeeren over „Het Oosten en het Westen van ons land”, nòch iets leesbaars bedenken (wee mij *in het Engelsch*!) over „The present state of Ireland”, nòch in het Duitsch gedachten, taalfoutlooze ideeën vergaren over „Wasserbauten in Holland”; nu m'n Fransch me in den steek laat bij opstellen over „La chevalerie au moyen-âge”, of over de „Utilité des Grandes Expositions” —; nu ik de wonderen bestaan van het journaliseeren van 'n memoriaalpost: „Gekocht van J. van der Zaan 90 vaten Terpentijn, bruto 15.030 kilogram, tarra 20 0/0, à f 16.— per 50 KG.; promessezegel f 2.76; per 21 Augustus” —; nu ik eerder en gemakkelijker een geheel *Algemeen Handelsblad* kan vullen in zès uur dan een gelijk-beenig trapezium in twee deelen van gelijken inhoud verdeelen door eene lijn die evenwijdig is met een diagonaal, in een jaar; nu ik gevoeglijker een dag onder water kan blijven, of van den Munttoren duiken, of in een lelie metamorphoseeren, of kermis-atleet worden dan dit vraagstuk oplossen (lees het *asjeblijf*, geachte huismoeder!)....

Vraagstuk.

„Een stroom, die door eene vloeistof gaat om galvanisch te verzilveren, en door een voltameter, „ontwikkelt per minuut in den voltameter, bij 10° „C., 1 kub. millimeter knalgas, waarvan de hygrometrische toestand $\frac{1}{8}$ is. In de buis van den voltameter staat de zure vloeistof (soortelijk gewicht 1,2) „68 millimeter hooger dan in het bakje. In de verzilveringsvloeistof hangt een koperen plaatje, dat

„den vorm van een rechthoek heeft en waarvan de „zijden respectievelijk 0.5 centimeter en 2 centimeter „lang zijn. Men wil dat plaatje aan beide zijden met „een laag zilver van $\frac{1}{20}$ millimeter bekleeden. Hoe „veel tijd zal de genoemde stroom daartoe „noodig hebben? Uitzettingscoëfficiënt van knal- „gas = $\frac{1}{273}$. Soortelijk gewicht van knalgas, bij 0° „en 760 mM., ten opzichte van water = 0.0005. „Barometerstand = 779 mM. Maximum van span- „ning van waterdamp bij 10° C. = 9 mM. Soor- „telijk gewicht van kwik = 13.6. Soortelijk gewicht „van zilver = 10.5. H = 1; O = 16; Ag = 108.” (Einde van het vraagstuk) —; nu ik zoetjes-an begin te duizlen bij het overschrijven dezer vragen, dezer vragen uit een vèr verleden, dezer vragen, die ik, o mysterie!, ééns goed heb beantwoord, blijkens het Getuigschrift der Commissie van Examen, krachtens art. 55 en 57 der wet van den 2den Mei 1863 (Staatsblad n°. 50) — nu (puf — het einde der nu's èn van den schaamteloopen zin!), nu vermeen ik dat mijn jeugd een raar gedoetje is geweest. Hemel, *ik* heb dit alles geweten. Hemel, ik die niet uit Zeus' hoofd ben gesproten, noch in gipsen vorm op studentenkamers sta, met een schild en een speer en een uil aan mijn voeten — ik die eenvoudig Samuel heet, niet in m'n prille jaren als wonderkind in 'n tent heb gedood — ik, die een nuchter jogje was, bestemd — om het platweg te zeggen — voor jongsten bediende op een koopmanskantoor — ik (zegge *ik*) heb al die griezigheden geweten, geweten van samengestelde aethers, geweten van wrijvings-coëfficiënten, gelijk-beenige trapezijs, diagonalen, en duizend meer van de verrassende dingen, die ik vandaag nièt meer weet. Nee, ik weet er geen jota meer van. Ik zou zelfs pertinent durven beëedigen dat ik er

nóóit wat van geweten heb, waren het Getuigschrift, de paperassen geen gloeiend bewijs dat ik in 1883 het Eindexamen der Hoogere Burgerscholen in Zuid-Holland heb *doorstaan* en dat ik vele jaren.... nummer twee van m'n klasse ben geweest.... Dus een knappe leerling om het ijdel en publiekelijk te zeggen. En nu, vandaag, nog geen twintig jaar later, in een afgrond te kijken, in een vat zonder bodem — nu, benauwd te overwegen dat het Nederlandsch, Fransch, Duitsch, Engelsch, dat de geschiedenis, aardrijkskunde, staatswetenschappen, rekenkunde, stelkunde, meetkunde, driehoeksmeting, beschrijvende meetkunde, natuurkunde, scheikunde, natuurlijke geschiedenis, cosmographie, boekhouden, handteekenen, lijntekenen, zooals ik ze in *dien* tijd gekend *moet* hebben, vage klankjes, rebus-gedoe zijn geworden!

Ge schreeft me, geachte huismoeder, het volgende nietwaar?... „Waarde Heer Falkland „— Uw wel- „versneden pen kan ons een grooten dienst bewijzen, als gij eens de overlading waaraan onze „hedendaagsche jongens op Burgerschool en Gymnasium zijn onderworpen, wildet aan de kaak „stellen. Gij zoudt daarmee meer uitrichten dan „duizend geleerde vertoogen en aan ouders en „kinderen een grooten dienst bewijzen”....

Ik geloof, geachte huismoeder, dat ge mijner welversneden pen meer kracht toedicht dan zij bezit en mij aanspoort tot het bedrijven van handelwijzen die tegen mijn zachten gemoedsaard indruischen. Waarom iets aan de kaak stellen dat tientallen van jaren, bijna een halve eeuw tot de schoonste gewassen der opvoed-folterkamer behoort? Waarom te toornen tegen instellingen, die je op je óuwen dag de prettige herinnering laten aan een geleerde jeugd? Daar piekt reeds waarschuwend wit in 't

kreupelbosch mijner haren — dikwerf benijdde ik wetender vrienden die mij hun specimen literarium inaugurale toezonden, dikwerf mokte ik (in *stilte*) als ik bedacht hoe deerlijk gering mijne kennis was, *is* — en nu spreidt zich over deze schrijftafel een berg g e w e t e n weten, dat ik dan toch eenmaal *wist*, een berg die mij (na de aarzelingen en 't geduizel — zie bóven) een krop van satisfactie, eene Verheugenis bezorgt. Ja, m'n schriften, m'n getuig-schriften, m'n bewijs van koepokinenting (*vijf* koe-pokken hebben zich in 1875 behoorlijk ontwikkeld — ik heb het attest), m'n ouwe jongensboeken, geven me nu 't knuffelend, bezadigd napretje, dat ik éénmaal geweten heb van driezijdige pyramides; van Engelbert van Nassau, die getrouwd was met Johanna van Polanen; van het verschil, het markant verschil tusschen *affreux*, *horrible*, *effroyable*, *épouvantable*, *terrible*; van de siderische, synodische omloopstijden der planeten; van de latente warmte van dampen en der toestellen van Pictet; van Jan zonder vrees die in 1419 (niet 1418 maar 1419) sterft; van de affiniteit der waterstofverbindingen; van de Gothische, alt-Deutsche, Mittel-Deutsche, Hoch-Deutsche Sprachperioden (Ulfiu wurde $\pm$ 318 geboren. Als Kriegsgefangener kam er..... enz.); van Marguérithé de Navarre (citaat uit m'n schrift: „Marguérithé de Navarre a été très renommée dans son temps, elle était belle et avait beaucoup de génie. Une circonstance assez rare à la cour scandaleuse de François Premier c'est sa pureté de mœurs. Jamais la médisance n'a pu salir sa réputation.... etc.); van Dirk I, Dirk II, Arnoud, Dirk III, Dirk IV, Floris I, Dirk V, Floris II, Dirk VI, Floris III, Dirk VII, Willem I, Floris IV, Willem II, Floris V, Jan I; van — van protuberanzen, corona, chromospher, orthographische poolprojectie; van ultramarijn,

zwavelkoolstof (C. S₂); van den bloedsomloop bij kikkers en de sprieten van coleoptera; van verspreiden, kruiswijzen, kranswijzen bladstand, schermbloemen, vetplanten, stampers, vruchtbeginsel; van de geslachtsbepaling der substantieven naar hunne uitgangen; van epenthesis, syncope, paragoge, apocope; van de meest gebruikelijke versmaten als daar zijn de trochaeus (— —), de jambus (— —), de dactylus (— — —), de amphibrachys (— — —), de creticus (— — —), de anapaest (— — —), de alexandrijn....; van de Saxon language die te bloeien begint (..... onder Edward III laws are promulgated in Saxon, saxon sermons are read in the churches); van logarithmen-berekening; van suiker-titreeren; van den éérsten tot den laatste regel van het Lied von der Glocke; van worteltrekken, bewijzen uit het ongerijmde; van spectraal-analyse en het aantal wervels en kiezen bij mensch en zoogdier; van onderzeesche stroomingen, Sanherib (713 v. C.), Vespasianus, Mazarin, Stanislaus Poniatowski; van de vorming van kristallen, van practische scheikunde; van gouden, zilveren, dubbelen standaard; van Hudson's baai, de Carabische Zee, de Malwinnen of (o dierbare ontmoeting!) Falkland's Eilanden (Britsch), de ligging van Banjoewangi, Oland, de bevolking van Kiel; van inductie-stroomen, geluidgolvingen, inhouden van kegels en bollen, kortom (in één woord) van alles, alles, alles.....

Ge wilt dit alles, alles, alles, aan de kaak, de publieke kaak gesteld zien, mevrouw en huismoeder — ge wilt dat *ik* de overlading zal aantoonen. Ik kan het niet. Ik weet niet meer wat ik allemaal wist. Doch het moet ontzaglijk geweest zijn. Als ik het *nu* nog leerde, hélerde, zou ik vijf-en-twintig jaar

noodig hebben. En is het niet aangenaam nà te peinzen dat een normaal kind met normale hersens 't héusch zoo niet slikt, dan toch eenige maanden absorbeert? Is het geen gezond tijdsverschijnsel, dat we na deze experimenten toch nog 'n ouwen dag halen? En over letterlijk alles beschaafd kunnen meepraten? Aan de kaak gesteld! Hadde ik eene stem in deze zaak, werd het mij opgedragen jongelieden tot hun 18de en 19de jaar te beladen, dan breidde ik het legerprogramma uit. De expansie der jeugdige hersens kan wat verdragen. Zoolang er geen krankzinnigen de eind-examens onveilig maken, hebben wij het recht, het moreel recht, mevrouw, de algemeene kennis van 't kind, desnoods met dwangmiddelen te vermeerderen. In mijn dagen blokte ik tot 's nachts twáálf uur, blòkte ik in de rusturen bij m'n boterham, blòkte ik 's Zondags. Mijn intieme vrienden, de een is fabrikant, de tweede koopman, de derde controleur in Indië, de vierde arts, de vijfde phonograaf — zagen geel en bleek of groen en goor in de opperste examenkoorts. Middernacht — in die heerlijke, frissche, door geen zorgen beschaduwde tijden — middernacht — hoe zoet en teeder en malsch als voorjaarsgroen is jéúgd, jéúgd! — middernacht hokten we nòg tezaam, wij, jongens van achttien, negentien — om mekaar te lessen, om mekander te controleeren over de wetten van Kepler, de stelsels van Ptolemaeus, Copernicus, Tycho Brahé, de hypothesen van Wilson en Zöllner, de málste jaartallen der geschiedenis, de zuurste feiten uit de diverse literaturen — middernacht repeteerden wij nòg, met gloeiende, vermoeide oogen de boeken van Steyn Parvé. Koppeschaar en hoe ze verder heeten . . . Volgden de schriftelijke, de mondelinge examens — je slapeloze nachten, je beven voor de examinatoren

(die zelf maar van één vak wisten en radicaal gedropen zouden zijn voor de andere), je angsten-op-huilen-af — tot je bericht kreeg dat je er dóór was. Het heeft m'n vrienden en mij evenwel geen direct kwaad gedaan. Na 'n paar jaar, *in* 't leven dat maling had aan onze geleerdheid, waren we de ziekte te boven. We kregen weer kleur — we werden dik. We vergaten negen-en-negentig honderdsten van het geleerde met zéér bekwamen spoed. We deëen alleen wat walglijk pedant en onnoozel-wijs.....

Waarlijk er kan méér bij. De lesuren zouden een uur vroeger kunnen beginnen, 'n uur later eindigen. Ook zijn de vraagstukken van het Eind-examen (wilt u, geachte mevrouw, de vraagstukken die *ik* eens beantwoord heb, nòg eens lezen?) lang niet ingewikkeld genoeg. De Examen-commissies moeten zich principieeler op het standpunt der Rebussen en charades plaatsen. Bijvoorbeeld bij het schriftelijk examen der Nederlandsche taal. Zou het niet wenschelijk zijn een vraag als deze te stellen?

VRAAG.

, welke vraag, zonder nadere indicatie natuurlijk een opstel bedoelt over Falkland ¹⁾, als schrijver en mensch. En zouden als vakken niet in aanmerking moeten komen voor eene beschaafde jeugd o.m.: diverse wijsgeerige stelsels, theater-critiek, sociologie, het schrijven van novellen en sonnetten, het microscopisch onderzoek van bacteriën-soorten, het verichten van eerste hulp bij ongelukken en vooral het schaakspel dat zoo eminent werkt? Wat gaat er boven een schaak-probleem?

Op m'n woord, mevrouw, de Hoogere Burgerschool met vijfjarigen cursus, is op lateren leeftijd, als je ongeveer *niets* meer weet van wat je eens wist, een enorm instituut. En je pak getuigschriften, geel en vervouwen, doet je levenslente (zegt men zoo niet?) dankbaar herleven...

Met gevoelens van hoogachting....

¹⁾ Zijnde het vóórgedeelte der plaat het land en het roofdier rechts, een Valk.

HUISSLEUTEL.

Tien uur 's avonds verschrikte de schel het huisevenwicht.

Vader, die z'n avondboterhammetje at, de twee dunne sneetjes bruin brood met kaas, lei den hap in de wangkuil te ruste, naluistrend in beteuterde verschrikking.

Tièn uur — wie d'r nog zijn kon, zoo láát?

Moeder, die rustig te slaap-wieblen zat, 'r ademvol hoofdje zacht cadanseerend, de handen warm-slap in den schoot, stutte òp, wijd-uitsparrend de oogen.

„Wordt 'r gescheld?” —, vroeg ze, vragend wat ze wel wist.

En Trui, de dochter van dertig, om wie geen mán kwam, Trui die net an 't end was van den leesgezelschappen-roman, Trui spichtte 'r neus naar de lamp, wèg uit de verbeeldingswereld van belaagde maagden en zoet-blonde jongelingen . . .

„Ja, daar wier gescheld,” zei vader, haastig z'n hap doorspuierend en 't mes op 't bord neerstevigend.

„Laat dan nòg maar is schellen,” waarschuwde Trui, bàng van 't late ge lees.

Maar vader, wakker van doen, zette 't huispetje op z'n lange, grijze haren, wrokte den stoel achteruit, schoof 't raam op.

Even stak z'n mager lijf in 't venstergespil.

Toen zei-die norsch „O, ben jij 't!”, en stompte het raam dicht.

An den toon van z'n stem, an z'n stug lichaamsbewegen, an de stroefheid waarmee-ie de dunne lippen plette, an 't aarzlend gekijk van den grond naar z'n bord — vóóral an de drift van z'n omlaag roepen merkten ze daadlijk dat Henk 't was — Hènk — Hènk — en dat nòù, om tien uur.

Trui flapte d'r boek toe.

Van lezen kwam nou toch niks meer.

D'r kous-voeten zochten onder tafel de door roman-
emotie uitgewipte sloffen, d'r rooie lees-oogen betast-
ten vader's gezicht, dat in harder plooiën verrimpelde.

Dan, driftig het zwart onder de tafel doormaaiend,
sneller van grijp de toffels zoekend, de toffels die
'r niet waren, die ze straks nog an had gehad —
verzette ze d'r stoel, liep met vlugge pasjes de
gang in.

En al vast benauwd om de herrie die je weer
kreeg, 't gekijf en gezanik — gèk leek-ie wel, 't
mispunt van 'n jongen, om in 't holle van den nacht
te spoken! — lichtte ze den ketting van den haak,
sekuur nog is roepend achter de deur of hij 't wel was.

„Dàg,” zie-die, z'n voeten schuierend op de mat.

„Wat mòt je zoo laat?”, vroeg ze, haast nijdig.

„Niks,” zei-die door-loopend, de handen in de jas-
zakken, den hoed diep om 't hoofd, den kraag om
z'n nek.

Zoo stapte-die de kamer in, 't éérste 't fel lamp-
licht ontwijkend, geen boe of ba verder zeggend.

Op 'n stoel bij de deur ging-ie zitten, met veel
modder an z'n broekspijpen, veel witte zorg op 't
gelaat, veel oud verdriet in de oogen.

En omdat-ie niks zei, enkel met de lippen ner-
veus trok, alsof-ie pruimde — en z'n hoed op hield —

en z'n jaskraag niet omsloeg — en de schouders slap liet hangen in de bulten van z'n kleeren — en moeilijk door z'n neus snoof — keken de oogen van vader, moeder, zuster 'm an met zonderling vòllevendig begrijpen.

Toen sprak moeder ravig, om wat te zeggen — en schuw glimden 'r brilglazen d'r man an die nog stónd bij z'n stoel:

„Nou — da's wèl laat”

Ze had wel willen zeggen: Henk, jongen, wat scheelt 'r an? — of: hè goddank — of iets anders — dorst 't niet bij 't dreigend gezwijg van 'r man, na al de vroegere scènes, de ruzies op-vechten-af, de vele, vele herrietjes in de eigenste kamer.

Henk rukte z'n jas open dat 'n knoop naar 't kittig zeil keilde, wriemelde an z'n boord, alsof-ie 't stikkend benauwd had, slikte kurkig, zei toen dof:

„k Wou — 'k wou hier slapen vannacht”

„O,” zei moeder, stillekens verheugd — en opnieuw glansden d'r brilglazen naar den man.

Het werd eene woelige stilte.

Nou-ie dát zei, was 't zèkerheid, had-ie 'r 'n end an gemaakt, was 't uit, wel goddànk ùit met 't schepsel

Vader trok z'n stoel naar de tafel, boog langzaam neer, betuurde stroef van gelaat de avondboterhammen, mumde de lippen alsof-ie wat spreken wou, snee toen met snauwende halen. Op z'n bord blokten de broodvierkantjes.

„Nou — dan zal 'k je bed gaan opmaken,” knikte Trui.

Lam dat vader niks zei. 't Kwam 'r van hoor — as van ouds. En jawel, bij de deúr hād je 't al

„Zoo,” praatte de oude man hard: „wou je hier slapen vannacht — voor hóélang?”...

„Voor hoe lang?”, vraagde de zoon, 't hoofd zacht-

zoekend wrikkend op 't benauwend boord, en de zwarte diepte onder de tafel bestarend met oogen wier wit bloedrig bewaasd was, zei-ie plots stevig-besloten: „ik heb 't uit gemaakt, vast uit”...

„Zoo,” herhaalde de vader en 't boterhammen-mesje kwaadaardig in de hand klemmend, de lippen in bijtend beweeg, smet-ie 'r de ouwe verwijtingen uit: „Zóó! Heb-ie 'r dan leeren kénnen! Nou je naam overal in opspraak is! Nou je in de modder gelegen het! — Zoo. — Zoo. Zijn wij nou weer goed genoeg? Wel ja — we houden 'r 'n herberg op na. In geen weken na z'n ouwers omgekeken, in geen weken 'n voet over huis gehad — 'n brutale bek opzetten as we 'm waarschouwen voor dat creatuur, dat schépsel waarvan de halve stad 't leven kent — en nou anschellen in 't holle van den nacht!” —

't Mes ketste wrevelig op 't bord.

„Nou” —, suste moeder: „Je ziet nou toch wel dat-ie 'r spijt van het — dat-ie 't ongedaan wil maken — berouw komt nooit te laat...”

„Dat weet 'k al niet,” gromde de man: „andere ouwers zouden je de deur wijzen! Voor mijn part blijf je — voor mijn part ga je! Da's, as 'k 't wèl heb, de derde maal dat-ie 't uit wil maken”...

„Nee, nou is 't radikaal uit,” praatte resoluut de zoon, stevig het tafelduister toesprekend: „vroeger dacht 'k — vroeger geloofde 'k — maar nou heb 'k zèlf bewijzen dat ze me beliegt — nou — nou — 't Is uit! Al knielde ze voor me!”....

Sterk ging z'n stem naar het zwart onder het tafelblad, leefloos dwaalden z'n oogen die gloeiden alsof-ie gehuild en geraasd had.

„Zoo,” zei vader nog eens: „en heb-ie 't 'r gezèid?”

„Nee,” aarzelend verweerde de zoon: „als 'k 't 'r zèg, het ze d'r praatje klaar, palmt ze me weer in — ik zal 't 'r schrijven”...

„Je zal — je zàl,” stug-spotte vader.

„En dáálijk!,” praatte de zoon beslister.

„Da’s heel, heel goed,” moedigde moeder hem aan: „heusch ’t is voor je bestwil. As ’t ’n fatsoenlijk meissie was....”

„Fatsoenlijk!”, barstte de man los: „denk-ie dan, dat-ie van ’r hóúdt — niét dàt, nee, niet dàt! Allemaal slechte driften, driften waarvoor ’k geen naam wil geven in presentie van je moeder en je zuster! — Geef ’m pen en inkt! We zullen kijken. Maanden lang heb je ons verdriet aangedaan — maanden lang het je moeder ’s nacht gezucht en geklaagd! — Nou slaan we spijkers met koppen of je kan weer net zoo de deur uitmarcheeren.....”

„’k Zeg toch zèlf dat ’k schrijven wil,” zei Henk vagelijk glimlachend: „en als ’k ’t zelf zeg, zou ’k toch meenen da’k zelf wil”...

„Trek dan je jas uit en drink ’n koppie koffie mee,” vrindelijkte moeder, meelijdend kijkend naar z’n bleek, ongeschoren gezicht, z’n verwarde haren, z’n modderige broekspijpen, z’n vetvlekkige jas.

— O, ze had God kunnen danken. Beter ’n verloren zoon die terugkeerde as ’n verloren zoon die verloren bleef....

Recht onder de lamp zat-ie te schrijven in één zet door.

Maar nog had de pen de handteekening niet gekrast of ’t papier lei in snippers.

Zoo kon ’t niet weg.

Toen schreef-ie bedachtzamer, zinnend over de woorden, doorhalend, verbeterend.

Vader, òver hem, las z’n krantje om ’m gezelschap te houden — moeder en Trui waren naar bed gegaan — de dag begon vroeg en brieven schrijven om elf uur ’s nachts leek erger as nachtbraken.

„k Bèn 'r,” zei Henk, 't adres langzaam en netter, met zware krulletters halend.

„Laat 's kijken,” zei vader, wantrouwend het krantje vervouwend en de hand over tafel strekkend, nam-ie den brief, las onder het licht van de lamp . . .

„Mejuffrouw — Daar ik thans zekerheid heb van de bureu en van vrienden die ik vertrouw, dat ge mij bedriegt dat ge zòò slecht zijt, dat ik me schaam ooit met u te hebben kennis gemaakt, deel ik u hierdoor mede dat ik met u breek en *niets* meer met u te maken wil hebben — Henk” . . .

„Nou da's wèl goed,” redeneerde vader: „je het 't 'r nog veel te netjes gezeid. Je had gerust erger kunnen zeggen. Zoo. Geef me je hand. Nou ben 'k waarachtig met je verzoend. 't Wàs geen leven wat jij geleid heb. — En doe 'm nou nog van avond weg” . . .

„Zou 'k 'm nou nog posten? As 'k morgen-ochtend” . . .

„Nee,” raadde de ouwe man: gepost is gepost. D'r is 'n lichting om twaalf uur — je most morgen is” . . .

„Née,” ontkende driftig de zoon: „nóóit meer! Nooit meer! 'k Heb nog niet eens àlles verteld. Dat schepsel is enkel leugen, bedrog! Nooit meer! Daar gaat-ie” . . .

Nijdig stopte hij den brief in het couvert, likte zoo woest dat-ie zich de tong sneed, plakte den postzegel op.

De klok sloeg elf.

De ouwe gezelligheid van de huiskamer, waarin-ie in geen maanden gezeten had, met vader in zachtere stemming aan de andre zij van de tafel, vader die zoo'n best mensch was, z'n hééle leven hard voor z'n kinderen gesjouwd, vader die driftig was, maar 't goed meende — hoe hād-ie zich kunnen vergooien met . . . met . . . met die slèt — de ouwe gezelligheid van de kamer met de lamp dáár en de spiegel

dáar — god, wat zag-ie wit! — en de klok dáar en moeder's stoel dáar — de heele ouwe gezelligheid van zoo'n zitje met vader als de andren naar bed waren, doezelde op hem toe, klopte van z'n hart naar z'n keel en z'n moeie oogen.

Toen, terwijl-ie voelde dat vader 'm ankeek, leunde-die achterover, uitgeput door 't lang, eenzaam wanhopig gewandel bûiten-om en een zware, doffe triestigheid omloomde hem, alsof-ie zinkend was in een eindeloos, dampig nachtzwart, een zwart zonder houvast voor de handen, een zwart waarin z'n lichaam pijnlijk-doelloos vergeleed, een zwart met schrijning van smartlijk-hijgend verlangen. Nou maar zoo zitten blijven, met je handen slap neer, niet meer loopen en praten....

„Wil ik 'm voor je weg brengen?“ —, vroeg vader bijna zacht.

Uit de leegte schrikte-die op.

„Neen, laat mij 't maar doen“....

„Hier heb je de huissleutel“....

„Dank u“....

„En kom gauw werom“....

„Ja, vader“....

„Links om de hoek, is een bus“....

De krant ruimde de ouwe man weg en de kopjes en het bordje en het mes en de kruimels — wat z'n avondgewoonte was. Toen draaide-die de lamp wat neer, trok z'n overhemd uit, vouwde 't gladjes op den stoel bij de alkoof. Toen trok-ie 't gewicht van de hangklok op. Toen scharrelde-die nóg wat, luisterend, geeuwde, doodmoe van den langen dag. Toen ging-die zitten, wàchtend, scherper luisterend, onrustig. Toen schoof-ie 't raam op, keek 't endje straat af, tot waar de hóék was met de brievenbus. Niemand. Wel zesmaal had-ie in dien tijd....

Maar nou, ongeduldig, plonste hij 't raam dicht,
huiverig door de nachtkilte die z'n borst bestreek.

En in z'n stoel tukte-die wachtend in, tot iets hards
de brievenbus van de deur betikte. Het was vèr
over twaalf.

Aarzelend stond-ie op, liep de gang in.

In de brievenbus lag de huissleutel in 'n papiertje
gewikkeld.

De huissleutel.

3 Mei 1902.

DANIEL'S MISDAAD.

De Hoogere Burgerschool ging uit.

Daniël, 't boekenzeiltje onder den arm, schoot daadlijk 't steegje in naast 't winkeltje van Staps, den man van konfijtedalen en meikevers.

Z'n pet kringde zwaar om z'n vierkant hoofd — z'n mager jongensgezichtje was bleek, bleeker dan anders — de blauwe wallen onder de fletse oogen leken vandaag in 't sproetenveld te snijden, zóó groefden ze aan tegen de wimpers.

Meneer Stam, die toch al zoo'n pik op 'm had, die 'm telkens voor 't bord liet kommen en 'm bij de minste aarzeling 'n ongezouten uitbrander gaf — meneer Stam had 'm tweémaal in 't lesuur nijdig angekeken.

God, z'n hoofd scheen wel gesloten. Gisteravond kon-ie 't dróómen, had-ie de jaartallen opgedreund, zonder effetjes te aarzelen — nou was-ie 't radikaal kwijt geweest, had-ie met gloeiende schaaapsoogen gemummeld, gedachteloos door de z'n hersens verlamrende nerveusheid èn door den schrik van 't briefje dat in z'n fransch cahier lag.

Nu, angstig-leeghoofdig, vóelend z'n bleekte en de wallen onder zijn oogen, stapte-die hakkend van voetenbeweeg 't steegje door, en bij 't politiebureau,

waar 'n agent in 't zonnetje te slaapknuffelen zat, de beenen languit gelodderd, brandde een klopping naar z'n keel, keek-ie schichtig 't donker portaalhol binnen.

't Briefje in 't fransch cahier grijsde door de kaft — de letters leken als grijppootige spinnen te bijten.

En terwijl 't prikkelend zweet z'n voorhoofd omklamde, z'n oogen beverig-gloeïend in de kassen pijnden, stapte-die sneller, korthijgend van angst, angst, angst.

As meneer Stam 'm geranseld had, zou-die nòg met 'n mond vol tanden hebben gezeten, zou-die 'r ráák uitgeflapt hebben de gróóste stommiteiten. 't Kon niet. 't Ging niet. Alles wist-ie van de Kruis-tochten. Op z'n duimpje had-ie de jaartallen kunnen zeggen van Godfried van Bouillon, van den Heiligen tocht....

Maar éénmaal had-ie met rooie huil-oogen gezeten en 'n andermaal was 'r zoo'n ráár gevoel in z'n hoofd geweest, dat-ie dacht in mekaar te zakken.

Een gulden veertig centen — Een gulden, veertig! — En 't kwam uit. D'r was geen sikkepit an gelogen. 't Waren vòlle veertien weken geweest tegen 'n dubbeltje in de week. Net vandaag, Vrijdag, véértien weken.... Stuk ongeluk as-ie was, sufkop, lamzak, die z'n belofte an God niet gehouden....

Door de gang trok een walm van gebrajen kaantjes. Natuurlijk had Gons, de meid, de keukendeur laten openstaan. 's Jonges wat 'n stànk. De huiskamer wou-ie voorbij, zonder gepraat, naar z'n eigen kamer, maar nou ma kaantjes rook, snapte ze 'm net.

„Gons kun je nou noòit leeren de keuken dicht te houden,” knorde ze, terwijl-ie z'n voeten veegde.

„k Heb 'r sekuur dicht gedaan,” loog de meid.

„Dat mérk 'k,” zei ma, nijdig-snuivend: „ga 'r maar gaùw bij, anders slaat de vlam 'r in”...

Net wou Daniël voorbij-sliepen.

„Kom-ie niet gedag zeggen?”

„Ja ma.”

„Jongen, wat heb je?”

„Niks ma.”

„Voel je je niet lekker?”

„Pijn in me hoofd, ma”

„Ga dan maar is lekker in de groote stoel zitten tot we eten.”

„'k Wou nog wat nakijken — 't eten duurt nog zoo l ng”

„Nee, domme jongen,” knorde ma vriendelijk — ze was ongerust over z'n betrokken gezichtje, de schellen onder z'n oogen — bl kken als de kindren moesten! 'r Hand door z'n steile stoppelharen halend, nam ze 'm 't boekenzeiltje af, keek nog 'ns bezorgd naar z'n fletse oogen, gaf 'm 'n zoen, duwde 'm zoetjes in pa's leunstoel — wat anders niet mocht.

„En nou sluit 'k je boeken weg”

„Ma, zanik niet!”, viel-ie brutaal uit: „'k mot toch me w rk maken”

„Nee — as je hoofdpijn heb, rust je maar is uit — en dan zal pa je 'n briefje voor den directeur meegeven — as je ziek ben, m g-ie niet werken!”

Ze bewoog naar de linnenkast, om 't zeiltje weg te sluiten.

Angst doorfolterde 'm. As ze 't opborg, borg ze o k 't briefje op en as pa dan — wat-ie wel is dee in de schriften snuffelde om te c n-tr -lee-ren — werd 't gevonden en d n

Van den stoel vloog-ie op, nerveus-driftig 't eerste 't beste liegend

„Nee — niet opbergen! D'r zit 'n cahier van Willem in, dat-ie strakki s komt halen!”

„Dat zal ik 'm dan geven,” zei ma verwonderd — de jongen zag 'r sl cht uit.

„Nee,” riep-ie met 'n kleur die z'n wit gezichtje verpurperde: „da's onzin — ik kan 't zelf wel wegsluiten!” — bijna wild trok-ie 't pakje uit 'r hand.

„Daan — schaam je! — Is dat netjes?”

„Kan me niet schelen!”, hilde hij in-eens, driftig snikkend als verwende jongen, die z'n zin weet te krijgen en de kamer uitlopend, sprong hij de trap bij treeën gelijk op, smeed z'n kamerdeur toe, viel snikkend op z'n bed. Maar dan weer resoluut opzittend, bang voor pa die elk oogenblik van kantoor kon kommen, gespte-die 't riempje los, vingerde tusschen de bladen van 't fransch cahier. Daar had-ie 't — 't nou nòg is lezen en 't verscheuren, voor iemand 't vond. Door de scheemring van z'n tranen zàg-ie, voor de twintigste maal het schrikkelijk formulier:.... „Het door U geleende boek „De laatste der Mohikanen” is thans reeds veertien weken in uw bezit. Beleefd verzoek ik U het zoo spoedig mogelijk terug to-bezorgen en de verschuldigde Een gulden veertig cents zonder verzuim te voldoen, daar ik anders maatregelen zou moeten nemen. Hoogachtend. Pietersen's boekhandel en leesbibliotheek.” Het briefje was aan pà geadresseerd. Maar vanmorgen toen-ie de krant uit de bus haalde, had-ie 't gevonden en dadelijk begrepen, dat 't over 't boek was, 't lam-lendig boek dat-ie driemaal gelezen had, dat-ie nièt op tijd had teruggebracht omdat-ie z'n vijf-en-twintig centen weekgeld, die àndere jongens nog niet eens hadden, an contributie voor de Debating-club, an sigaretten en houtskool had uitgegeven, de volgende week an wèer wat anders, tot-ie heelemaal 't boek vergeten had — vagelijk hopen-d dat de man van de Bibliotheek, die soms niet eens wist wàt voor boeken die uitleende — zoo'n slordige

vent was 't! de Laatste der Mohikanen niet zou missen. Wel driemaal was-ie nog in den winkel geweest om pennen en vloeipapier en 'n doezelaar te koopen en niet één keer had Pietersen 'n woord gerept.

En voor twee weken ook, had pa die vreeselijk kwaad werd, as-ie niet precies op z'n boel was, 'm an tafel gevraagd of-ie de boeken die-ie uit de Bibliotheek haalde regelmatig terugbracht, had-ie gezegd: natuurlijk, pa — had pa nóg eens gezegd dat-ie meende dat 'r boven 'n boek stond met 'n wit papiertje op den rug — had-ie gezegd, dat pa zich vergiste, dat-ie niet één boek meer had. — Tóen was 't al 12 weken geweest en omdat Pietersen niks zei en ie bang was dat pa de Laatste der Mohikanen op 't rekje zien zou, had-ie dien avond gejaagd de kaft van 't boek gescheurd, 't stempel 'r uit en 't op de vliering in de vulkachel verstopt, die tòch niet gebruikt werd en in 't vet stond. 'k Zal zeggen, hadie gedacht, keer op keer, as-ie in bed lag en de verontrusting van z'n leven overpeinsde, 'k zal zeggen as Pietersen 'r om vraagt dat 'k 't al làng heb teruggebracht, al voor máánden, en 'n dubbeltje betaald — laat hij dan bewijzen dat 'k 't nog heb — dat kan-die niet — 't leit veilig in de vulkachel Maar dan kreeg-ie wel àngsten. Toen 't verlejen week onweerde en de muggen om z'n hoofd joelden en de bliksem lichtvloeken door 't raam smeed en ie nog lichtvlammingen zag tot onder de deken, wàs-ie begonnen God — God, den gróóten Almachtige, die alles kon wát-ie maar wou —, te bidden, te beloven. 't Had haast niet geholpen. In z'n angsten, bij elke nieuwe weerlichting, bij elken dreunenden donderslag zag-ie 't vlierinkje met de binten en dwarsbalken, de ouwe kisten, de kàchels. En *in* de vulkachel zag-ie, in 't huisje

van roestige roosters, 't boek met enkel kaftslurven en 't beschadigd voorblad, waarop 't blauwe stempel gestaan had. Krimpend van angst — ja, hij had 't willen hóúen, zóó smèrig was-ie geweest — 'r hielp geen liegen an: hij was 'n dief zoolang 't in de vulkachel lei — drijvend in 't heete bed, had-ie God, God, die alle dieven strafte en álles wist, beloofd, op z'n woord beloofd 't zóó terug te brengen as 't in de kachel lee en Pietersen om uitstel te vragen — in vijf weken kon-ie z'n zakcenten spàren.... Maar 's morgens toe-ie de Laatste der Mohikanen in z'n akeligen toestand zag, vol roest en roet, had-ie geaarzeld en gedacht dat 't bétér was 't 's avonds te doen as pa weer na 't kantoor was.... 't Was 'r niet van gekomme.

An tafel kreeg-ie dadelijk van pa 'n schrobeering. Wat-ie voor kuren had gehad tegenover ma? Of dat manieren waren, om als ma de boeken wou wegsluiten, ze zoo maar uit 'r hand te trekken? Dadelijk an ma 't boekenzeiltje geven, nog vóór-ie at en voor straf geen weekgeld.

„Nou!” suste ma: „hij zal 't zoo erg niet bedoeld hebben.”

Pa keek 'r boos aan. Man en vrouw moesten mekaar nooit tegenwerken bij de opvoeding van 'n kind. Wat-ie ééns zei blééf gezegd. En dan nog. In 't winkeltje van Pietersen hadden ze beweerd dat 'r al ruim driè maanden 'n boek in huis was.

„Waar is dat boek?”

„'n Boek, pa?”

„Ja, 'n bóék! Ben je doof?”

„Ik heb geen boek, pa.”

De woorden schimden z'n mond uit.

„En Pietersen zegt....”, zei pa, ophoudend en streng 'm bekijkend.

„Nee pa,” antwoordde 't kind, positief 't hoofd schuddend.

„As-ie nou toch néé zegt,” viel ma 'm bij.

„Als je onwaarheid spreekt,” zei pa 'm fixeierend: „dan geloof 'k je nooit meer.”

„'k Heb 't al voor drie maanden teruggebracht,” loog Daniël steviger, ijverig z'n bord toesprekend en dan valsch-luchtig overtuigend: „die vent kan makkelijk zeggen dat 'k — pùh! — nee, asof ik maar hebben mot wat-ie zeit!”

„Goed,” zei pa, zàchter, nou ook met meelijden met den jongen die 'r kamergroezelig en beroerd uitzag — 't werd tijd dat de vacantie begon! —: „goed, dan ga je strakkies zèlf bij Pietersen an en je zegt dat je niks meer heb”

„Ja, pa.”

„En vanavond om negen uur 'r in.”

„En niét werken,” zei ma: „pa zal 'n briefje schrijven, hoor, bengel!”

Na 't eten, met 'n kleur van ingehouden opwinding, liep-ie naar z'n kamertje, ging voor 't raam zitten. Pa dee z'n tukje, ma zette thee. In de gang benee slofte Gons met de dienbak. Wat-nou? An alle kanten zat-ie vast. En as Pietersen 't niet geloofde — en dat zou die niet — en 't angaf — en 'r politie kwam vanwege de vuile dieverij — en ze op 't vlierinkie kwammen en 't deurtje van de 'vulkachel open-trokken — dan was-ie 'r bij, gloeiend bij, zouden ze 'm meenemen tusschen twee dienders in as die jongen van láátst.... 't Most weg. 't Most 't huis uit. De nagels in z'n handen striemend prakkiseerde-die, huilerig kijkend naar 't groen van 't tuintje....

Toen slipte-die z'n huispantoffels uit en op z'n sokken, zachtjes sluipend klom-ie naar boven, streek 'n lucifer af, greep in 't roosterhuisje.

„Jongheer!”, schreeuwde Gons.

Jessis wat dee de meid 'm schrikken.

't Boek vloog onder z'n buis — 't trapje holde-die af.

„Wat doe je op de vliering?”

„Gaaf je niet an!”

„Thee komme drinken!”

„Zeg an pa dat 'k eerst effen na Pietersen loop.”

Op z'n sloffen liep-ie 't huis uit, schuw kijkend of pa 'm niet zag. 't Schemerde. De lantaarns staken ze al an. Net lekker. Nou 't in de Achtergracht keilen as niemand passeerde. Zoo ver mogelijk. En dan zonk 't vanzelf. 'n Boek dreef niet. As-ie 't maar eerst kwijt was, dat belabberde boek.

't Blééf drijven — 'n wittig vlekje van 't grachte-donker. 'n Vlet ging 'r langs — de schipper boorde z'n boom in den slijkgrond — de vlet glee voorbij — en nòg witte flaauwtjes 't papier tusschen de goud-zuilen, de wieglende gouden lichtstaken die 't water doorspanden.

Heesch-hijgend wachtte 't jongetje.

Toen ging-ie theedrinken, stil en bleek.

En in z'n bed gejaagd door de mogelijkheid dat ze 't boek zouden dreggen, dat 't uit zou komen, de dieverij, de vuile streek, vouwde-die z'n handen en star de gordijnfranje bekijkend, bad-ie bevend en vurig: ... „Lieve God — laten ze 't nièt vinden — Lieve God neem 't niet verkwelijk, dat 'k me belofte niet gehouen heb — Lieve God, nou belooft 'k vast dat as 'k ouwer ben en geld verdien, 'k Pietersen 'n splinternieuwen De Laatste der Mohikanen zal teruggeven”

Zoo bad-ie 'n boel meer — benauwd de gracht ziènde, de rioolgaten, de drijvende vlet, de gouden lichtzuilen, 't aarzlend dobbrend vlakje wit.

7 Juni '02.

AVONDJE UIT.

Z'n vestzak doorpeutrend, sekuur de voeringspleetjes navingrend — ze mòsten 'r wezen zonder mankeeren — lei-ie de acht dubbeltjes op 't marmerplaatje, telde de programma's, zocht nòg eens de vestzakgeheimnissen af. Maar de vrouwen werden ongeduldig.

„.... Wat mier je nou!”, zei de zuster, schuw voor 't licht zoo-ineens.

„.... 'k Had 'r toch tien,” zei hij stilstaand en nijdig tastten z'n vingers, 't schaatje verduwend, 't potloodje, den tandenstoker.

„Dan zal je ze stràkkies wel vinden,” kribbigknorde z'n vrouw en gemelijker omdat Liesbeth al binnen was en verlegen wenkte, viel ze ruzie-achtig uit: „kom je of kom je niet?”

„Krijg 't niet op je heupen!”, gromde hij, korzelig de deur opentrekkend.

„'k Dacht dat u buiten bleef — 'k sta voor gek,” kibbelde Liesbeth mee.

„As je met vader uitgaat — weet je hoe laat 't is,” zei moeder.

„'k Had tièn dubbeltjes”..., begon hij weer.

„Komt 'r wat op an,” snauwde de zuster: „stop dan geen geld in je vestzak”....

't Orkest, de dameskapel zette in, 't twistje overtoetrend.

En nu zachtjes-loopend, plots onzeker van stap

door de veelheid van kijkende menschen, mekaar met de schouders bebotsend en mallig wanklend — as je an kleine kamertjespas gewend was, rommelde 'n gróóte ruimte tegen je beenen — schuifelden ze 't open steegje in, moe en Liesbeth voorop, tante Aag met vader dicht op 'r hielen.

Moe keek nog zuur van straks, Liesbeth lacherde met bleeke papkoonen, willoos van hand-gezwabber langs 'r slap-deukend bèste manteltje.

Zoo, onlekker van sleepjesstap, schuwtjes de tafeltjes voorbij, gingen ze 'n eindje op, tot moe die door tante Aag op 'r rok wier getrapt, bot-af stilstond en pa nog 'ns toe-ruziède:

„Hoe motten we nou? Jij laat maar loopen”...

„'k Zie haast geen tafeltje vrij,” zei hij kippig over de hoofden starend, de oogen gespannen bōven de brilglazen.

„Was dan nièt binnengegaan!”, keven tante Aag's radde lippen — ze werd zenuwachtig van de volte en van 't lacherig kijken van 'n meneer die 'r schik in scheen te hebben dat Piet zoo onhandig de zaal bekoekeloerde.

Liesbeth kneep 'r garen handschoen-handjes tot balletjes. D'r oogen knipperden in 't wit van de nàre electriche ballons — wat 'n ellende van licht! — d'r papkoontjes stramden in tamme teleurstelling. Met pa liep alles tegen. Pa was geen héer om mee uit te gaan. Pa dee alles links. Dan kordaat-fel achter de tafeltjes-volte meezoekend, zag ze dwars door de zaal 'n leeg marmerblad.

„Daar is 'r een léég, pa — kom dan!”

„Waar dan?” —, vroeg-ie sullig.

„Daár pa! Ja — as je nog lang wacht, is 'n ander weer voor”....

Elboog-hoekend drongen ze op — Liesbeth met 'n zet 't voorste.

Konfuusjes, maar resoluut, benepen door de lichtbleekheid, die 'r lachjes, 'r oogknippen, 'r lip-droogheid met brutale strakheid omlei, schoot ze naar 't tafeltje, gelijk met 'n meneer, die resoluter en fermer dan zij 't zou gèdùrfd hebben, bij zoóveel licht en zoóveel menschen... „Pardon, juffrouw, ik ben de eerste,” zei....

Nog terwijl z'n hand hecht van overweldiging op 'n stoelleuning drukte, plompte z'n gezelschap op de andere stoelen, stond Liesbeth òvermalling van figuur vlák onder 'n electrischen bal, die vijandig 'r vrije beweginkjes van zooeven ontredderde. Kwamen pa met moe en tante met druilgezichten.

„Wáár is nou je tafeltje?” —, zei pa.

Liesbeth haalde 'r schouders op, keek saaiig en slap naar den grond.

„Da's héél gezellig,” zei tante Aag, die kraaltjes, van 'r goeien mantel verloren had in 't gedrang. 'n Heele snoer had los gelaten.

Toen zag moe 'n leeg tafeltje náást 't buffet.

„Daar 's 'r nóg een,” porde ze 'r man op: „loop jij vast vooruit!”

„Motten we de heéle zaal nou wèer door,” pruttede Liesbeth: „we loopen voor gek....”

„Asof 't loopen niet vrij is!”, zei moe achter pa an stommelend.

't Was me 'n plezier nóg is door de menschen begaapt te worden....

Ze liepen op 'n propje, de gezichten ietwat verknepen, ongemaklijk in d'r Zondagsch goed.

Moe's nieuwe mantille had kreukende hoeken van den kleeerhanger, tante Aag's harde stijfselrokken kwekkerden bij elk botsinkje als 'n krant die wijd-bladsch gelezen wordt en de zwarte veer op 'r hoed dribbelde alsof-ie nóg ergens in 'n staart van 'n wijfje coquette attentie vroeg — pa's zondagsche

laarzen kraakten onbedaarlijk pettig, over z'n rug liep de rechte vouw van de la en z'n broekspijpen leken ijzerdradig te spannen — Liesbeth, 't achterst nu, hield 'r garen handschoenen tegen 't garneersel van 'r confectie-japon, die stramme rimpels had als 't voorhoofd eens gebelgden sergeant-majoor.

As ze zoo op visite kwamen bij groomoe of bij oome Dirk, voelden ze zich honnig, zaten ze smeteloos op de versch gewreven meubeltjes, dronken 'n glaasje of 'n kopje van dit of van dat, al naarmate de dag en 't uur z'n recepten voorschreef, praatten d'r praatjes, zonder te veel te buigen of te bukken, hielden d'r mantels of d'r hoeden stijf-proper an, en gingen na 'n half uurtje weer op pad, de straatjes in, buiten 't gedrang, deeën 'n wandelingetje en vóór ze thuis 't Zondagsch potje eten met warme en versche rollade, die 's Maandags, Dinsdags, Woensdags, Donderdags verder kóúd op tafel kwam — Vrijdag was 't gestampde pot met worst of 'n schijfie spek, Zaterdags lapjes — vóór ze Zondags feestmaaltijdden (pa at de bruine korstjes), kleedden ze zich uit, werd 't goed in de kasten en in de latafel gesloten, want èten met je goeie bullen an ging niet. Om te eten moest je makkelijk zitten en je zat niet gemakkelijk met goed dat spànde — 'n vetvlak kon oploopen

Vandaag nà de warme rollade met aarpels en spinazie en 't dessert van rhabarberstelen met rijst, hadden ze zich opnieuw gekleed om *uit* te gaan. Van àltijd thuis zitten wor je ouwbakken en altijd bij oome Dirk anloopen was oòk geen pretje En nou zoo'n Zondagsche drukte in 't Panopticum, zoo'n gewrijf langs je goeie kleeren, zoo'n gesukkel om 'n plaatsie te vinden!

Liesbeth slofte vol zeurige ontevredenheid achter tante Aag. Voor de derde maal kwam ze langs

dezelfde tafeltjes, werd ze murf van 't licht. Thuis zaten ze anders te theeën in de voorkamer met enkel 't olielichtje in 'r thee-komfoor, zat pa in den eenen leunstoel bij 't raam, ma in den anderen, tante Aag an de theetafel, zij in 't lage stoeltje bij den schoorsteenmantel. En pa zei dan wat en ma zei dan wat en tante Aag tukte tot 'r gesnurk hinderlijk werd en pa met 'n theekop op z'n schoteltje tikte.

Zoo in de schemering, mekaar nauwlijks ziende — alleen tante Aag werd beschenen door de porceleinen plaatjes van 't komfoor — drensde de avond voort, werd 't half negen en negen en halftien, stak pa eindelijk de petroliehanglamp an, die geeuwerig oppieterde achter den zijden rand, dien tante Aag geborduurd had en al tweemaal in brand was gevlogen, zàgen ze heusch mekaar's slaapbleeke gezichten, werd 'n servetje geleid en 'n boterhammetje gegeten met lauw-slappe thee en tegen tien uur stond ze 'r haar te kammen op 'r kamertje, kniezig en huilerig van onvoldaanheid. — Nee, as je 'n heele week 's avonds in 't donker zat of schemerde, waren die venijnige witte bollen, die op je hoofd leken te vallen, màchtig miserabel. Je was gedwongen, lammenadig te lachen om an je gezicht 'n uitdrukking te geven....

Gelukkig was pa 't eerste bij de leege tafel naast 't buffet. Hè — dat luchtte — kon je gaan zitten. Maar nog terwijl-ie 'n stoel verschoof, deeën drie heeren alsof ze 'm niet gezien hadden en zaten om 't tafeltje.

Pa keek driftig over z'n brilglazen en de heeren toesprekend asof-ie an den kantoorlessenaar zat en in twist was met den anderen boekhouder over 'n foutieve telling op folio-zóoveel, zei-ie:

„... Meneer, die tafel is bezet.”

„Jawel,” zei de meneer die ernstig bleef zitten.
„Meneer — m'n dames en ik waren 'r 't éérste,” hernam pa, bleek wordend.

„Wie 't eerst *zit* hééft de tafel, meneer — niet wie 't eerst *staat*,” argumenteerde de onbeschofte.

„Aannemen!”, riep pa die z'n handen niet vuil wou maken.

De muziek had maling aan z'n geroep en z'n drift.

Tante Aag, wijzer, trok pa an z'n arm: „maak geen kwestie in 'n koffiehuis, Piet.”

„Wel nee, Piet,” suste ook ma — ze wist wel dat pa geen ruzie zou maken, geen ruzie kòn maken, maar ze werd bang van de aandacht die ze trokken. Je ben in opspraak eer je 't weet.

„Zondagsvolk,” schimpte pa, zich pootig om-draaiend.

En ze liepen weer, 't tafeltjes-laantje terug, Liesbeth bleek en stil, moe uit 'r humeur, tante Aag verlangend naar 't lekker voorkamertje thuis, waar je eigen stoel en je eigen stoof wachtten, waar je niet te dreutelen had van Pontus naar Pilatus...

Ze liepen in 't licht, 't bleeke, witte, schelle licht, 't licht dat al de menschen Panopticum-oogen gaf, dat de plooiën van je goeie goed verstrakte en elk anders sekuur kamerstapje in 'n bad van wijde onwezenlijkheid dee verzinken.

Toen begon Liesbeth van mal-lacherige gebaren-verdwaasdheid met tante Aag te babbelen. Ze práátte schuifel-loopend met tante, kéék in pure gedachteloosheid in de strakke witte wolk, die de zaal-ruimte doordampste, de witte wolk, waarin rook-waasjes en tabakkrinkels gekkerig zwamden.

'r Handjes ballend en onnoozel spreidend, 'r eigen geluid ver-vreemd hoorend, zei ze dan:

.... „Wat 'n menschen”....

En tante die ook 'n houding wou hebben, 'n

gebaren-houvast in de groote zaal en hooge-pilaren verlorenheid, tante licht-confuus als nicht Liesbeth, antwoordde met aarzende lippen:

„.... Ja, 't is 'n vòlte”

„En wat 'n licht,” zei Liesbeth.

„Of 't,” zei tante.

„Je vindt nooit 'n plaatsie,” zei Liesbeth.

„Nee, 'r zijn 'r niet veel”

„Waar de menschen vandaan komme” ...

„Ja — ja”

Ze bemummelden mekaar nog meer van die rake gezegdes, pratend zonder te praten, luistrend zonder te luistren, enkel ver-weg-stappend in de kuilen van electrisch-bleek-licht.

„Liesbeth!”, riep pa.

Pa had 'n tafel — pa had z'n stoutste schoenen aangetrokken, an 'n heer die met 'n dame en nòg 'n dame zat, gevraagd of de leege stoelen bezet waren en toen de meneer née knikte, was-ie maar dadelijk gaan zitten.

Liesbeth en tante keerden werom, schoven bij en nu zoo ineens zittend an t zèlfde tafeltje met drie wildvreemden, zeien ze eerst geen woord, keken naar 't halve bierglas van den meneer, naar de Wiener Mélange van de eene dame, naar 't kogelfleschje van de andre. Pa hield z'n handen gevouwen op den ivoren knop van z'n stok, boorde z'n kippige oogen òver de brilglazen — moe lei 'r rok uit, streek de vouwen glad, lei 'r handen in 'r schoot te dutten — tante Aag, die èrg ongemakkelijk zat op den hoek van de tafel, half in 't looppad, keek naar de gebroken kraaltjessnoer van 'r mantel, plukte 'n pluisje, lei toen ook 'r handen in den schoot — waar zou je ze anders laten? — Liesbeth lachte zwakjes, met slappe papkoonen naar de dame van de Wiener mélange, toèn naar de dame van 't kogelfleschie,

toen naar den meneer van 't halve glas bier. Maar omdat ze alle drie naar de dameskapel keken en d'r oogen glazigwaterig in 't licht van den bal boven glimden, keek ze nou ook maar timiede-vermoeid naar de juffrouw van de groote trom, die den trommelstok met nijdig armbeweeg hanteerde.

Toen zweeg de muziek, klapte de zaal, werd het stilte van voetengeschuif, stemgegons. En de gêne van an 'n tafeltje te zitten met menschen die je niet kon, die geen woord zeien, kilde nu sterker, dee moe en pa wijs-stil kijken, alsof ze naar 'n preek luisterden, dee tante Aag kraaltjes tellen in 'r schoot, dee Liesbeth van naakte, weeë verlatenheid met 'r bottine waarvan de elastiekjes gesprongen waren op de sport van 'r stoel trippelen dat 'r wangenpap drilde. En, omdat ze zich verbeeldde dat de dame van 't kogelfleschie naar 't garneersel van 'r stijven kraag keek, keek ze hardnekkig naar 'n pul van 't buffet, naar den buik van de pul, naar den hals van de pul, naar de ooren van de pul, bang voor de fixeerende oogen van de dame van 't kogelfleschie.

„Wat zullen jullie gebruiken? —, zei pa dan, onverwacht, omdat 'n kelner rond de tafel draaide.

„Ja, wàt?“, zei moe.

„Ik heb geen trek,“ zei tante.

„Ik ook niet,“ zei Liesbeth.

Pa bestelde toen zelf, driè koffie en 'n glas bier en ging weer an 't peuteren in z'n vestzak, de voeringslipjes keerend en Liesbeth keek langs 't tafelblad naar 't lepeltje dat van de Wiener Mélange naar de dame d'r mond hevelde en naar de natte kringen die in 't licht blikkerden.

En ze spraken geen woord.

En de òvermenschen spraken geen woord.

Alleen toen de koffie kwam, vroeg pa, hoeveel klontjes ze wouen.

„Twee,” zei moe.

„Ik één,” zei tante.

„Ik oók een,” zei Liesbeth, die wel twee had willen hebben, maar 't nà tante niet zeggen dorst voor de dame van de Wiener Mélange en voor de dame van 't kogelfleschie, die naar èlk klontje èn naar de scheutjes melk keken.

Ze zaten weer stil, naar de dameskapel kijkend, als-die speelde, naar 't tafelblad turend, als-die nièt speelde, de Zondagsche kleeren stijf-netjes, de vouwen met spichtige deukjes, de handen slap van rust in d'r schoot.

Tot 't pauze werd en ze opstapten.

14 Juni '02.

AANZOEK III ¹⁾.

Toen hij dien avond van de letterzetterij thuis was gekomen en z'n boterhammen gegeten èn achter de krant plakken bleef èn raar met z'n bril scharrelde èn na 'n hакkelstilte opeens zei: „moeder — 'k mot is met je pràte” — toen begréép ze en dompte in 'r stoel terug, driftiger breiend.

En bij 't gebroei van de lamp, 't smorend gemuf van 't kamertje, had-ie, de krant rimpelend en kreukend, alsof-ie z'n eigen geluid niet alleen dorst te laten begaan bij haar mukkende zwijgenis, van 't meissie verteld waaran-ie kennis had gekregen en die-die trouwen wou às ze 't goed vond. As. Verandering zou 't haast niet brengen. Waar d'r voor twee was, was 'r voor drie. Dat wist ze wel. 't Most 'r vroeg òf laat van kommen. 't Was zòo voor hem geen leven — hard werken de eene week an de dagploeg, de andere an de nachtploeg en wel 'n eigen thuis, maar toch niet dàt.

Zij breide zwijgend, keek niet op, knikte niet ja, niet nee.

„Zeg je daar niks op?”, had-ie gevraagd.

'r Breinaalden tikkelden vinnig — 'r lippen wrokten den mond in.

¹⁾ Verg. Bundel VII en VIII.

Hij, 't bleek gelaat van l nge jaren arbeid over den zetbak, zocht zacht-grommend z'n bedenkingen — dat 'r m er kammeraden waren met moeders in huis — dat 't voor haar 'n h  le aanspraak weze zou — dat Jet 'r zo lang 'r geen kindere kwamme, bij kon verdiene met verstelwerk, want dat ze nou zelf in 'r eigen kost verzag — dat 't toch b ter leek 'n vrouw te neme as — as in slechte huize te belande — dat-ie nooit wat z nder 'r gedaan had al was-ie meerderjarig, maar dat ze nou most begri pe dat-ie — dat-ie . . .

't Zweet stond op z'n voorhoofd, z'n knokelige vingers, blauwig-zwart an de toppen, hadden gaten in t' krantepapier gevreten, z'n oogen zochten onrustig achter 't brilleglazen-geglim.

Toen begon-ie met de kruimels op z'n bord te spelen, ze verleggend op een rijtje, machinaal, als-of-ie galjard zette.

De roetvanger van 't lampje bengelde, woelde schaduw jes naar 't plafond; 't koffiedrab in den ketel schokte schuddinkjes op de kachel.

„As 'k nou gezeid heb te wille pr te,” gromde hij op 't botte af: „dan mot je w r m prate en niet as 'n zoutzak blijve zitte.”

Zinnend lei ze de breikous neer, nam traag 'r handen in den schoot, verschoof de lippen alsof ze zou spreken.

Maar ze stond op, rammelde den koffieketel van de kachel, lawaaide den ring in 't walmend gat en  chter 'm kwakkend op den zuchtenden stoel, begon ze te huilen,

„Ben je nou g k!”, stoof-ie op, voor 't eerst nijdig: „wie geeft je reden?”

Zij schudde huilend 't hoofd, zwaar 'r neus snuivend. 'r Rooie oogen zwommen 'r benepen gezichtje uit, 't molmen achterbuurtsch gezichtje dat nooit

anders gekend had dan horren, druilig achterbuurtsch licht, zorgjes, ruzie, chagrijn.

'n Man en drie kinderen had ze verloren — nou liep 't zoo rustig z'n gangetje, had ze an niemand verplichting, nam ze 'n paar wasschen waar, potte voorzichtig dubbeltjes en kwartjes op 't spaarboekje....

En nou had je ook meteen de donderslag, de slag dien ze zoolang gevreesd had, de slag die niet was af te wenden. Want hoe sterker je je verzette, hoe meer bedenksels je verzon — hoe averechts 't uitwerkte. As 'n jongen z'n zinnen op 'n meissie zette, hielp 'r geen redeneering en ze had niks te redeneere — hij verdiende fatsoenlijk — ze was met 'r man wel op minder getrouwd — hij was meerderjarig. Maar dat-ie zoo dikwels gezeid had, dat-ie niet van plan was te trouwe, dat trouwe hóuwe was, dat-ie best begreep dat 't voor haar geen lol most weze onder 'n schoondochter te komme, zoo as je bij Gijs zag, waar Gijs z'n moeder as oud vuil behandeld wier en ze haast elke dag na 'r mond keke hóeveel boterhamme ze at, hoeveel koffie ze slikte.

Grienend zat ze naast de kachel, d'r tranen verslikkend, 't ruig vel van 'r werkhanden wrijvend.

Gemeener antwoord had ze 'm niet kunnen geven dan dat mokkend gehuil, dat òphitsend zwijgen.

„Daar schiet 'k mee op,” praatte hij grommender: „'k vraag je om ráád en je doet geen bek open. Al heb 'k vroeger wel is gezeid dat 'k geen haast had — je mot maar denke dat 'n mensch veranderlijk is — en dat je 't nog bèter krije zal dan nou — dan heb-ie àanspraak en hulp bij de wasch”....

Z'n brilleglazen schuchterden op haar toe, bang voor 'n uitbarsting. As ze loskwam kon ze àl de bureu bij mekaar drenzen. Ze was làng niet makkelijk. Den heelen dag had-ie tegen de herrie opgezien — dat ze 't toch niet zou willen hebben, dat

ze nog dàgen zou kijken. D'r gezwijg en d'r gehuil was 'n grooter onthutsing. Dan lei 't in 't vet voor later....

„Wàt zeg je?” —, vroeg hij nog eens, doende alsof ze gesproken had.

„Ik zeg niks,” zei ze, na-snikkend.

„Heb-ie d'r wat tegen — nòu?”

„Ik heb d'r niks tegen,” zei ze mokkend: „às 'k 'r wat tegen zou hebben — zou jij 't zeker lāten!”

„Nee, dat zou 'k niet,” zei hij bot.

„Nou dan,” zei ze, kort-nijdig d'r oogen vegend: „wat vràg-ie dan!”

Onder de lamp zat ze weer te breien, de handen in vlammend beweeg en van de breinaalden vlogen lichtvonken.

Toen, zenuwachtiger spelend met de kruimels op z'n bord, 't hoofd buigend dat de haarstoppels in den lampelichtkegel spichtig 't week vel doorpriemden, nam-ie z'n laatste grimmigst-gedurfd aanloopje.

„As je 'r dan niks tegen het — dan most je is angaan bij d'r ouwers en 't vràge”...

Alleen de breinaalden antwoordden driftig — 'r lippen zetten zich schrap in aangrommende kwaad-aardigheid.

„Wàt?”, vroeg-ie dociel als 'n kind.

„Doe 'k niet,” keef ze en 'r ingehouden kwaad-aardigheid kwam los, zeurig los, doorzanikend het kamertje tot-ie in de bedstee kroop.

Twee avonden later ging ze tòch, was ze uitgekeven, wist ze dat 'r niks an te doen was, dat ze eieren voor 'r geld most kiezen. Jan had Jet gisteravond meegebracht en bij 'n kopje weerbarstige koffie, had ze beloofd op visite te kommen en voor 'r zoon, die nou nachtploeg had aanzoeke te doen. Ze droeg 'r beste bullen, 'r hoed met linten, 'r

Zondagschen doek. Zoo kwam ze tweehoog bij de Van Galen's.

„Ik ben de móéder van Jan,” zei ze in de kamerdeur.

Dat begrepen de Van Galen's.

„As u niks gezeid had, juffrouw,” zei de moeder van Jet — 't sprak vanzelf dat Jet 'r niet bij was — dat had geen houding —: „dan hadde we 't nog daalijk gewete. Sprèkend uw gezich”....

„Dat vind 'k nou heelemaal niet,” zei de visite, die zich beroerd voelde. As dàt Jet d'r ouwers waren, dan was Jan in 'n lekker nest beland. Al morsig wat 'r an was. De lamp had gestoomd en de kamer stonk na gebrande uien. En hoe ze an zoo'n tafel zitten konden, 'n klesnatte tafel met smerige gebarsten koppies en 'n koffieketel zonder oor en de suiker in 'n kommetje, niet eens in 'n behoorlijke suikerpot.... In de bedstee krielden kinderen met nachtgoed zoo vuil as haàr stofdoeken en in de alkoof was 't 'n rommel van sinaasappelkisten en vuile emmers, dat je hart 'r van ronddraaide. Had ze motten weten! Ze zou 'r goeie spullen hebben angetrokken voor zulke vièze menschen. D'r wrok groeide opnieuw in 'r keel — ze kon regulier 'r koonen niet in lachtrek houden.

„Vind u dat niet!”, zei de vader, z'n pijp bekluivend: „nou maar, dat ken je zelf niet zien, hoor! Moeder en zoon as twee droppele water.”

„Zal ik u dan maar is inschenke?”, glimlachte Jet's moeder. Ze blonk van de groene zeep, maar d'r haar zat in 'n dot asof ze zoo pas uit 'r bed kwam.

'n Prop koffiedik proestte uit de tuit in het kommetje. En de melk klotste in het drab.

Jan's moeder keek 'r na met glimlachende ruzie-oogjes. D'r was geen kom zonder barst.

Toen deftigde er een stilte in 't kamertje. Zelfs de kindren in de bedstee keken met groote oogen.

„Juffrouw,” zei Jan’s moeder, ’t kommetje roerend zonder te slikken: „juffrouw — je zal wel haast wete waarvoor ’k gekomen ben.”

„Ja,” knikte de vader, plots ernstig van gebeurtenis-overpeinzing.

„Me zoon Jan,” hernam de visite, naar de lampepeer kijkend, die wel in geen jaar gedaan most weze — drijven dee-die van olie en dooie vliege! — : „me zoon Jan het zinnigheid in uw dochter Jet”

„Ja,” knikte de vader weer, stijf z’n pijp voor zich uithoudend.

„Nou — wij hebbe ’r niks tegen,” zei Jet ’r moeder, d’r koffiekom leeg slurpend: „nee, wij hebbe d’r niks tegen, wat jij, man?”

„Niks,” zei de man.

De visite zette ’r kopje neer, boog kribbig haar rug tegen de kaduuke stoelleuning. In ’r hoofdje hits-ten spijtige, giftige gedachtetjes.... Niks tegen.... Niks tegen.... Ze mosten ’r nog wat tegen hebben.

Haar zoon kon iedereen krijgen en nou zoo’n meid! As ze ’t huishouen geleerd had van ’r moeder — nou, dan zag ze Jan z’n voorland.

„’t Is ’n knap paar,” zei de moeder weer: „ze magge samen gezien weze”

„Ja-ja,” zei de vader.

„En an me dochter zal-die ’n bèste vrouw hebbe,” zei de moeder weer, met iets zwammigs in ’r oogen, nou ze ’t geval góéd bedacht.

Maar ze had dat niet moeten zeggen. ’t Prikkelde de visite te sterk. Vóór ’r de tafel met ’r uitstalling van verwaarloosde koffie-dingen, òver ’r de man met geen knoopie an z’n hemd èn de lampepeer met de vliegensaas èn de bedstee met de ongewaschen kinderen èn Jet ’r naaimachine met ’t geflodder van verstelwerk, lapjes en afval èn de alkoof met de sinaasappelenkisten èn de moeder met ’r slordig

gewrongen haar — néé, daar kon je as moeder van 'n oppassenden jongen met 'n boeltje waarop geen stoffie lei en 'n heel-aardig in zorgen geschraapt spaarbankboekje, geen ja en amen op zeggen. Plots zakte 'r geperst glimlachje weg en half in gesusten ruzietoon antwoordde ze:

„..... 'n Bèste vrouw — dat zal nog motte blijke”

„Motte blijke, zeit u,” herhaalde Jet's moeder, uit 'r koffie-geglimlach verstarrend.

„Natuurlijk — de juffrouw het gelijk,” knikte de vader wijsgeerig: „je weet nooit wàt je an 'n vrouw het. Maar as Jet is, zooas d'r móeder — nou dan kan je zoon tevreden zijn, juffrouw — want al zeg 'k 't waar ze bij is: d'r benne weinig zulke goeie huisvrouwe as mijn vrouw — ja, ja — daar kan *ik* van prate — we hebbe tien kindere gehad en gedank nog acht in leven”

„Zoo” zei de visite stugjes.

„Drink u koffie is uit — u drinkt heelemaal niet,” zei de moeder óók verstroevend, bij 't gezicht van de visite met de ruzietrekken om 'r mond.

„'k Drink nooit koffie,” loog de visite en platweg argumenteerend: „van koffie krijg 'k zoo 't zuur.”

„Ja, dat wil meer weze,” zei de vader complaisant.

Toen, in een nieuwe wantrouwige stilte, 'n stilte die zoo onguur meedee als 'n buurvrouw, die làng gewrokt heeft, zei de moeder nog is:

.... „Ja — ik ken elleke man geluk wensche met 'n dochter as de mijne, die zindelijk is en koke ken en verstelle as de éérste naaister — daar ken u van op an”

Dàt dee de deur dicht. Hoe je zóo stoffen kon, as je zelf in 'n vergoord boeltje zat — terwijl je toch deksels goed merken most as iemand zelfs niet z'n

mond an 'n kom koffie bij je wou zetten! Hoe je zoo kon ophakken....

„Dat zal allemaal motte blijke,” zei de visite nòg eens, maar nu zoo pertinent in twisttoon, dat 'r niet an te twifelen viel.

„Wàt zal motte blijke?”, keef Jet 'r moeder werom: „as je maar niet meent dat wij om jouw zoon verlegen zitte”....

„Nee om de drommel niet,” ruziede de vader.

„.... Dat zeit niemand,” redeneerde de visite, thans òpenlijk 't gedoetje-van-die-menschen met oogjens die àlles zeien beoordeelend: „maar van je dochter mot 'k 't eerst zièn voor 'k 't geloof”....

„'t Is zonde genoeg dat ze net hèm mot hebbe,” smaalde de moeder: „ze het betere keus, juffrouw”....

„En wie houdt 'r dan tegen!”, keef de visite.

Ze tróúwden. De moeder woonde bij ze in. Het werd 'n tijd van krakeel en verwijting.

9 Augustus '02.

BOYCOT.

Vrienden, er is méérder naïfs op deze wereld, dan
gij in uw kinderlijkste bui kúnt veronderstellen....

„Laat rustig je raam openstaan, meneer,” zei onze
kennis.

„Dank je wel,” zeide ik — je las zóoveel van
inbraak en geweldpleging dat 'k er niet aan dàcht —
„t lijkt wat onveilig”....

„Onveilig!”, stoof de kennis op: „mensch, hoe
kom je op de inval. 'r Is niet één zoo'n sekure plaats
in heel Holland. 'r Wòrdt hier niet gestolen en inge-
broken is 'r nog nooit.”

„Jawel,” zei 'k: „wat niet is kan komen. Nee, 'k
doe de pennen op de ramen.”

„Hahaha!”, lachte de kennis uitbundig: „ze doe
't hier niet.”

Hij betoogde nog eens dat de plaats tegen diefstal
geïmmuniseerd leek, dat de heele bevolking door en
door fatsoenlijk was, dat ieder z'n brood verdiende,
dat 's nacht de honden van 't dorp elken vreemde
zouden ruiken, dat de helft van de inwoners de deuren
open liet, kortom dat 't máligheid was over de
mogelijkheid van 'n zoo gemeen ding als inbraak
te praten.

Zooals onze kennis redeneerde, sprak in verdere dagen 't Dorp. Wij, met onze luiken en grendels, waren bange stadsmenschen. Stadsmenschen. hadden altijd absurde vervolgings-manietjes. Stadsmenschen moesten niet op 't platteland gaan wonen als ze overal spoken zagen. Stadsmenschen beleedigden de voortreffelijke reputatie van 'n dorp door hun aanstootgevende voorzorgsmaatregelen.

Wij zwegen. Tegenover de frissche zorgeloosheid der anderen maakten wij een vrij dwazen indruk, wij die daarenboven geen inbraak te vreezen hadden, daar een dief toch waarlijk niet zoo ónlittérair kan zijn, om bij een Hollandsch auteur, die meer recensies en paperassen dan officiël-genoteerde fondsen in z'n laden heeft, de sloten te forceeren.

Wij zwegen tot de ommekeer kwam, de naïve ommekeer.

Op een dag werd in een volkslogement een Duitscher gearresteerd. De man had er rustig een week geloogd, veel geld verteerd, gefietst en paard gereden.

Ongetwijfeld was het een gentleman, een die *con amore* werkte.

In z'n koffers vonden de ijverige veldwachters zilveren lepels en vorken om van te watertanden — als een Hollandsch auteur ze op den trouwdag niet krijgt, krijgt-ie ze nimmer —, voorts gouden horloges, zagen, beitels, loopers, valsche sleutels, lommerdbriefjes en een passage-biljet naar Engeland.

De meneer-dief had z'n zaakjes compleet en alleen 'n simpel kleinigheidje bracht de politie op 't spoor.

Den ganschen nacht werd de meneer-dief in 't brandspuithuisje opgesloten en den volgende morgen brachten ze 'm geboeid naar de plaats waar-ie de zilveren vorken en lepels, de horloges etc. gestolen had, om 'm te confronteeren.

Die schelle gebeurtenis gaf geweldige gesprekken.

De een dikte aan wat de ander vernomen had. Diè wist de bijzonderheden hóé de gemeene Duitscher avonden lang geloerd had bij de villa van zekeren meneer — diè had 'm al lang verdacht — diè had wel gesnapt dat 'n Duitscher die páárd ree en nachten weg bleef niet te vertrouwen was....

's Middags kwamen de veldwachters in 't dorp terug, lieten zich geheimzinnig uit. De vent was van 'n complot. D'r waren zoo twáálf Duitschers, die met mekaar afgesproken hadden Holland te plunderen — d'r most 'r al een in Dordrecht gepakt wezen, een in Amsterdam en twee in Den Haag — 'r liepen 'r nog wel 'n ácht los, minstens zoo gevaarlijk als de dief die nou in de nor zat en vijf jaar zou krijgen.

Met troepjes stonden de dorpsmensen te praten, te redeneeren, te kibbelen. Zoo'n gemééne mof. En zoo fatsoenlijk as-die 'r uitzag met z'n jockey-pet, z'n nieuwe laarzen, z'n fantasiekostuum. Waarachtig je kunt geen sterveling vertrouwen.

Dien avond gingen alle deuren op slot, bleven de ramen dicht, liepen ze, als 't donker werd, met z'n tweeën of drieën. De nacht-donkerte leek plots van 'n ànder zwart. Zeven, acht Duitschers waren nog niet gepakt. Ze moesten gewapend wezen en 'r niet tegen opzien om iemand 'n messteek te geven. Nee, 't wás 'n onveilige tijd van misdaden en brutaal geweld. Van Amsterdam wist je 't lang. Daar wás nièmand z'n leven zeker. Daar haálden ze de centen uit de mensen d'r slaapkamers weg — zoo driest! — daar ging geen nacht zònder diefstal voorbij. Maar nou met die bende Duitschers, werd 't platteland gestroopt, drongen ze de dorpen binnen.

De bevolking dee onrustig. Elk oogenblik werden

de veldwachters gewaarschuwd dat 'n verdachte gezien was, 'n kerel met 'n snor, die l ng had staan kijken naar 'n winkel in de Noordstraat. Elk oogenblik verhaalde onze meid n ieuwe geruchten. Meneer, d'r is d'r al we r een gepakt, we r zoo'n D itser" —, bleek 't dat 'n log  van 'n hotel 'n borrel te veel had gedronken en door de politie voorzichtig bedwaarts geleid.

Zoo zwommen we eenige dagen in avondzwartgeheimenissen.

„Allemaal overdrevenheden,” suste *ik* thans: „jullie praat v  l te lang na over   n man, die hi r niet eens gestolen heeft.”

„U heeft makkelijk praten,” zei een buurman: „u heeft luiken voor de ramen”

Het was een warme dag geweest. We zaten als Hollandsche menschen voor onze deur, dronken een kop thee, rookten 'n pijp — luisterden verwonderd naar de stilte.

„H  — geen klompen!” — zeide m'n vrouw.

„Nee — g  n klompen,” antwoordde ik gelijkelijk verbaasd! Want 's morgens  n 's middags  n 's avonds was dit het klompendorp, 't dorp dat met kl mpen kwaadaardig protesteerde tegen modern keiengepraal, 't dorp dat den lieven dageraad met klompengeklepper beklopte, 't dorp dat avondweemoed, lentevreugde, herfstaarzeling met klompen betrad, het dorp dat mijlen ver hoorbaar was door z'n kl mpen, z'n kl mpen, z'n kl mpen, 't dorp dat geen stilte w  , geen bladersuizing, geen watergerommel, geen vogelgefluit — 't dorp dat hamerde als een timmerman, rammelde als een kuiper, aanbeelde als een smid — 't dorp dat alleen Zondag, uit overtollige welvoegelijkheid, ontdaan en naargeestig dee door z'n rust, z'n kapitale rust, z'n

verdwaasde rust, z'n rust van groote schoenen, nieuw-krakende laarzen. Ja, als je aan de klompen, de plompe klompen, de ravottende klompen, de ratelende klompen, de tanden-klepperende klompen, de stugge klompen van 'n Klompendorp met tien duizend klompen gewend ben, suf je verwonderd op 'n zomerschen avond als je geen schreeuwende, bulderende, hollebollende klompen hoort, maar de Z o n d a g s c h e verschrikte, lugubere schoenen-schuchterheid

„Is 't dan al zóó laat?“, vroeg m'n vrouw ongerust.

„Nee — bij achten,“ zei ik een weinig nerveus.

't Dorp leek uitgestorven, verdwaasder dan Zondags.

„'r Is iets gebeurd,“ zei m'n vrouw.

„En hoe!“, zei ik, luisterend als een Pelsjager van de Arkansas, die de geluiden des bodems kent en een onnatuurlijken stilstand observeert.

Nóg zaten wij beiden angstig-gebogen naast onze kil-verschrikte theekopjes, toen een zacht gerommel aangromde.

„Klompen,“ sprak ik.

„Klompen,“ zei m'n vrouw.

Het gerommel rommelde zwaarder van dreun. Klompen klaptten met stevigen deun. Klompen klopperden, trappelden, schuurden. 't Bromde tusschen de huisjes-wanden alsof karrevrachten rolden in knoestige wielen, alsof 'n onweerslag z'n slappe echoën gaf, alsof 'n bom gekalefaterd werd.

Doch hoe nader 't kwam, hoe sterker je onderscheidde.

'r Moesten klompen van alle soort zijn, kalm-betrapte klompen, watelende kinderklompen, kake-lende vrouweklompen, aanrennende jongensklompen, schok-schurende óuwe klompen, nijldige klompen, betoogende klompen, scheldende klompen.

„'r Is wat té dóén,” zei m'n vrouw, opgelucht nou ze de klompen weer hóórde.

„Ja, ja,” zei ik.

Rommeldebom kwam de menigte den hoek om.

Klompen klopten, hamerden, rommelden, traptten — stemmen schreeuwden, lachten, joelden, gilden, riepen.

Zoo trokken ze ons voorbij, een driftige menschenklomp — op klompen.

„Wat is 'r an 't handje?”, vroeg 'k 'n boer, die me eieren verkoopt.

Even zogen z'n klompen aan den weerbarstigen keiengrond vast — even liet z'n lippen 't sigarenkauwseltje los — toen zei-die, gewichtig en met dreigend geknipper van z'n oogleden.

„.... Alweer 'n Dúitser!”

„Waar is-die gesnapt?”, vroeg ik.

„An de weg,” zei de boer.

„Zoo,” zei ik, schreeuwend om òver 't klompengekakel en stemmen-geklepper heen te komen: „wàar wou-die inbreken?”

„Nèrges,” zei de boer en even lurkend an 't sigaren-kauwseltje, dat 'n sappig eindje zoethout geleek, keek-ie dreigender naar de voortklompende dorpsmenigte: „nèrges — maar die smeerpijp — die Dúitser wil on der dak en dat krijgt-ie niet. — Wie zal d'r zoo gek zijn om 'n inbreker te herberrege? Wat?”

Weg klompte-die.

'k Liet m'n vrouw 'n oogenblik alleen, sjokte mee — op pantoffels, helaas.

Vier huizen verder was 'n soort logementje, waar ze als 't mòst, kamers verhuurden aan den gaanden en komenden man — en kruienierswaren verkochten — en met vergunning borrels taptten.

Voor de deur drong de bevolking, rumoerig en vijandig.

In 't winkeltje, vóór de toonbank, praatte een jonge man, 'n marskramer of zoo, 'n doos op z'n rug. Telkens keek-ie verbaasd-lachend naar de „dumme Holländer“, die zeker nooit 'n vreemde gezien hadden.

Toen klonk kijvend en schel de stem van de juffrouw:

„.... Ja, 'k mot je hêbbe! Nog voor geen tien gulden! Nee hoor! Ik mot geen Dûitser!”

De Duitscher haalde geld uit 'n zakje, zei in gebroken Hollandsch dat-ie vooruit wou betalen — zij schudde hardnekkig 't hoofd.

Net kwam 'r 'n veldwachter bij. Van tien, twaalf kanten tegelijk most-ie hooren dat 'r weer zoo'n Duitser was, die logies zocht, dat-ie al bij Jongeman was geweest en dat de Roskam 'm niet hebben wou, dat-ie verdacht dee en 'n dubbeltje sigaren had gekocht in de Noordstraat en bij den bakker twee broodjes....

„Ga nou is achteruit menschen,” zei de veldwachter.

Gewichtig stapte-die 't winkeltje binnen, onder-vroeg den marskramer, die goedig-hébété over de herrie en 't klompen-geschuijer op straat, z'n papieren toonde en lachend z'n geld liet zien.

Voor één nacht wou-die erges slapen — wat al die menschen van 'm mosten?

Toen stapte de veldwachter naar buiten en sprak:

„Menschen — de pepiere benne in orde — gaan juillie nou deur — toe ga nou deur — we zelle 'n oogje op 'm houe — 't is geen kwaad volk!”....

„'t Is 'n Dûitser!”, schreeuwde 'n vrouw: „hij heit tegen de meide gèlâche!”...

„Ga maar met mijn mee,” zei de veldwachter en met den Duitscher liep-ie op naar 'n andere herberg, gevolgd door 't klompen-geraas, 't klompen-gewoel, de klompen-kwaadaardigheid.

Want dat zoo'n kéré! most blijven slapen, den héélen nacht op 't dorp blijven, zoo'n Dùtser die de andere Duitsers natuurlijk kende — ze kenden mekaar àllemaal van 't dieve-komplot! — dat was ongehoord — dat was 'n schandaal. De vent was in staat de honden met stukkies gebragen spons te voeren en haast al 't mansvolk zat op zée....

Achter de klompenmenigte stapte 'k mee.

Van 't eene straatje ging 't naar 't andere.

Telkens kwam 'r 'n opstopping, als 'r 'n herbergje was of 'n boer die wel eens 'n optrekje verhuurde.

Maar dan schrikte de verhuurder van de dreigende menigte, vroeg wat 'r was, wat de man had gedaan.

En als-ie dan hóorde: 't Is 'n Dùtser!", dan keek-ie den veldwachter bot an, weigerde.

„Nee, daar mot 'k niks van hebbe”....

„Ik zou je dànke — ja, jij het makkelijk klesse — jij ken niet oplette of-die bij mijn de boel leeghaalt”....

„'n Dùtser! 'n Dùtser! 'n Dùtser, zeg-ie! Nee man, nog voor geen hònderd gulden”....

Zoo geschiedde 't dat op 't eerzaam Hollandsch klompenplaatsje, waar ze vóór 'n wéek 's nachts de deuren open lieten en 'n mensch met gerustheid z'n natte wasch buiten liet drogen, het inbraak- en moordfantoom in de straten en huisjes de brave zielen opzette....

Hij vond nergens logies, de Duitscher, vertrok met de laatste tram.

„As ze òns wille bestele,” zei de eierenboer: „motte ze 't listiger anlegge — Duitsers hebben hier àfgedaan”....

13 September '02.

OVER BADEN.

„Morgen,” zei 'k.

„Middag,” zeien zij. Ze hadden gelijk. 't Was over twaalf. 'k Scheen een weinig te laat te zijn opgestaan.

Geduldig zette 'k 't taschje met 't scheergerij neer, nam 'n krantje op.

Zes paar oogen bekeken me. De vijf die wachtten. De een die onder zeepklodders zat.

De barbier schrapte 't mes over de aanzettriem.

't Joggie veegde haarmeppen bijeen, meppen van roodblond, vettig haar.

In de ren voor 't raam kakelde een kip, jodelend als 'n schorre Tyroler.

Achter de huiskamerdeur riep 'n papegaai „lorre!” en bekraste z'n tralies.

In 't dorpsstraatje, de paarse waschhands gekneed om de heupen, stonden twee wijven te praten met zwaarlippige 't-is-me-'n-geschiedenis-gezichten.

En 'n fiets schoot voorbij snorkend-toeterend tegen de musschen op 'n paardevijg-omelet.

Dit geeft natuurlijk de stemming aan — de stemming van 'n dorpsstraatje en 'n ongeschoren Falkland-kin.

Doch niet geheel.

Op den eenen matten stoel, 'tstug bovenlijf geschurkt naar de knieën, zat 'n schipper. Hij bekeek me en zweeg.

't Bruin ringbaardje omkroop z'n paarsstomp gezicht met de listige oogen. 'n Verkloven eindje sigaar drabde z'n mond uit. De elbogen stutten op de pilow knieën. De hooiklompen bepleetten als walsen den grond, vastzuigend 'n roode haarmep.

Op den stoel naast-ân, de magere beenen gekruist, leunde 'n timmerman. Hij bekeek me en zweeg.

De pet propde schuin op z'n mager knikkertje, 'n knikkertje van grijze haarsmeren en witte velgaten. Uit 'n sleuf van z'n lappenbroek stak 'n centimeter. In den zak van z'n boezeroen speerde 'n timmermanspotlood. Hij bekeek me, grijnsde ingetogen.

Bij de deur, de handen in de zakken, 't lichaam in geeuwing gestrekt, zat 'n bomschuit-visscher, jonge vent, scherp-bleek en hoekig. Z'n zware sigaar walmde plofjes en builen. Hij bekeek me en zweeg. Z'n wit geschuurde klompen staken een eind van den stoel — z'n knieën spichten de Zondagsche broek uit.

Meer naar 't raam, leunend tegen den behangselwand, die wegdook waar 't broekje drukte, stond 'n boertje.

't Kluivertje in z'n vierkanten tabaksmond spoot grauwnatte rookslieren.

De taffen pet bolde op 't pieken-haar, alsof-ie 'r in geblazen had voór 'r op te zetten.

Z'n kin slonk als 'n puntig toetje naar 't verwriemeld zwart dasje, dat den rimpelnek omlei. 'n Rood-verknuisde zakdoek slapte uit z'n boezeroen.

Hij bekeek me en zweeg — liet z'n oogledkens slippen, z'n adem snuiven, slaaprig 'n beetje.

Achter de roodroestige potkachel, de schoenen op den kolenbak zat 'n stoomtrammachinist. Hij

keek en zweeg. De pet met de ouwe vergulde bies wrong om 't voorhoofd van vel en roetvegen. Z'n oogen leken gezonken in 't gelaat van wit en koolsmeuren. Vingerwreven zwartten onder de wimpers. bij de mondhoecken, de jukken. Z'n rechteroor glansde zwart-vettig. Z'n handen waren doorvuild, grimden van olie en roetsmakken. In den zak van z'n jekker stak 'n blikken waterflesch — an 'n koperen knoop wiegde 't leeg boterhammenzakje.

Dan, in den scheerstoel, 't hoofd verscholen onder zeep, kwallige zeep die den mond hield belegd, de ooren overschuimde, de neusgaten verstopte met verlegen zwarte ademgaatjes, zat de zesde klant, loerend met onherkenbare ooggleufjes over 't zeepgebobbel. Hij bekeek me en zweeg.

Wat vanzelf spreekt. Met z'n dichtgekwakten zeepmond kòn-ie niet praten.

Ik, nummer zeven, lei de krant, die 'k gister al gelezen had, gewichtig neer.

Bekeken door twaalf oogen bereken je 't gebaar.

Daarna rookte 'k, keèk, zweèg.

Er was stilte in den barbierswinkel.

De barbier gladde 't mes over z'n hand.

De kip kakelde ijselijk.

De papegaai riep „smeerlap!” en terwijl de schipper 't hoofd naar de achterkamerdeur draaide en grunnekend luisterde. schreeuwde-die scheller....

„Stuipekop!... stuipekop!...”

„Verdraaid, zoo'n dièr!”, — zei de timmerman.

Dat brak 't ijs.

We keken met z'n allen naar 't tulen gordijntje.

„Stuipekop! Lorre!”, schreeuwde de papegaai.

„'t Is kùnstig,” zei de schipper z'n ring-baard-hoofd schuddend: „wáár haalt zoo'n dièr 't vandaan!”....

„Ja, je zou meene dat 'r 'n wijf achter de deur staat,” lachte de man in den scheerstoel.

„t Kan zijn vrouw wel weze,” zei 't boertje droóg en z'n oogjes knipten den barbier toe.

„Ik vraag alleen,” meende de stoomtrammachinist: „hoe zoo'n dier dat warmte gewoon is, 't hier in de kou uithoudt”....

„Ja — ja — en 't is koud,” sprak de visscher z'n voeten bijtrekkend: voor dèze tijd van 't jaar is 't geméén koud — geen zonnetje an de lucht”....

„Ik heb vanmorrege de kachel angeleid,” zei 't boertje: „d'r was gewoon 'n vlies op 't water”....

De hoofden knikten mekaar toe. Wat zeer verstandig was. Het weer beknikt men, zonder er woorden aan te verspillen.

Doch ik, in de bête stemming van den barbierswinkel sullig kijkend naar de kin des onbekenden, die in lange strooken schoon werd geschraapt, dee onnoozel 'n duit in 't zakje.

„Koud,” spotte ik dorps-amikaal: „t Is héélemaal niet koud — ik stap elken morgen zóó uit bed in 'n koud bad.”

Alle oogen draafden op Falkland's stem toe.

't Was bijster ongewoon dat een van de „rijkdom” in den winkel 'n mond open dee, òngewoner dat-ie plots wartaal beweerde.

Uit je bed in 'n kóúd bad....

De schipper schudde zachtekens 't hoofd alsof-ie van 'n moord op 'n weduwe met 'r drie dochters vernam — de timmerman grijsde zò ongeloovig dat z'n zwarte tandstompjes spalkten — 't boertje loensde naar den stoomtrammachinist die naar den grond keek — de bomschuit-visscher streek de vingers over z'n geschoren kin. Hij wàs geschoren. Maar dan blééf je 'n kwartiertje rusten.

Toen gléjen de ooggleufjes van den man in den scheerstoel naar mijn kant:

„s Morges zóó uit je bed,” zei-die even pauzee-

rend voor 'n haal van 't mes: „in kóúd water?”

„Ja,” zei ik: „'n gewoon bad met water uit de leiding”

„En ga je daar heelemaal in?”, vroeg de schipper, kinderlijk ongeloovig.

„Ja — èlken morgen kopje onder, zomer en winter”

„Da's goed om dood te blijve,” zei 't boertje: „ik wil wel wete da'k 'r niks van zou motte hebbe”

„Merk je dan niet dat meneer je wat wijs maakt,” zei de barbier grinnkend.

„Je hóeft 't niet te gelooven,” glimlachte ik dom: „maar 't is waarachtig waar. Elken morgen. Weer of geen weer”

De barbier bleef even staan met 't mes opgedraaid voor de onderlipstreek — 't joggie hield den veger verschrikt bij 't hoopje rood haar — de andren kèken.

Een oogenblik was 'k centrum van den heelen winkel, zochten ze mijn gelaatsveldje af of 'k 'n mop bedoelde.

Toen klopte 't boertje kregel z'n pijp en de schipper schaapachtig den kring rondkijkend, redeneerde:

„....'s Morges in 'n k o u d bad — jij liever as ik. Nee hoor. We binne geen vissche.”

„Je gezicht en je h à n d e dat g á á t nog,” praatte 't boertje, de pijp opnieuw stoppend: „maar je hééle lichaam! — Wel man, me voete hebbe nog nooit water geproefd. 'k Zou niet weten wat ze d'r in d o e n moste” ...

„Ik ook niet,” grunnekte de timmerman: „da's om 'n kou op je ingewande te krijge” ...

„'n Kou is wat veel gezeid,” knikte de visscher: „je ingewande kanne 't best verdragen — maar dan in de zòmertijd. Tegen de winter is 't — is 't...”

Hij schokte z'n schouders, glimlacherde alsof-ie an Meerenberg dacht.

„Alles gewoonte,” hield ik verontschuldigend aan:
„als je 't gewend ben mèrk je de kou niet meer.”

Weer kuierde 'n lach van gezicht tot gezicht.

„'s Zòmers ken je me krijge om te zwemme,” zei de man in den scheerstoel: „maar nóú! 'k Slik net zoo lief haarlemmerolie”

„Ieder z'n meug,” zei ik wat gepiqueerd.

't Is geenszins prettig genomen te worden.

De stemmingsstille herleefde.

Het mes schraapte.

De kip kakelde in benauwenis.

De papegaai betikte het traliewerk van z'n kooi.

„Ik heb,” hernam de timmerman de pet van z'n hiaten-knikkertje nemend: „ik heb is” — nou kwamen de wateravonturen — „ik heb is me hande in 'n èmmer gestopt en dan was de eene hand wàrmer as de andere — da's wáár....”

„En ik heb is voor de meester warme voetebade motte neme,” zei de barbier: „warm met zout 'r deur voor de zenuwe: maar 'n héél koud bad — al kon 'k 'r 'n jaar huur mee verdien, dan dee 'k 't nóg niet.”

„Daar ken je hart ommers niet tegen,” zei 't boertje kregel dampend en giftig rooksmakjes spuwend: „da's nou 't zelfde as dat je 'n visch met 'n koud hart in wàrm water stopt.”

„Ja — ja,” zei de machinist: „met dat gure weer wàrm uit je bed komme èn — èn..... Dat slaat op je lange”

„Ik wil wel wete,” zei 't boertje vinniger — voor de twééde maal —: „dat me voete nog nóóit 'n dróppel gezien hebbe”

Z'n grijze oogjes in 't doorrookt gezichtje keken me vijandig aan.

„Stuïpekop!”, schreeuwde de papegaai.

En ineens lachten ze àllemaal, de één naar de

deur kijkend, de ander naar 't kacheltje, de derde naar den grond, de vierde naar de zoldering.

„De vogel zeit wat,” zei de schipper nalachend.

„En nou zal ik nog is wat zegge,” zei de timmerman: „ik vraag as d'r nou geen water is”

„Ja-ja,” knikte de machinist.

„As d'r 'n regenton is of 'n putje — wátte?”

„Ja — ja”.

„En as u nou zoo'n koud bad heb genomen,” zei de barbier sérieuzer, bang voor de klandisie: „ben u dan nooit bevroren?”

„Welnee,” zei ik: „dan ga je je warm loopen”

„Da's met permissie gèkkewerk,” zei 't boertje kwaad: „eerst je kóúd maken met water uit de leiding dat om te drinke is — dan gaan loope om wàrm te worde! — 'k Mot niks van je water hebbe.”

„Zindelijk,” zei 'k — stom genoeg.

„Zindelijk!”, zei hij de woorden toesnauwend: „ik zou wel is wille hoore hoe je vuil ken worde as je kleere draagt — 'k heb nog nooit 'n stoffie opge-loope”

Hij werd ruzie-achtig.

„Uw beurt meneer,” suste de barbier.

En terwijl 'k ingezeept werd blèven de gezichten lachen tot 'k opstapte.

In de deuropening kreeg 'k den láátsten zet.

„De rijkdom het gèkke streke” — zei 't boertje.

18 October '02.

OUDE WIJS.

Nadat we een praatje over kippen hadden gehouden, verhaalde Henk, de cynicus, het navolgende.

Ik heb ze nu jàren geobserveerd — jàren bekeken. En waarachtig 'n kip heeft méér menschlijks in z'n nadeel dan je vermoeden kunt.

Eén heb 'k 'r tien jaar te eten gegeven. Je zult zeggen dat 'n verstandig man zulke dingen niet doet, dat je enkel jòng goed dient te fokken, dat 'n ouwetje niet meer rendeert, nauwelijks zes eieren in 'n héél jaar legt — en je heb volkomen gelijk.

Maar die eene kip was 'n stukje bijgeloof van m'n vrouw, 'n stukje herinnering, 'n stukje malligheid.

Toen 'k 't dier met andere slechte leggers wou opruimen en de koopman 't heele zoodje in den korf had, kwam m'n vrouw 't keukentje uitschieten.

„Henk, waàr is de goudkop?”

„Ook verkocht,” zei ik.

„Toe nee — haal 't schááp 'r weer uit!”

„Waarom?,” vroeg ik.

„Omdat — òmdàt,” zei ze, me aankijkend met groote verwijt-oogen.

„O, dáárom,” zei 'k begrijpend.

Zonder verdere explicatie, snapte ik, dat ze an 'r moeder dacht, 'r moeder die bij ons had ingewoond

en gestorven was. Omdat de goudkop dikwijls uit moeder's hand pleegde te eten en nog den dag vóór 'r dood brutaal op 'r knie was gevlogen, scheen m'n vrouw aan de kip gehecht. Uitstekend. Je vindt zoo'n speciale voorliefde natuurlijk ietwat overdreven, omdat als je alles behield wat aan 'n doode herinnert, de collectie een weinig zonderling zou worden en vooral 'n kip die oud wordt én ruit geen verklaarbaar souvenir lijkt, maar als man geef je dadelijk toe als de vrouw verwijt-oogen opzet. Met één ouwe hen is de ren niet bedorven.

Ik vertel dit haastig, verklarenderwijs. Je weet nu wáárom ik 't dier behield, 'r tien jaar lang verpleegde als een besje in 'n gesticht.

Elk najaar opnieuw kwam de koopman, kroop in de ren, stopte de ouwe leggers in de mand. De goudkop bleef.

De goudkop bleef tegen alle beschavingswetten in. Ik weet niets van 't lot van 'n bejaarde kip in de vrije natuur. Misschien zijn 'r wilde kippen, misschien niet. Edoch 'n getrainde, 'n kip die schrikt als 'n andere vogel vliegt, 'n kip die 'r vleugels zóó lastig voortsleept als 'n mensch de nagels van z'n teenen — wat doen we 'r mee, niewaar? —, 'n kip die eieren legt zónder zin, enkel voor struif en flensjes, 'n kip die 't voedsel niet zoekt maar daagelijks z'n natje en droogje bereid vindt, 'n kip die tam in 't zonnetje kruipt, tam slapen gaat, 'n kip die 's morgens de kleeden hoort kloppen in de tuintjes rondom, en alle buurtjes kent, 'n kip die leeft als 'n burgermensch, fatsoenlijk, ingetogen, kamervast — zóó'n kip mártel je als je 'r na twee, drie jaar kunstmatig uit de soep, uit de braadpan houdt.

Ja, Samuel, het is niet der kippen weg noch der kippen Horizon een eerzamen ouden dag te bereiken.

Laatst heb je geschreven over Romantiek.

Welnu in kippentaal gesproken: een hen van den vierden leg die 't Leven kènt, moet 'n ouden dag 'n pijnbank en haar-zelfs-bouillon eene gratielijke verlossing achten.

De beschaving wijst bij bejaarde hennen en hanen naar soep, kluif.

Eerst als we alle kippen vrijheid hergeven, àlle rennen ontsluiten, bestaat eene vàge mogelijkheid, dat een oude kip 'r èigen dood sterft en 'n oude haan ergens op 'n boomtak het dutje der oude lieden maft.

Want mijne ondervinding is deze — vooral het tragisch slot heeft ons ontroerd — dat een kip geen vierde of vijfde generatie móét zien.

In den vijfden zomer was de goudkop nog tierig.

Toen we in 't voorjaar een jòng stel in de ren loslieten, dee de haan alsof ze 'n maagd was. 't Jeugdig goed verwaarloosde-die. Te nuchter voor langdurige conversatie.

De goudkop, daarentegen, liet-ie geen oogenblik met rust. Die zat 's nachts naàst 'm op stok. Als ze 'n ei lei, liep-ie zenuwachtig op en neer, of ging bij 'r 'n deuntje zingen. Kwam ze 't leghok uit, dan trapte-die in z'n vlerken van groene opgetogenheid. In één woord hij dee uitbundig en schreeuwerig als 'n hoogerburgerscholier, die op 'n zestigjarige actrice verliefd is.

Hàar schenen de jaren en de jeugdige entourage te drukken. Werd 'n bloemkoolstronk in den loop gesmeten, vloog 't jong goed, mitsgaders de hooge-pooten-haan in angst uiteen, bàng voor 't òngekend gedrocht, dan stapte zij bewust nader, wè t e n d v a n D i n g e n.

's Haans verliefderigheid — hóéveel hanen had ze niet in heur leven gekend? — admiteerde ze in

kalmte, geposeerdheid. Ze hield niet van z'n bruske schooljongensdrukte, ontweek 'm niet, kakelde niet tegen. Ze was van eene Generatie die Wist, die kàlm was in liefde, kàlm in vertoorndheid, kàlm bij gulzige driften.

Als 't regende school ze, als 't donker werd sukkelde ze naar stok. En omdat ze misschien bij de duizend eieren gekend had, alleen van zich zelve, en àlle o v e r d a a d van kunstproductie tot ei-schepping toe, in routine en métier ontaardt, legde ze thans zònder kakelexcessen.

Ze was nòg vleezig, gespierd. De kuikens van 't eerste jaar, jaloersch en kwaadaardig, waren bang voor 'r nijldige pikken. Na de eerste gevechten bleef zij de baas. Vooralsnog.

In den zesden zomer gingen m'n vrouw en ik op reis. Het huis werd gesloten. De kippen uitbesteed bij 'n boer. Ook de goudkop. Toen we terugkeerden was de heele familie ziek — op den tocht gestaan — slecht voer. De goudkop hoestte, traande. M'n vrouw, sentimenteel, blij dat ze 'r verkouden souvenir terugzag, voerde 'r rijstpap, peper, roet. En karnemelk. De winter was hard — de goudkop bleef in leven, wat vermagerd en pips om de oogen, maar léven. Jammer. Beesten hebben geen notie van teerheden. Grijze haren, ouderdom's common sense, ervaring, vinden ze waarschijnlijk ridikuul. 't Kippenfatum, de òpperste Kipjammer is 'n hóóge leeftijd. Soep dè verlossing, de Rust, de Nirvana.

Een nieuw jong stel, versche aanvoer van de markt werd in de ren gelaten. Eerst waren de twaalf kiekens èn de haan schuw na de reis in de mand, maar den volgenden morgen begon de ellende. Ouderdom of naweeën van de verkoudheid: goudkop lei 't in 't vechten af tegen de kiekens. De haan die dàdelijk 'n rancune tegen 'r scheen te hebben,

ging 'r zóó vijandelijk te lijf dat ze in 't nachthok vluchtte. Werd er eten in 't perkje gesmeten en dorst ze voor den dag komen op de bekende geluiden, dan werd ze verjaagd. 't Duurde twee, drie dagen tot ze geduld werd. Ze mócht ook wel eten als de andren klaar waren en bescheiden 'n luchtje scheppen, maar tot vrindschap kwam 't niet. De twaalf kiekens en de jonge haan sloten zich op in een kliek. Ze konkelden, smoesdaen, kakelden, lawaaiden, alles separaat. Goudkop bleef het heele seizoen de vréemde, de getolereerde, de juffrouw-van-'n-andren-stand. Ze trok er zich weinig van aan. Ze kende 'r volkje. Nu ze niet meer vervolgd, gekweld werd, hernam ze haar kalmte. Uren lang zat ze eenzaam, peinzend als 'n besje die véel familie gehad heeft, bij tijden knikkend denkt over 't verleden, over diè dochter die na 't buitenland is gegaan, over dien zoon van wien ze niks hoort. Ze at niet veel — wat maïskorrels, wat hennep, 'n gerstje. Werd 'r gulzig door de andren toegetast, dan bleef zij kalm toekijken. 'r Vreugde was niet enkel bij Vréten. Soms liét ze 't voer heelemaal, zat ze op den stok in de ren, de kralen oogjes onbeweeglijk, 't grijzend hoofdje als verstart. Klopten de meiden 'n kleed uit, met klappen als van den donder, dan schrikten de groentjes — zij keek zonder 'n veer-trillinkje. Sprong 'n kat op 't netwerk van de ren en schreeuwde de haan z'n schor-angstige waarschuwing, dan bewoog ze niet in 'r dutje.

In 't getralied kamertje was je vèilig, kon niks gebeuren....

De koopman kwam — de ouwetjes gingen ter Soep.

'n Nieuwe zomer groende.

Goudkop was tien jaar of ouwer. 't Warm voer had 'r in den winter lekker gesmaakt. Ze zag 'r

best uit. Te goed, te kras voor 'r jaren. 'n Mensch op dien leeftijd is minstens honderd.

't Laatste jonge stel werd gekocht en 't ouwe schandaal, de ouwe herrie begon. De haan was 't felst. Die vloog op 'r toe, toen-ie 'r zag en spoorde en beet dat de gouden veertjes van den kop vlogen. Ze vluchtte in 't hok — daar ging-ie 'r na. Ze vluchtte naar de ren, waar de kuikens 'r kwaad-aardig te grazen namen. Drie, vier tegelijk besprongen 'r, plukten, trokken. Ze schenen de ouwe, de half-suffe indringster te willen vermoorden.

„t Schááp,” zei m'n vrouw; „wat heeft ze te lijn van de ákelige nieuwelingen!”

„Had je niet verstandiger gehandeld,” zei ik: „met 'r op te ruimen?”

„Nee,” zei m'n vrouw gepiqueerd en 'r verwijt-oogen vernietigden me: „'k heb 'r 'n eed op gedaan dat 't schaap tot 'r dóód bij ons blijft” . . .

„Larie!”, riep ik.

„Tòch zal ze 'n rustigen ouwen dag hebben,” zei m'n vrouw beslist.

„Dat mèrk je”, hoonde ik.

Ze bleven geweldig tekeer gaan, de jongen. Dagen lang zàg je den goudkop niet, bleef ze in 't donkre leghok, wachtend tot ze an 'r wennen wouen. Maar hardnekkig en ràs-fel — we hadden 't met Minorca's geprobeerd — vlogen ze haar aan als ze te voorschijn kwam. Al lei 'r voer voor tien te veel, goudkop mocht geen maïskorrel pikken.

Soms hield een kuiken 'r vast, beten de andere 'r vinnig op los,

Van 'r gouden kuif waren heele brokken geplukt.

En de kam had donkre bloedwonden.

Weken en weken duurde 't. M'n vrouw sloeg 'r met een bezem op los. Als 'k te werken zat, hoorde 'k 'r driftige monologen lanceeren . . .

„... Jullie draken van béésten!... Wat heeft de óúwe je gedaan?..... Ga je weg!... Laat je 'r eten! Lam dier van 'n haan! Bijt dan de àndre! Ben je wel wijs, beest! — Kom jij maar hier, schaapie — Hier heb-ie 'n blaadje sla! Blijven jullie 'r af! Versta je niet? Wacht is even! Daar! Daar! 'k zal je leeren!....”

De bezem sloeg op 't vlechtwerk dat de drieste jongere bezeten vlogen.....

Een dag, na àl 't gekakel, geschreeuw, gepluk, was 't wonderlijk rustig in de ren. Ik zeg wònderlijk, omdat 'r 's avonds nog 'n geplukhaar van belang was geweest en de veeren gestòven hadden — gouden veeren, zwarte Minorca-veeren. Van uit 't raam zag 'k den goudkop behoedzaam pikken. Ook de kuikens en de haan liepen rond, zonder gevecht en nijdasserij. Ziezoo — de nieuwste generatie, met den contemplatieven leeftijd vrede sluit, meende ik. Weer een seizoen rust. Ze deeën plots a b s u r d vrindelijk. Precies buurvrouwen die een relletje gehad hebben en smeug honing-zoete koffie slobberen... Waar de goudkop liep, tippelde de haan voorzichtig àchter haar aan en als de haan van z'n getippel genoeg had, wandelden de kippen mee, stappend waar de goudkop stapte, telkens bukkend en verliefd 'r voetsporen proevend. Vreemd — die amikaliteit — dat statig volgen, zònder vechtlust, zònder oude verwoedheid. 't Leek bijna eene slaafsche, laffe goedigheid, 'n menschelijk niet-figuurlijk hielengelik.

's Middags bracht m'n vrouw het voer.

„O! O! Henk, kom 'ns gáuwl!” riep ze angstig.

Langzaam pantoffelde ik aan, gewend an goudkop-verontrustingèn.

Doch naderbij was het wel gruwlijk, wel infaam-wreed.

De oude goudkop had een hevig-bloedende wond boven een van de pooten. Waar ze liep vielen druppels dof-rood bloed. De schelpen in de ren hadden op 'r kalken lijfjes purpren spetten — de zitstok bizar-roode stippels. En telkenmale als een drup viel, bukte een Minorca-kop, slùrpten ze 't bloed dat de bekken met vurige branding beleï. De haan had een puilende spet op z'n borstveeren, de kippen liepen nerveus, driftig zoekend, toeschietend als 'n schelp gekleurd wier.

Eèn Minorca, kittige vechtersbaas, die wèkenlang den goudkop geplukt en gespoord had, liep nu als 'n duif. De wond scheen ze te wèten. Gulzig bukte 'r bek bij den pluimstaart en slokte en slurpte. D'r snavels waren als 'n wond zoo bloedend en vurig.

„Haal 'm 'r àsjeblief uit,” zei m'n vrouw: „de ellendelingen! 'k Eet geen ei meer van de dràken!” ...

Ik greep.

Maar de goudkop machtloos door bloedverlies, zakte in mekaar.

En de Minorca's nauwlijks lettend op m'n gedreig, hoopten vechtend saam, boorden de bekken in de wond.

De goudkop was dood.

Waarlijk — 't is geen gèkheid — eindigde cynische Henk — maar in de Beschávings-situatie van beesten is géén plaats voor stokoudjes. Ze drinken zelfs mekaars bloed. Wat menschen vermijden.....

1 November 1902.

ANALYSE VAN NÒG EEN GEMOEDS- TOESTAND.

Toen vader overreden was en stierf, waren zij uit de zorg, néé, ineens in goeien doen. Sterker hadden ze niet kunnen boffen. Zonder accident zou 't endje van àllemaal zuur zijn geweest en gebleven. Nou keerde de Ongelukkenverzekering-Maatschappij, bij wie vader zich een polis had laten aansmeren, coulant twintigduizend mark uit, 'n geweldig bedrag, dat mèt 't pensioentje een behoorlijk rentetje gaf.

Eerst had Regina — nichtjes en neefjes noemden haar onkoninklijk tante Reggie — 'r moeder bezworen de ongelukssom nièt aan te nemen, 't geld waaraan vader's bloed vastzat, 't kapitaal dat misèrabel uit de lucht kwam vallen, als de hoofdsom van 'n zwendelloterij, maar moeder bedacht na de droeve dagen van schrik en rouwe, dat alleen gekken twintigduizend mark weigeren — ze accepteerde, plaatste zelfs op verzoek van de ongelukkenmaatschappij, zooals tante Regina haar warhoofdigiousdankbaar noemde, eene in warme bewoordingen gestelde Annonce-van-dank voor het prompt nakomen der verplichtingen

Wat daarna in tante Regina's boezem geschiedde — om een banaal verbum te gebruiken — moet

voor mij en voor u, niettegenstaande 'k wederom van analyse en gemoedstoestand gewaag, eene mysterie blijven. Gelijk we in 't leven herhaaldelijk bewegingen speuren zonder de moveerende kracht te kunnen verklaren en onze hypothesen als kaf in den wind stuiven, als een ongekend feit de vroegere weefselen vernielt, zoo ontpopt in menige ziel onvermoeid kruid, 't welk we nimmer op diën bodem hadden verwacht. Daar zijn schokken die van een jongeling 'n gebogen mán, van 'n grijsaard 'n pierewaaier maken, die energie inpompen en fut loozen. Daar zijn slagen die haren vergrijzen, schouder dompen, nekken trotslijk doen heffen. Daar zijn wakker-schuddingen die 'n kousen-verstellende, huishoudelijke, jonge dochter in eene grimmig-moderne, feministische vróúw veranderen. Aldus Regina. Van het speciaal geval sla 'k natuurlijk tot geenerlei generalisatie over. Het ware onlogisch het feminisme met z'n vele normale en goede verschijnselen als een nieuwen aggregaats-toestand voor overredenvaders-verdriet te doodverven. Het zoude geen verband houden met de statistieken, nòch met de jaarlijksche premie eener ongeluksverzekerings-maatschappij. Het zoude daarenboven onbillijk zijn tegenover een aantal wáárdige vrouwen, die voor respectabele, uit positieve omstandigheden groeiende rechten strijden — en tegelijk vróúw blijven.

Regina werd hyper.

Zij streed met mansgebaar, manshaar en voor zoover het ging in manskleed.

Zij was van de corsetloozen. Zij rookte sigaretten. Zij droeg onder haar japon een fietspantalón, ter vermindering van trap-quaesties. Ze bezat een tondeuse en knipte zich het haar. Zij was vegetariër. Ze propageerde voor geheel-onthouding, reformkleding, vrouwen-kiesrecht. Ze betaalde contributie aan

diverse vrouwenbonden, las de krantjes der vrouw. Doch niet breed genoeg aangelegd als de meeste der lijdende dames, zag zij als die meeste het uiterlijke van den Strijd. Het innerlijke ontging haar. Zij leed en betoogde naar de zijde van het Zuigelingen-feminisme. Is niet de zuigeling corsetloos, haarloos, adept van vegetarisme, geheel-onthouding, reformkleeding? Zij klom op omnibussen, zat daar kranten te lezen, de beenen nonchalant gekruist. De mannen deeën 't ook. Ze reisde damescoupé, stak 'r sigaretten op. Was de tijd niet zoodanig gevorderd om Dames-rooken en Dames-niet-Rooken in te voeren? Ze floot deuntjes als ze wandelde. Ze deed zoo een oneindige reeks anti-man-zaken, had dédain voor zeep en odeur, verachtte hoeden-met-veeren. In één woord: ze was een karikaturaal aanhangsel der de arbeidersvrouwen-voorbijstoomende Beweging.

Toen vader leefde was ze 'n huissloofje geweest, een sloofje van theezetten, meubeltjes-wrijven, handwerkjes-prutsen. Vader verstond geen malligheden. Van 't één uiterste viel ze in 't ànder.

'n Man — het gruwelijk Ding — bleef van haar pad. Ze ver-ouwbakte, kreeg zuigeling-feministische vriendinnen. De metamorfose geschiedde.

Moeder oud, vróég-oud geworden, hield ze in vinnige-opmerkingen-tyrannie. Dagelijks drenzend dreef ze haar wil in 't huishoudentje door. Varkens-kluif en lapjes werden afgeschaft. Moeder zou zien hoeveel plezieriger en minder zenuwachtig ze zich voelde bij plantaardig voedsel. Ze praatte met overtuiging de anti-levend-voedsel redeneerinkjes na, gaf citaten van professoren en natuur-beschouwingen. En als dan de ouwe vrouw met 't rimpelgelaatje en 't sukkelend kinnebakje de voedzame vegetarische maaltijden beklagde, sloeg dochter's stem in spijtigheidjes over:

„Moe wat ben je lastig! Hoe kun je verlangen naar dat v i e z e vleesch — 'n slagerswinkel is niks as 'n moordenaarsgelegenheid. Elke slager is 'n móordenaar. 'k Wil ze niet an de deur zien”....

„'k Ben 't toch al z'n leven gewend geweest,” klaagde de weduwe.

„Dat bewijst niks — u heeft wel méér verkeerde gewoontes”...

't Laatste zei ze met nadruk, zinspelend op de g e m e e n h e i d van de ouwe vrouw om te d r i n k e n. Moeder drónk. Moeder dronk vróeger. 't Spreekt da 'r 'n end an gemaakt was. Moeder d r o n k port en sherry en advocaat en likeuren, wel niet overmatig, wel met 'n enkel glaasje. Maar 't blééf drank en wat érger was, sinds vader's dood, had ze 'r twéemaal betrapd dat ze van de cognacflesch próéfde. Die stond 'r van vroeger. Die werd verwijderd. Alles werd verwijderd wat alcohol-percentages had. Er kwam 'n flesch met limonade en een met alcohol-vrije-wijn.

Ging moeder op visite, had ze ergens behaaglijk een slokje geproefd, dan moest ze oppassen dat Regina 't niet snapte.

„Moeder — u ruikt ráár.”

„Raar?”

„Moeder u heeft a l c o h o l gedronken”....

„'k Heb bij nichie Trees”....

„Dacht 'k wel! Die afschuwelijke gewoontes! U moest u als vrouw met grijs haar schàmen”....

Dan lichtte er zwakke opstand in de oogen der ouwe vrouw.

„En als 'k 'r op *mijn* leeftijd behoefte aan heb?”

„Behoeft! Behoeft!”, snerpde Regina: 't Is allemaal vergift, vergift!”

„As 'k me slàp voel?... Wat gaat 'r an mijn leven verloren?”

Wat dèksel!", gromde Regina, wild haar hand door de manslokken strijkend: „is dat zelfbedwang? We zijn toch geen dieren om an onze zinnen en driften toe te geven!"

't Kaduuk ouwe vrouwtje, gekauwd door den schrik van 't ongeluksjaar, toen onverwacht de brandcard met den politieagent voor de deur stil hield en 't luguber voetgeschuifel de trap begrauwde — 't in snikken en chagrijn vertaand vrouwtje zweeg dan, denkend an andere vrouwen op háár leeftijd, die 'r glaasje kregen voor den eten.

Met 't dagmeisje, bloedloos dochtertje van 'n timmerman, 't dagmeisje met mooie oogen en witte lippen, 't dagmeisje dat om zeven uur kwam en om acht, na 't bordenwasschen, naar huis ging, hield Regina àndere gesprekken.

„Lekker gegeten, Jansie?"

„Ja, mevrouw," zei 't meisje die geen juffrouw mocht zeggen.

„En je heb je boonen laten staan."

„'k Lus zoo'n bóél niet."

„Had dan je aardappelen gelaten. In aardappelen zit geen voedsel."

„Nee, mevrouw," zei 't meisje.

„Hou je niet van boonen?"

„Nee, mevrouw."

„'k Zou dan wel is willen weten waar je wèl van houdt," zei Regina snibbig.

„Nou — in de vorige dienst atte we vleesch — de dokter heit gezeid"

„Zoo. Ben je bij zoo'n stùpiède dokter? Da's 'n piet, hoor! Zeg 'm gerust in mijn naam dat vleesch de pèst voor iedereen is"

„Ja, mevrouw. Maar vader zeit"

„Je vader! Wat weet diè 'r van! As je 't liever heb — ga dan voortaan thuis eten."

„Thuis? Dat komt op 't zelfde neer. Thuis krijgen we 't nooit, as vader niet is 'n goeie verdienste het”

„Zoo. Daar hoef-ie niet rouwig om te zijn. — En je mot je haar laten knippen. Wat heb-ie an dat nuttelooze haar?”

„Nee, mevrouw — dat mag niet voor vader,” zei 't meisje kattig: „en daar zou ik ook geen zin in hebben”

„Jullie zijn stùmpers,” zei Regina, suprême-min-achtend.

Anders was haar stemming voor huisdieren. Eerst had ze één kat gehouden. Die had over de daken gewandeld in maneschijn. En had in de reformkleedkast op 'n ouwe fietspantaloon een zevenling gebaard.

„Och wat 'n àrme dotjes,” redeneerde Regina in den aanschouwenden kring van moeder en Jansie: „allemaal blind. Hartjes! Snoepjes!”

„'k Zou maar gauw de gróóste helft verdrinken,” zei Jansie: „wat motten we met zoo'n héel nest?”

„'k Verdrink jóu net zoo lief,” stoof Regina op: „zoo onmenselijk zijn we goddank niet. Waar eten is voor twee, is 'r ook voor acht. Loop gauw naar 'n slager en haal 'n paar ons vleesch voor de moeder. Zooveel jongen te onderhouden”

Vanaf dien dag ging Jansie trouw om twee uur mager vleesch, vleesch-zonder-vet voor de poesen halen. Maar omdat Regina merkte dat Jansie diëfde, dat ze 't volle gewicht niet meebracht — heer in den hemel wat 'n uitschot van meiden toch, om van r a u w vleesch te snoepen! — dee ze 't voortaan zelf, de corvéé, de schijnbare beginselverzaking om 't slaggers-moordenaars-hol binnen te stappen. 'n Arme poes met zeven jongen was geen mensch. De natuur had de béésten bloeddorstig geschapen.

Van de acht poesen bleven 'r vier. Een stierf aan een graatje uit de goot gesleept. Een werd door moeder tusschen de deur doodgekneld — wat 'n onbarmhartige herrie gaf — twee kregen zuigeling-feministische vriendinnen cadeau, hadden goed voer, een liefderijke stal.

Elken morgen moest Jansie voor de moederpoes, de twee dochterpoesen en den zoonpoes 'n extra-pint melk halen en omdat de zoon niet zindelijk bliefde te worden, kon ze trouw schoonmaken en schuieren. Elken middag liep Regina naar de roode hel, den schandewinkel van longen, harten, nieren, ribben en vèdere bloed-stukken....

't Gaf l st, vooral met 't schippertje, de kleine waaksche teef, die de woning tegen onraad beblafte. De toestand werd vooral ingewikkeld toen Siepje alle oppassing verschalkend op een schoonen Meidag in de breikousenmand van een vijftal raslooze gedrochtschippers beviel, 'n schipper met 'n boerekop, 'n schipper met 'n foxensnuit, 'n schipper tweemaal zoo groot als de moeder, 'n schipper met zeere oogen en 'n schipper bol als 'n puck. Siepje bang voor 'r jongen, schoot als een hellefeeks op de vier poesen, waarmee ze vroeger gewoon sp elde, toe. Het werd moord en doodslag. Toen nam Regina f lle maatregelen. De vier poesen kregen m t Moeder de voorkamer — Siepje met 'r vijf rasloozen 't zij-optrekje. Er moesten kalfsribjes komen, weeke kalfsbeentjes. Want de jongen zogen z o schrokking dat 't moederschippertje 'n skelet geleeke. En Jansie most rijst koken met mageren afval er door. De zieltjes.

Er bleven drie hondjes.

Die met de zeere oogen stierf — die met den boerekop viel van de trappen.

's Avonds als Regina g en vergaderingen had,

zat ze gezellig met moeder, de vier poesen, de drie honden.

Ze had ze machtig-lieve naampjes gegeven. De jongste poes noemde ze *z u s*, 't jongste schippertje *b r o e r*.

Binnenshuis waren ze 's avonds met *z'n n e g e n e n*.

Buitenshuis werd 't verwarder, ingewikkelder.

Dàar — in 't tuintje — had je de ren met de acht kippen en den haan.

Ze leien, de eieren werden opgegeten.

Want in 'n ei had 'n *p r o f e s s o r* gezegd, was geen *a c t i e f* leven aanwezig. 't Leven gewerd eerst onder zèkere omstandigheden.

Maar 't Voorjaar bracht Regina aan 't denken.

Plots zat 'n kip op eieren: drie weken later tippelden de kuikens in 't schuurtje.

„Gesteld nou dat we die eieren in kokend water hadden gedaan,” peinsde Regina; „nee *wè* eten geen eieren meer, *nóóit* meer — da's gruwelijk”....

„Geen eieren meer,” verzette zich moeder; „zonder 'n ei hou 'k 't niet uit.”

„Moeder je ben onuitstaanbaar,” zei Regina vinnig: „je houdt 't met dit niet uit en met dat niet uit en je groeit tegen de verdrukking in. Zou ù in 'n eierdop *g e k o o k t* willen worden? 'k Ril op 't oogenblik enkel bij de *g e d a c h t e* an 'n gekookt of gebakken ei”....

Ze dreef haar idee door. Ze aten vegetarisch zònder eieren. Wat meer methodisch en zuiverder in de leer is.

De kuikens groeiden. 't Waren er zèven. Zeven jonge *h a n e n*, die vochten en plukten en door den óuwen haan kwaadaardig op 'n hoop werden gejaagd. Als ze alleen in de ren waren vochten ze als bezeten duivels. Als de ouwe er bij kwam, zaten ze roerloos, doodsangstig.

Regina werkte met overleg. Ze liet 'n rennetje

maken voor de zeven haantjes apart. En toen ze mekaar bleven mishandelen en 'r een 's morgens met onherkenbaar bebloeden kop dood lei separeerde ze de rakkers.

„Mevrouw — u mot ze an de poelier verkoopen,” zei Jansie.

„'k Wou dat je 'r 'n paar voor mij liet slachten,” zei moeder.

„Verkoopen! Slachten! Wat zijn jullie toch voor miserabele menschen!” schold Regina, driftig 'r sigaret neersmijtend: „jullie heb geen grein h rt! De diertjes die 'k z lf gevoed heb, die 'k heb zien groot worden, vermoorden om door misselijke gulzig-aards te laten opeten? 'r Gaat 'r niet   n 't huis uit, niet   n!”

„Geen kippen wegdoen — geen eieren opeten,” zei bleeke Jansie schuw: „hoe mot 't dan met de eieren?”

„Daar zal ik voor zorgen,” zei Regina.

Ze zorgde er slecht voor.

In 't Najaar — of alles met 'r spotte — werden 'r dri  kippen tegelijk broedsch. En omdat 't 'n gr wel is de zoete instincten eener kip-moeder te verstoren, werden ze op eieren gezet, op stille plekjes. Er kwamen ongelooflijk veertig kuikens van, zeven kippies, drie-en-dertig haantjes. Vier kippies stierven aan poot-verzwakking, drie haantjes leien 't af. Met de zes jonge haantjes van 't voorjaar en den grooten Stamvader-haan, waren er welgeteld zeven en dertig hanen.

Jansie lachte zich in de keuken en bij 'r vader thuis 'n ongeluk:

„Je lacht je 'n krik, vader: de ouwe poes het al weer jongen en met Siepie is 't werachtig ook mis en nou z ven en dertig hanen!”

„Dat houdt ze niet vol,” zei de timmerman, zwaar gnuivend.

Ze hield 't vol — 't is géén mop. Dieren dooden was een ònmenschelijke schande. Dieren verkoopen om te laten dooden, om anderman's schuld uit te lokken, was gróóter schande. Zij zou haar beginsel hoog houden.

Zoo leeft zij thans in volle gezelligheid — moeder is kort geleden aan verzwakking gestorven en Jansie is wèg, omdat ze niet langer 't vuil van zooveel beesten blijft te redden — in toegewijde vriendschap voor 'n tuin vol gesepareerde hanen, 'n huis vol katten en honden.

De laatste berichten zijn dat ze Bismarck-sigaren rookt, met een wandelstok kuiert.

Ik verhaalde het ongezwollen, om het curieuze des algemeen-menschlijken gevals.

22 November '02.

HET GEVAL SCHMIDT.

Oud-Kolonel Schmidt was zóóveel jaren lid van de officieren-societeit geweest, had zóó trouw krantjes gelezen op hetzelfde klassiek plekje bij 't raam en zóó op de minuut af, met 'n stem die nog alle zekerheid van den kommando-toon had, om halfvijf 'n glaasje pommerans besteld, dat de jongere officieren verbaasd zouden zijn geweest als Schmidt den stoel onbezet had gelaten. Prompt vier stak hij 't pleintje over, 't lang lichaam in ouderdom gebogen, den hoogen hoed op 't grijzend haar, den linkerarm op den rug, den rechter gesteund op den wandelstok met ivoren knop. In de vestibule der societeit zette hij den stok in hetzelfde gaatje van den bak — z'n hoed over den knop — en als-ie dan binnenkwam, streek-ie stug de hand door 't stoppelhaar, rondkijkend wie 'r zoo waren. Dan knikkend en groetend, stapte-ie op de leestafel toe, zocht z'n lectuur bijeen, kromde in den stoel, làs. Hij las ordelijk en met regelmaat, vooral de rubriek *M a r i n e* en *L e g e r*. Al de namen kende-ie van vader op zoon. Van sommigen wist-ie de jaartallen der bevordering, non-activiteit, pensioen. En zoo vást zat-ie in oude herinneringen, dat als er geaarzeld werd, Schmidt en nog eens Schmidt *de* gedocumenteerde man voor

jonge dienstdoeners was. Maar nà het bittertje. Vóór-ie z'n glaasje op het vensterkozijn had staan, bliefde-die conversatie noch interrupties. 'n Krant moest je met aandacht lezen. 'r Werd arbeid aan besteed. Je kon 'r nooit sekuur genoeg doorsnuffelen.

„En wat zegt u van Bloem,” zie-ie dan de slappe witte sik, met z'n magere vingers doorpluizend.

„Van Bloem?”

„Wie is Bloem?”

„'k Heb niks van Bloem gelezen” —, zeien de jongere luitenants, die gráág bij den oud-kolonel zaten, omdat-ie, op dreef, 'n serie moppen kon vertellen waarvan je omviel.

„Jullie leest en jullie leest nièt,” glimlachte Schmidt, de sik puntend als 't vlechtje van 'n kostschoolmeisje: „'t Staat niet in één krant — 't staat 'r in tièn. Hoe snap ik nou juist 't nieuws met m'n óúwe oogen? Bloem 's voor 'n jaar gedetacheerd in Koudewater.”

Terwijl de luitenants de kranten zochten, slurpte hij verkneuterend 't bittertje. Zoo nàm-ie ze dikwijls.

Maar bepaald de báás werd-ie, bleef-ie, als-ie loskwam, en 'n mop voorbereidde. De kring om 'm heen zàg an z'n zachjes-knipperende oogen, an 't plooiën van den mond onder den witten snor, an 't héele even stil loeren van z'n lichaam, dat-ie iemand te pakken zou nemen, dat er een in moest loopen. En als 't lukte, lachschudde de kring, nà-daverde 't luidst de jonge lach van den ouden man. Ja, die lach, die lach van kolonel Schmidt was 'n farneus geluid op de societeit. Over de andere lach-keffingen rolde zijn lach met kapriolen, buitelingen en echoën dat de glazen op de gladde mahoniehouten buffetplanken van lol-suggestie begonnen te kuieren en de karaften mée-gurgellachten, als eenzame wandelaars die pret hebben en zoetjes kirren om de boomen geen aanstoot te geven. Als oud-kolonel Schmidt's lach 't

laatst lachte — hij had lach-adem voor zès — glimlacherden de societeitsbedienden den kant uit. Ze lachten om den lach, den lach die als een raket rondom sloeg, den aanstekelijken lach die kietelingen òpjoeg, zonder dat je den mòp hoefde te hooren. En 't tafeltje van kapiteins en majoors, die smakelijk omberden, kreeg lachvroolijke gezichten . . . „Schmidt is weer bezig,” lachten ze. En aan de leestafel schuinden hoofden over tijdschriften en kranten, hoofden met vraag-oogig lachen. Soms stak Schmidt's lach de halve zaal aan, zonder dat iemand wist waar 't om ging. Ja, 't was 'n fameuze, 'n kostelijk-klaterende lach, 'n lach die wonderen dee, òmdat-ie uitbundig was, geen drankluchtje had, òmdat-ie raak en pootig gorgelde uit een oud, verweerd hoofd met grijze haren, 'n witte sik, 'n spierwitten snor. Kwamen er pàs bij Koninklijk Besluit benoemde luitenants op de soos, dan bogen ze beleefd voor den oud-kolonel, retireerden zich. Het malle toch was dat z'n gezicht niks moppigs, niks komieks, niks droogs had. Meest zag-ie gelig-bleek als 'n leverlijder en z'n oogen rood-gecerneerd teekenden zoo alsof-ie nàchten opzat en véél boeken las. Achter zoo'n vervallen, bijna lijdend gelaat, zou je geen glossen en grappen zoeken. Maar als-ie z'n aanloop nam, às z'n oogen knipperden, z'n mond kneep, dan wàs 't 'r en onbetamelijk-gek. Hij leek 'n oud heer met de een of andre kwaal van den laten levensdag en in waarheid bedaverde hij de heele societeit met z'n lach, z'n lekker-krakenden lach, z'n lach die àl wat jeugd had om 'm heen trok.

Eens, toen 't gesprek een weinig sérieus werd, de bijna àngstige lichtschijn van 't star najaarszonnetje 't gelaat van den ouden heer vreemdelyk ontzette, zei majoor Kwant, gewoon langs z'n neus weg: „Schmidt, als jij géén mop vertelt, zie je 'r

soms uit als iemand die beroerdheden an z'n kop heeft — en als je lòskomt lijk je 'n jonge kerel die 't de meisjes lastig maakt! Begrijp je zelf hóe 't komt!

Schmidt had bij die vraag naar 't glazig-glimmerend venster gekeken. Z'n oogen, rood-omrand, dwaalden 't pleintje over, dat kil-glanzig schrap stond in 't ademloos licht, z'n mond ontspande als in schemergefluister. Maar dan ineens hoekten z'n schouders — z'n oogen kleinden in beschermende lach-schulp — z'n lippen mumden nerveus en 'n verwerende mòp sprak uit den mond die geaarzeld had.

„Heb jij,” zei-ie, zonder dàdelijk antwoord, „heb jij wel eens 'n zuigeling van zes maanden gezien die lézen kon.”

„Die lèzen kon?” zei de majoor, terwijl de andren al lachten: „nee zóóver heb 'k 't nog niet gebracht.”

„Nou ik wel,” mopte Schmidt: „ik heb — en daar schuilt *niks* achter — ik heb 'n kind van zes maanden gekend — waarachtig! — wáárachtig! — en dat kind kon zoo goed lezen als jij en ik!” . . .

„Wat je zegt,” lachte de majoor: „'t is goed hoor — 'k vlieg 'r nièt in, hahaha!”

„Waar vlieg jij niet in,” zei Schmidt dood-ernstig: „'t is geen gèkheid, hoor! D'r zijn wel kinderen geweest die piano speelden, componeerden toen ze pas zes jaar waren! Vin jij 't dan zoo belachelijk en onmogelijk dat 'n jongen van zes maanden 'n gemengd bericht uit de krant leest?”

„Och kom, van zes máánden! Dat práát nog niet eens,” zei de majoor ongeloofig.

„Júist pràten dee-die nog niet,” verzekerde Schmidt droog: „en da's jammer genoeg — want dan had-ie 't je kunnen voorlezen”

De lach van den luisterkring dreunde door de

zaal en Schmidt's lach klaterde zóo dat er officieren van andere tafeltjes opstonden om diè mop ook 'ns te hooren, de nièuwe mop van den kolonel, die de gezichten bij het raam in lachstuip verpaarste.

Op 'n middag werd 'r eerst láát in den hoek gelachen, laat maar stevig. Er moest iets gebeurd zijn. Het omber-tafeltje keek verwonderd. Als 't bij Schmidt zóo lang ernstig bleef, had-ie minstens 't pootje of dee iemand zwaar-op-de-hand. Ja, 'r leek iets te zijn. Om vier uur was-ie als altijd binnen-gestapt, had de krantjes gelezen, hâlf gelezen, was zonderling sèrieus blijven zitten, tot 'n eerste-luitenant naast 'm kwam, die zag dat-ie kláár was.

„Drink u geen bitter vandaag, kolonel?”

„Jawel,” zei hij, zwakjes schrikkend en z'n stem riep zwaar van kommando: „Jò-hàn!” . . . In één slok sloeg hij het glaasje om, hóéste. 't Was niet makkelijk. 't Kringetje formeerde zich. Er werd over alles gebabbeld. Schmidt knikte, zweeg.

„Heb u gelezen, kolonel, van die vent in Parijs, die gearresteerd is voor diefstal van juweelen? 'n Hollander die Smid heet? . . .”

„Nee,” zei de oude heer.

„Heb ù dat niet gelezen!”, lachte luitenant Heuvel: „da's formidabel en wij die 'r van langs krijgen als we dingen overslaan.”

„Als je dingen van dienst overslaat,” glimlachte de kolonel: „de hééle krant lees 'k natuurlijk óók niet altijd” . . .

„Dienst,” lachte Heuvel: „je zou 't haast dienst kunnen noemen — wacht is, wáar staat 't?” — Z'n handen doorfrommelden den krantenstapel tot-ie 't had. Toen las-ie met plagend ooggeknipper, blij dat de óúwe heer 'r eens tusschen genomen kon worden, 't onnoozel berichtje, terwijl de anderen

lachten om de nadrukjes die hij zei: „Gister is te Parijs gearresteerd zekere Smid, een jonge man van fatsoenlijken huize. De aangehoudene, die voorgeeft zoon van een Hollandsch officier te zijn, moet een cassette met veertig duizend franc onvreemd hebben” . . . Nou, kolonel? Heb ’k accuraat gelezen?”

„Smid? Smid?” zon de oude heer: „’n Smid die zoón van ’n Hollandsch officier is? Welke Smid kan dat zijn! Ik kèn geen Smid . . .”

„Zoon van ’n Hollandsch officier!”, grimde Kwant: „de vent zal an de eerste leugen niet gebarsten zijn!”

„Jawel meneer,” beweerde Langeman, de militaire apotheker: „maar àls ’t nou ’n fèit is en ’r ’n officier Smid in leven is, dan wordt ’t ’n beroerde historie. Hij moet dan ontslag nemen om de schande van den zoon” . . .

„Natuurlijk,” zei Heuvel: „dàt zal wel nooit veranderen. Je kunt de discipline niet laten ondermijnen door toespelingen of misplaatste grappen.”

Oud-kolonel Schmidt had geluisterd met oogen die straf naar z’n glaasje gingen. Rustig streek de knokelhand door de witte sik. Toen zei-die kalm, betoogend in koffiehuiستoon: „Ik hèb geen zoon en ik ben gepensionneerd — maar àls ’k ’n zoon had en me zoo iets gebeurde in actieven dienst, dan zou ’k nièt ontslag nemen” . . .

„Nièt ontslag nemen, meneer!”, twistte bijna de majoor.

„Née — ’k zou denken: ’n individu dat zóó z’n naam, z’n eigen naam èn den naam van z’n vader vergeet, ’n zóó groote schoft, ’n zóó intense fielt — ’k zou denken die schobbejak is m’n zoon niet meer en wie me ’r over ansprak, zou ’k, zou ’k pertinent verklaren dat m’n zoon dóód was” . . .

Hij had in stijgende drift gesproken. De roode randen om z’n oogen werden als striemen, de aeren

van z'n slapen spanden onder 't bleeke vel. Even maakten z'n woorden indruk, keken de andren 'm gebluft aan. Maar dadelijk klonk Heuvel's nuchtere stem.

„Een. Twee. Drie. 't Helpt je wat of je pertinent verklaart dat-ie je zoon nièt is, als iedereen 't tegendeel weet.”

„Natuurlijk,” zei Kwant: „zoo iets zeggen ze op de planken — op de planken zou 't dramatisch misschien dóén — maar in de werkelijkheid zouden ze je netjes onder 't oog brengen dat je met 'n groot wóórd de dáád van je in dienst blijven niet kan ongedaan maken.”

„'t Beste is nièt te trouwen,” lachte luitenant Hermans, die 'r lustig op los leefde.

„En als 'n broer je in opspraak brengt?”, rede-neerde Heuvel.

Toen begon Schmidt een mop te vertellen, en 't gelach, 't stevig gelach watelde de nare ernst-dingen weg

Doch den volgenden dag circuleerde een andere krant op de societeit, 'n krant met onaangename reputatie.

Schmidt kwam precies op tijd, werd bekeken. Dat voelde-die. Hij voelde 't zonder dat iemand aan de vormen te kort deed. Hij voelde dat dáár de dominosteenen zachter 't bord beklepperden — hij voelde dat stemmen in luid gesprek 't kijken der zoekende oogen maskeerden.

Knikkend en groetend nam-ie de kranten, snee de punt van z'n sigaar, rookte, las. En de beruchte krant las-ie ook, zonder te haperen. En bestelde z'n bitter als altijd en toonde geen verwondering toen alléén Kwant 'n stoel bijschoof en met de deur in huis viel.

„Schmidt — 'k moet je even wat apart vragen.”

„Wel zoo, wel zoo — wat is 'r an 't handje?“, zei Schmidt gezellig aanzittend.

„Heb je gelezen van, vàn” . . .

„Jawel,” knikte de oud-kolonel: „je bedoelt van de diefstal in Parijs?”

„Jà — je ziet dat ze man en paard noemen, van Schmidt spreken èn van 'n oud-kolonel” . . .

„Ja,” zei de oude heer stug: „dat zie ik” . . .

„'t Is natuurlijk geen nieuwsgierigheid die me pousseert en als 't wèl je zoon is, zal niemand 'r jóú op aan kijken, maar speciaal nà 't gesprek van gister, zou ik, zouden wè graag weten òf die schobbejak” . . .

„Nèè,” zei Schmidt stroef: „ik heb geen zoon” . . .

„Je was toch getrouwd, vèel vroeger?”

„Ja.”

„Zoo.”

„En 'k hād ook 'n zoon, maar die is wel twintig jaar geleden gestorven.”

„Dan zul jij 't wel beroerd vinden dat zulke berichtjes met jóúw naam opduiken?”

„Wel nee! Wat gaat mij 't aan? Maak jij je druk als je ergens 'n naam Kwant leest? — Jò-hàn, breng me 't halfje!” . . .

Kwant bleef bij 'm bitteren, Schmidt viel in z'n ouden toon. Z'n oogen keken 't raam uit, de hand bestreelde de witte sik, de voet wiebelde nerveus, de mōnd vertelde moppen. Kwant lachte onbedaarlijk en 't duurde niet lang of de jongere officieren kwamen naar de stamtafel, meêlachend al van verre om Schmidt's schuimend gedaver. Telkens als 'r 'n nieuwe oudebekende bijschoof, begon de oud-kolonel zèlf over het Parijsche geval. „Wat zeggen jullie 'r van? Gister maakten we gekheid. Vandaag is 't 'n èigen zoon. Gister was 't Smid, vandaag Schmidt. Ja, ja, je zit in kinderen eer je 't weet!” Hij bestelde een extra-glaasje.

Men befoft geen levensgebeurlijkheden — men escamoteert ze niet met grappen en lachen. De fransche justitie zond aan de hollandsche het signalement van Albert Schmidt, verzocht z'n geboorteakte en verdere papieren te lichten. De burgemeester van de garnizoensplaats instrueerde den commissaris van politie. De geboorte-akte wèrd gelicht en gerucht fluisterde op de soos. 't Was nu geen krante-laster, geen praatje infaam verzinsel — in 'n kleinere plaats bleef niets geheim en wat door zooveel handen ging, allermïnst. Oud-kolonel Schmidt had 'n zoon, 'n ellendeling, die niet had willen oppassen, die al vroeg naar 't buitenland was getrokken, nooit meer iets van zich liet hooren, tot de fransche justitie 'm te pakken kreeg en de hollandsche bladen 't n i e u w t j e van de fransche overnamen, omdat er een Hollander in de oplichtersquaestie gemengd was. Oud-kolonel Schmidt had g e l o g e n. Druk werd er op de societeit over geredeneerd. Er waren er die vinnige woorden zeien, die 't geval van den zoon desnoods lieten passeeren, omdat Schmidt zèlf 'n door en door brave kerel was, 't niet helpen kon dat z'n zoon 'n schavuit was en omdat-ie tòch gepensionneerd was, maar z'n hardnekkig onwaarheid spreken, z'n in 't bijzijn van zooveel getuigen herhaald *liegen*, om 't kind bij den naam te noemen, dàt was onwaardig, dat was èrgerlijk, dat was beneden het fatsoen van 'n oud-officier. Tegen die opvatting redeneerden anderen. Had-ie niet ruitèrlijk verklaard, op den dag van 't eerste bericht, dat-ie niet zou aarzelen om 'n zoon voor dood te verklaren, had-ie zich toen niet feitelijk doorzichtig opgewonden? Hoe zou je zelf in zoo'n geval op je ouwen dag handelen? En was 't niet om 'n verduiveld medelijden te voelen, als je dacht an z'n geel-bleek gezicht met de vermoeide oogen en z'n wanhoop van luidruchtige

vroolijkheid? Nee, je kon 'm niets laten blijken. Je mócht niks zeggen, niks vragen. „Op m'n woord,” zei de majoor: „'t Is 'n kerel om je hoed voor af te nemen. Gewoon volhouden 'n zoon die 'n schoft is, *is* geen zoon en dan lollik doen, terwijl je van binnen kapot ben — 'k heb 'r respect voor”...

't Werd vier. Schmidt, gebogen op z'n stok, den hoogen hoed op 't stoppelig grijs, 't gelaat hard van snee, stapte 't pleintje over. Achter de zwart-glimmende ramen der societeit, werd-ie door àllemaal bekeken. En 'n kameraadschappelijke, vrindelijke warmte kwam over ze. Daar zat ràs in dien ouwen man, ràs in 't afsnijden van 'n zoon, die geen zóón voor 'm was, ràs in de grollen, die-die met verweerd gelaat vertelde om in 't lachrumoer te vergeten wat z'n oogen gecerneerd, z'n rug gekromd had.

„'n Ander zou 't in drànk gezocht hebben,” zei Heuvel, die in de verste verte niet sentimenteel was, toen de stok in den vestibule-bak klikte.

„Bonjour Schmidt!”, riep de overste uitbundig van 't omber-tafeltje.

„Bonjour!” riepen anderen.

Schmidt dee als gewoonlijk. De gebaren van elken dag waren in 'm gevreten. Hij las z'n krantjes, kreeg 'n kring om zich heen, 'n òngewoon breedten kring. 't Leek of ze 'm de cour maakten. 'r Was in hun oogen de belangstelling, de prettig-luistrende belangstelling van vrinden, die 'n vriend, thuis van 'n verre reis, aan 't woord laten.

't Maakte Schmidt onrustig.

Toen keek-ie met de vermoeide oogen, de oogen die diep in de kassen leien, naar de grauwe keien van 't pleintje, naar 'n dakvenster broeiend van avondpurper-glans en droog zei-die 'n mop, 'n mop uit z'n jonge jaren. Maar toen-ie de *pointe* gelanceerd had, was 'r gearzel in den kring. Ze glimlachten

met vreemde verlegenheid en Heuvel keek sip naar z'n bottines.

Schuw, zachjes-bevend, nipte Schmidt van z'n glas, zweeg verder àngstig.

Na dien tijd kwam-ie nóóit meer op de soos — 't klassiek plekje bleef leeg.

26 December 1902.

B A B O E.

Baboe was naar Holland gekomen, Baboe kon 't niet aarden. Toen 't nog zòmer was, zomer in 't Gooi, waar de Indische familie een villa met grooten tuin gehuurd had, scheen ze een poos te zullen wennen. Als 't broeiend zonnetje de futlooze blaren schrompelde, de bijen van bloem naar bloem gonsden, de eenden in den vijver schrokkelig kroos hapt en kwakend doken, de schelppaden schuwden in de blakerende hitte, liep ze stil-vergenoegd, besmulde de warmte. Minny, 't kindje dat ze had zien geboren worden, hield ze dan aan 't handje, voorzichtig stappend, gebroken genegenheidswoordjes pratend. Ze hield razend van 't meisje met de zijdige krullen, dat stamelde, kreetjes zei. Ze hield ook van de andere kinderen en van mevrouw. Was er zoo'n hééte dag, dan zochten 'r kleine voeten de barnende zand-kuiltjes bij 't terras en 'r oogen, 'r Javaansche teer-melancholische oogen monterden in 't donker wimper-beweeg. Regende 't, schorde de wind, bleef de zon achter wolken kniezen, dan leek 'r lichaam in de ruimten van sarong en kabaai te vlúchten, dan werd 'r gezichtje mager en de oogen spanden vergroot, als in triestiger staring. Ze had warmte noodig, warmte die 't gras vergeelde, warmte die de aarde dee hijgen,

warmte die den vijver in spartlende vlammingen hield. Maar de zomer werd hollandsch-kil, 'n zomer met maartsche vlagen, vinnigestofwerrelingen. Baboe wandelde verkleumd de schelpbaden op en neer, school in de schuur, kwam bij in de keuken als de kachel brandde. Toen wou ze terug naar Java. Ze zei 't gebukt en angstig en met oogen die verliefd naar Minny, 'r troetelkindje, keken. En omdat ze hangerig werd, hangerig en slordig, en 'r niks tegen te doen viel als baboe's 't heimwee kregen, plaatste mevrouw 'n annonce, waarin 'n Baboe zich aanbood om naar Indië te repatrieeren met 'n Hollandsche familie. Goed en geduldig voor kinderen — vrij van zeeziekte — stond 'r bij. Er kwam antwoord van een ambtenaar met verlof. Begin October had-ie 'n baboe noodig. Begin October. 't Was eerst Augustus. Nog bijna twee maanden. Baboe accepteerde met 'r tikje blijheid en begon de nare, koude, rauwe dagen te tellen. Ze had 'r al acht geteld, toen ze kuchte, lang benauwd kuchte. 's Nachts hield ze 'r mond gegroefd in 'r kussen om Minny niet wakker te hoesten, tot ze bijkans stikte, vreemd gurgelde als 'n grommende hond. Bedaarde 't gekriebel, zakten de koortshuiveringen, dan vouwde ze 'r bruine handjes en bad. Ze bad als christin, kinderlijk geloovend. Ze bad in verlangen naar de zee en 't land waar ze geboren was. Ze bad, telkens denkend aan de dagen, de dagen, die vadzig kropen in wissling van warmte, onweer, kletterregen, noordewinden. Zoo bad ze zich in slaap, de wonderlijke slaap die wiegt op rythmen van adem, en breed als de nacht, kent geen kleur van gelaten.

„Baboe is verkouden,” zeiden de groote kinderen.

„In huis blijven,” zei mevrouw vrindelijk.

In huis werd 't wärm. De kachels brandden. De heele familie had 't koud. Zóó'n hollandsche zomer

was erger dan 'n gure, frissche winter. Wat 'n verschil van klimaat....

Toen gilde op 'n morgen kleine Minny. Bang keek ze naar Baboe die hijgend op 't kussen lag, en 'n roode lap tusschen 'r tanden geklemd hield. Op 't gegil van 't meisje stoven de meiden aan, die verschrikt in de deur bleven staan. Bloed was 'n akelig, belabberd gezicht. Baboe probeerde te lachen, te wee en te zwak en te ziek om op te zitten. Ze liepen naar den dokter die de bruine borst beklopte, door 'n slang luisterde naar 't piepend geadem. Jà, ze had wat iedereen dacht, ze had 't leelijk te pakken, ze had tering — natuurlijk. Drie dagen moest ze rustig blijven liggen, drankjes slikken. De knorringen van den wind bedreunden de ruiten. Er viel hagel — norsche steenen ketsten op van 't kozijn, betikten het glas. De wolken, grauw en drenzig, joegen, slaptten, schoven over mekaar als 't lustloos hobbelen van golven naar de kust. Baboe lei stil. 'r Groote donkere oogen zagen de toppen der boomen die spichtig de wolken doorstaken. Daar was 'n populier met zwalpende lange takken, die nijdig z'n kop schudde, soms ganschlijk verboog, soms driest van zich af sloeg. Daar was ook 'n olm stug van gebuig. De wolken traagden er achter, grijze wolken, gespleten roetpluimen, logge vòle wolken die 't groen vraten dat er geen toppen en takken meer bleven. Dan sloot Baboe 'r oogen of keek naar de prentjes aan den wand, háár prentjes, de prentjes die ze zelf had gehangen, 'n fel-kleurige Moeder Maria, 'n chocolade-reclame, 'n plaat uit Minny's kinderspeelboek met 'n blauwen ruiter op 'n rood paard. Ûren lei ze zoo, nauwlijks etend van wat de meiden 'r brachten. De kindren bleven benee. Besmetting was gevaarlijk. Toen brak 't zonnetje door, malsch van lach. Van 't vensterkozijn

dampte vocht. 't Groen van de boomen blonk met lichtende glanzing, zachtjes cadanseerend op 't windje. De vogels floten en benee in den vijver kwaakten sappig de eenden.

Baboe mocht opstaan, voorzichtig 'n uur in 't allerheetst zonnetje blijven. 't Knapte 'r op. Ze lachte, keek blij naar 't kinderravotten, knielde in 't gras, plukte bloemen en halmen. 't Zonnetje gloeide 'r rug warm, droop langs 'r hals. Tegen den avond rilde ze vreesachtig — de koorts hield nog aan.

„Honderd tegen een dat ze heelemaal opknappt als ze in Indië terug is,” zei de dokter.

't Afscheid was hard geweest. Ze had gehuild, gesnikt, toen ze Minny's handje voor 't láátst kreeg. Minny voor wie ze zich zou hebben doodgevochten. In den trein snikte ze na, griende zachtjes. Maar tijd voor leed hield ze niet. 't Werd bij de nieuwe familie 'n jagen en reppen en pakken om gereed te komen. 'r Was haast 'n kar vol bagage, 'n half dozijn kinderen. Eerst aan boord van 't groote schip kwam er rust, vóoral rust als de kleintjes leien, mevrouw in haar hut bleef. Ze was de eenige baboe aan boord, de eenige gekleurde tusschen de blanken, ook de eenige die bijna geruischloos over dek ging. Als ze maar even kon, trippelde ze over 't voordek, voorzichtig stappend als 't schip slingerde. Soms stond ze uren aaneen bij 't ankerspil, de kleine, bruine handen gespannen over 't dekzeil en keek naar de zee die kwàm, die zee die aàngolfde, de zee die gonsde en spette om de wig van den steven. Ze keek naar de schuimvlerken in de verte, de bitse witte strepen, die wiegden van golf naar dal en versproeiden. Ze kéeek naar den eeuwigen koepel van water en wolken, naar de staage monotonie van kabbling en watergevaarten. Zwartte een stipje aan,

schoor een zeilschip voorbij, proestte wijd aan den einder roet uit een schoorsteen, dan glejen 'r bizar-melancholische oogen er over heen. Ze zàg niets, niets, niets. Geduldig starend keek ze de diepte in, de wazige diepte onder 't wolken-gebouw, de grauwe, klatergrijze, mysterieuze diepte. De wind strakte de sarong, dreef de kabaai in straffe flappingen, zonder dat 't 'r hinderde, zonder dat ze bang was voor 'r gekuch. Ze wist niet van ziekte en dood. Ze wist niet van tering, Ze wist van 't stuwen en glijden en draven der zee, van de binten die schraagden 't wolk-dak.

„Als je dan héél voorzichtig ben, baboe goed vasthoudt en geen ógenblik loslaat, màg je,” zei mama.

Ze had 't liever niet, omdat de boel beneê zoo griezellig was en de ijzeren treden zoo vèt, maar Antoine had 'r zóo om gesoebat, dat ze 'r van af wou wezen. Antoine was 't zoontje van zes, 'n rakker, die hardnekkig om de machinekamer heendraaide. Baboe had 'm al eens moeten grijpen toen-ie zich te diep boog over 't rasterwerk. En telkens opnieuw sloop-ie 'r heen, kijkend met verliefde kinderoogen naar de glanzende metalen monsters, diép benee, die woelden en gromden en met reuzenzwaaien 't schip droegen. O, 't fantastisch genot van de zwenkende armen, de geweldige stangen die doken en stegen en brulstemmen hadden en de schrik, de gruwelijke schrik als de stoomtoeter schreeuwen gaf.

Nou mòcht-ie eindelijk — hij met baboe — hij als jòngen.

De machinist liep vooraan, dan hij, dan baboe. Angstig klauterend, de handjes aan de vette leuning, daalde-die af naar de machinekamer, de donkere grot waar schichtige glansen vagelijk flauwden. Hoe dieper ze daalden, hoe benauwder 't kind werd, hoe

zwakker 't bovenlicht kwijnde. Stevig hield-ie de hand van de baboe, die zèlf schuw en lacherig-angstig de wonderen zag, de stalen gedrochten, de kreunende beesten, de knauwende, grollende machiendieren.

„Bang,” zei 't kind, bijna huilend.

De machinist kneep 'm in z'n wang, liep voort, de smalle gangetjes door en lachte om baboe 'r kijken.

Ze wou wat zeggen, maar 't stampen en beuken, 't snorren der assen, 't bulken van stoom die ontspoot 't beitlen en haamren van stugge kolossen die hun ruggen spanden, hun knuïsten plonsden, hun spieren rommelend rekten, was zoo infernaal, zóo bezeten, dat ze beverig zweeg en schuchter de hoogte mat die 'r scheidde van 't lichtende dek.

Toen, héél diep in den buik van 't schip, liepen ze waar de stoomketels stonden, waar 't plomp machinegeluid verzwakte, loomig vervaagde tot verwijderd rumoer. Eerst stapte baboe vreesachtig, bang voor de donkre gevaarten. Vier leien er knoestig en sterk, vier zwarte duivels met dreigende pantsers, vier zwijgende, geschubde, heet-gloeierende giganten. Maar toen ze de stokers rustig zag zitten en lachen, zakte 'r vrees. Kinderlijk-opgetogen hield ze 't jongetje vast, lachte dat 'r witte tanden tusschen 't lippenrood glansden. En toen 'n stoker 'n ovendeur opsmeet, z'n lange tang de sintels rakelde, z'n schop vreten wierp in den rooden, hijgenden muil, toen werd ze van een dwaze uitgelatenheid. Ze liet 't jongetje los, klapte in de handen. Ze keek vroolijk-verwonderd naar 't roodbesproeid gelaat van den stoker, naar z'n purperen handen, z'n rood-vlammend hemd, z'n vuur-spettende oogen. De warmte deerde 'r niet. De warmte sloeg om 'r heen, smijdig, hartstochtlijk als de zon uit haar land. De wårnte slurpte 'r mond, zogen 'r

lippen, snoof 'r neus. De warmte nam 'r in 'r armen, an 'r gloeiende borst. Nee, warmte was niks. De laaiende gloed uit den ovenbek, de dronken bersting van licht fascineerden 'r oogen. Náást 'r waren de donkere, grimmige ketelkolossen — vóór 'r spoot 't vuur als bloed, als wolken-in-brand, als 'n scharlaken-stoeiende maan in nacht van mist...

De stokers hadden pret. Die baboe dee as 'n kind — ze kraaide haast. Ze bleef tot 'n tweede ovendeur scharnierde, tot 't grommend duister der ketelgang opnieuw besprongen werd door 't lekken der vlammen, door den ziedenden, rossen schijn, die de mannen tot saters maakte, de hoofden verpurperde, de oogen in brand zette, de handen verwreedde tot dâmpende klauwen. Ze leek te drinken van 't vuur, de vonken, de stuivende kinkels. Ze naderde dicht den gapenden muil, staarde in 't heesch gegloei, belachte de roode krijschingen, de woelingen der vlammen, de ziedingen, 't vonken-gesprengel en lachte nog na toen de ovendeur bonsde, 't gangduister dwaasde in de vurige branding van 'r vermoeide oogen.

Boven knorde mevrouw dat ze zoo lang met 't kind in de warmte gebleven was. En 't heele machinekamer-personeel lachte als 't 'r zag. 'n Baboe kon bij tijden maller doen as 'n kind van 'n jaar!

Den andren dag was 't jongetje verkouen, hoestte de baboe erger als gewoonlijk. Soms stond ze stil, de vingers als haken gewrongen in de sarong en hijgde naar lucht, geduldig dee ze 'r diensten, speelde met de kinderen, hurkte zwijgend in de hut bij mevrouw als 't stormig weer was. De Octobermaand had haast geen zachten dag. Uit 't oosten en noord-oosten zwalpte de wind, koppen over de golven jagend. Twee dagen stormde 't,

bleven de dekluiken gesloten, waren de passagiers ziek, werd de boel vastgesjord.

Baboe zat als 'n oud-vrouwtje. 'r Oogen stonden hol, 'r lippen waren bleek. Als ze alleen was, zat ze te bidden, draaide den rozenkrans, kuste de prentjes van 'r gebedenboek. Als ze liep waren 'r gebaren zoet, harmonieus, evenwichtig met 't melancholische van 'r oogen, Ze had nu twee genoegens, twee absurde genoegens, 't kijken naar de zee op de voorplecht, 't roerloos-star kijken naar de wijde, grijze diepte èn — ja dàt gaf 'n gegiegel aan boord — 't sluipen naar de machine-kamer en 't zien van de vuren die gepord, gevoerd werden.

„Ze zoekt de warmte, as de apen,” zeien de stokers, hadden 'r lol in sintels te harken.

Maar ze zocht de warmte nièt. Ze lééfde op als de daavrende gloed uit de ovenbekken gulpte, als de woeste vlammen de ketelgang doorpurperden, de mannen duivelden in 't blaakrend gelaai.

Toen kwamen klachten.

De toegang tot de machinekamer was verboden.

De kaptein wou 't niet om de tucht en 't gevaar.

Met 'n slinging van 't schip kon ze tusschen de machines raken.

Eén keer voor aardigheid ging 'r mee door, maar dat herhaald sluipen omlaag, kon-ie niet dulden.

„Heb je 't gehoord?” zei mevrouw na 'n standje: „laat 't geen tweede keer zeggen.”

Ze antwoordde niet, keek naar den vloer, glimlachte. 'n Heele week kwam ze niet benee, kwam ze niet op de voorplecht.

Ze scheen lustloos, hurkte bij de kinderen, kroop 's avonds in de slaappleaats van de bedienden, hoestte. Ze hoestte telkens, klagend, pijnlijk.

't Schip had Marseille aangedaan, stoomde door de Middellandsche Zee.

Toen geschiedde iets dat wel twee dagen aan boord besproken werd.

Op 'n morgen kort nadat de wacht was afgelost, begon 'n slaperige stoker den derden ketel te voorzien. Nijdig porde de vuurtang, raaklend den afval.

En terwijl-ie bezig was, struikelde-die, vloekte, schrikte achteruit.

„Hé!”, schreeuwde-die.

Beschenen door den ruigen gloed, de beenen gespreid, de handen slap in den schoot, de oogen gesloten, den mond vreemd-gewrongen, zat de baboe.

„Hé!”, heeschte de stoker, angstig door 'r zwijgen: „hé! Slaap je?”

Bevend week-ie terug van den haard — bevend bekeek-ie 'r gelaat, levend in 't gespeel der vlammen, met wimpers die schenen te bewegen, met 'n mond die leek te spreken, met wangen in lach. 'r Zwart haar wrong in okeren glans, 'r wangjukken schampden als koper in daglicht, 'r lippen roodden 't gelaat uit, 'r handen gloeiden doorschenen. Schreeuwend riep de stoker z'n kameraden. Op 'n groepje, verschrikt, allen met purpren gezichten, rood-kwijvende oogen, zagen ze toe, riepen andren er bij. Niemand dorst den purper-stuivenden haard te sluiten, niemand dorst te naadren, bang als ze waren voor 't roode lijf, 't vréemd-béwégend hoofd.

Eerst toen de kaptein 'r bij kwam, werd de oven-deur toegesmeten, 't lichaam in 't duister getild. Ze lei met de handen gevouwen, bizar-heet, levenloos.

Niemand heeft óóit geweten wát 'r dreef naar die branding van licht.

Ze werd in 'n stuk zeil gewikkeld met ballast 'r bij en 'n touw 'r om heen.

En driemaal om den grooten mast gedragen.

En toen de kaptein had gezegd: „Een—twee—drie—in Godsnaam”—, plompte 't kort in de zee en de machines die héél even stop waren gezet, hervatten heur beukend geraas.

Zóo was het einde van baboe. Zoo stierf ze als 'n speelsch kind, met gevouwen handen, in 't donker der ketelgang, ver van de Indische zon.

25 December '02.

DE PIJ P.

Wij hadden over ziekelijke hardnekkigheid gesproken, over het verval van karakter dat van breede frischheid tot gruttige stijfkoppigheid verwordt — toen Hans, z'n baard bestrijkend, het woord nam: „Ja,” zei hij: „'t is tegenwoordig 'n mal gedoe met wilskracht, energie en hoe de dingen meer heeten. In plaats van karakter krijg je 'n uiterlijke parodie — boter en margarine — koekoek één zang. Vroeger werd de energie in 'n mensch tot 'n dáád, vroeger accepteerden ze rustig 'n onafwendbaar fatum, vroeger was het gebaar dikwijls verrassend en in harmonie met de koele ruigheid van een periode — vandaag concentreeren ze d'r potentia op beuzelzaakjes, zie je menschen d'r leven vergallen door quasi-wilskracht op quasi-gewichtigheden, zie je groteske wilsverspilling aan onthouding van dit of dat, zie je menschen begraven met prachtig-humanitaire stokpaardjes — ja, ja — vróéger was 'n karakter 'n karakter en thans, mijne vrienden, is het overvoldoende als je peuterig je nek weigert te buigen voor 'n bagatel, voor 'n krenterigheid, 'n chimère — of je hart toont of geen hart, warmte of kilheid, 't is bijzaak. Onze tijd is zoo gelardeerd van onbenulligheid, dat 'n man die 'n grofheid, onnoozelheid of stommiteit góéd

volhoudt, consequent volhoudt, met waardigheid volhoudt, allicht het denkbeeld verwekt dat-ie „karakter” heeft, dat ’r iets oud-romeinsch in ’m zit. ’k Heb eens ’n man en ’n vrouw gekend — ze hadden ’n half dozijn kinderen — en die spraken ’n jaar lang niet met mekaar in ’t zèlfde huis, want de vrouw had den man beleedigd of omgekeerd en nou toonden ze allebei wat ’n zot willetje ze bezaten. De familie sprak van karakter. ’k Heb ’ns ’n vriend naar Indië zien vertrekken, zonder ’t meisje waarvan-ie hield gedag te zeggen, om ’n nonsens, om ’n kibbelarij. In elk geval, hij heeft karakter getoond, zeien ze allemaal. En zoo regent ’t om je heen van klein, minderwaardig gedoe, dat den schijn heeft iets te zijn, maar in den waren eerlijken grond gruwelijk-màl, benauwend, harteloos, meelijwekkend is, vooral als ’r kostelijke kinderen mee gemoeid zijn. Mag ik jullie ’n voorbeeld vertellen?” ...

„We dachten dat je al klaar was,” spotten wij: „je inleiding is zoo lang-ademig” ...

Hans glimlachte: „’k Had m’n inleiding driemaal langer willen maken,” zei hij: „want de meeste menschen-met-karakter hooren die dingen te weinig, bedot als ze worden door hun omgeving...”

„Ter zake!”, riepen wij ongeduldig.

„Goed. Goed,” suste Hans: „’k Val met de deur in huis. Mijn vader en mijn oom waren zoo twee mannen-van-karakter, twee die meenden dat de aarde ’n schommeling minder zou maken, als ze ’n streepje toegaven, twee moderne peuterigheden-vreters — ’t begrip ijzervreter is ver-eeuwd.

Oom was uiterlijk ’n geweldenaar, driftig, gauw klaar met ’n onvertogen woord.

Vader was uiterlijk kalm — een die z’n drift opvrat, bleek werd, maar zich zelden versprak.

Als ze van meening verschilden en vader in de

contramine bleef, was de finale meestal zóó dat oom bloedrood werd, met z'n vuist de tafel bewerkte en vader, bleek, met 'n bitser wordenden neus, begon te zwijgen.

Ik als jongen was banger voor vader's bleekheid en zwijgen, dan voor oom's bol geweld.

Want oom's drift stooft als 'n zeepbel: Even ontstui-mig als-ie 't dispuut uitlokte, even goedig stak-ie z'n hand uit, om 'r 'n end an te maken.

Vader kon dat niet. Die wrokte na. Die moest eerst den boel van binnen laten afkoelen. Die had 'n ander sóórt drift dan oom, 'n gevaarlijker, schijnbaar makkelijk te bedwingen opvliendheid.

Oom Jan bleef evenwel de driftkop van de familie — vader de verstandige, die kwestie wist te voorkomen.

Oom Jan, die op gemeubelde kamers woonde, verhuisde om de drie maanden. Overal kreeg-ie mot, mot met de huisjuffrouwen, mot met de burens op andere kamers.

En om de haverklap in twistgesprekken, als-ie iets stevigs beweerde, als-ie van iets zéker was en tegengesproken werd, vergruizelde-die de goudsche pijp in z'n hand. Dat moet heel mal geweest zijn — je begrijpt, ik vertel na, 't was vóór mijn tijd! — allermalst.

In die dagen bestond nog de gezellige huiselijke gewoonte van 'n rekje met goudsche pijpen. Ook al verdwenen. Tegenwoordig mag dat niet meer, gaan we onder in bon ton en in allemaal onooglijke pretentieuze maniertjes...

„Hans!” —, waarschuwdens wij, bang voor 'n tweede tirade.

„Pardon!” —, glimlachte Hans hoffelijk: „je hebt gelijk me in te houden. Wat in 'n goed vat is, verzuurt niet. Ze rookten dan lange gouwenars in die dagen. Elke vriend, elke vriend die regelmatig op

bezoek kwam, had z'n eigen pijp, 'n pijp waarop-ie met potlood of inkt z'n naam zette. Op studenten-kamers zie je 't nog wel. Ofschoon ook dāt en daār uitsterft. Oom brak niet alleen z'n eigen pijpen, als-ie argumenteerde, als-ie driftig werd — oom brak honderd-en-een-maal de pijpen van z'n broer en z'n vrienden. Want 't broze goedje kon minder goed tegen oom's twee- en driemaandelijksche verhuizingen.

„Jan,” zei m'n vader dan op zoo'n nièuwe kamer: „Jan, 'k zie me pijp niet.”

„Je pijp leit in gruzelementen door de verhuizing,” antwoordde oom.

Dan teekende vader op 'n nieuwe pijp z'n initiaal J — Johan! — en meestal zette-die 'r de een of andere spreuk op.

En zoo'n pijp hield 't dan mogelijk 'n paar maanden vol. Mogelijk. Want als oom 'n gezellige driftbui had en z'n hand de tafel betoogend ráakte, sneeuwde 't pijpen.

Nu peinzen jullie misschien en waarlijk, dat de twee broers 't nièt met mekaar konden vinden. Mis hoor! De uiterlijk-driftige en de innerlijk-driftige deeën niks zonder mekaar, waren volkomen-trouwe en toegenegen kameraden. 'r Passeerde geen avond of ze hokten met de wederzijdsche vrienden, dronken 'n glas bier, rookten pijpen tot de kamer 'n Londensche mist werd.

Eens kreeg vader 'n kwaadaardige kou te pakken, 'n bronchitis met beginnende pneumonie. Oom Jan ging in geen weken naar bed. In de alkoof van vader — 'k spreek nog altijd in 'n vèr-geleden, ongetrouwden tijd — had-ie 'n matras op den grond gelegd. Daar lei-die as 'n trouwe hond op z'n broer te passen. Bij 't minste geluid was-ie wakker. Al dee vader in z'n ziekte nog zoo kribbig en lastig: oom Jan kauwde op z'n binnenwang — van drift geen

spoor. Op 'n crisis-nacht, toen de temperatuur bij vader zorgwekkend was, ging oom Jan achter de deur op de vloermat zitten grienen — in z'n hemmetje — met z'n bloote voeten op de tegels van de gang. Hij was 'n lammetje in die dagen. En rookte niet. Geen pijp kwam in z'n hoofd. „As Johan voor z'n borst niet rooken mag,” zei-die: „wil ik 'm niet treiteren door 't wel te doen.” Eerst toen vader heelemaal genezen was, dampte-ie pijpen en pijpen om z'n scha in te halen, knapte-die ze driftig, in hoeveelheden, als-ie nijdig werd. Oom scheen alléén gezond te zijn als-ie vrijelijk rooie-driftkoppen krijgen kon en gouwenaars breken.

De twee broers die 't zoo best met mekaar konden vinden, die mekanders hebbelikheden kenden, werden op 'n dag twee van die pieterigheden-vreters waarover 'k 't straks had. *Cherchez la femme!* Als twee ouwe vrienden van mekaar vervreemden, zit 'r meestal een wijffe tusschen — 'n wijffe dat den vriend niet zetten kan. Lukt 't bij uitzondering — blijven de vrienden vrienden, dan is 'r uitstel van executie. Want 't pleegt te gebeuren dat de loslopende vriend het tortelend voorbeeld volgt en dan leert de onder-vinding dat de twee wijfjes bij oogopslag mekaar's intérieurtje analyseeren. Je zou op 'n scheurkalender 't motto kunnen griffen: „vriendschap hangt aan 't zijden draadje v r o u w”.

„Hans!”, maanden wij.

„Dank je,” neeg hij: „'k wijdde, meen 'k, een weinig uit. Nu, vader verlooft zich — met z'n eerste vrouw — ik ben uit 't tweede huwelijk. — Uit waren de zitjes. Doorgaands ga je met je meisje niet avond aan avond op 'n kamer waar ze *en grand comité* goudsche pijpen smullen. Oom Jan had de smoor in. De eerste vrouw van vader beviel 'm heelemaal niet. D'r gezicht stond 'm niet an, 'r

manier van loopen stond 'm niet an, 't ruischen van 'r rokken, zooals-ie zei, stond 'm niet an. Omgekeerd vond 't meisje den broer van 'r jongen, ongesoigneerd, ruw, driftig.

Toen deed oom Jan 'n domheid. Hij bemoeide zich met het geval. En kreeg de kous op z'n kop en terecht.

De natuur, die voor volgende generaties zorgt en alleen bij volgende generaties belang heeft, de natuur smult lustig van geweldige bezwaren en bedenkingen van pa, ma, broer, vriend. De natuur is een materie-schalk en de menschen zijn blagen.

Oom Jan brak den avond der laatste ruzie drie of vier pijpen, schold m'n vader voor 'n aap, 'n kwajongen — wat-ie duizendmaal gedaan had, maar 'tgeen nù vader k w e t s t e.

Vader, als van ouds kalm-bleek-driftig, lei z'n pijp met de letter J neer en dreigde als oom Jan z'n scheldwoorden niet terugnam, dat 't uit was, voor goed uit.

Oom Jan, driftiger, zei of schreeuwde dat niet alleen vader 'n kwajongen, maar 't meisje met 'r ruischende rokken 'n kwaje meid was.

Dat laatste dee de deur dicht. Want alweer 'n motto voor scheurkalender-debiet: „het is genoegelijker duizend mannen dan één vrouw te h o o n e n”.

Vader ging uiterlijk-kalm heen, zag z'n broer na dien avond in geen tien jaar terug.

„In geen tièn jaar?” herhaalden wij.

„Nee — in geen tien jaar. De een wou voor den ander niet buigen. Ze hadden allebei 'n klap beet van den grooten, bezeten molen, bekend als de *Bêtise humaine*, waarvan de molenaar 'n zure clown met 'n potsierlijk-stijven nek en de bewegende windkracht ijdelheid, egoïsme, op-de-teenen-getraptheid en temperament-op-sterkwater is.

Wilde oom Jan toenaderen, dan bleef-ie halfwege steken.

Eens in 'n koffiehuis, ging-ie op 't tafeltje af, waaraan vader en z'n eerste vrouw zaten, maar bang voor uitbundigheid in 't bijzijn van kelners en habitués, draaide-die dichtbij brusk om.

Eens schreef-ie 'n brief. Vader antwoordde niet, omdat 'r in dien brief iets stond dat voor twee uitleggingen vatbaar was. En hoemeer-ie den brief las en herlas, hoe meer-ie achter de woorden zocht. 'n Broer die jóú beleedigd heeft, die je vrouw beleedigd heeft, die op je trouwdag uit de stad is gegaan, zoo'n broer moet niet schrijven, moet geen zwart op wit geven — die loopt is aan — die maakt 't mondeling goed.

Oom Jan en vader vervreemdden met de jaren geheel. Menschen die mekaar in geen vijf, in geen tien jaar ontmoeten, weten an 't end niks meer van mekaar. De een volgt dit lijntje — de ander dat. 't Gebeurt niet overtollig dat twee van zulke lijntjes in een zèlfd harmonisch ziele-gebiedje evenwijdigen. Ontmoet maar eens 'n vriend die tien jaar in Indië geweest is! Als de whiskey-and-soda je niet hereenigt, doet 't geen Stille Kracht...."

„Hans!”, waarschuwdn we weder.

„.... Merci,” vervolgde hij; „merci. Tien jaar zagen ze mekaar niet of hadden toevallig iets anders te observeren als ze elkander passeerden. Ja, vader wist zelf niet, wáár oom Jan woonde — trouw aan z'n gewoonte had-ie viermaal in 't jaar, minstens, andere kamers — toen z'n eerste vrouw stierf.

Oom Jan las als 'n vreemde het doodsbericht in de krant.

Twee dagen aarzelde-die nog, of wel wou-ie niet in 't huis komen, waar de gestorvene lag.

Op 't kerkhof, bij 't open graf, gaven ze mekaar de eerste hand sinds tien lange, in stomme ruzie verdane jaren.

Gesproken werd 'r geen woord.

Oom Jan zei niks — vader niks. Elk woord bij zoo'n gelegenheid is te veel.

Vader, snikkend, stapte 'n de koets. Oom Jan, ging te voet terug van 't kerkhof.

Maar 's avonds, toen vader 't in z'n leeg huis niet kon uithouden, toen-ie de hand van oom Jan nog vóélde — heeft-ie me wel tienmaal verteld — toen nam-ie 'n rijtuig en vroeg an vrienden van Jan 't adres van z'n kamers.

Dol, hé — dat zoo iets gebeuren kan!

„k Had net naar jou willen komen,” zei oom Jan, boven aan de trap.

In 't donkere gangetje drukte ze mekaar nog eens en nog eens de hand.

Toen begon oom Jan, die grijs was geworden, als 'n beer op en neer te loopen en zei:

„We zijn twee vlegels geweest, Johan.”

„Dat zijn we,” zei vader.

„Als 'k 'r éérder van geweten had,” gromde oom Jan, met 'n driftgebaar van z'n hand dat z'n pijp dee breken: „had je me vroeger bij je thuis gezien. Heit ze erg gelejen?”

„Gelukkig niet,” zei vader en om 't gesprek 'n andere wending te geven — 't praten over de doode moest voor Jan pijnlijk en hinderlijk zijn — sprak-ie moeilijk glimlachend:

„... Je breekt ze nog áltijd, Jan.”

„Ja,” zei oom Jan stug.

„Geef mij 'r ook een — als van ouds,” zei vader.

Toen zei oom Jan iets dat vader met groote oogen dee kijken.

Met 'n eenvoudig gebaar wees-ie naar het oude pijpenrek:

„Daar hangt je láátste nog.”

Dwaas van tasting ging vader op 't rekje toe,

waar 'n vuile pijp hing met 'n letter J en 'n spreuk.

En met die pijp in z'n handen begon-ie te huilen, te huilen om de grootheid van 'n broer die dät tièn lange jaren in leven had gehouen."

„Ja, aan zoo'n bewaarde pijp zit 'n prachtig brok genegenheid," beaamden wij.

15 Augustus '03.

K R A N T E - K W E S T I E S.

Mie áárzelde niet. Zoo goed als ze wist dat te vijf uur-twintig de aardappelen moesten worden afgegoten, zoo nauwgezet als ze te acht uur 's morgens aanklopte en mevrouw door den deurkier 'n kop thee aanreikte, zoo stellig als ze elf uur vijfen-veertig koffie zette, zoo voorzichtig als ze te tien uur in den nacht de veiligheidsgrendels op de buitendeur schoof, zóó absoluut zeker en onaarzelend van gebaar was haar overreiken van de krant aan meneer.

Ze lei 'r niet op tafel, niet op den schoorsteen, niet voor mevrouw, niet voor juffrouw Jeanne, niet voor juffrouw Marie.

Ze beslofte 't tapijt, den hoekstoel langs, schoof naar meneer, wachtte op 'r kommetje thee, ging naar de keuken werom.

En terwijl pa de bladen openvouwde, kreeg de kamer 'r avondgesoezel.

Ma tukte zwakjes, den theekop in de slaapzware handen. Ze tukte wákker met nekje dat boog, met wimpers die kwijnden, met adem die snoof, met handen die zakten en rezen.

Als ze geen kop thee had gehouden, zou ze in slaap zijn verzwommen.

Maar de kop schokte 'r recht, porde 'r op, als 't broeien van 't tukje te zeer het verwon. De kop hield 'r in balans, juist op de zotte limiet van 't Zijn. Haar heel lichaampje poedelde, poedelde weg in 't genevel van dagje dat òm zonder schok en avond die traagt bij suizel van lamp en stilte in straatje.

Ze zat met 'r rugje gebuild in den stoel, 't corset losgeknijpt, de lippen tezaam. Ze zat en beboog 't gevlam in den haard. Ze zat als iemand wier opstand gebroken, gelaten accepteerend....

Jeanne, de oudste, dronk thee met nipjes. En keek. Ze bekeek kribbig de bijbladen die pa nièt las, die op z'n knie leien.

Van pa's hoofd, boven den kartelrand van 't papier, zag ze de grijzende kuif en 'n schampje rood vleesch.

Ze zag z'n vleezige handen en de grotjes duister in 't manchettenwit en de haartjes op z'n voorsten arm.

Ze zàg en drilde 'r voet in 't tapijt en 'r mond slikte verbolgene nipjes.

Ze had 't wel kunnen uitschrèeuwen, driftig als ze was én actief-opstandig. 'r Lepeltje hevelde sneller, wild van plomp in de thee, woest beslurpt in den mònd. Tot pa opkeek òmdat 't lepel-getik 'm hinderde en 't voetgewiebel op 't tapijt.

„Kan je niet beschaafder drinken?” —, zei-die stug.

„Jà, pà,” zei ze bits, met 'n mà wakkerschrikkend jà en 'n brutaal-echoënd pà.

Pa keek kort en scherp, dook weg achter de krant.

Marie's oogen sùsten. 'r Oogen susten zoowat iedren avond tegenwoordig. Ze wist mèt ma de finessen van 't ja en 't pa. Onder tafel zocht ze Jeanne's voet, lachte. 't Hielp niet. Jeanne haalde verveeld de schouders op, dronk nijdige nipjes. Toen haakte Marie voort. Ze had geduldig al héél wat afgehaakt. Op elken stoel lei 'n haakwerkje,

op ieder tafeltje, iedere tabouret — als iemand jarig was kreeg-ie 'n haakwerkje en als de jaardagen op waren haakte ze voor gelegenheden van liefdadigheid. Ze haakte in latenten opstand. Als 't zoo niet jàren làng was geweest en gebleven, zou ze niet zóóveel gehaakt hebben. Want nà de krant, na hààr beurt krant, was 't bedtijd, bàbbelden ze, als pa of Jeanne 't niet bedorven hadden, werd 'n boterhammetje gegeten, dodelde 't dagje henen. Mééstal bedierven 't pa of Jeanne.

Mal — den héélen dag was 'r geen woord dispuut en niet zóodra bracht Mie de krant of 't beest Wrok zette z'n slag tanden in de kamerrust, snoof kwaadaardig de theeketel-toetertjes vort, bedrensde 't lampegesuisel. De krant met z'n bijblad, vóóral met z'n bijblad — zónder bijblad zou 't huiselijk leventje geen stormpjes gekend hebben — onthutste de gemoederen, van af 't moment dat 't papier z'n nieuwsgromminkjes pruttelde.

De krant hitste allen.

Bij mà was de opstand na jaren passief geworden, bij Marie geduldig-latent; Jeanne, de brutale, was actief-opstandig geblèven.

Pa toch las de krant 't eerst. Van af 't begin van z'n trouwdag had-ie 't gedaan.

Als ma de kinderen naar bed lei, bleef pa in ongestoorde avondrust. Dan kruiste-die z'n beenen, rookte, dronk groote koppen thee.

Dan làs-die zooals je 'n krant behoort te lezen, aandachtig en met overpeinzing. Dan las-die stelselmatig, eerst de koersen, dan 't hoofdartikel, dan 't binnenland, dan 't gemengd, dan 't feuilleton. Hij làs alles, nam 'r z'n tijd voor. En als ma dan van de kinderkamer benee kwam, moe van de verhaaltjes die ze verteld had, om Jeanne en Marie in slaap te praten, dan wachtte ze nog geduldig 'n poosje tot

man met 't hoofdblad klaar was en zij kon beginnen. 't Eerst, 't sappigst nieuws had ze dan al te pakken, omdat pa z'n mond niet kon houden.

Dat waren de gelukkige dagen van hun zitje alléén als de kinderen sliepen.

Maar de kinderen worden groot en 'n krant groeit met 'r welvaart.

Sekuur als in elk gezond gezin, kwam de tijd dat de dochters de krant wouen, dat driè zaten te hunkeren, terwijl pa, als 'n nieuwsvrek de hééle krant op zijn knie hield.

„Jan,” zei ma, jaren her — nou was 'r opstand — ik zeg dit ten derde male: passief — „Jan geef mij vast 't feuilleton.”

„Née,” zei pa beslist (jaren her): „as ik klaar ben.”

„Je leest toch geen twéé kranten gelijk,” zei ma opstandig, jaren her.

„Mag ik nou àsjébliéf rustig me krant lezen, ja of neé?”, accentueerde pa boos.

„Je kùnt 'm toch rustig lezen,” verzette zich ma (jaren her) „maar de krant op je kniè, die lees je toch niet”....

„Als 'k dan niet lezen màg,” dreigde pa: „ga 'k apart zitten.”

Ma pruttelde, berustte 'n poos.

'n Paar weken later (jaren her) nam ze opnieuw 'r aanloopje.

„Jan, 'k ben zoo benieuwd naar 't feuilleton — zou je”....

„Nee!”, stoof pa op, gestoord in z'n koersenlektuur: „nee en nòg is nee! De avond is lang genoeg. Je krijgt dadelijk 't hoofdblad”....

„Maar Jan”....

Toen was pa uit z'n humeur in de achterkamer gaan zitten. Hij wou ongestoord lezen. Als ze niet bliefde te wachten tot-ie klaar was, niet zoolang

stil kon zijn, zou-die voortaan elken avond naar de achterkamer gaan.

Ma hilde, pa las.

Hij was geen tyran en geen doordrijver. Hij was eenvoudig 'n krantelezend mán. Hij deed — en 'k zeg dit zonder overdrijving — als de meeste mannen, die 'n krant bij de thee doorpluizen, hij làs met de algemeen-mannelijke idee dat de lectuur onvolkomen was, dat er iets bij hinderde, dat z'n gedachten afgeleid waren, als ànderen van 't gezin hem met 'n brok van de lektuur vóór waren.

Als hij de krant in handen had, moest-ie 'r héél hebben, niet gejaagd worden. 'n Sigaar met 'n ruw afgebeten punt smaakt niet volkomen. 'n Kleine twist smijt het huis-équilibre ondersteboven. 'n Jenkende hond, ergens in de buurt, is de dood voor je liefsten roman.

En 'n krant waarop 'n ander gretig wàcht is geen krant meer; nòch 'n krant, waarvan je 'n stuk afstaat. Want — en 'k analyseer dit niet om den man als man, als krante-tyran te verontschuldigen — àls 'n man het Bijblad van een krant aan vrouw of dochter geeft, terwijl-ie zelf het hoofdblad leest, dan zit-ie vijf minuten later in dezelfde omstandigheden, omdat vrouws en dochtren 'n Bijblad doorhollen, 'n opzienbarende kreet geven als ze lezen van dit of dat nieuws, hàrdop lachen om 'n grapje in 't feuilleton, met mekaar hinderlijk fluisteren of beginnen te zuchten, omdat ze al lang klaar zijn en pa ùren voor 't hoofdblad nodig heeft. Ik ken mannen die twee en 'k ken 'r die drie kranten ontvangen en 'r op zitten tot ze gereed zijn. Ik ken mannen die geen gekreukelde kranten kunnen lezen. Ik ken mannen, die de brievenbus op slot houden en zèlf de krant ophalen. Ik ken mannen die verbieden dat

'n krant gelezen wordt, zoolang zij hun tukje doen. Er zijn meer gevallen. Er zijn er oneindig. De avondkrant in 'n rustig gezin is het Leven, de Buitenwereld. Moord en doodslag, geboorte en sterven, kriegs- en beursrumoer, eer en schande — alles kucht wen 't schemert, in de brievenbus. En omdat je tot ondergaan van dat vele, van dat schokkende, prikkelende, afstootende waarlijk in pure eenzaamheid bij krinkels van je sigaar en slokken zoete thee, dient te zitten, schijnt 'n man in gezelschap van spichtig-wachtende vrouwen in formeelen staat van beleg en foltering.

Hij was dus geen ongewoon man, geen egoïst, geen geweldpleger. Hij was 'n man, die vroéger prettig gelezen had, nu door vrouw en dochters beloerd werd.

Ma was er aan gaan wennen, Marie had zich goedaardig onderworpen, Jeanne bleef obstinaat. En met den Zaterdag, nu de krant geen half bijblad meer gaf maar drie volle dubbele bladen nu was het térgend dat pa achtenveertig, kolommen nieuws op z'n knie liet vegeteeren, dat-ie van zeven tot acht uur het éérste blad, van acht tot negen 't twééde, van negen tot tien 't derde blad las. Dan kwam natuurlijk de beurt aan ma, dan an haar, dan an Marie. 't Ging naar 't recht van den sterkste en naar ancienniteit. En àls pa dan klaar was, práátte-die op z'n gemak. 't Gebeurde waarachtig dat ze den vòlgenden morgen eerst 't feuilleton te lezen kreeg...

Ma wiegde in 'r stoel, stérker omdat de kop leeg was, Marie haakte, zij slurpte driftig 'r thee, pa las. Pa las prettig langzaam, regel na regel. Ze had 'r nu al zoo dikwijls kwestie om gehad, dat ze 'r mond hield. Ze kéék alleen stàr naar pa's knie met de acht

en veertig kolom. Daar lèi 't chagrijnig avondje, 't avondje van niks, om pa z'n eigenzinnigheid.

't Hoofd in de handen stuttend, wou ze gaan slaap-soezelen als ma, toen ze opschrikte.

Nee, dat was de derde keer van de week. Nou werd 't onuitstaanbaar.

Pa was slapjes lezend door de gezellige stilte in 'n heusche tuk geknikkeld.

Z'n hoofd schuddebolde naar z'n schouder — de krant zakte kreunend naar 't tafelkleed.

„Moe,” zei Jeanne zachtjes.

Ma hoorde niet.

Snel stiet ze haar wakker.

„Wàt?”, vroeg ma.

Jeanne's oogen wèzen — ma's oogen kèken — Marie's oogen lacherden.

„Nou is pa wèer over de krant ingeslapen,” bitste Jeanne.

„Ja,” schuchterde ma.

„Da's de derde keer — Maandag eerst — toen Donderdag — nou wéér!”

„Pa zal moe zijn,” zei Marie, goedig-hakend.

„Pa heeft stevig gegeten,” zei ma.

Inderdaad hadden ze massieven winterkost gegeten — erwtensoep met varkenspootjes en worst en biefstuk na. En tegen zooveel substantiëls pleegt 'n krant niet àltijd bestand te zijn.

„Zou u pa niet wakker maken?”, zei Jeanne huilerig.

Zaterdagavond — 'n dubbel feuilleton — gezellig allerlei en pa met z'n afschuwelijk geslaap.

„Wakker maken? Voor geen goud,” weigerde ma, 'r kop op tafel zettend.

„Pa wordt 'n daggie óúwer,” filosofeerde Marie.

„Ja, vróeger heeft-ie 't nooit gedaan,” zei ma: „vroeger zou die 'r niet aan gedacht hebben.”

„Durf ú 'n blad van z'n knie trekken, ma?”

Ze had net zoo goed kunnen vragen of ma geen plezier had 't theeservies stuk te smijten.

„Hij wòrdt wel wakker,” zei ma angstig.

„Als ú 't niet doet, doe ik 't,” zei de weerbarstige.

„Doe 't niet — doe 't nièt,” waarschuwde moeder, verlegen.

Jeanne was in vòllen opstand.

Voorzichtig stapte ze op pa toe, trok zachtjes.

Maar of pa juist wakker werd, òf dat-ie 't e r g e r-
l i j k e in z'n slaap vóelde — plots kreukte de krant
in z'n hand omhoog en z'n stem snauwde:

„... Wat mot je? Wat is 'r?”

„'k Dacht dat u sliep.”

„Dan dacht je verkeerd!”

„U heb Maandag- en Donderdagavond óók ge-
slapen.” ...

„Zoo? Hindert je dat, ònhartelijke meid!” ...

„Maar pa, àls u dan slaapt, mag ik toch lezen!” ...

„Als ik slaap, dan heb je me niet te storen.”

„Dat mot 'r bijkomen, dat u sláapt terwijl u leest
— dan krijgen we heelemaal geen krant” ...

„Ik slaap niet,” zei pa stevig: „hou asjeblief je
mond zoolang ik lees” ...

Opstandig hakkelde Jeanne terug naar 'r stoel.
In godsnaam. In pure verveling nam ze 'r borduur-
werk, telkens kijkend hoéver pa was.

Na 'n half uur gaf-ie ma 't eerste blad, begon 't
tweede waarin 't F a l k l a n d j e stond. Maar of 't
aan den te massieven wintermaaltijd of aan F a l k-
l a n d 's winteravond-geest lag — pa knikkelde
opnieuw.

„Ma,” schrikte Jeanne.

„Gut, wat is pa slaperig vanavond,” zei ma.

„Hùm-hùm!”, kuchte Jeanne scherp.

Pa hoorde 't niet.

Toen liet Jeanne 't lepeltje in 'r kop vallen.
Pa snùrkte. Pa besnurkte de krant en Falkland speciaal.

Z'n hoofd schuinde weg over 't boord, z'n onderkin bobbelde als gebarsten stijfsel, z'n witte hand verperste 't feuilleton.

„Hum!”, riep Jeanne gepiqueerd.

„Láát 'm toch dutten,” zei Marie.

„Neem vast mijn blad,” troostte ma, die 't wachten geleerd had, zich om zulke malligheidjes niet meer opwond.

De lamp suisde, de thee plofte in den pot, pa snùrkte, Jeanne las. Ze las als vrouw, rende 't Buitenland voorbij en 't politieke Binnenland en de advertenties, die voor háàr nog geen bijster belang hadden. In tien minuten, tòch langzaam proevend als 'n kind van 'n flikje, had ze 't Eerste blad uit.

De klok sloeg kalmpjes half tien.

„Man,” zei ma voorzichtig.

„Pà!”, zei Jeanne luidruchtig.

Pa snurkte constant. De erwtensoep kon dàt niet gedaan hebben — 't moest Falkland wezen.

Eerst kwàrt vòòr tien, door de schel van de laatste post, grommelde wakkerwording.

„Da's héél prettig, dat je tegenwoordig bij de krant inslaapt,” zei ma, èven actief: „nou heeft nog niemand 'n woord gelezen”...

„Da's gewoon sàrren, pa,” zei Jeanne brutaal.

„Dat komt — dat komt — òmdat,” begon pa, maar zich opwindend was-ie 't meest présentabel argument kwijt èn er zijn zielen die in opperste belging z wijgen.

Pa verdween achter de krant, las 'n tikje sneller.

Maar de avondboterham kwam op tafel, zonder dat 't Derde blad gecirculeerd had.

De oude dag, lange kranten, driehonderd-zooveelste feuilletons, onverminderd winterkost, werken in familiekringen dikwerf fataal.

Langzaam werd 't bij pa gewoonte.

En 't gekibbel om de krant hield eerst op, toen de dochters trouwden, de een met 'n man die goddank geen *tijd* had kranten te lezen, de ander met 'n oprechten dagblad-redacteur, die natuurlijk z'n eigen krant niet inkeek.

20 December '02.

BUURPRAATJE.

De zon had de Indische kers, de zonnebloemen, de geraniums van 't schuttingperkje den heelen morgen bevlamd. De kelken hadden gegurgeld van pret, met gele en oranje en lila en fluweel-roode giegelschuddinkjes. De bladen, stuiperig druk in den wind, slurpend 't licht en 't weer kittig verstuiwend, waren aan 't joelen geweest, alsof ze gingen vlerken en fladderen over de daken naar 't gul-gouden branden en gloeien der wolkjes — ze hadden de stengels berukt, buigend naar 't wirrelend, fel-glanzend gras, mekander beklukkend met sponzige smakjes. En mee met 't zilver-gedein, 't spartlend geboor van zonlicht in de kolkjes en vluchtingen van groen, bewogen de Indische-kers-kelken, spettend en vonkend, schreeuwend en lachend, baldadig uitgillend 'r galmen en kreten, driest en rapmondig 'r geel en wijnrood en fronsend oranje tegen 't tierig groen schaterend. Rustig van knikkling had de zonnebloem 'r bronzen gelaat met den gouden ringbaard bewogen, zwaar van groet naar den puurwitten schijn — en de geraniums, geborgen beneê in 't geschuim van blaren en sprieten, hadden 'r hartebloed in schuwe verrukking gestameld.

Zingend, droloteerend, als 'n kind dat schelpjes

gaart, elk vondstje opnieuw met blij geneurie betast, was een bij in die branding en joeling van licht, groen, roomgeel, scharlaken geschuim, aan 't schalken en proeven gegaan. Van kelk naar roemer was-ie gedoken, strijkend met teeder gebaar, loom van heffing, fluweelig van val.

En 'n koolwitje, geslierd door den wind, had in 't zilverend licht de vleugels geklept, als 'n dwaasdronken blaadje.

Toen plots, tegen den middag, stugte een wolk voor de zon, grauw van hanglippige kniezing. De wind, wrokkig van slag, begon over de bloemen te wreed en 'n gehamer van regenbellen dee kelkblaadjes stuiven.

Dus geschiedde dat de bij en het koolwitje invlogen een raam, om 'n schuilplaats te zoeken.

Het was daar zeer vreemd.

In kasten aan de wanden stonden vogels, stroefkijkend, onbeweeglijk in vlucht.

In doozen, onder glas, rustend in watten, leien witte eierschalen en schalen met kleurige stippels.

In potten, met blazen bespannen, dreven slangen en kikkers, vet van lijf, glanzig van oog — onbeweeglijk.

Er waren grijphandige apen, klautrend langs boomstokken — ze keken naar de vensters, hadden geen speling van adem.

Er strekte vroolijk een hert 't gewei — z'n pooten schenen in draf — z'n huid in levende glanzing — hij staarde verschrikt, zonder gebeef in de flanken.

Zoo in elken hoek van de zaal, in iedere kast, elke doos, waren dieren, dieren uit de luchten, dieren uit de wateren, dieren uit den grond.

En gesteund door koperen haken, rustend langs

ijzeren stangen, beschenen door 't druilend licht, stonden een zestal geraamten van menschen, 't geraamte van een blanke, 't geraamte van een neger, 't geraamte van een Arabier, 't geraamte van een vrouw, 't geraamte van een kind.

Achter, gesloten in een hooge kast, waren er meer — geraamten in soorten — geraamten van rassen — geraamten met beendervergroeiing.

Zoemend, norsch-grommend, bol-opgeblazen van vreesachtige kwaadheid, stoof de bij naar den dreigenden arm van 'n orang-oetang. Doch dichtbij, vies van den ongewonen stank der ruige vacht, dreef-ie morrend-vijandig naar 'n wilde kat, die, gespannen van rug, en dik van staart stond te blazen. De kat loerde met glazen, blikkende oogen, klaar om z'n sprong te doen.

Angstig week de bij.

't Koolwitje, dat schuw had gefladderd, bang voor de ongekende gedachten en eindlijk timiede was gestreken op den bleeken, gladden schedel van 't kleinste geraamte, riep 'm aan, verheugd dat-ie z'n kameraad van de Indische kers en de geraniums herkende.

„Kom hier — kom hier!”, zei 't koolwitje, z'n vleugeltjes in rust op het been spreidend: „hier heb je 'n veilig zitje.”

Zwaar-zoemend, wetend dat z'n gebrom dikwerf ontzag gaf, draaide de bij om het geraamte. Hij ging niet over één nacht ijs.

„Kom gerust,” sprak de vlinder: „'t is 'n ding van hout — wees maar niet bang.”

Hijgend en kuchend — hij werd 'n dagje ouder — kwam de bij neer.

„Mijn hemel,” zeide hij, nog gejaagd en onthutst: „wàt kan dat hier zijn? Veel abnormale zaken zag

'k in mijn leven. Màar dit! Maar dit! Daar staat 'n haan die niet beweegt en niet kraait. En daar — daar vliegt 'n eend die niet kwaakt, niet beweegt. 'k Heb 'r genoeg van. 't Is 'n gruwel. 'k Ga 'r daadlijk van door!" ...

„Waarom? Buiten stortregent 't," suste de vlinder: „je heb op dit goed-onderhouden meubel 'n behoorlijk zitje — 't raam is dichtbij — *ik* vind 't curieus, heel curieus. Zoo iets zie je ééns in je leven. Wel, wel, wat 'n buitenissig gedoetje."

Met wijd-open oogen, nerveus en nieuwsgierig, trippelde ze naar den schedel van 't grootste geraamte. De bij, een weinig geruster, vloog grommend mee.

En daar hadden ze eene vriendelijke ontmoeting.

Een spin die 'r web van schedel naar schedel had gespannen, van de oogkas van den blanke naar 't neusbeen van den neger, schrikte op van 't getril, klom snel omhoog, keek nijdig.

„Wat mot dat hier?," knorde ze: „stoor ik jullie, als je slaapt?"

„Hè!," zuchtte de vlinder: „'k ben blij dat 'k 'n menschelijk geluid in deze gelegenheid hoor! Kunt u ook zeggen wat 'r hier is gebeurd?"

„Ja," vervolgde angstig de bij: „kunt u dat? U heeft zich waarlijk zóó behaaglijk ingericht, dat 'k aan u eerlijk durf te bekennen, dat 'k nóg hartklopping heb van den eersten schrik!"

„Hartklopping," spotte de spin: „u komt zeker pàs kijken!"

„Om de drommel niet," kregelde de bij, die van jongsaf zeker *dédain* had gevoeld voor 't ondichtertelijk wezen spin, dat alle hoeken en gaten met voor hem weliswaar ongevaarlijk, maar dan toch onlekker glibbergoedje beslijmde, en daarenboven aan bloemen en knoppen — je kostelijkst, teederst, liefst, gevoeligst, dierbaarst natuurschoon — læk en nog eens

lâk had — wat 'n beestig leven! — „om de drommel niet,” herhaalde de bij: „ik heb meer van de wereld gezien dan alle spinnen bij mekaar — ik ben nooit zelfgenoegzaam in 'n bepaald hoekje gekropen om even-dieren te belagen. — 'r Is haast geen tuin in 't land of 'k keek er rond en in menige kamer van menschen schuilde en dwaalde ik, mij ergerend over ruiten die bedriegelijk lucht nabootsen — maar dit — dit is een hel — hier schijnt een hevige schrik de beesten verlamd te hebben — hier is iets afzich-telijks g e b e u r d, niet waar?”

„Gebeurd — gebeurd!” lachte de spin, met 'n cynisch grijnsje op 'r gezicht: „als je zóó geweldig wereld-wijs ben — zooveel meer te weten ben gekomen dan wij, die minder zoet-sappig vegeteeren, dan kon je op 't éérste moment toch duidelijk zien, dat je op 'n Kerkhof ben.”

„Laat u uitlachen, mevrouw-lief,” glimlachte 't koolwitje coquet: „'n kerkhof — hoe komt u op den goeden inval!”

„Ja, ja,” bromde de bij: „'k dàcht 't wel. De spin die bescheiden antwoordt dat ze iets niét weet, moet nog geboren worden! 'n Kerkhof! Hij is goed hoor! Misschien heb 'k duizendmaal op 'n kerkhof bloemen bezocht. U leutert.”

Eén oogenblik keek de spin inderdaad spinnig. Toen met a p l o m b, met de welbewustheid van iemand die weet waar Abraham de mosterd haalt, zeide zij: „Infaam groentje! Ik zoude mij belgen, als ik geen meelij gevoelde met je potsierlijke waan-wijsheid. Maanden heb ik in déze zalen doorgebracht — tal van kinderen schonk ik het leven — mijn echtgenoot vrat ik op, omdat hij mij embêteerde — dag aan dag zwoeg ik voor het dagelijksch brokje. Ginds in het bekken van een struis woont mijne dochter — tusschen de pooten van dien aap ziet ge

de woning mijner schoondochter — te elker plaatse vestigde zich mijne familie, vervolgd en verdelgd door het dier Mensch, tòch zich met liefde vermenigvuldigend. En *ik* zou 't nòg niet weten? Al de beesten en lotgenooten, die gij aanschouwt, zijn gestorven, opgevuld met voor ons gevaarlijke stoffen. Ge zijt hier op 'n kerkhof, bij ontzielden, bij materie in 'r uiterlijkste vormen. En als ge morgen wederkeert, op gezette uren, kunt ge een aantal lijkenbewonderaars zien ronddolen”.

„Wel, wel,” zeide de vlinder: „àls het waar is is het ten zeerste wonderlijk.”

„'k Geloof 'r niet dàt van,” zeide de bij geërgerd „'t heeft voor de menschen geen *raison* zich zooveel moeite om niets te geven.”

„Ze noemen dat wetenschap,” zeide de spin, zachtjes geeuwend.

„Kom! Kom!”, sprak de bij, obstinaat: „hanen, apen, ratten, vogels onbegraven bewaren — waarom dan niet in de eerste plaats 't lastig ding Mensch zelf?”

„Groentje,” lachte de spin: „waarop zit jij dan anders?”

Verschrikt vlogen vlinder en bij omhoog, de botjes en den schedel van den neger aandachtig bestarend.

„'t Heeft 'r niets van,” zei de vlinder.

„Geen sikkepit,” riep de bij.

„Je behoeft tòch niet te twifelen,” verzekerde de spin: „wil je even bij me binnenkomen, dan zal ik je 't geval nader verklaren.”

Ze liep langs den zijden draad naar de oogkas van den blanke, klauterde er in. De bij, grommigongeloovig en de vlinder, beverig als een bakvischje, stapten nieuwsgierig achter haar aan.

„Zoo,” zei de spin: „ga zitten — maak 't je makkelijk. We hebben den tijd. De bui duurt

minstens 'n uur. Hoe vin je de koepelkamer? Leuk, hè? Hier liep 'k weg, als de lijken-bewonderaars 't me met d'r bespottelijke manie om lijken stofvrij te houden, te lastig maken. Hier heb 'k 'n heelen winter geslapen, als 'n koning. Da's nou de Mensch van binnen. Veel geschreeuw en weinig wol. Ja, ja, 'n allerraarst en náárst soortje. Met wat hier in hééft gezeten, vernielen ze alles in komieke onverdraagzaamheid. Hier heb-je de plek van den wil — hier 't holletje van 't verstand. Da's álles. Daar hebben wij ons druk om gemaakt. Je kunt 'r haast niet wandelen zonder je hoofd an 'n balk te stooten. Hoe langer ik 't bestudeer, hoe stérker 'k snap dat 't tweebeinig ding 'n charlatan, 'n grappenmaker, 'n flesschentrekker is."

"Zijn we heusch en waarachtig *in* 'm?", fluisterde de vlinder.

"Heusch," glimlachte de spin, bijna verachtlijk: „en nog wel in 'n uitgelezen specimen — in 't specimen blánk ras, dat scherpzinnig moet zijn. Ja, ja — deze hiér heeft een gróóten schedel, 'n denker, 'n geleerde of zoo iets. In dit zitje is 't allemaal uitgebroed. Belachelijk, niet? 'n Krot met twee raampjes. 'n Anstellerij van de andere wereld! Dàt weet alles. Dàt heet van 'n bijzonder maaksel! Dàt regeert en vertrapt óns alsof we geen rechten hebben. Dàt steekt jou 'n speld in je bast en laat je levend krepeeren — ga maar eens kijken an 't eind van de zaal, waar kasten met dooie vlinders staan! — dàt gapt jouw honig! Nee, 'k had 't me interessanter voorgesteld."

"Ach, ach, mevrouw-lief, hoe akelig," zei de vlinder: „Laten we 'r asjeblief weer út gaan. „k Vind 't eng en griezellig."

"Da's bijzaak," sprak de bij: „hoofdzaak is dat u pertinent beweert, zonder met feiten te overtuigen"....

„Vriend,” hernam de spin: „weken en maanden word 'k verplicht het praten aan te hooren over de wonderen der wereld. Maar als de lijken-bewonderaars voor mijn kamer staan en met klopjes betoogen wat hier in gewéést is, dan veroorloof ik mij op mijn gemak te grinneken. Ik heb meer van die intérieurs gezien. 's Zomers en 's winters bij opruiming en schoonmaak, verander 'k om de haverklap van domicilie. 'k Heb getukt in de lokaliteit van kooplui, krijgslieden, geleerden, negers, kaffers, Chineezen — 'k heb m'n vangnet gespannen bij barbaren, mongolen, semieten en overal 't zelfde bouwseltje met den gelukkig verdwenen g e v a a r l i j k e n inhoud. Ja, ontzaggeijk-gevaarlijk. Als ze òns vergeten, houen ze onder mekaar uitverkoop om allemaal grappige zaken. Wij vechten om te vreten. Zij om honderd en een redenen van kwaadaardigheid. Als 'r wit vleesch om een van deze houten dingen zit, kan dat witte vleesch 't zwarte, bruine, gekleurde niet luchten. Als 'r *in* 't kamertje met de twee kijkgaten, waarin wij drie ons nauwelijks kunnen bewegen — probeer 'r 'n ijmker voor te vinden, jij! — als 'r *in* dit hòkje gedachten over de schepping bestaan, kosten die gedachten bloed. Ze schijnen zich eerst *gezellig* te voelen op 'n opgezet kerkhof — hier kijven ze niet, morren ze niet. Hier zijn ze niet knap-geleerd, poenig, lastig. Hier zijn ze niet na-ijverig, noch drinken het licht uit elkanders oogen. Hier zou je zwèren dat ze mekaar dulden.”

De zwaar-op-de-hande spin hapte even adem.

„Dank u wel voor 't gezicht,” zei de vlinder, verlicht het koepelkamertje verlatend, om 'n luchtje te scheppen.

„Als 'k thuis vertel wat ik hier gezien en gehoord heb, zullen ze 't p e r s e niet gelooven,” knorde de bij: „'t is opmerkelijk, opmerkelijk. Hoe geneeren

de menschen zich niet om zulke meubels te kijk te zetten! Onwillekeurig weet je meer dan dienstig is."

De zon herscheen over 't perkje Indische kers, de zonnebloemen, de geraniums.

In elk blad vonkte gedauw van diamanten. Langs iedren stengel gleden smachtende licht-spranklende druppen.

De bij, zinnend over de spin, die 'r plezier in had 'n webbe te stellen van verdord hout naar verdord hout, gonsde opnieuw van kelk naar kelk, proevend, spelend — 't koolwitje, dat naar de doozen met opgezette vlinders was gefladderd en verschrikt had gekeken naar de spelden, de doorpriemde lijfjes, de heele reeksen rijkkleurige, niet-bewegende, wipte nog even terug naar de spin die een vlieg beloerde. En terwijl ze op den schedel neerstreek, niet meer bevreesd, niet gejaagd, schoof de zon langs het gordijn en zette de witte vleugels in marmeren vlamming. In de oogkassen van den neger lichtte het aarzelend. De tanden lachten.

"Goeien dag, mènsch," zei 't koolwitje.

En zachtjes wuivend met 'r puurwitte vleugels, klepte-ze eenige keeren om den doodskop, die 't zonnig geschijs ketste. Toen sterker cirkelend, vlugger van slag, vloog-ze 't raam uit, zette zich peinzend en stil op 't bronzen gelaat van de zonnebloem, die op 'r gouden baard dauwdruppen hield.

29 Augustus '03.

BIJ DEN UITGEVER VAN DIT BOEK VER-
SCHEEN OOK VAN HERM. HEIJERMANS JR.
EN SAMUEL FALKLAND:

JOEP'S WONDERLIJKE AVONTUREN, INGE-
NAAID *f* 2.40; GEBONDEN *f* 2.90.

EEN WERELDSTAD, BERLIJNSCHE IMPRES-
SIES EN SCHETSEN, INGEN. *f* 2.25; GEB. *f* 2.90.

WAT NIET KON, INGEN. *f* 0.75; GEB. *f* 1.—.

KAMERTJESZONDE, TIENDE DRUK, INGEN.
f 1.90; GEBONDEN *f* 2.50.

BIECHT EENER SCHULDIGE, INGEN. *f* 2.90;
GEBONDEN *f* 3.50.

TRINETTE, VIERDE DRUK, INGENAAID *f* 0.75;
GEBONDEN *f* 1.—.

'N JODENSTREEK? DERDE DRUK, INGEN.
f 0.75; GEBONDEN *f* 1.—.

SABBATH, INGEN. *f* 0.75; GEBONDEN *f* 1.—.

INTERIEURS I, INGEN. *f* 0.75; GEB. *f* 1.—.

INTERIEURS II, INGEN. *f* 0.75; GEB. *f* 1.—.

SCHETSEN, BUNDELS I—XII, INGEN. *f* 1.25;
GEBONDEN *f* 1.50.

SCHETSEN, BUNDELS XIII—XVIII, INGEN.
f 2.25; GEBONDEN *f* 2.90.

Bij den uitgever van dit boek verscheen ook:

WAT NIET KON

DOOR HERM. HEIJERMANS JR.

Prijs ingenaaid *f* 0.75; gebonden *f* 1.—

Eenige beoordeelingen over „Wat niet kon”.

Oprechte Haarlemsche Courant:

„Wat niet kon” — dat is het huwelijk van een jongen man met een meisje van oneerbaren levenswandel. Hij is arm, en zij schuwt armoede. Om haar liefde zou zij veel kunnen doen; zij biedt zich zelf aan als kinderjuffrouw... maar hoe zal zij, zij, aan goede getuigen komen? Haar eigen angst voor armoede, en de menschen zelf, dit te zamen stort haar terug naar haar oude leven, waarin 't bestaan is als een roes, zonder denken aan een toekomst, omdat die te vreeselijk is om er aan te denken.

Een zeer tragisch verhaal, sober verteld, en dat niet nalaten zal diepen indruk te wekken. Men voelt het: zooals *Heijermans* dit brok leven geeft, is het ook... en dat stemt dubbel droef.

De Controleur:

Een novelle — of hoe men 't noemen wil — van schrijnende levenswaarheid is dit nieuwe geestesprodukt van Heijermans, waarin hij al de geheime misère van het bordeellevens in de Pijp in scherp-donkere kleurentint beschrijft. Niet een boek voor iedereen, — maar toch een mooi stuk litteratuur, dat waard is gelezen te worden, omdat 't alles zoo waar en zoo juist gevoeld is, zooals Heijermans 't vizioenair uitbeeldt. 't Behoort gerangschikt tot zijn beste Falklandjes.

De Nieuwe Courant:

Het aangrijpend realisme van den schrijver en zijn meegevoel met de hopeloze ellende van de ongelukkige Lea, maken iets ontroerends van deze geschiedenis.

Nederland:

De novelle „Wat niet kon”, heeft bij mij den indruk gemaakt, dat Heijermans, in dienst van het menschelijke, kern-gezond werk levert, in tegenstelling met vele, doellooze, gemaniëerde „kunst”-producten van onzen tijd.